ADAM öykü

EYLÜL
EKİM
1998
18

ÖYKÜ

Açık Pencere ***H. H. Munro (Saki)*** • Rosabel'in Yorgunluğu ***Katherine Mansfield*** • Kule – Fransız Tarzı Bir Lokali Ziyaret ***Demir Özlü*** • Zihni'nin Kravat İğnesi ***Remzi İnanç*** • Düşen Kız ***Dino Buzzati*** • Anne ***Natalia Ginzburg*** • Ata Başına Altmış Fenik ***Paul Schallück*** • Üçümüz – İlişki ***Tarık Günersel*** • Kazara Mistik ***Haydar Ergülen*** • Son Kar ***Tahir Abacı*** • Rakkase ***Mebuse Tekay*** • Bir Yabanarısı Özgürlük ***Erkan Karagöz*** • Direkleri Yenilenen Sokak ***Faruk Ulay*** • Koridorda Topuk Sesleri ***Özcan Karabulut*** • Mikail'in Kalbi Durdu ***Ayfer Tunç*** • Atlar Sabırsızı ***Faruk Duman*** • Si Minör, Sol Majör ***Nalan Barbarosoğlu*** • Özel Gerçek ***Altay Öktem*** • Ses ***M. Kemal Selçuk*** • Telaş ***Yücel Feyizoğlu*** • Bir Yıldız Tarlasıydı Şehir ***Ferda İzbudak Akıncı*** • Yüreğimin Üstünde Bir Kelebek, Ölüm ***Şakir Doğan*** • Issız ***Saliha Yadigâr*** • Adını Arayan Öykü ***Hasan Özkılıç*** • Gitmeli ***Şule Tankut*** • Yüzler Treni ***Atilla Güner*** • Semerkant ***Leyla Ruhan Okyay***

BU SAYININ KONUŞMASI

Füsun Akatlı ile Dünden Bugüne

YAZILAR

KISA ÖYKÜYÜ KISA YAPAN NEDİR? ***Norman Friedman*** • GENÇ ÖYKÜCÜLERİN AĞZINI BIÇAK AÇMIYOR ***Semih Gümüş*** • ÖYKÜ ANLATMAK ***Orhan Barlas*** • "BEŞ ADA" ÜZERİNE BİR DENEME ***Nedret Tanyolaç Öztokat*** • ASLI ERDOĞAN İLE KONUŞMA • NALAN BARBAROSOĞLU İLE KONUŞMA

BİR KİTAP BİR YAZI

MEYHANE DEDİKLERİ ***Hüseyin Peker***

Yaşar Kemal

"Toroslardan dünyaya açılan
dev bir yazar..."

Toplu Yapıtları

ADAM

Küçükparmakkapı Sokak No: 17 Beyoğlu 80060 İstanbul
Tel: (0-212) 293 41 05-06

Kaan Arslanoğlu

Öteki Kayıp

roman

Kaan Arslanoğlu, beşinci romanı Öteki Kayıp'ta kurmaca bir gerçeklik oluşturarak insan sorununa çok farklı bir bakış getiriyor. Güncel ve yerel sorunları bulacağınız bu romanda, aynı zamanda, yazarın savı doğrultusunda, güncel ve yerel gibi gözüken bu sorunların sürekliliğini, evrenselliğini izleyeceksiniz.

Kaan Arslanoğlu önceki dört romanı Devrimciler, Kimlik, Çağrısız Hayalim ve Kişilikler'le Fethi Naci'nin en sevdiği on Türk romancısı arasına girdi.

ADAM

Adam Öykü
İki Aylık Öykü Dergisi
Sayı 18
Eylül-Ekim 1998
ISSN 1300-7556

Anadolu Yayıncılık A.Ş. Adına Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü :
İnci Asena

Genel Yayın Yönetmeni :
Semih Gümüş

Kapak ve iç tasarım : Tülay Ulukılıç • **Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi :** Küçükparmakkapı Sokak, No : 17, 80060 Beyoğlu-İstanbul, Tel : (0212) 293 41 05 Fax : (0212) 293 41 08 • e-mail : adam@ada.net.tr **Fiyatı :** 750.000 TL (KDV içinde) • **Abone Koşulları :** Yıllık (6 sayı) 4.000.000 TL - Altı Aylık (3 sayı) 2.000.000 TL - Yurtdışı Yıllık 60 DM • **Abone İçin Hesap No :** Anadolu Yayıncılık A.Ş. adına, 662720 numaralı posta çeki. • **İlan Koşulları :** Tam sayfa (siyah-beyaz) 80.000.000 TL; yarım sayfa 40.000.000 TL; çeyrek sayfa 20.000.000 TL • **Dizgi :** Anadolu Yayıncılık A.Ş. Dizgi Birimi • **İç Baskı :** Şefik Matbaası • **Kapak Baskı :** Ana Basım • **Genel Dağıtım :** Biryay A.Ş. •
Gönderilen yazılar yayımlansın yayımlanmasın, geri verilmez.

ADAMÖYKÜ

ÖYKÜ

Açık Pencere ***H. H. Munro (Saki)*** 5
Rosabel'in Yorgunluğu ***Katherine Mansfield*** 8
Kule – Fransız Tarzı Bir Lokali Ziyaret ***Demir Özlü*** 13
Zihni'nin Kravat İğnesi ***Remzi İnanç*** 16
Düşen Kız ***Dino Buzzati*** 49
Anne ***Natalia Ginzburg*** 53
Ata Başına Altmış Fenik ***Paul Schallück*** 60
Üçümüz – İlişki ***Tarık Günersel*** 64
Kazara Mistik ***Haydar Ergülen*** 65
Son Kar ***Tahir Abacı*** 69
Rakkase ***Mebuse Tekay*** 82
Bir Yabanarısı Özgürlük ***Erkan Karagöz*** 85
Direkleri Yenilenen Sokak ***Faruk Ulay*** 94
Koridorda Topuk Sesleri ***Özcan Karabulut*** 97
Mikail'in Kalbi Durdu ***Ayfer Tunç*** 102
Atlar Sabırsızı ***Faruk Duman*** 110
Si Minör, Sol Majör ***Nalan Barbarosoğlu*** 116
Özel Gerçek ***Altay Öktem*** 123
Ses ***M. Kemal Selçuk*** 125
Telaş ***Yücel Feyizoğlu*** 128
Bir Yıldız Tarlasıydı Şehir ***Ferda İzbudak Akıncı*** 131
Yüreğimin Üstünde Bir Kelebek, Ölüm ***Şakir Doğan*** 138
Issız ***Saliha Yadigâr*** 143
Adını Arayan Öykü ***Hasan Özkılıç*** 147
Gitmeli ***Şule Tankut*** 150
Yüzler Treni ***Atilla Güner*** 152
Semerkant ***Leyla Ruhan Okyay*** 155

BU SAYININ KONUŞMASI

Füsun Akatlı ile Dünden Bugüne 21

YAZI

Kısa Öyküyü Kısa Yapan Nedir? ***Norman Friedman*** 31
Genç Öykücülerin Ağzını Bıçak Açmıyor ***Semih Gümüş*** 45
Öykü Anlatmak ***Orhan Barlas*** 72
"Beş Ada" Üzerine Bir Deneme ***Nedret Tanyolaç Öztokat*** 73
Aslı Erdoğan ile Konuşma 79
Nalan Barbarosoğlu ile Konuşma 121

BİR KİTAP BİR YAZI

Meyhane Dedikleri ***Hüseyin Peker*** 158

Çeviriler : Yurdanur Salman, İnci Asena, Taner Karakoç, Sunja Altınel, S. Gökçen Ezber.

Memet Fuat

Yaşadığımız

roman

Bu roman Erenköy ile Suadiye arasında büyük, güzel bir bahçede, dört yaz gecesini anlatıyor. Kişileri her gün çevremizde gördüğümüz sıradan insanlar, konusu da o insanların sıradan yaşamları...
Anlatmak istediği şeyleri, gerçekleri süslemeye gerek görmeden, olduğu gibi veren yazar, yaşamı çeşitli görünüşleriyle bir bütün olarak yansıtmak için, değişik yazın türlerinin olanaklarından yararlanıyor...
Kitaptaki birbirine bağlı on öykünün iç içe örülmelerinden roman gibi okunabilen bir anlatı ortaya çıkmış...

Çıktı.

ADAM

H. H. MUNRO (SAKİ)

Açık Pencere

"TEYZEM birazdan aşağı iner Bay Nuttel," dedi kendinden oldukça emin on beş yaşındaki genç kız, "bu arada bana katlanmak zorundasınız."

Framtol Nuttel o anda az sonra gelecek olan teyzeyi aşırı derecede azımsamamaya çalışarak, genç kızı uygun bir biçimde pohpohlamaya çabaladı. İçinden de, her zamankinden yoğun olarak, kendisine tamamen yabancı olan bu ardı ardına gelen insanlara yaptığı resmi ziyaretlerin, göreceği sinir tedavisine ne kadar yararlı olacağının kuşkusunu yaşıyordu.

Okurlardaki bu çekilgin yaşama göç etmeye hazırlanırken, "Nasıl olacağını biliyorum," demişti kız kardeşi, "kendini orada gömeceksin ve hiçbir canlıyla konuşmayacaksın ve sinirlerin de üzüle üzüle her zamankinden daha kötü olacak. Sana orada bildiğim herkese yazacağım tanıtım mektupları vereceğim. Bazıları, anımsadığım kadarıyla, oldukça iyi insanlardı."

Framton, bu tanıtım mektuplarından bir tane vereceği Bayan Sappleton'un bu iyi insanlar tarafında olup olmadığını merak etti.

"Buradaki insanların çoğunu tanıyor musunuz?" diye sordu sessiz beraberliklerinin yeteri kadar sürdüğüne karar veren yeğen.

"Neredeyse hiç kimseyi," dedi Framton. "Kız kardeşim bundan bir dört yıl önce burada yaşamıştı, biliyorsunuz papazın yanında ve bana bildiği birkaç kişiye yazdığı tanıtım mektupları verdi."

Son sözlerini belirgin bir üzüntü ile söylemişti.

"Bu durumda teyzemle ilgili hemen hiçbir şey bilmiyorsunuz?" diye devam etti kendinden emin genç kız.

"Yalnızca adını ve adresini," diye açıkladı konuk. Bayan Sappleton'un evli mi dul mu olduğunu merak ediyordu. Odadaki tanımlanamaz bir şey eril bir hava yaratıyordu. "Başına gelen o büyük trajedi bundan üç yıl önce gerçekleşti," dedi çocuk, "bu da kız kardeşinizden sonra demek."

"Trajedi mi?" diye sordu Framton; nedense böylesine dingin bir kır yerleşimiyle trajedileri bağdaştıramamıştı.

"Bir ekim öğleden sonrasında şu gördüğümüz pencereyi neden sonuna kadar açık bıraktığımızı merak edebilirsiniz," dedi yeğen bahçedeki çimenliğe açılan geniş camlı bir kapıyı göstererek.

"Yılın bu zamanı için hava oldukça ılık," dedi Framton, "ama bu pencerenin

trajediyle bir ilgisi var mı?"

"Bu açık camlı kapıdan, bundan üç yıl önce bir gün, teyzemin kocası ve iki genç erkek kardeşi günlük avlarına gitmek için çıktılar. Bir daha da geri gelmediler. En gözde av alanlarına gitmek için kırlıktan geçerken, üçü de tehlikeli bir bataklığa gömüldü. Bilirsiniz o yıl yaz çok yağmurlu geçmişti, ve geçmiş yıllarda güvenli olan yerler siz anlamadan tehlikeli olmuştu. Cesetleri hiç bulunmadı. İşin en kötü yanı da buydu." Tam bu noktada çocuğun o kendine güvenen ses tonu gitmiş, yerini titrek bir insancıllığa bırakmıştı. "Zavallı teyzem onların bir gün geri geleceklerine inanıyor, onların ve onlarla birlikte kaybolan küçük kahverengi köpeğin bir gün, her zamanki gibi bu açık kapıdan içeri gelmelerini bekliyor. Bu yüzden kapı her gece alacakaranlık çökene kadar açık tutulur. Zavallı teyzeciğim, birçok kez bana nasıl gittiklerini anlattı, kocasının kolundaki beyaz su geçirmez ceketiyle çıkışını ve en küçük kardeşi Ronnie'nin onunla şakalaşıp inadına sinirini bozmak için, 'Bertie, neden öyle zıplıyorsun?' diye şarkı söylemesini anlatır durur. Biliyor musunuz, ben bile hâlâ böyle sessiz akşamlarda bu açık pencereden içeri geleceklermiş gibi hissedip ürperirim."

Bir ürpertiyle birdenbire durdu. Teyzenin bir telaş içinde odaya gelmesi ve aşağı inmekte geç kaldığı için birbiri ardına özür dilemesi Framton'u rahatlatmıştı.

"Umarım Vera sizi eğlendirmiştir?" dedi kadın.

"Oldukça ilgi çekiciydi," diye yanıtladı Framton.

"Açık pencereden rahatsız olmuyorsunuz, değil mi?" diye sordu Bayan Sappleton canlı bir biçimde. "Eşim ve kardeşlerim avdan dönecekler ve her zaman bu taraftan gelirler. Bugün ava bataklık bölgesinde çıktılar, bu yüzden zavallı halılarımı mahvedeceklerdir. Siz erkekler de zaten hep böylesinizdir, değil mi."

Kadın hiç durmadan neşe içinde avcılıkla, kuşların ağzıyla ve kışın ördek avının inceliklerivle ilgili durmadan konuşuyordu. Framton için tüm bunlar yalnızca dehşet dolu şeylerdi. Konuşmayı daha az korkunç olan bir alana yöneltmek için umutsuz ama az da olsa başarılı olan bir çaba gösterdi; ev sahibinin kendisine dikkatinin yalnızca küçük bir parçasını verdiğini biliyordu ve kadın ikide bir gözlerini açık duran pencereye ve gerisindeki çimliğe yöneltiyordu. Ziyaretinin bu trajik olayın yıldönümüne denk gelmesi kesinlikle talihsiz bir rastlantıydı.

"Doktorların hepsi bana, her türlü zihinsel heyecandan ve ağır fiziksel hareketlerden uzak tam bir dinlenme öneriyorlar," diye belirtti Framton. Size tamamen yabancı olan insanların hastalıklarınız ve rahatsızlıklarınızın nedenleri ve onların tedavilerinin ayrıntılarını öğrenmek için delirdikleri yanılgısına düşmüştü Framton. "Fakat yapacağım diyet konusunda bir görüş birliğine varmış değiller," diye de devam etti.

"Öyle mi?" dedi Bayan Sappleton, son anda bir esnemenin yerini aldığını açıkça belli eden bir ses tonuyla. Sonra birdenbire tetikte olan dikkati canlanıverdi fakat Framton'un söylediklerine değil.

"İşte sonunda geldiler!" diye bağırdı. "Tam çay zamanı, şuraya bakın, gözle-

rine kadar çamura batmış gibiler, öyle değil mi?"

Framton hafifçe ürpererek sevecen bir anlayışla yeğene baktı. Çocuğun dehşet ve korku dolu gözleri açık duran camlı kapının gerisinde donakalmıştı. Framton tanımlanamaz soğuk bir korku şoku ile aynı yöne baktı.

Gittikçe koyulaşan alacakaranlıkta üç figür çimenliğin içinden açık duran pencereye doğru yürüyordu; hepsinin kollarında silahlar asılıydı ve içlerinden biri ek olarak omzunda beyaz bir ceket taşıyordu. Yorgun kahverengi bir köpek de onların adımlarını izliyordu. Sessizce eve doğru yaklaştılar ve sonra akşam karanlığından gelen boğuk bir sesin neşeli bir biçimde şarkı söylediği duyuldu : "Bertie, sana söyledim, neden öyle zıplıyorsun?"

Framton çılgınca bastonunu ve şapkasını kaptı; salon kapısı, koridor ve ön kapı bu apar topar kaçısı sırasında şöyle böyle seçebildiği bölgelerdi. Yoldan geçen bir bisikletli olası bir çarpışmayı önlemek için kendini çalılığa atmak zorunda kalmıştı.

"İşte buradayız canım," dedi beyaz yağmurluğun sahibi içeri girerken; "oldukça çamurlu ama çoğu kuru. Biz gelirken fırlayan kimdi?"

"Oldukça tuhaf bir adam, Bay Nuttle'mı ne," dedi Bayan Sappleton, "durmadan hastalığından söz edip durdu, sonra siz gelince veda etmeden ve özür dilemeden çıkıp gitti. Başkası olsa hayalet gördüğünü düşünür."

"Sanırım nedeni köpekti," dedi yeğen sakin bir biçimde. "Bana köpeklerden korktuğunu söylemişti. Bir keresinde Ganj nehrinin kıyısındaki bir mezarlıkta bir sokak köpeği sürüsünce kovalanmış ve geceyi yeni kazılmış bir mezar çukurunda geçirmek zorunda kalmış. Hırlayan ve salyaları akan köpekler de o korkunç bakışlarıyla tepesinde dikilip durmuşlar. Böyle bir durumda kim olsa sinirleri bozulur."

Anlık serüvenler onun uzmanlık alanıydı.

İngilizceden çeviren : S. Gökçen Ezber

KATHERINE MANSFIELD

Rosabel'in Yorgunluğu

ROSABEL, Oxford Circus'un köşesinde durup bir demet menekşe satın aldı; çayda o kadar az şey yemesinin nedeni de bu olmuştu aslında – büyük bir şapka mağazasında geçirdiği yorucu işgününden sonra Lyons'da bir kremalı bisküvi, bir kaynamış yumurta ve bir fincan kakao pek de yeterli bir öğün oluşturmamıştı. Atlas otobüsünün basamağına, bir eliyle etekliğini kavramış, öbürüyle parmaklığa tutunmuş bir halde yalpalayarak çıkarken Rosabel, iyi bir akşam yemeği için canını bile vermeye hazır olduğunu düşünüyordu – kızarmış ördek, yeşil bezelye, kestaneli iç pilav ve konyak soslu sütlü, tatlı – sıcak, kuvvetli, doyurucu bir yemek. Ucuz cep kitapları baskısından Anna Lombard'ı okumakta olan kendi yaşlarında bir kızın yanına oturdu; kitabın sayfaları, yağmur damlaları nedeniyle üstüne gözyaşları damlamış gibi yer yer lekelenmişti. Rosabel, pencerelerden dışarıyı seyretmeye koyuldu; cadde bulanık ve sisliydi; ama pencere camlarına vuran ışık, mat camları opalle gümüş arasında bir renge dönüştürüyordu; camın arkasından görülen kuyumcu dükkânları, perilerin saraylarını andırıyordu. Rosabel'in ayakları müthiş ıslanmıştı; etekliğinin ve jüponunun uçlarına kara, yağlı çamurların bulaşmış olduğunu biliyordu. İçeride, insanın midesini kaldıran terli insan kokusu vardı – otobüste bulunanlardan yükseliyor gibiydi bu koku – sonra, bütün yüzlerde aynı ifade vardı; insanlar öylece hareketsiz oturuyor, gözlerini önlerine dikmiş bakıyorlardı. Rosabel, şu reklamları kaç kez okumuştu – "Sapolio Zamandan Kazandırır, Emekten Kazandırır" – "Heinz'ın Domates Sosu" – sonra, doktorla yargıç arasında geçen ve "Lamplough'un Pyretic Saline"inin taşıdığı üstün nitelikleri öven o boş, can sıkıcı konuşma. Rosabel, yanındaki kızın büyük bir ciddiyetle okuduğu kitaba yan gözle şöyle bir baktı; kız, sözcükleri okurken dudaklarını oynatıyordu; Rosabel'in nefret ettiği bir şeydi bu; ayrıca, bir sayfayı çevirmesi gerektiğinde, kız işaretparmağıyla başparmağını ağzına götürüp ıslatıyordu. Rosabel, yazıları pek rahat göremiyordu; sıcak, şehvet dolu bir geceden söz ediliyordu kitapta; bir topluluk müzik çalıyordu; güzel, beyaz omuzları olan bir kız vardı. Ah Tanrım! Rosabel, oturduğu yerde birden kıpırdandı ve mantosunun üstteki iki düğmesini açtı... kendisini boğuluyormuş gibi hissetmişti. Yarı kapalı gözlerinin arasından, karşı sırada oturan herkesin bulanıklaştığını, gözlerini açmış kendine bakmakta olan ahmak bir yüze dönüştüğünü gördü...

İşte onun ineceği köşeye gelmişlerdi. Yerinden kalkarken biraz sendeleyerek yanında oturan kıza doğru savruldu. Rosabel, "Affedersiniz," dedi, ama kız başını

kaldırıp bakmadı bile. Rosabel, kızın okurken gülümsemekte olduğunu gördü.

Melbourne Grove, Rosabel'in geceleyin Venedik'i hep gözünde canlandırdığı gibi görünüyordu; gizemli, karanlık; iki tekerlekli atlı arabalar bile, aşağı yukarı gidip gelen gondollara benziyordu; sonra, aşırı parlak izler bırakarak kayan ışıklar – ıslak sokakları yalayan alevden diller – Grand Canal'da yüzen büyülü balıklar. Richmond Sokağı'na gelince çok sevindi, ama sokağın köşesinden No 26'ya gelinceye kadar hep çıkacağı o dört kat merdiveni düşündü. Ah, neden dört kat merdiven vardı! İnsanların bu kadar yüksekte oturmalarını beklemek gerçekten bir cinayetti. Her evin bir asansörü olmalıydı; basit, ucuz bir şey; ya da Earl Court'ta olduğu gibi elektrikli bir merdiveni olmalıydı – ama dört kat merdiven çıkmak! Holde durup önünde yükselen ilk katın merdivenlerini, sonra da sahanlıkta, küçük gaz lambasının ışığında hayalet gibi parlayan o doldurulmuş albatros başını görünce neredeyse çığlık atacaktı. Neyse, bütün bunları göze almak gerekiyordu, bisikletle dik bir yamacı tırmanmaya benziyordu bu, ama yamacın öbür yanından uçarcasına inmenin zevki olmaksızın...

Sonunda kendi odasına ulaştı! Kapıyı kapattı, gaz lambasını yaktı; şapkasını, mantosunu, eteğini ve bluzunu çıkardı; eski yün sabahlığını kapının arkasındaki

askısından alıp üstüne geçirdi; sonra da botlarının bağlarını çözdü – düşününce, çoraplarının değiştirmeyi gerektirecek kadar ıslanmamış olduğuna karar verdi. Leğenle ibriğin durduğu masaya doğru yürüdü. İbrik bugün gene doldurulmamıştı. İçinde ancak süngeri ıslatmaya yetecek kadar su vardı; leğenin emayesi de dökülüyordu – kırık kenarı Rosabel'in çenesini çizmişti.

Saat tam yediydi. Stor perdeyi çekip gaz lambasını söndürse, oda çok daha dinlendirici olacaktı – Rosabel'in içinden okumak gelmiyordu. Bu nedenle o da yere diz çöktü, kollarını pencerenin pervazına dayayıp başına yastık yaptı... artık kendisiyle dışarıdaki kocaman ıslak dünya arasında yalnızca bir cam tabakası vardı!

Gün boyunca olup bitenleri kafasından geçirmeye başladı. Kenarlıklı bir sürücü kasketi isteyen, gri yağmurluk giymiş o korkunç kadını hiç unutabilir miydi – "her iki yanında pembe bir şey bulunan mor bir şey" – ya da mağazadaki bütün şapkaları birer birer giyip denedikten sonra, "yarın uğrayıp kesin kararını bildireceği"ni söyleyen kızı? Rosabel, istemeden gülümsedi; kızın bulduğu bu özür artık öylesine boş bir söz haline gelmişti ki!..

Ama biri daha vardı – güzel kızıl saçları, bembeyaz bir teni ve geçen hafta Paris'ten getirttikleri altın yaldızlı kurdeleye benzeyen yeşil gözleri olan bir kız. Rosabel, onu getiren motorlu kupa arabasının kapıda beklediğini görmüştü; kızla birlikte içeriye bir de adam girmişti; üstelik bu adam öylesine iyi giyimliydi ki!

Rosabel, kızın şapkasındaki iğneleri çıkarıp vualini çözdükten sonra eline bir ayna tutuştururken kız, "Benim istediğim tam olarak nasıl bir şey, Harry?" diye sormuştu.

Genç adam, "Siyah bir şapka almalısın," diye yanıtlamıştı onu, "şapkayı çepeçevre dolaşan, sonra senin boynuna dolanan, çenenin altında fiyonk halinde bağlanan, sonra da kemerine sokularak biten tüyü – oldukça uzun bir tüyü – olan siyah bir şapka."

Kız kahkahayla gülerek Rosabel'e bakmıştı. "Böyle bir şapkanız var mı?"

Bu kez müşterileri memnun etmek epeyce zor olmuştu; Harry hiç olmayacak şeyler istiyordu; Rosabel neredeyse umarsızlığa kapılmak üzereydi. Sonra, üst katta duran, o hiç açılmamış kutuyu anımsadı.

"Aaa, bir saniye, Hanımefendi," demişti. "Sanırım size çok hoşunuza gidecek bir şey gösterebileceğim." Koşarak, soluk soluğa üst kata çıkmış, ipleri kesmiş, paket kâğıdını yırtarak açmıştı; evet, o şapka tam önünde duruyordu işte – oldukça büyük, yumuşak, kocaman, üstünde kıvrılmış bir tüyü ve siyah kadifeden yapılmış bir gülü olan şapka; ta kendisi! Müşteriler, bayılmışlardı buna. Kız önce şapkayı kendisi giymiş, sonra Rosabel'e uzatmıştı.

Biraz kaşlarını çatarak, aslında çok ciddi bir havayla, "Sizin başınızda nasıl duracak, bir göreyim," demişti.

Kız, "Ah, Harry, bu harika, değil mi?" diye bağırmıştı. "Bunu mutlaka almalıyım!" Sonra, Rosabel'e yeniden gülümsedi : "Size çok yakıştı."

Rosabel, içinden birden yükseliveren gülünç bir öfkeye kapılmıştı. O güzel, kısa ömürlü şeyi aslında kızın yüzüne fırlatmak geliyordu içinden; ama, şapkanın üstüne doğru heyecanla eğildi.

"İçi çok titiz işlenmiş, Hanımefendi," dedi. Kız hızla dışarıya çıkıp kupa

arabasına koştu; parayı ödeme ve kutuyu taşıma işini Harry'e bıraktı.

Rosabel kızın, "Hemen eve koşacağım, seninle öğle yemeğine çıkmadan önce bu şapkayı başıma takacağım," dediğini duydu.

Rosabel faturayı hazırlarken adam onun üstüne doğru eğildi; sonra paraları sayarak eline verirken, "Sizin hiç resminizi yapan oldu mu?" diye sordu.

"Hayır," dedi Rosabel kısaca; adamın sesindeki ani değişikliği, sesine karışan küstahlığı, laubaliliği hemen hissetmişti.

Harry, "Aaa, neyse, biri sizin resminizi yapmalı," dedi. "Öylesine güzel, küçük ve biçimli bir vücudunuz var ki!"

Rosabel bunları hiç duymamış gibi davrandı. Genç adam ne kadar da yakışıklıydı! Bütün gün boyunca Rosabel başka hiçbir şey düşünmemişti; adamın yüzü onu büyülemişti; onun ince, düz kaşlarını açıkça görebiliyordu; saçları alnından başlayarak düzgün bukleler halinde geriye doğru kıvrılıyordu herhalde; sonra, o gülen, yukarıdan bakan ağzı. Rosabel, adamın paraları sayarak kendi eline koyan zarif parmaklarını yeniden gözünde canlandırdı... Rosabel, birden eliyle saçlarını yüzünden geriye itti; alnı sıcak ve terliydi... o zarif eller, bir saniyecik bile olsa kendi alnına dokunabilseydi... o kız ne kadar talihliydi!

Yer değiştirseler nasıl olurdu acaba? Rosabel, onunla birlikte kupa arabasına binip eve dönerdi; birbirlerine âşıktılar elbette; ama nişanlı değildiler, nişanlanmanın eşiğindeydiler; Rosabel ona şöyle derdi – "Şimdi geliyorum." Hizmetçisi, Rosabel'in arkasından şapka kutusunu merdivenlerden yukarıya çıkarırken genç adam kupa arabasında beklerdi. Sonra, mat geniş vazolar içinde güller bulunan o büyük, beyaz pembe yatak odası. Rosabel, aynanın önüne otururdu; küçük Fransız hizmetçi de şapkasını başına yerleştirir, ona ince, zarif bir vual bulur, bir çift başka beyaz eldiven getirirdi – o sabah taktığı eldivenlerden birinin düğmesi kopmuştu. Kürklerine, eldivenlerine ve mendiline parfüm sürmüştü; kocaman bir manşon almış ve koşarak aşağıya inmişti. Uşak kapıyı açmıştı; Harry onu bekliyordu; arabaya binip birlikte uzaklaştılar... Hayat *bu* işte, diye düşündü Rosabel! Carlton'a giderlerken Gerard'ın Yeri'nde durmuşlardı; Harry ona kocaman Parma menekşesi buketleri almış, ellerini kollarını bu çiçeklerle doldurmuştu.

O da çiçekleri yüzüne yaklaştırarak, "Ahh, bunlar çok tatlı!" demişti.

Harry, "Sen hep böyle olmalısın," demişti, "ellerin hep menekşelerle dolu olmalı."

(Rosabel, dizlerinin uyuşmakta olduğunu fark etti; yere oturup başını duvara yasladı.) Ah, o öğle yemeği! Masanın üstü çiçek doluydu; bir palmiye korusunun arkasına saklanmış topluluk, kanını şarap gibi ateşleyen bir müzik çalıyordu – çorba, istiridyeler, güvercinler, kremalı patatesler, sonra elbette şampanya; ardından da kahve ve sigara. O, bir elinde tuttuğu kadehiyle oynayarak masanın üstüne doğru eğilmiş, Harry'nin çok hoşlandığı o dayanılmaz işveli haliyle konuşmuştu. Daha sonra bir matine, ikisinin de çok hoşuna gidecek ilginç bir şey, sonra da "Cottege"de çay.

"Şeker? Süt? Krema?" Bu küçük, ev sıcaklığı taşıyan sorular coşku dolu bir içtenliği akla getiriyordu. Sonra, akşam inerken yeniden eve dönüş; Parma menekşeleri tatlı kokularıyla havayı doldurmuştu.

Harry ondan ayrılırken, "Dokuzda uğrar seni alırım," dedi.

Yatak odasına bitişik soyunma odasının şöminesi yakılmış, perdeleri çekilmişti; bir yığın mektup – Opera'ya, akşam yemeklerine, balolara, tekneyle nehirde geçirilecek bir hafta sonuna, bir motor turuna davetiyeler – onu bekliyordu; giyinmek üzere üst kata çıkarken davetiyeleri aldırmaz bir havayla elden geçirdi; güzel, pırıl pırıl elbisesi, buruşmasın diye yatağın üstüne yayılarak konmuştu – gümüş rengi kumaş üzerine beyaz tül, gümüş rengi lame ayakkabılar, gümüş rengi bir şal, gümüş rengi küçük bir yelpaze. Rosabel, o gece balonun en çok ilgi toplayan kadını olduğunu biliyordu; erkekler birer birer gelip ona saygılarını sunuyorlardı; yabancı bir Prens, bu harika İngiliz kadınıyla tanıştırılma arzusunda olduğunu belirtmişti. Evet, şehvetli bir geceydi bu, bir topluluk müzik çalıyordu ve onun beyaz omuzları vardı...

Ama artık çok yorulmuştu. Harry onu eve götürdü; bir dakikalığına onunla birlikte içeriye girdi. Oturma odasındaki ateş sönmüştü; ama gözlerinden uyku akan hizmetçi, giyinme odasında onu bekliyordu. Pelerinini çıkardı, hizmetçiyi gönderdi, şömineye doğru yürüdü; orada durarak uzun eldivenlerini çıkarmaya girişti; ateşin rengi saçlarına vuruyordu; Harry, odanın öbür ucundan gelip yaklaşarak onu kollarına aldı – "Rosabel, Rosabel, Rosabel..." Ahh, o kolların kendisine sağladığı sakin liman; ama o çok, çok yorgundu.

(Gerçek Rosabel, karanlıkta yere çömelmiş oturan kız, yüksek sesle güldü; elini kaldırıp kızgın ağzını kapattı.)

Elbette ertesi sabah parkta atla gezinti yaptılar; nişanları Court Circular'da ilan edildi; bütün dünya onların nişanlarından haberdar oldu; bütün dünya onu elini sıkarak kutladı...

Kısa bir süre sonra, Hanover Meydanı'ndaki St. George kilisesinde evlendiler; balaylarını geçirmek üzere, arabaya binip Harry'nin atalarından kalan o eski eve gittiler; köydeki insanlar, önlerinden geçerlerken saygıyla diz çöküp onları selamlıyorlardı; dizlerini örten battaniyenin altında Harry, onun elini heyecanla sıkıp duruyordu. O gece, beyaz ve gümüş rengi giysisini giymişti. Yolculuktan yorgun düşmüştü, hemen üst kata çıkıp yattı... çok erken bir saatte...

Gerçek Rosabel, yerden kalkıp yavaş yavaş soyundu, giysilerini katlayarak sandalyenin arkasına astı. Kaba pazen geceliğini başından geçirerek giydi; saçındaki firketeleri çıkardı – yumuşak, lepiska saçları bütün gürlüğüyle omuzlarına döküldü, onu ısıttı. Sonra mumu söndürdü ve yolunu el yordamıyla bularak yatağa girdi; battaniyeleri ve kirlenmiş olan "balpeteği" yorganı, boynuna kadar sıkıca çekti, karanlıkta kıvrılıp yattı...

Böylece uykuya daldı ve uykusunda gülümsedi; bir keresinde, orada olmayan bir şeyi yoklamak üzere kolunu dışarı uzattı; hâlâ düş görüyordu.

Gece geçip gitti. Şafağın soğuk parmakları, onun açıkta kalan eline değdi; bu renksiz odaya gri bir ışık doldu. Rosabel, soğuktan titredi; küçük, zor bir soluk aldı, yatağın içinde doğrulup oturdu. Kendisine kalan, çoğu zaman gençliğin tek mirası olan o acıklı iyimserlik olduğundan, hâlâ yarı uykulu bir halde, dudaklarının çevresini saran küçük, sinirli bir titremeyle gülümsedi. ❁

(1908)

İngilizceden çeviren : Yurdanur Salman

DEMİR ÖZLÜ

Kule

TAŞINMA günü gelince ardakalan yıllarımı geçireceğim kulenin merdivenlerini tırmanmaya başladım. Taş merdivenlere sahanlıklardaki pencerelerden donuk bır ışık vuruyordu. Dağların eteğindeki bu küçük kentin hemen her mahallesinden görülebilen kule 15. yüzyılda yapılmış olacaktı.

Güneşin pırıl pırıl parlayarak ışıklarını yamaçlara vurduğu soğuk bir kış günüydü.

Çok eskiden de, şu içinde yaşadığımız yıllarda da, böylesi bir kulenin tepesindeki odalardan birine çekilerek yaşamlarını sürdüren insanlar olduğunu biliyordum. Öykülerini okumuştum onların. Bunların arasında, hemen hemen herkesin adını bildiği tanınmış insanlar da vardı : din adamı, şair ya da ressamdılar. Yaşamım boyunca okuyup durduğum kitaplarda da, kimi yazarın bu kuleye çekilme edimini simge ya da iğretileme olarak kullandığını biliyordum.

Hayır, hiçbirine özenmiş değilim. Ortalama on beş yıldır içinde yaşadığım bu küçük kentte artık eskisi gibi yaşayamayacağımı düşünüyordum. Öğleden sonraları evimin salonunda başım önüme düşüyor, hiçbir şeyin olmadığı bir dünyaya çekilir gibi oluyordum. İyisinden iyi bir değişiklik gerekirdi bana. Daha önceleri uzun yıllar oturduğum o uğultulu büyük kente de dönemezdim. Ovaya yayılmış evleri göz aldığınca sınırsız uzanan o uğultulu kente. Son durağım olan bu küçük kentin taş döşeli sokaklarında dolaşıp durmaktan bıkmıştım artık.

Kulede oturmaya başlayınca hangisini düşünüp duracağım? O birbirine eklenen evleri dünya yüzeyini kaplayacakmış gibi görünen o büyük kenti mi? Yoksa küçük pencerelerinden güneş ışıkları altında parıldıyan mahallelerini pencereden görebileceğim bu küçük dağ kentini mi? Sanıyorum kulede yaşamaya başlayınca ikisini de unutacağım. Şöyle böyle gördüğüm öteki kentleri de. Ne ona, ne öbürüne, ne de başka birine gidebilirim artık.

Fransız Tarzı Bir Lokali Ziyaret

JUL telefon etti :

"Beni gezdirecektiniz," dedi.

Jul! Hatırlıyor muyum onu?

"Beni hatırlamadınız mı?" dedi.

Hayal meyal hatırladım onu. Onu gezdireceğime söz vermişim, hatırlamamam ne büyük bir ayıp olurdu. Sesimi yükselttim.

"Hatırlamaz olur muyum Jul. Çok iyi hatırlıyorum."

Neredeyse bağırıyordum telefonda. "Saat on birde bana uğra, istediğin yere gidelim."

"Olur."

Yaz mevsiminde, bir lokantanın bahçesinde, kalabalık içki masamızın bir köşesinde oturuyordu Jul. Sarışın bir genç kız. Üç dört kadehten sonra böyle söylemiştim ona : 'Beni ara, istediğin bir yer varsa götüreyim seni.' Son aylarda masalarımızın kıyısında bucağında kalmış birkaç genç kıza da böyle söylemiş olduğumu şimdi anımsıyordum. Sıkışık bir zamana geldi işte. Enis gelmişti oysa. Bu kentte birkaç gün için ziyaretçiydi o. Onu kaldığı yerden – Drottninggatan 65* – almak için evden çıkmak üzereydim. Neyse ki evime yakın orası.

Eski binaların gölgelerinin vurduğu dar cadde. Hemen her zaman gri olan meyilli sokak.

Enis beni hemen hemen kapıda bekliyordu.

Kaldığı yere girmeden bulmuş oldum onu.

"Önce bizim eve uğrayalım Enis."

Benden iri genç bir adamdı o.

"Olur, tabii."

"İstediğin yerleri göstereceğim sana. Hiç endişen olmasın."

Onu bir iki saat için bırakacağımı düşündüğümden, bu davranışın da duruma uygun düşmemesinden acı çektiğim için sözle temin etmek istiyordum onu.

Bir iki sokak ötedeki evime uğradık.

Bomboş sokaklar bunlar.

Sokak kapısı geniş salona açılıyor. Kütüphanem de salonda.

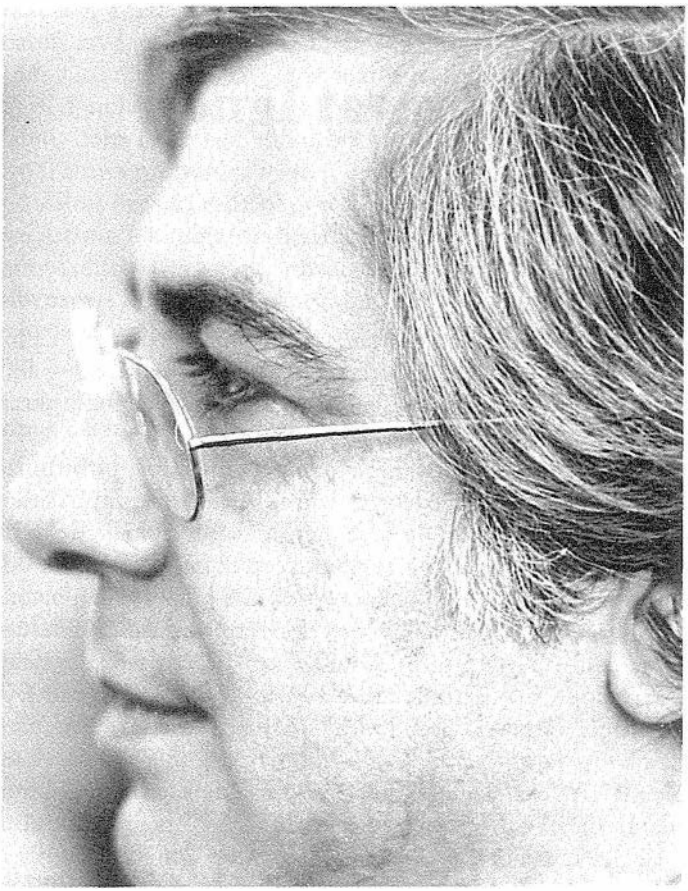
"Enis sen burada kitaplara bak. Ben kısa zaman sonra geleceğim. Seni görmek istediğin yerlere mutlaka götüreceğim. Fransızca çok ilginç kitaplar var."

"Peki."

Enis salona girerken kapıda Jul göründü. Sarışın bir genç kızdı. Doğal bir görünüşü vardı. Dik duruyordu. Yüzünde kabarıklıklar, kimi ergenlikler çıkmıştı. Onun varlığını hayal meyal hatırladığım masanın ucunda bir yerde otururken de var mıydı bunlar? 'Ya şimdi bu genç kız, diskotek, bar... vb. gibi gençlerin gittikleri yerlere gitmek isterse? Ya akşama kadar bırakamazsam onu?'

Jul'le sokaktaydık.

"Nereye gitmek istersin Jul? Diskoteke ya da bir bara mı?"

Fotoğraf : Güney Dal

"Hayır sevmiyorum oraları. Bir kahve, Fransız tarzı bir kahve varsa oraya götür beni."

İçim biraz rahatlamıştı.

"Tabii, çok yakında var."

Drottninggatan yakınında, hemen kaldırım düzeyinde Fransız tarzı bir yer vardı.

Kapıdan girdiğimizde, kalabalığa karşın, Jul ötede, köşede, arka bahçeye bakan pencerelere yakın bir yerde yer bulup oturmuştu bile. Kadehinin kıyısındaki buzları temizliyordu parmaklarıyla. Oldukça kalabalık bir yer burası.

Kahveyi düzene koyan şef garson kızsa, daha kapının dibindeyken tombul göbeğini bana dayadı. Jul'ün bulunduğu yere yürüyebilmem için benim de göbeğimle onu itmem gerekiyor. Güçlükle bir adım – geriye doğru bir adım – attırabiliyorum ona. Sadece göbeği bana yapışık. Onun altında bulunan cinsel organını hissetmiyorum.

"Bıraksan beni, genç misafirimin yanına gitmem gerekli."

"Deniyorum seni," diyor o.

Jul köşede. Ona erişebilecek miyim? 'Jul, aşk da yapmaya söz vermiş miydim sana?' Ama Enis evde bekliyor beni. Ona da ulaşabilecek miyim bir zaman sonra?

*Drottninggatan : Stockholm'un en eski caddelerinden, dar bir cadde. 65 no.da Yazarlar Birliği'nin misafirhanesi vardır.

REMZİ İNANÇ

Zihni'nin Kravat İğnesi

BENDEN on iki yaş büyük olmasına karşın, ona "Zihni" de desem, "Zihni ağabey" de, umursamaz, sorun yapmazdı hiç. Hatta duymazlıktan geldiğini sanırdım. Acaba, derdim, küçük adıyla seslendiğimde kendini benimle akran sayarak ayrıca hoşnut mu oluyordu?

Tanışmamızın üzerinden kısa denecek bir zaman geçmişti ama, birbirimize ısınmış arkadaş olmuştuk. Sık sık sanat edebiyat etkinliklerinde, resim galerilerinde bir araya geliyorduk. Zaman zaman da ucuz meyhanelerde, lokallerde ya da bir dost evinde... Konuşulacak o kadar çok şey buluyorduk ki. Bazen gece boyunca ağzını açıp konuşmayan Zihni, ikili üçlü oturmalarda hem de sözü olabildiğince uzun tutarak başlardı anlatmaya. Ağır ağır ilerleyen konuşması tekdüze bir yolda sürüp giderken içiniz bayılayazardı. Onu ilk kez dinliyorsanız, bunalabilirdiniz bile. Anlatması coşkusuz, hatta tekdüze sayılabilirdi; ama önemli şeylerden söz ettiğinin ayırdına varmakta gecikilmezdi. Sanatın estetiği ve felsefesi üzerine yabancı dilde okuduklarını, yeri geldiğinde, anlayacağımız sözcük ve terimlerle bize geniş ölçüde özetlerdi adeta. Kimler ne anlar, ne kadar anlar, bunu hiçbir biçimde sorgulamazdı. İri kahverengi gözlerini dinleyen birkaç arkadaşının üzerinde gezdirken, onları rahatsız etmemek, etkilememek için özel bir çaba gösterirdi sanki.

Zihni oldukça zayıftı. Ön kısmı biraz açılmış dalgalı saçlarını arkaya taradığı için sanki olduğundan daha uzun görünürdü. Zihni'yi hemen dört mevsim koyu ya da gri renk takım elbisesinin içinde görürdük. Birkaç yıl önce döndüğü Amerika'dan getirdiği bu giysiler içinde, düz beyaz gömleğini, iri desenli kravatını ve artık onların vazgeçilmez bir parçası haline getirdiği kravat iğnesini görmeye alışmıştık. Hele hele kravat iğnesini takmadan sokağa adım atmayacağına, onu tanıyanlar bahse girebilirdi. Bu iğneyi çok sevdiği bir yakını armağan etmiş ona; belki bu yüzden, günün bütün saatlerinde üstünden hiç ayırmayarak gereken özeni gösterdiğine inanıyordu.

Hukuk Fakültesi'ni parlak bir dereceyle bitirdikten sonra on yıl kadar Anadolu'da savcı ve yargıç olarak çalışmıştı Zihni. Sonunda sanat ve edebiyat tutkusu onu Ankara'ya çekmişti. Gençliğinin dolu dolu geçtiği bu kentte şimdi serbest avukatlık yapıyordu ama, bağlandığı değerler ve sanat uğraşısı onu klasik avukatlık yapmakta zorluyordu. Ekonomik durumu belki bu nedenle iç açıcı değildi. Zaman zaman dile getirdiği bir takıntısı, anladığım kadarıyla onu yoruyordu; bu, her gün karşılaştığı çevresindeki sıradan insanlardı; bu insanların oluşturduğu dünya ile çelişkisi vardı ve bir türlü onlarla aynı ortamda yaşamayı içine sindire-

miyordu. Yaşanan eksik ve yanlış pek çok ilişkide, gelişmelerini henüz tamamlamamış saydığı bu *küçük insanları* sorumlu tutuyordu. Bu yakındığı insanlar arasında nice diplomalılar ve varsıllar vardı. Sorunu daha derinlerdeydi.

Evlenmemiş biri kız, öbürü erkek iki kardeşi ve yaşlı annesiyle birlikte kalan Zihni, daha önce kısa süren bir akraba evliliği yapmıştı; bu evlilikten olan kızı şimdi annesinin yanında idi.

Zihni üniversitede okurken, bitirdikten bir süre sonra da, dönemin edebiyatçılarının takıldığı meyhanelere sık sık gitmiş. Kendisi de şiir yazdığından, onların kimisiyle arkadaş, kimisiyle de dost olmuş. Sonradan ünlenen Kürdün Meyhanesi ile Şükran Lokantası Zihni için anılar dolabıydı ve artık birçoğu hayatta olmayan dostlarını anarken buraların adı sıkça geçerdi. Ulus'ta Posta Caddesi'nde olan bu iki içkievinin arası sekiz on adımdı ancak.

Zihni bir akşamüstü telefonla aradı beni. Hal hatır sormayı fazla uzatmadan söze girdi hemen.

– Bu akşam rakılanmaya ne dersin?

Sesinde bir kışkırtmadan öte, bir davet de vardı sanki. Birlikte içmek, içerken birçok şeyler konuşmak isteği açıktı. Böyle zamanlarda bir dostuna açılmak gereksinmesi ağır basardı.

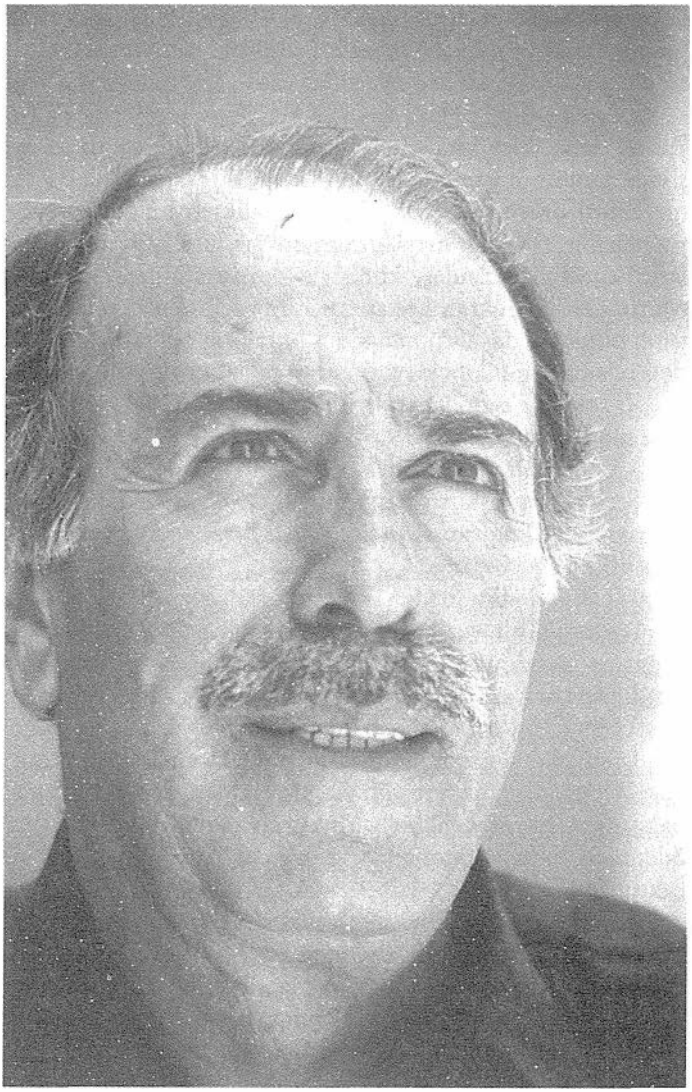
– Tabii, dedim, neden olmasın!

Sözleştiğimiz yer Şükran'dı. Çok yıllar Ankara'nın ünlü ünsüz nice edebiyatçısına, ressamına, opera ve tiyatro sanatçısına hizmet vermiş bu lokantaya şimdilerde pek uğrayan yoktu artık; nedense Zihni'nin aklına yine de burası gelmişti işte. Oysa Kızılay'da, daha başka yerlerde benzer birçok yer açılmıştı.

İşten çıkacağım sıra muhasebe müdürümüz, yarın sabah Ulus'tan geçeceğime göre, o civardaki bir yere uğrayıp uğrayamayacağımı sordu. Olumlu yanıt verince, daha önce hazırladığı bir zarfı uzattı bana; içinde üç yüz lira vardı. Bir yere ödenmesi biraz gecikmiş bir paraydı ve sabah geçerken yatırıp makbuzunu alacaktım.

Dışarı çıktım. Akşam erken çökmüştü şehrin üzerine. Yerler ıslaktı, hava serin sayılırdı, ama baharın da eli kulağındaydı. Bunu bilmek bile içimi ısıtmaya yetiyordu işte. Kızılay'dan Ulus'a yürümeliydim, bütün gün oturmaktan bacaklarım uyuşmuştu. Yolda benim gibi yayalar az değildi ama, yine de Ulus'a giden, Ulus'tan gelen otobüsler, troleybüsler bu akşam saatinde tıklım tıklımdı. Pardösümün yakalarını kaldırdım, bir şeyler mırıldanarak kaldırımda adımlarımı hızlandırdım. Bir ayak önce meyhanede, masanın başında olmayı istedim birden. Hemen bir sigara yakacaktım. Derken cebimdeki para geldi aklıma. Ayın da son günleriydi, bu parayı idareli harcamalıydım. Zaten istesem dahi bu akşam hesabı ödeyemezdim. Bunları seslice düşündüğümün ayırdına vardım. Daha sigara lacaktım; bu akşam ve yarın sabah otobüse binecektim. Yaşadığı koşullar, üstlendiği sorumluluklar bakımından Zihni'nin dostlarına pek ikram etme şansı olmuyordu ama telefondaki çağrısından, "Hadi gel, bu akşam içkiler benden," anlamı çıkmaz mıydı?

"Şükran", insanın içini karartan loş ve cılız ışıklar altında idi. Köşesinde bu saatte pinekleyen patron Şükran Bey de, yıllardır işlettiği lokanta gibi yıpranmış ve yorulmuştu. Sahibinin adını taşıyan bu lokanta, çok değil daha on yıl önce ele

avuca sığmayan nice insanı konuk etmişti; artık hiçbir zaman hiçbir yerde işitilmeyecek konuşmalara, tartışmalara ve güzelliklere tanık olmuştu. Trafiği inanılmaz o yoğun günlerden duvarlara ve her tarafa sinen anılar dile gelebilseydi. Çevremizden kimselerin artık uğramadığı buraya sanki biz de son kez geliyormuşuz gibi bir duygu vardı içimde. Nedense, birilerinin duymasını istemiyormuşum gibi, Zihni'ye iyice eğildim, "Meyhanelerin belleği var mıdır?" diye sordum. Dostum acılı gülümsemeye durdu. Zihni'nin hüzünlenmesiyle gülümsemesi arasının çok kısa olduğunu düşünürdüm. Sanki hüzün onun gerçek çehresiydi ve bazen gülümsemeye benzer bir maske geçiriyordu yüzüne.

Ufak bir rakı, beyaz peynir, söğüş doğranmış domates ve salatalık istedik. Hepi topu bunlardı işte yiyip içeceğimiz. Genelde böyle şeyler olurdu soframızda. Daha zengin olsa, söz gelişi, ne yazardı Zihni'ye? O, küçük bir çocuğun yemesinden daha çok yemezdi ki... Kibrit kutusu kadar peyniri birkaç duble rakıya meze yapabiliyordu.

Neler konuşmuştuk Zihni ile o loş aydınlıkta? Anımsadığım kadarıyla günlük konular hızla geçilmişti. Daha kalıcı, elbette daha evrensel şeylerden söz açılmış,

ama nedense belirli bir bezginlikle sonuna dek gidilmemişti. Hayranlıkta dinlediğim, kırkına merdiven dayamış bu şair, yazar, ressam ve hukukçu dostum için, o zaman da şimdiki gibi düşünüyordum : Böyle bir yerde oturmak, zül sayılmasa bile, onun için fazla alçakgönüllü olmayı gerektiren bir kabuldü. Yatağını beğenmeyen, yine de etrafına taşmadan ağır ağır yol alan bazı ırmaklara benzetiyordum onu.

Bu gecenin sanırım ikili oturduğumuz herhangi bir geceden ayrımı yoktu. Az konulmuş çokça da susulmuştu. Masamız, geçen arabaların zaman zaman aydınlattığı Posta Caddesi'ne bakıyordu. Her geceki karanlık yalnızlığını yaşamaya başlayan caddede hızlı hızlı yürüyen tek tük insanları seçebiliyordum. Bir de birbirine sıkıca tutunmuş bir çifti gördüğümü anımsıyorum. Dalıp gitmişiz. Birden, zorunlu olarak aynı masayı paylaşan iki yabancıymışız gibi bir duygu gelip üstüme bulaşıyor, irkiliyorum. Oysa bu gece hazır yakalamışken, geçen yıl Ankara dışından gönderdiği mektubundaki bir cümleyi açıklamasını isteyecektim : "Asla yalnız saadetlerin kıymeti olamaz." Sanki ince zarlarla kaplanmış dünyasını sesli sözcüklerle korumaya almıştı. Yıllar sonra da Borges'den şöyle bir özdeyiş okuyacaktım : "Mutluluk kendi başına bir sonuçtur."

Zihni doğruldu. Küçük yakalı, üç düğmeli, biraz uzunca ceketinin iç cebinden bir şey aranıyordu. Pelür kâğıdına elle yazdığı şiirlerinden birini çıkaracağını bekledim. Yanılmışım. Yakınlarda açacağı, hemen bütün hazırlıkları tamamlanmış resim sergisinden söz etti ve bastırılacak davetiye için yaptığı eskizi gösterdi. Ne düşündüğümü sordu. Söyledim. Acaba bu akşam bir araya gelişimizin nedeni sadece bu muydu? Dostum tekrar dışardaki yarı karanlığa dalıp gitmişti. Neredeydi acaba şimdi, şu anda? Geçenlerde bir edebiyat dergisinde ünlü bir bayan öykücümüz çevresindeki sanatçı dostlarını anlatıyordu. Ad vermeden anlattığı bir şair dostu Zihni idi. Bayan yazarımızı en çok etkileyen de Zihni'nin şu sözleriydi : "...dönmeyi istediğim hiçbir yaşım yoktur benim." Çaktırmadan bileğimdeki saate baktım. 21'e geliyordu. Nedense bu gece konuşma perisi masamızı sevmemişti. Öyleyse geceyi zorlamanın ne anlamı vardı?

Bir alışkanlıkla hesabı istedim garsondan. Umuyordum ki, gelecek adisyon fişini Zihni ısrarla önüne çekecek, hatta biraz daha üzerine gidersem çıkışacak ve kendisinin beni davet ettiğini anımsatacaktı. Garson iki dakika geçmeden hesap pusulasını getirdi. Lokantada bizim dışımızda bir masa daha kalmıştı. Bizden sonra o masa da kalktığında lokantanın ışıkları söndürülecekti. Dostuma baktım, olan bitenden habersiz hâlâ dışarıyı seyrediyordu. Pusula ikimizin arasında duruyordu öylece. Hayatımda ilk kez böylesi bir durumla karşılaşıyordum. Gelen hesapla cebimdekinin uyuşması olanaksızdı; üstümdeki para, gelen hesabın üçte biri kadardı ancak. Dostumu dışardaki kör kuyudan masaya çekmek zorundaydım, başka çarem yoktu. Usulca "Ağabey..." dedim, "yanımda bu kadar para yok." Onun da yokmuş. Pek şaşırmadım. Bu lokantaya benim ikinci, bilemedin üçüncü gelişimdi. Burada kimseleri de tanımıyordum.

Yaşadığı uzak dünyadan bir türlü dünyamıza inmek istemiyordu sanki. Başını lütfen kaldırıp yüzümdeki saklayamadığım, kaçıramadığım kaygıma, korkuma rastlayınca, gözlerinde bir acımanın, belki biraz da üzülmenin gölgesi geldi geçti. Sonra, biraz da iğrenerek, hesap pusulasını önüne çekti yavaş yavaş. Hiç acele

etmeden ceketinin sol iç cebinden dolmakalemini çıkardı. Fişi incelemedi, sadece arkasını çevirip iri harflerle adını soyadını yazıp imzaladı. Altına da günün tarihini attı. Davranıp ben de bir kaç kuruş tabağa bıraktım. İki adım ötemizde bizi gözleyen garsona işaret ettim. Gelip aldı, ama az sonra geri döndü, demin imzalanan fişle; paranın üstünü getirir gibi, hiç renk vermeden masaya bıraktı. Kaç yıllık müşterisine kredi açmıyordu lokantanın sahibi. Zihni Ağabeyin yüzünden başlayarak sanki her yanı kara bir hüzne kesti birden. Çok korktum. Bunu atlatabilirse artık ona bir şeycik olmazdı hayatta. Derken yüzünü yalayıp geçen sıcak ve kızıl alazı ben de ossaat yakalar gibi oldum. Geçmişteki şövalye atalarının damarına ulaşmıştı sonunda. Düelloya davet eder gibi sessiz narasını patlattı ve kravatındaki iğneyi bir savaşçı kıvraklığıyla çekti yerinden. Yanı başında duran garsona iğrenerek baktı; layık olmadığı bir şeyi verircesine uzattı. Uzattığı bu şeyle bütün lokantayı satın alabileceğini de duyurur gibiydi. Garson sanki Zihni'nin bu tavrını, bu jestini hiçe indirmek, onun övüneceği şeyle alay etmek ister gibi, kendisine lütfen uzatılan iğneye elini bile sürmeden sesini bir ton yükselterek :

– Beyfendi, dedi, ne yapacağız bunu?

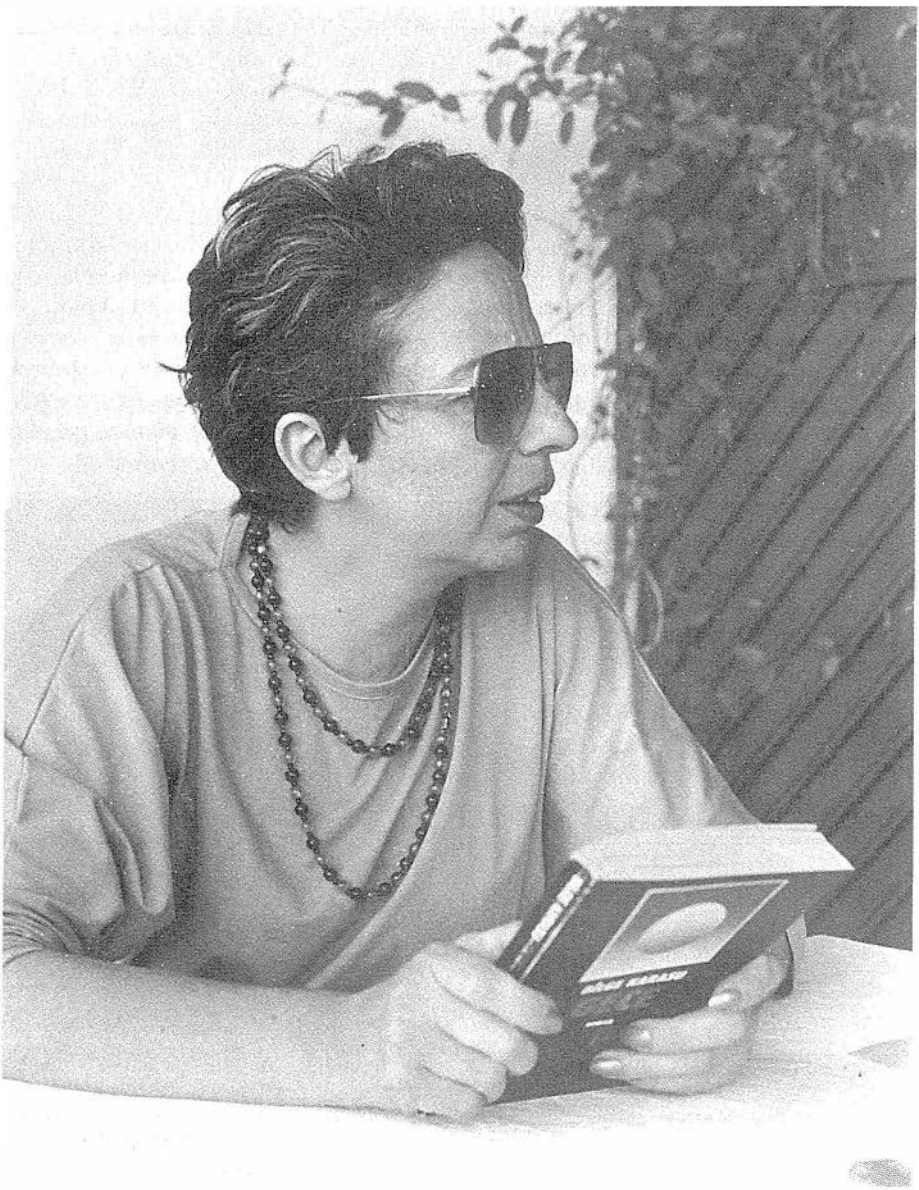
Zihni bundan sonra artık iflah olmaz diye düşündüm. Ona sıkılmış son kurşun gibiydi bu söz. Şimdi ne yapacaktık? Birden dört yanımızdan sarılmışız, kıstırılmışız gibime geldi. Bir bunalım, bir açmaz içinde hissettim kedimi. Üşümeye başladım. Her şey bir yana, bu değerli dostumun gözümün önünde acı çekmesi beni çıldırtacaktı; içkinin de etkisiyle başını hafiften masaya dayamıştı şimdi. Yenilgiyi kabul mü ediyordu? Deneyimli garson, lokantayı kapatmaları için bizim kalkmamızı beklediklerini uygun bir şekilde duyurdu.

Tam o sıra iç cebimdeki emanet para geldi aklıma. Dünyanın en olmaz işini yapıyordum; sevinci ve utancı bir arada yaşadım. Zarfı usulca çıkardım, hesabı karşılayacak kadar parayı çektim içinden.

Şimdi dostumu kaldırmak sırası gelmişti masadan. Daha sonra da bu gece olan biteni unutmaya çalışmak... Dışarı çıktık; bahara ait inceden ince bir yağmur bizi bekliyordu. Kol kola durağa yürüdük.

Füsun Akatlı ile Dünden Bugüne

"Pop şarkıcıları gibi şu ya da bu şekilde, edebiyat dışı bir nedenle ünleniverenler olsa da, sel gider kum kalır. "

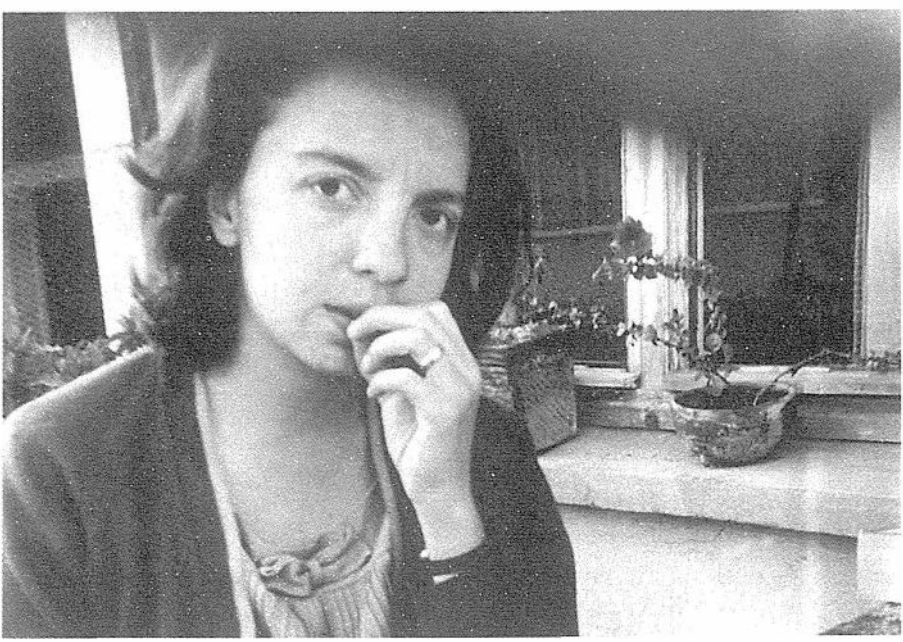
Fotoğraf : Cengiz Cıva

Konuşan : Semih Gümüş

Eleştiri edebiyatımızda öykü üstünde en çok duran, düşünen eleştirmen sizsiniz. En çok siz yazdınız öykü üstüne. Sonunda yazılarınızın yeni bir düzenlemesi de Öykülerde Dünyalar adıyla geçenlerde yayımlandı. Nedir sizi öyküye bu denli yaklaştıran. Sizden mi kaynaklanıyor bu ilişki, yoksa öyküden mi?

– Öyküyü seviyorum kuşkusuz. Ama şiiri de, romanı da, denemeyi de bir o kadar seviyorum. Edebiyat türleri arasında kendimi daha yakın hissetmek bakımından bir ayrım yaptığımı söyleyemem. (Okur olarak tabii; yoksa yazar olarak, sadece deneme yazıyorum, biliyorsunuz.) Gene de, belirttiğiniz gibi, en çok öykü üzerine yazdım. Bunun nedeni, sanıyorum şu : Benim yazmaya başladığım yıllarda Türk edebiyatında öykü türü olağanüstü bir zenginleşme göstermişti. Adeta bir "patlama" yaşanmıştı 70'li yıllarda. Aynı yıllarda ilk kitaplarıyla parlayan çok sayıda öykücü ile aynı edebiyat ortamında soluk alıp veriyorduk. Onların ürünleri üzerinde düşünmeye, karşılaştırmalar, değerlendirmeler yapmaya başladım. Birbiri ardından öykü kitapları yayımlanıyordu, yeni dünyalar kuruluyordu öykülerde. Ben de böylece, kendiliğinden seçmiş oldum sanki öykü üzerine yazan bir eleştirmen olmayı. Roman, şiir, deneme, günlük türleri üzerine de yazdım elbet. Ama niceliksel olarak öykü ağır bastı. Bu, dediğim gibi, diğer türlere kendimi uzak hissettiğim için değil, öykünün bir olgu olarak öne çıkmasından ötürü oldu.

Öykülerde Dünyalar'da yer alan yazılara yeniden baktım. Hep sevdiğiniz kitaplar için yazıyorsunuz. Yazılarınız sonundaki yargılar çok olumlu, yüceltici.

1967

İoanna Kuçuradi ve Nusret Hızır ile, 1975.

Beğenmedikleriniz üstüne niçin yazmıyorsunuz?

– Bu soruyla oldukça sık karşılaşıyorum. Hoşgörülü bir eleştirmen olarak adım çıktı neredeyse. Bunun çok doğru bir teşhis olduğunu sanmıyorum. Belki roman üzerine yazdığım yazılarda daha rahat görülebilir her yapıta alında çok da hoşgörülü yaklaşmadığım. Belki gene aynı nedene bağlayabiliriz hep sevdiğim kitaplar üzerine yazıyor gibi görünmemi. Türk edebiyatında öykü, örneğin romana göre çok daha iyi bir yerde. Çok iyi, dünya edebiyatı seviyesinde öykülerimiz, öykü yazarlarımız var. Sevmediğiniz kitaplara sıra gelmiyor kolay kolay. Sevdiklerinizi okurla paylaşmak ya da yeni bir öykücüyü, yeni bir öykü dünyasını onlara haber vermek, elbette beceriksizce yazılmış, sığ, kalıcı olmayan öykü kitaplarından söz etmekten daha cazip, daha anlamlı geliyor. Beğenmediğim bir kitaptan söz etmekten daha cazip, daha anlamlı geliyor. Beğenmediğim bir kitaptan söz etmem için, onun hak etmediği bir ilgi görmesi, yanlış değerlendirilmiş olması (ya da benim öyle olduğunu düşünmem) gerek. Nitekim, haklarında olumsuz eleştiriler yazdığım romanlar için, böyle bir durum söz konusu. Öyküde pek böyle bir durum olmuyordu doğrusu. Benim fazla ilgi duymadığım öykü dünyaları vardı elbet. Onlar üzerine yazmayı tercih etmiyordum. Keyif almadığım için. Benim için yazı yazmak biraz da (hatta epeyice) keyif işidir. Ama "kötü" olanın şişirildiğine, ötekilerin önüne geçirildiğine pek rastlanmıyordu. Ben de, sevdiğim ya da çok bayılmasam bile umut verdiğine inandığım kitapları seçiyordum eleştirmek için. Söylenecek olumsuz bir sözüm, iyi kotarılamadığını düşündüğüm öyküler, bölümler varsa; onları da o genel olumlu yazı içinde belirtmekten geri durmuyordum. Bilmem bu açıklamam size doyurucu geldi mi? Dikkatle okunduğunda, bütün o "olumlu" sayılan yazıların, baştan aşağı övgü dolu olmadığı da görülebilecektir.

Öyküyü öykü yapan anlatım biçimi, dil, kurgu, konu, kişiler gibi öğelerden en

Pınar Kür ve Salâh Birsel ile, 1985.

önemlisi sizce hangisi?

– Hepsi... demeyeceğim. Konu ve kişiler en az önemli bence. Konunun şu ya da bu olması, öykünün kişiler etrafında dönmesi veya kişisiz olması değerlendirmede birinci planda göz önüne alınan şeyler değil. Ama belli bir konunun, o konunun istediği gibi işlenmesi; eğer kişiler varsa, o kişilerin karton olmaması, yaşaması önemli tabii. Ama ben bunları, "Konu" ve "Kişiler" başlığı altında değil de, diğeraşlıklar (yani "anlatım biçimi", "dil", "kurgu" başlıkları altında) ele alırım. Anlatım biçimi ile dil de çok içiçe. Ve her ikisi de kurguyla birlikte yoğurulur. Onun için, izin verirseniz, ben "öyküyü öykü yapan öykü dilidir" diyelim. "Öykü dili" derken de salt "dil"den farklı bir şey kastediyorum. O öykünün dili. O öyküde ve o öyküyle yaşayan, aynı zamanda o öyküyü yaşatan, var eden dil. Kurguyu, tahkiyeyi, konuşu, kişileri kucaklayan, eriten ve sonra billurlaştıran dil. İşte en önemli yazınsal öğe bu benim öyküye bakışımda.

Öykü dili ya da öyküde yazınsal dil üstünde siz de çok duruyorsunuz. Dilin öyküdeki yeri nedir ve bunun sözgelimi roman dilinden farkları var mıdır? "Dünyası dil olmak", "dilde dünya kurmak" biçiminde dile getirdiğiniz düşüncenizi açar mısınız?

– Bir önceki cevabıma oldukça bağlı bu sorunuzun cevabı da. Yazınsal dil çok anlamlılıkla ve düzanlamdan çıkarsanabilecek yan anlamlarla belirlenen bir dildir. Dolaysızca işaret etme fonksiyonuna ek olarak ve hatta onun önüne çıkarak, gönderme fonksiyonu önem kazanır. Çağrışımlara yön vermek, ayrıntılarla, küçük nüanslarla bütün bir dünyayı biçimlemek hep bu "dil"in marifetlerindendir. Çok yıllar önce "Kokular ve Öyküler" diye bir yazı yazmıştım. Koku bahane tabii burada. Sorunuza doğrudan doğruya bağlanabileceğini sandığım bazı düşüncelerim var o yazı-

Sumer Atak ve Tomris Uyar ile, 1986.

da. İzin verir misiniz, ilişkili bölümü okuyalım : "Edebiyat, edebiyattan başka herhangi bir şeyin de yaratabileceği her türlü etkiyi denetim altına almak zorundadır. Yazar okuru bağlamalıdır. İpi kısa ya da uzun tutmak öykücünün bileceği iştir ama, hepten çözmek, öykünün varlık nedenini ortadan kaldırır. / Öyküde alegori mutlakiyet, simge meşrutiyet, imge demokrasidir. Bunların hepsine de edebiyat etkinliği içinde yer vardır. Ama çağrışım, anarşidir. Görüntüyü ya da kokuyu çağrışımlarını denetleme olanağını güvence altına almaksızın öyküye sokmak; etkilemeyi, beğenilmeyi, tutulmayı belki kolaylaştırır ama, öyküyü de kolaylaştırır. Çağrışımı bile isteyerek kullanmak ve öykünün dokusuyla güdülemek zordur ama, bu zorluğun üstesinden gelmiş bir öykü, okuyana edebiyattan başka hiçbir şeyin sağlayamayacağı özgül bir dünya sağlar." Bu söylediklerim öykü diline ilişkin çok önemli saydığım kimi özellikler. Roman dilinde de benzer bir durum söz konusu elbet. Ancak öyküde konsantre ya da odaklaşmış olarak kendini gösteren bu özel dil romanda baştan sona akıp gitmez. Romanda da belli odaklarda yoğunlaşarak yansır. Yer yer öne çıkar, kimi zaman da sayfalarca, hatta bölümler boyu geri çekilir. Bu sözünü ettiğim "dil" doğrudan doğruya dünya kurmakla ilgili işte. İster yepyeni kurmaca bir dünya yaratılıyor olsun, ister var olan bir dünya "nakledliyor" olsun, edebiyat içinde kaldığımız sürece o bir "dil-içi dünya"dır. Bu dünya; rengiyle, sesiyle, kokusuyla, olayları ve kişileriyle, iklimi, coğrafyası, mitolojyası ile özgül ve özgün bir dünyadır. Yeri dil'dedir ve başka bir yerde değildir. Sözgelimi böyle bir dünyası olan bir öyküden bir film çekildiğini düşünelim. O film için kodlar verir öykü. O kodların üzerine bir dünya da film yönetmeni oturtacaktır. Dil

değişmiştir şimdi. Artık öykü dili değil, sinema dili söz almıştır. En önemli fark, ikincinin görsel olması değildir sözünü ettiğim anlamda. Dünyaların farklı olmasıdır. Akraba dünyalar, ama aynı değil. İyi ve taze bir örnek vereyim. Bilge Karasu'nun "Usta Beni Öldürsen e"si ile, Barış Pirhasan'ın *Usta Beni Öldürsen e*'si iki ayrı, ama akraba dünya kurmaktadırlar. Dilleri farklıdır ve birincisi dilin içinde yaşar, ikincisi dili ile dışavurum kazanır. Bu iyi başarılmış bir beraberlik örneği. Kimi zaman da okuduğumuz bir öyküden veya romandan yola çıkmış bir filmde kendimizi çok yalnız ve üşür hissederiz. İşte orada, dil susmuş dünya çökmüştür. Bazı yazarların, bazı öykücülerin bir dünya kurduklarını apaçık algılarız. Bazıları da, sanki bilegeldiğimiz, aşina bir dünyayı getirirler karşımıza. Her ikisinde de edebiyatçı olmanın ölçütü, biçimledikleri dildedir. Biraz uzun ve karmaşık anlattım galiba. Şimdi herhangi bir öykü üzerine yazdığım bir yazıya bakılsa, ne dediğim, nasıl baktığım örneklenmiş olacak. Sınırları iyi çizilmiş bir çerçevesi ya da tadad edilmiş kuralları yok bu dil-dünya kuramının. Kendini her seferinde, o belirli öyküde doğrulayan ve biçimleyen bir kuram diyelim. Edebiyatta pek çok şey öyle olmak zorundadır. Yoksa kuramsal ağırlık yaşayan dünyayı ezer.

1991

Öykü ile romanın birbirine geçişli olduğu üstünde epeyce durulmuştur. Öykünün romana bir basamak olmadığı artık anlaşılmış durumda. Ama günümüz romancılarına baktığımda, sanki öyküden romana geçmemenin eksikliğini görüyorum. Kendilerini öykünün disiplini içinde eğitmiş olsalardı daha iyi romanlar yaza-

bileceklerine inanıyorum. Bu düşünceme Fethi Naci katılmadı. Öykücülerin sonradan yazdıkları romanların başarısız olduğu gerekçesiyle... Sizin düşüncelerinizi alabilir miyim?

– Bana öyle geldi ki, siz de öykümüzün romanımızdan daha iyi bir yerde olduğuna inanıyorsunuz benim gibi. Oradan hareketle de, kendini öykü disiplini içinde biçimlemiş yazarlardan daha iyi romanlar beklenebileceğini umuyorsunuz. Spekülatif bir düşünce. Hem öykü, hem de roman yazmış olan yazarlarımız var. Onları kendi içlerinde değerlendirirsek, öyküde mi romanda mı daha iyi oldukları hakkında birşeyler söyleyebiliriz belki. Ama bu bize öykü yazmanın roman yazımı için gerekli ve elverişli bir ön eğitim olduğunu kanıtlar mı? Sanmıyorum. Ya da hiç öykü yazmamış bir romancı ile, öykü yazmış bir romancıyı karşılaştırabiliriz. İkincinin birinciden iyi olması halinde, acaba neden, sadece öykü yazma deneyimi midir ya da hatta bu, nedenlerden biri olabilir mi? Hele tersi durumda; yani hiç öykü yazmamış bir romancının, öyküler de yazmış olan bir romancıdan daha iyi bir roman yazmış olması halinde ne diyeceğiz? Bana sorarsanız bu tür varsayımlar inandırıcı bir biçimde temellendirilemez. İyi romanlar, iyi romancılar vardır. Onların varlığını açıklamakta öykü disiplini dediğiniz şey bize yardımcı olamaz, sanmıyorum. Aynı faktör, kötü romanları ve romancıları da açıklayabilseydi bu varsayım üzerinde biraz daha düşünebilirdik. Ama veriler çok yetersiz. Size bu sefer, bir edebiyatçı gibi değil, bir felsefeci gibi cevap verdim. Ama ne yapayım, sorunuz öyleydi. Fethi Naci ise, bir mantıkçı gibi cevap vermiş. Eğer bütün öykücülerin sonradan yazdıkarı romanlar başarısız ise haklı olabilir. Ama böyle bir tüketici tarama mümkün mü?

Öykünün, bir düzyazı türü olmasına karşın, romandan çok şiire yakın durduğu sık sık dile getirilir. Siz de katılıyor musunuz bu yargıya; yoksa yalnızca bir yakıştırma mı bu?

– Şiire yakın duran öyküler var tabii. Örneğin Sait Faik'in, Tomris Uyar'ın, Selim İleri'nin, Onat Kutlar'ın kimi öyküleri, romandan çok şiire yakın dururlar : imgeleriyle, dilleriyle. Ama genelgeçer bir yargı olarak öne sürülemez bu. Bir yakıştırma, bir yaklaştırmadır olsa olsa. Çünkü tam tersi örnekler de var. Bir Orhan Kemal'i düşünün örneğin, bir Peride Celal'i, bir Memduh Şevket E- sendal'ı. Romana çok daha yakındırlar onlar. Hatta Tanpınar.

Roman sizin için öyküden ve şiirden sonra mı geliyor? Öykü ve şiir üstüne pek çok yazı yazmanıza karşın, roman ilgi alanınızın ancak dış çeperlerinde yer alıyor gibi...

– Hiç değil. Şu sıralarda bir kitabım çıkıyor : "Zamanı Yaşatan Roman/ Zamana Direnen Şiir". Orada göreceksiniz, hiç de az sayılmaz roman üzerine yazdığım yazılar. En az şiir üzerine yazmışım. O beni çok zorluyor gerçekten. Zaten "bilimsel" eleştiri yapan biri değilim. Eleştiri yazılarının, hakkında yazıldıkarı metin üzerine yazınsal bir metin oluşturmalarıdır benim seçtiğim

Füsun Akatlı 1944 yılında doğdu. AÜDil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi. Aynı okulda, Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Bölümü'nde ve Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde akademik kariyerini sürdürdü. 1983 yılında, doçentlik aşamasındayken, üniversiteden istifa ederek ayrıldı. İstanbul'a yerleşti. • Kitapları : *Niçin Diyalektik, Yaz Başına Neler Gelir, Bir Pencereden, Edebiyat Defteri, Felsefe Kıyılarında, Zamansız Yazılar, Tenha Yolun Ortasında, Pusulamız Felsefe, Acıyla, Sevgiyle, Kahramanca.* Çeviri : *Jean Piaget, Yapısalcılık.*

tarz. Hakkında yazdığınız metin, şiir olunca kendi yazımdaki "yazınsal"lığı bir yerlerde kaybedecekmişim gibi geliyor, korkuyorum. Ama roman öyle değil. Roman üzerine rahatlıkla yazabiliyorum da, pek sık çıkmıyor karşıma üzerine yazı yazmak isteyeceğim roman. Bir de – bu işin şakası tabii – yıllar önce Fethi Naci beni öykü eleştirisi yazmaya atamıştı, kendisi de romanı yazıyordu nasıl olsa! Roman üzerine eğilenler gerçekten de öykü üzerine yazanlardan hem daha çok, hem daha iyi. Fethi Naci yazıyor, siz yazıyorsunuz. Siz artık öyküye de eğilmeye başladınız gerçi. Bir de şu var : Eskiden bütün romanları çıkar çıkmaz okurdum. Şimdi hem yetişemiyorum, hem de doğrusu her zaman zahmetine değmiyor. Şimdi artık bildiğim romancıların yeni kitaplarını okuyorum, bir de okumam gerektiğine inandıklarımı. O inanma da, hakkında bir şeyler okuyarak oluyor. Yani ben okuyuncaya kadar iş işten geçmiş olabilir. Tabii sıcağı sıcağına yazılacak duyurma yazıları için. Şimdilerde eleştiri yazılarını iyice azalttım. Artık öykü üzerine de eskisi kadar çok yazmıyorum. Son birkaç yıldır denemeye daha bir ağırlık veriyorum. Okurların eleştiri ile çok fazla ilgilenmediklerini sanıyordum. Ama birtakım açık oturumlarda, panellerde falan, çok ilgili genç bir okur kesiminin oluştuğunu mutlulukla gözlemledim. Bu da yeni bir motivasyon oldu benim için diyebilirim.

Tomris Uyar'ın Yaza Yolculuk kitabından söz ederken, "Öykü yazınımızda öyle örnekler var ki, çağdaş dünya yazınının bir adım bile gerisinde değil," diyorsunuz. Gerçekten de öykücülüğün dünya edebiyatındaki burçlarına koyabileceğimiz hangi öykücülerimiz var sizce? Ya da, bize mi öyle geliyor, ne dersiniz?..

– Yok, yok... bize öyle gelmiyor! Sait Faik'i, Memduh Şevket Esendal'ı, Bilge Karasu'yu (daha başkaları da var, ama biraz sonra soracaksınız sanırım) rahatlıkla dünya edebiyatı içinde yer alabilecek öykü yazarları olarak görüyorum ve milliyetçilik yaptığımı hiç sanmıyorum.

Son dönem öykücülüğümüz içinde en çok beğendiğiniz öykücü (ya da öykücüler) kimler? Onları öykü edebiyatımızın geçen kuşaklar içindeki usta yazarlarıyla karşılaştırdığınızda yerlerini nasıl görüyorsunuz?

– Cemil Kavukçu'yu, Mehmet Zaman Saçlıoğlu'nu beğeniyorum. Önceki kuşakların devam ettiricisi olabilecek yazarlar olarak görüyorum. Zaman zaman tek tek öykülerini beğenerek okuduğum, ama henüz bir öykü toplamıyla karşılaşmış olmadığım için, karar vermenin erken olduğunu düşündüğüm yeni yetenekler de var.

Sizce değerleri abartılmış öykücüler var mı? Bu arada, değerleri yeterince bilinememiş öykücüler?..

– Değeri yeterince bilinememiş öykücüler elbette var. Önceki sorularınızdan birine karşılık olarak söylediğim gibi, biz edebiyat değerlerimizi dolaylı yoldan değerlendiriyoruz. Önce batı bilecek, sonra biz kabul edeceğiz. Ne tuhaf bir şey değil mi? Türk edebiyatının en seçkin yazarlarından biri olan Bilge Karasu'yu, ölümünden bir yıl önce, İngilizceye çevrilen kitabının tanıtımı için Amerika'ya gittiğinde, orada tanıdılar, hakkında yazılar çıktı; ilk defa o zaman bizim gazetelerimiz "Türk Kafka'sı" diye başlık attılar. Oysa otuz beş yıldır Bilge Karasu Türk edebiyatının yüz akıydı. Üstelik, "Kafka" yakıştırmasıyla sıvalıyorlardı sırtını. Buna o kadar öfkelenmişti ki, anlatamam. "Bilge Karasu olmam niye yetmiyor, anlamıyorum," demişti. Evet, yetmiyor. Gene o kuşaktan, Vüs'at O. Bener de, Tahsin Yücel de çok önemli öykü yazarlarıdır. Bugünkü genç edebiyat okurları ne kadar tanıyor onları? Değerleri abartılmış olanlara gelince; böyle bir şey olsa da,

Bilge Karasu ile, 1994.

kalıcılığı olmaz. Edebiyat pop'u kaldırmıyor. Pop şarkıcıları gibi şu ya da bu şekilde, edebiyat dışı bir nedenle ünleniverenler olsa da, sel gider kum kalır. Bu çok önemli değil.

Olumlu ve olumsuz yanlarıyla, bugünkü öykü dünyamızı nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu konuda en çok konuşma hakkı olanlardan biri olduğunuza inanıyorum.

Öykü edebiyatımızın uzun süren bir suskunluk dönemi yaşadığı kuşkusuz. Neden sonra, birkaç yıldır kayda değer bir canlılık kazandı. Yayınevleri öykü kitabı yayımlamaz olmuşlardı, şimdi belki de en çok öykü kitabı yayımlanıyor. Yeni yeni öykü ödülleri düzenleniyor. "Adam Öykü"ye de üç yıl içinde iki bine yakın öykü gönderilmiş! Burada dergilerin öykücülüğümüzün gelişmesine katkılarından söz edebilir miyiz...

– Edebiyatın dergilerde soluk alıp verdiğine inanıyorum ben. Edebiyat dergileri, okurları olduğu kadar yazarları da edebiyat üzerine daha çok düşünmeye, birbirlerinin ürünlerinden hiç değilse haberdar olmaya yönlendirir. Söyleşiler, eleştiri yazıları, hatta polemikler edebiyat ortamını canlandırır ve diri tutar. Öyküde uzunca süren bir durgunluk dönemi yaşandı. Ben bunu da bir ölçüde edebiyat dergilerinin eski etkinliklerini kaybetmiş olmalarına bağlıyorum. 70'li yıllarda irili ufaklı, arkasında sermaye olan veya çok kısıtlı olanaklarla yayımlanan pek çok edebiyat dergisi vardı. Sonra bunlar nicelik bakımından da, nitelik ve etkinlik bakımından da epeyi kayba uğradılar. Öykücüler dergilerde tanınma fırsatını bulamaz oldular. Doğrudan doğruya kitapla ortaya çıkıp şansları varsa fark edildiler. Ödüller de, gene arkalarında edebiyat dergilerinin yarattığı canlı tartışma ortamı bulunmayınca, sadece ödülü verenlerle alanın haberdar olduğu, küçücük gazete haberlerine indirgendiler. Bu durgunluk dönemi edebiyatçıların, öykücülerin

birbirlerinden habersiz kalmalarıyla da büsbütün kendini adalete teslim etti. Sonra bir kıpırtı, bir canlanma gözlenmeye başladı özellikle öykü alanında. Dergilerin son derece işlevsel olduğuna olan inancım beni, bu canlanmada Adam Öykü'nün tahmin edilebileceğinden de çok rolü olduğunu düşünmeye yönlendiriyor. Sizin derginizde yerli ve yabancı öyküler yayımlanıyor, öykü üzerine kuramsal ve eleştirel yazılar yer alıyor. Bu azımsanmayacak bir motivasyon. Şimdi, on yıl, beş yıl öncesine göre daha bir canlı, daha bir verimli görünüyor öykü edebiyatımız. Yeni yazarları tanıma olanağı bulmanın yanı sıra, Türk öyküsünün ustalarıyla da sıcak temas sağlanabiliyor. Örneğin bir Nezihe Meriç, son kitabı *Yandırma* ile yeni olan ne getirdi edebiyatımıza? Kendi öykücülüğünde ne gibi arayışlara girişti? Bunları bölük pörçük, orada burada izlemek yerine, bir öykü dergisinin gündeminde irdelemek çok daha aydınlatıcı oluyor. Yeni öykücüler de hem kendilerini deneme, öykülerini profesyonel bir mercie sunma ve o yolla okura ulaşma fırsatı bulmuş oluyorlar; hem de psikolojik olarak kendilerini "edebiyat dünyası"nın içinde hissedebiliyorlar.

Öykücülüğümüzün, üzerindeki ölü toprağını silkelemeye başladığını ben, üyesi olduğum ödül seçici kurallarında da gözlemliyorum. İki üç yıldır, öncesine göre çok daha eli yüzü düzgün öykü dosyaları geliyor önümüze. Uzun bir suskunluktan sonra şimdi birtakım yeni öykücülerin adını zorlanmaksızın hatırlayabiliyoruz : Cemil Kavukçu, Mehmet Zaman Saçlıoğlu, onlar kadar genç sayılmasa da öykücülüğümüz için yeni bir isim olan Ayşe Kulin, sonra Jale Sancak, Haldun Taner öykü üçüncülüğünü kazanan İdil Börtücene... Beni çok umutlandıran hikâyeciler. İki sorunuza bir arada cevap vermiş oldum. Son olarak, bugünkü öykü dünyamızın, 80 öncesine nazaran cılız fakat son iki üç yılda atağa kalkmış olduğu izlenimini taşıdığımı söyleyeyim.

Son olarak, en beğendiğiniz 10 öykücümüzün adını verebilir misiniz?

– İşte romanımızla öykümüzün bir farkı daha! On romancı saymak insanı çok fazla zora koşmuyor. Ama en beğendiğiniz on öykücü denince, mutlaka en az beş altı kişiyi dışta bırakmak zorunda kalıyorum ve onların hangi beş altı kişi olacağına karar vermek de bayağı güç. Deneyim bakalım :

Sait Faik
Memduh Şevket Esendal
Nezihe Meriç
Bilge Karasu
Tahsin Yücel
Leylâ Erbil
Tomris Uyar
Füruzan
Pınar Kür
Selim İleri

Bu listenin içine : Ahmet Hamdi Tanpınar, Sabahattin Ali, Vüs'at O. Bener, Onat Kutlar, Sevgi Soysal, Tarık Dursun K., Hulki Aktunç, Murathan Mungan rahatlıkla girerdi. Zaten kimi zaman böyle bir soruya cevap verirken listemin içinde "alternance"lar olduğunu fark ediyorum. Soruşturmanızın esaslarına sadık kalır gibi yaparak listeyi on sekize çıkardığım için beni bağışlarsınız değil mi? ❁

KISA ÖYKÜYÜ KISA YAPAN NEDİR?

NORMAN FRIEDMAN

> Bütün öteki taklide dayanan betimlemelerde nasıl taklit, belli ve birlikli bir nesnenin taklidi ise, aynı biçimde öykü de bir eylemin taklidi olduğuna göre, birlikli ve tamamlanmış bir eylemin taklidi olmalıdır (...) Bir bütün ise, başı, ortası ve sonu olan şeydir. Baş, herhangi bir şeyin zorunlu sonucu olmayan şeydir. Ondan sonra da zorunlu olarak bir şey gelir. son ise tersine, bir başka şeyden sonra zorunlu olarak gelmesi gereken ve gerçekten de gelen şeydir. Ne var ki onun arkasından hiçbir şey gelmez. Son olarak orta ise, bir başka şeyden sonra gelen ve kendinden sonra da bir başka şeyin geleceği şeydir."
>
> – Aristoteles, *Poetika,* 7. ve 8. bölümler, çeviren : İsmail Tunalı

YAZINSAL bir tür olarak kısa öykü, sınıflarda okutulan metinlerde ve yazarların el kitaplarında ilginin oldukça fazla bir bölümünü üzerine çekse de, hâlâ – ticaretle lekelenmiş ve alçakgönüllülükle lanetlenmiş bir durumda – ciddi kuramsal eleştirilere düşkün kitap ve dergilerdeki şiir, oyun ve roman uzunluğundaki kurmaca metinlerin ancak dörtte birini oluşturmaktadır. Kısa öykünün saygın ve soylu bir sanat olarak değerlendirilmesine bir başlangıç olması umuduyla, temel sorunu olan kısalığı üzerine karşı bir saldırıya girmek istiyorum.

Fakat bu yalnızca "kısalık"ın tanımı ya da bir kurmaca metnin kısa öykü sayılabilmesi için sahip olması gereken sözcük sayısının üst ve alt sınırlarını belirleme sorunu değil. Ayrımlar kesin olarak belirlenemese de – ki buna gerek yok – sağduyumuz bize ufak sorunlar dışında kurmacayı kısa, orta ve uzun olarak ayırabileceğimizi söyler. Bu durumda uzunluk konusunda kesin nicel ölçütlere bağlı kalmayacağız; hepimiz kısa öykünün ne olduğunu biliyoruz ve raflarımızdan bir bakışta hepsine kısa sıfatı verilen öyküler içeren bir düzine antoloji çıkarabiliriz. Sınırlar konusunda çekişe çekişe sıkı pazarlıklar yapmak neredeyse her zaman yararsızdır ve bu da bunu denememek için iyi bir neden. İncelemede sözü geçen bu türün örneklerini açıkça hiçbir kanıt göstermeden kısa öyküler olarak kabul ediyorum.

Eğer tür dendiğinde, çoğu zaman olduğu gibi, belirli bir etki yaratmak için bir araya gelmiş materyalleri kastediyorsak, bu ayrı bir türü tanımlama sorunu da değildir, çünkü bir kısa öyküdeki materyaller ve bunların düzenlenmeleri romanınkinden tür olarak değil, derece olarak ayrılır. Çoğu kez yaptığımız gibi, kısa kurmacanın uzun kurmacadan daha sağlam yapısı ve bütünlüğü ile ayrıldığını söylemek aynı anda birkaç soru dilenmektir. Poe'nun estetiğinden arta kalan bu

fosil, bu düşünce, birlikle ayrılığı, bütünlükle yoğunluğu birbirine karıştırmaktadır. Eğer bütünlükle parçaların birbirlerine kapsayıcı genel bir ilkeyle bağlı olması kastediliyorsa, bu durumda bir kısa öykünün, birbirine bağlayacağı daha az sayıda parçası olsa da, bir romandan daha fazla bütünlüğe sahip olması için bir neden yoktur. Bu konuyu sırası gelince inceleyeceğiz.

Yine çoğu zaman yapıldığı gibi kısa öykünün karakter gelişimiyle uğraşamayacağını ya da gelişme izleri yerine sonuç üzerine odaklandığını da söyleyemeyiz. Bunun nedeni çoğu öykünün karakterleri, değişimleri sırasında betimlemeleridir – örneğin Hemingway'in "Francis Macomber'in Kısa Mutlu Yaşamı" ya da Faulkner'in "Yanan Ahır"ı gibi. Benzer biçimde, Steele'nin "Ayakkabılarla Ne Güzel"inde olduğu gibi kısa öykünün düşüncedeki değişimle ya da Fitzgerald'ın "Yeniden Ziyaret Edilmiş Babil"inde olduğu gibi talihteki bir değişimle uğraşamaması için de bir neden yok. (Elbette ki bazı öyküler durağandır ve bunları aşağıda tartışacağız.) Kısa öykülerin bir konu çevresinde romanlardan daha sıklıkla düzenlendikleri de söylenemez; çünkü Shirley Jackson'un "Piyango"su gibi buna uyar, bazıları da Edith Wharton'un "Öteki İki"si gibi uymaz. Bir öykü tıpkı bir roman gibi merak ve beklenti, acıma, tiksinti, umut ve korku uyandırabilir ve yine tıpkı bir roman gibi bu duyguları, tatmin edici bir bütünlük içinde çözebilir.

Elbette yukarıda değindiğimiz yaklaşımların pek çok doğru yanı var, fakat hiçbirisi sonuçta yararlı olacak gerçek olasılıkları yeteri kadar kapsamıyor. Kuşkusuz kısa öyküler romanlardan daha az sayıda sözcük içeriyorlar, fakat bu yaklaşım nedenlerden çok belirtiler üzerinde yoğunlaştığından yanıltıcı olabilir. Kısa öyküler okuyucu üzerinde daha büyük etki yaratabilirler, ne var ki bu etki yalnızca bütünlükle ilgili sorunlara bağlı değildir. Bir roman dinamik eylemleri öyküden daha uzun bir biçimde ele alabilir, fakat öykülerin kendi alanları içinde değişiklikleri ele alacakları birkaç yol vardır. Bu ilkelerin çoğu genelde zorlayıcı ve yapaydır. Bu nedenle bir kısa öykünün neden ve nasıl kısa olduğunu anlamak için bu sorulara, türün niteliklerini önceden belirlemeden, türün bütün örneklerini kapsayacak yanıtlar vermeyi deneyeceğim.

Temel bir ayrımla başlamak gerekirse, bir öykü kısa olabilir. Bunun nedeni şunlardan bir ya da ikisi olabilir : materyalin kendisi küçük açılı olabilir ya da materyal geniş kapsamlı olup sanatsal etkinin arttırılması için kesintiye uğratılmış olabilir. İlk neden betimlemenin *konusu* ile ilgili ayrımlarla, ikinci neden ise betimlemenin sunuş *biçimleri* ile ilgili ayrımlarla ilgilidir. Bu durumda eylemin büyüklüğünü (bu büyük ya da küçük olabilir ve kısa ya da uzun olan *öykünün* büyüklüğü ile karıştırılmamalıdır) ve onun durağan ya da dinamik yapısını, eklenip atılabilecek bölümlerinin sayısını, gösterilebileceği düzeyi ve anlatıldığı bakış açısını tartışmamız gerekecek. Bir öykü bu nedenlerden herhangi biri ya da birkaçının bir araya gelmesiyle oluşan durumlardan ötürü kısa olabilir, fakat açıklık ve uygunluk için bunları ayrı ayrı ele alıp gerektiği yerlerde karşıt göndermelerde bulunacağız.

Elder Olson, uzunluk konusunu, belli bir açıklık ve kesinlik içinde tartışmak için, bize bir dizi yararlı terim sunuyor. Bir *konuşmanın* kapalı bir durum içinde tek bir karakterin sürekli sözlü ifadelerini içerdiğini söylüyor; konuşan kişi ya hiç

aralıksız kendi kendine konuşuyordur (soliloquy) ya da, eğer orada başkaları bulunuyorsa, bunlar ne yanıt veriyordur, ne de o konuşurken giriş ve çıkış yapıyorlardır (monolog). Bu, genel olarak "lirik" olarak adlandırılan çoğu kısa şiirde gördüğümüz hareketle aynıdır. Bunlara örnek olarak Marvell'in "Utangaç Hanımına", Keats'in "Chapman'ın Homeros'una İlk Bakış" şiirlerini ve daha bir çoğunu gösterebiliriz. *Sahne* ise, kapalı bir durumda iki ya da daha fazla konuşmacının birbirlerine yanıt verirken (diyalog) kullandıkları bir dizi sürekli söz zincirinden oluşur. Bu tür sahnelerden iki ya da daha fazlasını içeren *epizot,* ana bir konu çevresinde gelişir. Son olarak *olay örgüsü,* böyle iki ya da daha fazla epizottan oluşan bir sistemdir. Sonuçta bir öykü de, bu büyüklükteki eylemlerden herhangi birini kuşatır.

Doğal olarak daha büyük bir eylem, *Büyük Umutlar*'ın olay örgüsü gibi, baştan başa bir bütünlük içerse de, konuşmalar, sahneler ve epizotlar gibi kendi büyüklükleri açısından bütünlük içeren ikincil eylemler de bu bütünlük içinde yer alacaktır. Bu ikincil ya da alt eylemler çoğu zaman, belli amaçlar için bütünden ayrılabilir, örneğin bir epizot büyük bir yapıttan belli bir seçkiye alınmak üzere ayrılabilir. Diğer bir deyişle farklı büyüklükteki eylemler, daha küçük olanı büyük olana karıştırırlar. Ne var ki burada önemli olan nokta, kendi içlerinde, tek bir yapıtın bütünlüğünü sağlamaları için tasarlanmış konuşma, sahne ya da epizotların, tamamen özgür olmaları gerektiğidir. Öte yandan, zorunlu olarak kendisinden önce gidenlere ve daha sonra geleceklere bağlanmak zorunda olan daha büyük bir yapıt bu kadar özgür değildir.

Bir yazarın büyüklükle ilgili neden öncül bir seçim yaptığını yalnızca tahmin edebiliriz, fakat şunu söyleyebiliriz ki, büyük bir olasılıkla kendi içinde bütünlüğü olan belli bir eylemi ve bunun ayrı bir değerlen-

• Bir kısa öyküdeki materyaller ve bunların düzenlenmeleri romanınkinden tür olarak değil, derece olarak ayrılır.

• Kısa öykünün karakter gelişimiyle uğraşamayacağını ya da gelişme izleri yerine sonuç üzerine odaklandığını da söyleyemeyiz.

• Bir öykü tıpkı bir roman gibi merak ve beklenti, acıma, tiksinti, umut ve korku uyandırabilir ve yine tıpkı bir roman gibi bu duyguları, tatmin edici bir bütünlük içinde çözebilir.

• Şu çok açıktır ki; devingen bir eylem, durağan bir eyleme göre daha fazla nedene dayanır ve daha fazla içlemsel değişiklik içerenler, daha az içlemi olanlara göre daha uzun bir neden zinciri gerektirirler.

• Devingen bir eylem, durağan bir eyleme göre daha fazla nedene dayanır ve daha fazla içlemsel değişiklik içerenler, daha az içlemi olanlara göre daha uzun bir neden zinciri gerektirirler.

dirme gerektirdiğini sezinliyordur. Sonuçta tüm bunlar özgün kavramla ilgilidir ve söyleyebileceğimiz tek şey bir yazarın, gerek alışkanlık, gerek önceden yapılmış bir seçim, gerek sezgi, gerek bunların birleşmesiyle oluşan türlü nedenlerden ötürü, farklı büyüklükteki eylemleri ele almayı seçmesi ve verilen herhangi bir durumun amacına uygun olduğunu duyumsamasıdır. Bu durumda verilen herhangi büyüklükteki bir eylem kendi içinde bir bütün olabilir ve eylem küçüldükçe bunun sunuşu da kısalabilir.

Bir eylemin bütün ve eksiksiz olan ilgili parçaları, bu yüzden, yazarın baş kahramanının yüzleşmesini ya da gerçekleştirmesini istediği olayların gerekli ve olası sonuçlarını ve bunların uygun koşullarda değerlendirilmesini sağlayacak benzer olayların ortaya çıkıp sergilenmesini sağlar. Sonuç olarak bu eylemin büyüklüğü, yazarın başkahramanından ne yapmasını ve ne ile yüzleşmesini istediğine ve buna bağlı olarak sözü edilen eylemi gerçekleştiren ve inanılır kılan nedenleri bulmak için başkahramanın deneyimlerini anlatırken ne kadar derinleştiğine bağlıdır. Şu çok açıktır ki; devingen bir eylem, durağan bir eyleme göre daha fazla nedene dayanır ve daha fazla içlemsel değişiklik içerenler, daha az içlemi olanlara göre daha uzun bir neden zinciri gerektirirler. Bu nedenle; neden ve etki arasındaki o ince bağ, eylemi hem anlaşılır hem de olası kılmak için gereken yeterli unsurları kuşattığı an, herhangi büyüklükteki bir eylem, bütün ve eksiksiz olur.

Belirli bir neden ve etki zincirinde, tek bir anı ya da kısa bir an dizisini belirtmede en uygun olanı konuşmadır. İster durağan olsun, ister devingen; doğrudan bir uyarıcıya verilen doğrudan yanıt, lirik şiirin kapsamına girer. Örnek olarak, Housman'ın "Yüreğim Acı Yüklü" adlı yapıtında konuşmacı üzüntülü bir biçimde dostlarının çoğunun artık öldüğünü söylerken, Frost'un "Korulukta Duralama"sında konuşmacı, önce kendini kaptırdığı, sonra da karşı koyduğu karanlık ve karlı koruların gizemli çekiciliğine tepki verir. Birincisinde, tek fakat bütün bir yakınma anı var; fakat ikincisinde konuşmacının, iki seçenekten birini seçme anlamında bir karar verdiği, daha uzun, ama eşdüzeyde bir bütünlüğü olan anlar dizisi görüyoruz. Her iki durumda da bu sözü edilen eylemler oldukça küçüktür ve bunları açık, olası kılmak için ne gerekiyorsa çok küçük bir alanda okuyucuya sunulabilir.

Sonuç olarak bu tür eylemler kurmacada çok seyrek olarak ele alınır, hatta durum kısa kurmacada bile böyledir. Hepimiz biliyoruz ki, şiirsel sanat, bu tür bir eylemi yoğun bir biçimde ele almak için daha fazla olanağa sahip ve özellikle esnek olan bu anlatımsal düzyazı, daha çok şeyin gösterilmek zorunda olduğu daha büyük eylemler için çok daha uygundur. Kurmacada böyle iki eylem biliyorum, ama bunlar kuralı kanıtlayan istisnalar. Dorothy Parker'ın "Bir Telefon Mesajı"nda genç bir kadın, erkek arkadaşının geciken telefon için, endişe ve kargaşa dolu dakikalar yaşar. Ve olan biten de yalnızca budur : burada bizi ilgilendirdiği kadarıyla, tüm öykü, telefonun çalmasını bekleyen kadının iç konuşmaları ile geçer. E. B White'ın "Kapı"sı da benzer biçimde hiçbir şey anlatmaz; ortada yalnızca, çağdaş uygarlığın karşıt değerleri karşısında şaşkın ve düş kırıklığına uğramış tek bir karakterinin belirsizlik dolu ve birbiri ardına gelen ruhsal durumları vardır.

Kısa kurmacada tek bir sahnenin sunulması çok daha uygundur; ama sanılanın tersine, kısa kurmaca bu açıdan da çok az saf örnek sunar. Bildiğim en iyi ve en açık örnek, Hemingway'in "Beyaz Fillere Benzeyen Tepeler" adlı öyküsüdür. Burada Ebro Vadisi'nde, ıssız bir tren istasyonunda Barselona Ekspresi'ni bekleyen genç bir Amerikalı çift anlatılır. Onlara içecek bir şeyler getiren garson kız dışında, tüm öykü, istasyonda bekleyen kadın ve erkek arasında geçen tek ve sürekli konuşma üzerine kuruludur. Bence durağan bir durumu ele alan bu öykünün amacı yavaş yavaş kadının üzüntüsünün nedenini açıklamak ve bu yolla okuyucuda bir acıma duygusu uyandırmaktır. Görünüşe göre evli olmayan bu çift bir kürtaj hazırlığındadır. Fakat öyküdeki acıma duygusunun kaynağı gerçekte bu değildir. Konuşma ilerledikçe, adamın kadını aslında hiç sevmediği ve kadının da ilişkilerini geliştirmek için içinde yeni uyanan gereksiniminin gerçekleşmeyeceği ortaya çıkar. Üzerimizde, sözü edilen bu etkinin uyandırılması için bilmemiz gerekenin yalnızca bu kadar olması ve bu bilginin yalnızca bir konuşmanın sınırları içinde verilebilmesi nedeniyle, Hemingway öyküsünü bütünleştirmek için yalnızca bu kadarını vermiştir.

Bu elbette, kusursuz bir yetenekle yapılmıştır. Örneğin öykünün sonlarına doğru şöyle bir tümce ile karşılaşıyoruz : "Hiçbir şey söylemedi, yalnızca istasyon duvarına dayalı valizlere baktı. Valizlerin üzerinde, geceleri kaldıkları tüm otellerin etiketleri vardı." Bu küçük ayrıntı sayesinde, bu çiftin dünyasına girebiliyoruz – ilişkilerinin yüzeyselliği, köksüzlüğü ve geçiciliği. Yakın geçmişe yapılan bu anıştırma, gösterilen tüm eylemin ayrılmaz bir parçası olmasa da (çünkü acıma duygusunun nedenleri olayın kendi gelişimi sırasında veriliyor), anlatılmak istenen durumu okuyucunun kafasında açıklığa kavuşturuyor. Bunun istasyondaki o bekleme anıyla nasıl ustaca, yazarın araya girdiği hissettirilmeden, kaynaştırıldığına dikkat edin.

Kısa öyküde çok daha sık kullanılan bir büyüklük de epizotlardır; sıklıkla kullanılmaları nedeniyle bunları kısa öykü sanatındaki tipik eylemler olarak adlandırmamız gerekiyor. Örnek olarak Hemingway'in "On Kızılderili" adlı öyküsü, Nick'in kızılderili sevgilisinin kendisini aldattığını öğrenmesi, bunu izleyen üzüntüsü ve sonunda acısını unutması çevresinde gelişen beş ayrı olaydan oluşuyor. Aşkta yaşadığı böylesine bir düş kırıklığını, iki üç saatten fazla uzatamayacak kadar gençtir Nick. Bu, düşünce ve duygularda değişiklikler içeren devingen bir eylemdir, bu nedenle, neden sonuç zincirini oluşturmak için tek bir olaydan çok daha büyük bir eyleme gereksinim duyulur. Öte yandan tüm anlatılanlar yalnızca birkaç saatlik bir zaman süresi içinde olup biter ve her olay tek bir merkezi noktadan kaynaklanır : (1) Bir öğleden sonra Nick, kentte Garnors'larla geçirdiği bir 4 Temmuz kutlamasından arabayla eve döner ve Garnorslar onun kızılderili kız arkadaşıyla dalga geçer; (2) Garnorslara varırlar, arabayı boşaltırlar ve Nick kendi evine doğru yol alır; (3) Nick eve doğru yürür; (4) babası ona akşam yemeğini verir ve Prudie'nin ormanda bir başka erkekle nasıl "hoşça zaman geçirdiğini" anlatır; bu da Nick'in kendisini kötü hissetmesine neden olur; (5) Nick mutsuz bir biçimde yatağına girer, fakat gece yarısı neşe içinde rüzgârın ve dalgaların sesiyle uyanır, üzüntüsünü unutmuştur.

Bu nedenle, diğer konularda farklılık taşımasa da, bir sahne ya da epizotun

anlatımı için daha az bir yere gerek duyulur.

Büyüklükle ilgili diğer bir sorun da, eylemin bir değişiklik içerip içermediği, eğer içeriyorsa bu değişikliğin büyük ya da küçük mü ve basit ya da karmaşık mı olduğudur. Umarım bir kısa öykünün ya devingen ya da durağan olduğu anlaşılmıştır; gördüğümüz gibi durağan olan bir eylemin, devingen olandan daha az bölümü vardır ve bu nedenle de anlatımı daha az yer kaplar. Diğer bir deyişle; durağan bir öykünün kahramanı bir ya da iki durumda gösterilir ve okuyucuya bu durumu oluşturan neden ya da nedenler verilir yalnızca, öte yandan devingen bir öyküde, kahraman iki ya da daha fazla durumdan geçer ve okuyucuya bu durumlara neden olan birkaç nedensel basamak da anlatılır. Sonuçta, durağan bir öykü devingen bir öyküden daha kısa olur.

Bu nedenle, tüm kısa öyküler durağan olmasa da, durağan eylemlerin kısa öykülerde bulunma olasığı daha fazladır – durağan eylemlerin roman uzunluğunda yapıtlara dönüştürülmesi genelde çok az görülür (*Mrs. Dalloway* buna bir örnektir). Buna paralel olarak, durağan ve devingen eylemler ve bunların büyüklükleri arasında benzer bir ilişki vardır. Kurmacada, bağımsız bir konuşma ya da durum ile kahramanda bir değişiklik oluşturmak olasıdır ama bu pek yapılmaz; yine aynı biçimde, durağan bir durum, tamamen bağımsız bir epizot ya da bütün bir olay örgüsü ile genişletilebilirse de böyle bir şeye fazla rastlanmaz. Genel bir kural olarak, çoğu durağan eylemin bir durum ya da küçük bir epizottan oluştuğunu söyleyebiliriz.

Durağan öyküye örnek olarak, "Beyaz Filler"in yanında, Sean O'Faoláin'in "Günahkârlar"ını verebiliriz. Öyküde, günah çıkaran bir hizmetçi kızın söylediği yalanlar nedeniyle, ruhsal bunalıma giren Katolik bir din adamı anlatılır. Başlangıçta, günah çıkartma sırasında kızın anlattıklarına sinirli bir biçimde seğirirken gösterilir ve daha sonra hizmetçi kızın efendisine, günah çıkarma sırasında yalan söylediğini itiraf ederken duyar ve tam bir kızgınlık içinde haykırır. Öykünün ilk bölümünde papazın ruhsal durumu olduğu gibi açıklanmıştır ve ikinci bölümde de bunlar doğrulanmıştır (çünkü buradaki değişimler ve geçişler, diğer iki sahnedekinden daha fazladır). Böylece okuyucunun, papazın içine düştüğü durumu görmesi sağlanmış ve bu durumun haklı gerekçeleri ortaya konulmuştur. Yazar bu etkiyi başarmak için ne göstermesi gerekiyorsa onu göstermiştir; yalnızca iki sahne.

Elbette ki yazar, papazın bu olaydan sonra duygularında iyiye doğru bir değişikliği anlatarak öyküsüne devam edebilirdi. Bu durumda ortaya bu amaç için bir dizi yeni neden dizisi koyardı ve öyküyü uzatırdı. Fakat aynı düzlemde devam etseydi, yaratmak istediği etki için gerekenden fazla ayrıntı anlatacağından, yanılgıya düşerdi. Kendi başına bağımsız bir yapıt olarak değerlendirildiğinde, bu öykünün kısalığını sağlayan, verilmek istenen etki ve bunun için gerekli olan eylemdir.

Öte yandan, "Francis Macomber", "Yanan Ahır", "Ayakkabılarla Ne Güzel", "Yeniden Ziyaret Edilen Babil" ve "İvan Illyich'in Ölümü", içinde dinamik eylemler bulunan kısa öykülerdir. Birincisinde, korkak bir adam sonunda tehlike karşısında yürekli olmayı öğrenir; ikincisinde bir delikanlı en sonunda kinci babasının ev sahiplerinin malına zarar verme isteğine karşı koymaya karar verir;

üçüncü öyküde cahil bir köylü kızı, insanın hayvandan çok daha önemli işler yapabileceğinin ayırdına varır; dördüncüsünde, içkiyi bırakan bir ayyaş kendisinden ayrı yaşayan kızını elde etme planları gerçekleşmediği için sürekli düş kırıklığına uğrar; ve beşinci öyküdeyse, ölüm döşeğinde yatan bir adam ilk defa yaşamının bomboş olduğunu anlar. Fakat devingen eylemlerde bile büyüklük açısından farklılıklar vardır. Bunların hepsi küçük değişikliklerdir, bunun nedeni ise, önemsiz oldukları ya da sonuçlarının ciddi ve etkileyici olmaması değil, sunulmaları için kahramanlarının yaşamlarının yalnızca tek bir bölümüne gereksinim duyulmasıdır. Bu nedenle küçük bir değişiklik, büyük bir değişikliğe göre daha az yer kaplar.

Burada yine, bir eylemin içlemi ve büyüklüğü arasında genel bir ilişki olabilir; çünkü çoğu küçük değişiklikler bir epizot içerirken büyük bir değişiklik bütün bir olay örgüsüne sahiptir. Bu anlamda "Ilyich"in, sözü edilen diğer öykülere göre, *Büyük Umutlar*'la çok daha fazla benzerliği vardır. Gerçekten de kahramanının yaşamını, bir Dickens romanından çok daha geniş ele alır. Bu durumda bazı epizotlar durağan, bazıları da devingendir, ama olay örgüleri genellikle her zaman devingendir. Sonuç olarak, aşağıda göreceğimiz gibi, bir kısa öykünün konusu ile romanın konusu arasındaki farklardan biri anlatılan eylemlerin büyüklükleri değil, bu eylemlerin gösteriliş biçimidir. Bu anlamda "Illyich" uzunluk açısından elbette romandan çok kısa öyküye yakındır.

Öte yandan birkaç epizotu kapsayan bir eylemin, küçük bir değişikliği içermemesi için de bir neden yoktur. Bu nedenle, içlemi temel alarak, büyük ve küçük olaylar arasında bir ayrım yapmalıyız (bence bir epizot büyük bir değişikliği ele alabilir, ama bu pek yapılmaz). Fitzgerald, "Kış Düşleri"nde Dexter Green'in başına gelenleri anlatırken bu ayrıma şöyle değiniyor : "Bu öykü o ya-

• Kısa kurmacada tek bir sahnenin sunulması çok daha uygundur; ama sanılanın tersine, kısa kurmaca bu açıdan da çok az saf örnek sunar.

• Kısa öyküde çok daha sık kullanılan bir büyüklük de epizotlardır; sıklıkla kullanılmaları nedeniyle bunları kısa öykü sanatındaki tipik eylemler olarak adlandırmamız gerekiyor.

• Durağan bir öykünün kahramanı bir ya da iki durumda gösterilir ve okuyucuya bu durumu oluşturan neden ya da nedenler verilir yalnızca, öte yandan devingen bir öyküde, kahraman iki ya da daha fazla durumdan geçer ve okuyucuya bu durumlara neden olan birkaç nedensel basamak da anlatılır. Sonuçta, durağan bir öykü devingen bir öyküden daha kısa olur.

• Çoğu küçük değişiklikler bir epizot içerirken büyük bir değişiklik bütün bir olay örgüsüne sahiptir.

lanlamalardan biriyle ilgileniyor [yaşamın teslim olduğu o gizemli yasaklamalar], bir bütün olarak onun kariyeriyle değil." Ve yine, öykünün sonuna doğru : "Unutmayın, içinde, gençliğinde gördüğü düşlerle ilgisiz olaylar olsa da, bu öykü onun bir biyografisi değil. Artık bu olaylarla ve onunla işimiz neredeyse bitti." Böylece Fitzgerald öyküsünün bütünlüğünü yalnızca aşağıda sayılan durumların nedenlerini göstermek için yeterli sayıdaki epizotu kullanarak sağlıyor : Dexter'in Judy Jones'a olan büyük aşkı, Judy'nin onda uyandırdığı düş kırıklığı, Dexter'in kafasında onun için beslediği genç umutlar ve Dexter'in bunlarla fazla ilgisi olmayan deneyimleri (büyük bir olasılıkla iş yaşamında atıldığı tehlikeler ve buna benzer olaylar). Tüm bunların sonucu olarak, nerede başlamak ve bitirmek ve ne kadarını alıp ne kadarını dışarda bırakmak konularında, kendi kendini yönlendirmiştir. Bu öykünün kısalığını, öyküdeki kahramanın yaşamının hangi bölümünün anlatılan değişikliğe uygun olduğunu gösteren bu kısıtlama açıklar.

Diğer bir taraftan, *Muhteşem Gatsby*'deki eylem, Gatsby'nin tüm yaşamını ele aldığı için genel hatlarıyla şaşırtıcı bir benzerlik içerse de, büyük bir olay örgüsünde işlenir. Gatsby'nin Daisy'e olan tutkusu ve Daisy'nin ona sundukları, kariyerini her yönden mahveder ve sonunda da yaşamını elinden alır. Bu nedenle Gatsby'nin düş kırıklığı, yaşamı bir bütün olarak ele alınmadıkça anlaşılmaz ve öyküsünün Dexter'ınkinden daha uzun olmasının nedeni de budur. "Kış Düşleri"ne Dexter'in diğer özelliklerini katmak, *Muhteşem Gatsby*'den Gatsby'nin özelliklerini çıkarmak kadar sanatsal bir hata olurdu : ilkinde işin içine gereksiz ayrıntılar girerken ikincisinde belirsizlikler ortaya çıkardı. Gerçekten de bazı roman eleştirmenleri, okuyucuda gerekli olasılık ve zorunluluk duygusunu uyandırsa bile, çok kısa olduğunu ileri sürmüşlerdir, fakat bunun konumuzla fazla ilgisi yok. (Daha farklı bir eleştiri *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* için de yapılmıştır; bazı eleştirmenler romanın, anlattığı eyleme göre fazla uzun olduğunu söylemiştir.)

Devingen eylemlerde büyüklükle ilgili, az önce değindiğimiz büyük ve küçük değişiklikler ayrımını tanımayan ikinci bir fark vardır. Basit bir değişiklik, kahramanı fazla dönüşlere girmeden bir durumdan diğerine geçirir ve bu nedenle, yalnızca tek bir neden dizisi kullandığı için, daha küçük bir eylem, kahramanı bir durumdan diğerine getiren ve daha sonra ikincisine zıt olan üçüncü bir duruma geçiren daha karmaşık bir eylemden daha fazla sayıda neden dizisi ortaya koymak zorunda kalır. Daha az sayıda bölüme sahip olan ilkinin anlatımı daha kısa olabilir.

Buraya kadar tartıştığımız bütün devingen eylemler karmaşık türdendi, fakat Conrad'ın "Bir Gelişim Karakolu" adlı öyküsü bir değişiklik içerir. Başlangıçta zayıf ve düzeysiz olan Kayerts ve Carlier adlı törel karakterler, Afrika'nın ortasında "evcilleştirilmemiş saf bir yabanıllık" ile yakın bir ilişki gerektiren, uzun ve iğneleyici bir sınavdan sonra hızla daha da kötüye gitmeye başlarlar. Kısa öykü eğer karakter gelişimini ele alabiliyorsa, karakterin yozlaşmasını da anlatabilir. Bu öyküyü "Karanlığın Yüreği" ile karşılaştırmak ilginç olabilir, çünkü orada, Kurtz'u uçuruma teslim olmadan *önce* kusursuz bir karakter yaparken Conrad çok daha zor bir iş üstlenmiştir. Fakat aynı zamanda daha parlak sonuçlar elde etmiştir, çünkü Kayerts ve Carlier'in düşüşü daha olası gözükse de, aynı açıdan bakıldığında fazla ilginç olmadığı ortaya çıkar. Ne var ki ikinci öykü, ilkinden üç kat

daha uzundur (bu arada "Karanlığın Yüreği"nin o ünlü uzunluğu anlatıcısının dalgınlığına bağlanabilir – bu konuya aşağıda değineceğiz).

Devingen bir eylem daha fazla "iş" gerektirdiği için, genelde durağan bir eylemden daha uzun olur; çünkü zorunlu olarak kahramanın yaşamının birçok yönünü, büyük bir değişikliği ele alır ve küçük bir değişiklikten daha fazla yer kaplar; karmaşık bir değişiklik de, daha çok bölümü olduğu için, basit bir değişiklikten daha uzun olur. Fakat ilkelerimiz her noktada sürekli olarak belirlenmek zorunda, çünkü az sonra da göreceğimiz gibi aslında bir dizi bağımsız değişkenle uğraşıyoruz. Herhangi bir nedenle uzun olması gereken bir öykü başka bir nedenle kısa olabilir; örneğin büyük bir değişim içeren bir öykü, öbür yönlerden eşit olduğu, fakat küçük bir değişim içeren bir öyküden daha uzun olması gerekse de, öbür yönlerden eşit olmadığı için beklenenden daha kısa olabilir.

Bu durumda bir kısa öykü kısa olabilir, çünkü içindeki eylem küçüktür. Ama önce de belirttiğimiz gibi, bir öykü daha büyük bir eylemi anlattığı halde kısa olabilir. Yazar eğer bir olay örgüsü kurmaya karar vermişse, önünde bunu hangi biçimde yapacağına dair vermesi gereken bir karar daha vardır. Ve bu noktada, bir taraftan yaratmak istediği etkinin gerçekçiliğini artırmaya yönelik arzusu ile, diğer taraftan da bu etkiyi olabildiğince tutumlu koşullar altında yaratma gerekliliğiyle yönlenecektir. İlk olarak, ilgisi olsa bile olay örgüsündeki bir bölümü dışta bırakıp bunu okuyucunun çıkarımına bırakmaya karar verebilir.

Bu seçim sorunu, yalnızca, okuyucuya bütün olayın ne kadarının sunulacağı temel alınarak tartışılabileceği ve "bütün olay"ı yalnızca genel olarak tanımladığımız için; kafamızdaki kavramları yerli yerine oturtmak amacıyla, burada uzunca bir durmalıyız. Bütün bir olay, daha önce de gördüğümüz gibi, kahramanı, belli bir durumun başından, ortasından ve daha sonra da sonuna kadar olası ve gerekli basamaklardan geçirmek için gereken belli büyüklükteki bir eylemdir – konuşma, durum, epizot ya da olay.

Şimdi incelememiz gereken soru, bu bölümlerden kaçının okuyucuya açıkça gösterildiği ve kaçının yalnızca anıştırıldığı ya da okuyucunun çıkarımına bırakıldığıdır. Örneğin Steinbeck'in "Uçuş"unda o ana kadar tembel olan bir delikanlı, şehre tek başına ilk gidişinden sonra artık bir erkek olduğunu kanıtlamak zorunda kalır – hatta ölümü korkusuzca karşılama noktasına kadar. Ne var ki öykünün anlatımında Steinbeck, delikanlının Monterey'e yaptığı geziyi tamamen atar; bu bölümü daha sonra, çocuk olan biteni dağlara gitmeden önce annesine anlatırken öğreniriz.

Karmaşık ve devingen bir eylemle karşı karşıyayız : gerekli etkinin uyandırılması için, böyle bir eylemin gereksinim duyduğu bölümler nelerdir?

Karmaşık bir değişiklik kahramanı bir durumdan öbürüne, geri dönüşüm yoluyla aktarır. Bu nedenle açıklık ve gerçeklik için gerekli olan unsurlar şunlardır : (1) onu ilk duruma getirecek ani bir neden; (2) bu durumun sonuçlarını simgeleyecek bir karşıt olay eylemi; (3) onu karşıt olaydan çıkarıp tersi duruma geçişini sağlayacak kışkırtıcı bir neden; (4) onu değişim süreci içinde betimleyecek ilerici bir eylem; (5) sürecin tamamlandığı bir son. Basit bir değişiklik, daha önce gördüğümüz gibi, kahramanı bir durumdan diğerine geri dönüşüm olmadan aktarırken yukarıda açıklanan beş bölümden yalnızca son üç bölüme gerek

duyar. Buna benzer seçim ilkeleri, açıkladıkları tek durumlar ve ilgili nedenler açısından durağan eylemlere de uygulanabilir.

Gelin bu sistemin "Uçuş"ta nasıl işlediğine bakalım : (1) delikanlı annesi tarafından ilaç alması için Monterey'e gönderilir; (2) babasının şapkasını giyer ve onun atına biner; yeni keşfettiği erkekliği ile övünür ve Monterey'de çok fazla şarap içerek bir kavgaya karışır; (3) bir adamı öldürür ve şimdi ya bir erkek gibi bunun sonuçlarına katlanmak zorundadır ya da "bir tavuk gibi" kaçacaktır; (4) eve döner, olanları annesine anlatır, kendini yolculuk için hazırlar ve dört gün boyunca dağlarda anlatılmayan zorluklar yaşar; (5) sonunda kendisini izleyenlerle yüzleşerek ve onların intikamını kabul ederek onuruyla ölür. İkinci bölümün çoğu ve üçüncünün tamamı dışta bırakılmış. Neden?

Öncelikle şunu söyleyebiliriz ki, olasılıklar her durumda, kahramanın olanları annesine anlatmasını gerektireceğinden, Steinbeck burada yalnızca tutumlu davranmak ve tekrardan kaçınmak için bu yola başvurmuştur. Ne var ki bu kendi çapında yeteri kadar geçerli olsa da, oldukça mekanik bir açıklama. Daha da önemlisi Steinbeck'in bizde, öykü ilerledikçe, bu çocuğa karşı karışık bir acıma ve hayranlık duygusu uyandırmak istediğini söyleyebiliriz – çektiği dertler ile ölümüne acımamız ve tüm bunları soylulukla karşılamasına hayranlık duymamız gibi. Durum böyle olunca daha da ileri gidip yazarın karşıt eylemin çoğunu ve kışkırtıcı olayı işlemediğini, çünkü sempatimizi kazanma çabasıyla, bilerek, kahramanının düşüncesizce ve aptalca davrandığını bizden gizlemeye çalıştığını söyleyebiliriz. Bu bölümleri atarak aynı zamanda, kahramanının sabah evden çıkmasından, gece geri gelmesine kadar geçen zaman içindeki davranışlarındaki toyluğu ve olgunluğu arasında bir karşıtlık yaratarak bizi daha da şaşırtıyor. Bu nedenle, okuyucunun ilgisinin büyük bir çoğunluğunu, kahramanının toyluğu ve düşüncesizliği üzerine değil de, çektiği acılara ve olgunluğuna yöneltme konusunda haklı gerekçeleri olduğunu düşünüyor. Fakat okuyucu olarak yine de, Monterey'de neler olduğunu, çocuğun dağlara neden gittiğini ve bu olaylara hangi açıdan bakmamız gerektiğini bilmek zorundayız. Bunları da çocuğun annesine anlattıklarından öğreniyoruz : Olanları ona hiç duraksamadan ve gerçekten kaçmaya çalışmadan anlatması, erkekliğinin ilk göstergesidir. Kendisine hakaret edilmişti ve o daha ne olduğunu anlamadan karşısındakini öldürmüştü. Böylece kahramanın ölümü bir taraftan kabul edilebilir, diğer taraftan da takdire değer kılınmıştır.

Steinbeck'in bu konudaki ustalığına yapıcı bir karşıtlık olarak, bu öykünün geçenlerde televizyonda gördüğüm bir adaptasyonunu verebilirim. Tamamen farklı teknik sorunları olan televiyon yazarı, metnini genişletmek için, kaynak metinde atılan bölümleri filme katmakla kalmamış, aynı zamanda bunlar üzerinde çalışarak genişletmiştir. Delikanlı Monterey'de gösteriliyordu – fiesta saatiydi ve bir kız yüzünden kafası karışmıştı – ve daha sonra bir adamın ona hakaret ettiğini, onun da adamı öldürdüğünü izliyoruz. Fiesta saati bazı dansların ve bunun yanında bazı ilginç romantik sahnelerin eklenmesine (sıkıştırılması daha uygun bir sözcük olur) olanak tanımış. Kaçışın kendisi, olabildiğince özgün bırakılmaya çalışılmış, fakat burada bile, aracın kısıtlamaları, çocuğun başına gelenlerden sonra kendi kendine konuşmasını gerekli kılmış; bunun nedeni de el-

bette çocuğun o an yalnız olması ve kurmaca metindeki anlatıcının, televizyonda bulunmamasıydı. Genel etki yanıltıcıydı, en azını söylemek gerekirse; öyküyle gerçekten ilgisi olan bölümler yalnızca hakaret ve cinayet anlarıydı, sonuç olarak çocuğa hakaret edilmesinin nedenleri olarak uydurulsalar da, dans ve kız bölümleri bile öykünün bütünü ele alındığında gereksiz kalıyordu. Hatta hakaret ve cinayet anlarında bile kahramanımızı böyle kanlı bir işin içinde görmemiz bizi şaşırtıyordu ve bunun sonucu olarak dağlarda çektiği üzüntünün etkisi ve bizde uyandırdığı sempati azaltılmış oldu. Belki de orjinalinin kısalığı ve anlatımsal esnekliğe olan bağlılığı nedeniyle, "Uçuş"un televiyona aktarılan versiyonu daha işin başında başarısız olmaya mahkûmdu.

Burada söylenmesi gereken; bir öykünün kısa olmasının nedeni, anlattığı eylemin küçüklüğü değil, fakat yazarının – bir epizot ve olay üzerinde çalışırken – öyküdeki bazı bölümleri atmaya karar vermesidir. Başka bir deyişle bir eylem büyük olabilir, ama bazı bölümleri anlatılmadığında kısaymış gibi gözükebilir. Bu boşluklar eylemin başlangıcında, olay örgüsünün geliştiği herhangi bir yerde, sonda ya da bunların bir araya gelmesinden oluşan bir konumda bulunabilir. Benzer biçimde, bir eylemin anlatımı, daha fazla bölümünün katılması nedeniyle, uzun olabilir.

Bu ilgili bölümlerden hangilerini öyküye katacağına karar verdiği an, yazarın, bunları okuyucuya hangi düzeyde sunacağı konusunda ikinci bir karar daha vermesi gerekir. Herhangi bir eylem, bölümleri genişletildiğinde uzun, daraltıldığındaysa kısa olabilir. Burada söylenmek istenen, belli bir durumda meydana gelenlerin ve bu durumun içlemlerinin – örneğin bir diyalog, iç konuşma, jest, fiziksel bir hareket, giyim ve arka plandaki bazı öğeler gibi – yazar tarafından adım adım sunulabileceği ya da yalnızca önemli noktalarının verilebileceğidir.

• *Basit bir değişiklik, kahramanı fazla dönüşlere girmeden bir durumdan diğerine geçirir ve bu nedenle, yalnızca tek bir neden dizisi kullandığı için, daha küçük bir eylem, kahramanı bir durumdan diğerine getiren ve daha sonra ikincisine zıt olan üçüncü bir duruma geçiren daha karmaşık bir eylemden daha fazla sayıda neden dizisi ortaya koymak zorunda kalır.*

• *Kısa öykü eğer karakter gelişimini ele alabiliyorsa, karakterin yozlaşmasını da anlatabilir.*

• *Bir kısa öykü kısa olabilir, çünkü içindeki eylem küçüktür. Ama önce de belirttiğimiz gibi, bir öykü daha büyük bir eylemi anlattığı halde kısa olabilir.*

• *Bir öykünün kısa olmasının nedeni, anlattığı eylemin küçüklüğü değil, fakat yazarının – bir epizot ve olay üzerinde çalışırken – öyküdeki bazı bölümleri atmaya karar vermesidir.*

Kısaltılmış düzlem, öykünün gelişimi için gerekenleri geçmişe doğru olaydan soyutlar ve olan biteni kısaca anlatmaya çalışır; öte yandan genişletilmiş düzlem, tüm eylemin doğrudan ve ayrıntılarıyla gösterildiği izlenimini vermeye çalışır. Kısaltılmış düzlem, oldukça küçük bir alanda, uzun bir zaman süresini kaplamaya çalışır, fakat genişletilmiş düzlem oldukça geniş bir alanda, kısa bir zamanı anlatmaya çalışır. Tüm bunlar elbette bir derecelendirme sorunudur.

Ne var ki, esneklik, kurmacanın en önemli araçlarından biridir ve kısa ya da uzun, çoğu anlatı, vermek istediği etkiye uygun olarak, sunuş düzeyini kendine göre ayarlar. Ekonomi ve gerçekçilik, önceden olduğu gibi, burada da yazara rehberlik eden unsurlardır; fakat bu noktada işin içine oran ilkesi girer. Eylemin, diğerlerine göre daha önemli olan bölümleri – bu elbette her durumda verilmek istenen etkiye göre belirlenir – doğal olarak genişletilmiş bir biçimde sunulmalıdır; ve daha az önemli olan bölümleri ise kısaltılmalıdır.

Eylemin gerçekliği kurmaca zaman uzunluğunun, birazdan göreceğimiz gibi, eylemin sunuluş biçimiyle doğrudan bir ilgisi olmasa da, aralarında genel anlamda bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz ve kısa zaman aralıklarını kapsayan eylemlerle uğraşan bir yazar doğal olarak çalışmasında kendine daha küçük büyüklükler seçer. Tutumlu olma kuralı yazara, eğer öyküsü bir saatlik bir eylemi analtıyorsa, tek bir sahnenin yeterli olacağını söyler. Benzer biçimde eğer eylem birkaç saati, bir günü ya da bir haftayı kapsıyorsa, o zaman da bir epizot kullanılır. Fakat aylar ve yıllar söz konusuysa o zaman bir olay örgüsü gereklidir. Ne var ki Joyce'un *Ulysses*'i, tek bir günlük olayı, birçok epizot içeren uzun bir romana dönüştürerek bu ilişkiyi tersiye çevirir. Bu da bizim bağımsız değişkenlerle uğraştığımızı bir kere daha kanıtlar.

Öte yandan, Tolstoy'un "İvan Ilyich'in Ölümü" adlı öyküsü, kısa öykü uzunluğuna indirilmiş bütün ve eksiksiz bir olay örgüsünün – oldukça uzun olsa da – bulunabilecek en iyi örneğidir. Değişik uzunluklarda, numaralandırılmış on iki bölümden oluşur ve biraz da geri dönüşüm yoluyla kahramanın, çocukluğundan ölümüne kadar, geç ortayaşlarını, okul yıllarını, aşklarını, evliliğini, kariyerini ve çocuklarını ele alır. Öyküdeki tüm eylem, İvan'ın ölüm döşeğinde ilk ve son kez ölümün gerçekliğine ve sonuç olarak da tüm yaşamının o ana kadar olan anlamsızlığının ayırdına varır. Normal olarak bu durumun okuyucuyu gerçek anlamda etkileyebilmesi için, İvan'ın tüm yaşamı gözler önüne serilmeliydi. Yani, İvan'ın ayırdına vardığı gerçeğin etkisi, yaşamının nasıl ve hangi değerler ve davranışlarla geçirildiğine bağlıdır.

Fakat, olay örgüsünün tümü ve daha da fazlası gösterilse de, "İvan Ilyich" kısadır, çünkü olaylar oldukça kısaltılmış bir düzlemde anlatılmıştır. Yine aynı biçimde *Ulysses,* çok daha kısa bir zamanı kapsasa da, aslında olduğundan çok daha uzundur; çünkü eylemi en ince ayrıntısına kadar genişletilmiştir.

Ne var ki tutumluluk bu durumlarda hâlâ en güzel ilkedir. İvan'ın tüm yaşamı aktarılmak zorunda olsa da, yüzeysel ve tekrarları olan bir karaktere sahip olduğu için (önemli olan nokta da elbette burası), bunu bütün bir düzlemde aktarmak okuyucuyu oldukça bunaltırdı – halbuki Tolstoy, normalde, olay örgüsünün daha önemli olan bölümlerini genişletilmiş bir düzlemde aktarırdı. İstediği etkiye ulaşabilmek için, Joyce da yapması gerekenleri yaptı, fakat onunkisi ol-

dukça farklı bir durumdu. Yapıt, insanın gerçekte olduğu haliyle, olması beklenen hali arasındaki ironik karşıtlık üzerine kurulduğu için, Joyce'un vurgulamak zorunda olduğu şey, günlük yaşamın yüzeyselliği ve saçmalığıydı. Bu nedenle, neredeyse sonsuz bir genişleme Joyce'un amacına uyuyor, fakat aynı yöntem Tolstoy'un işini oldukça zorlaştırırdı.

Bu iki uç arasında diğer bir yapıcı karşıtlığı, oldukça yoğun bir kısaltma içerdiğini gördüğümüz "İvan Ilyich" ile iki kişi arasında geçen yarım saatlik bir ilişki kadar geniş olduğunu gördüğümüz "Beyaz Filler" arasında bir karşılaştırma yaparak elde edebiliriz. Bu farkın nedenleri şimdi açıkça ortaya çıkacak : Tolstoy'un anlatmak zorunda olduğu eylem büyük bir eylem, fakat tüm bu anlattıkları yalnızca son iki sahneyi aydınlattığı zaman bir önem kazanıyor; öte yandan Hemingway'in anlatacak yalnızca bir durumu var ve bunu da anlatıyor. Sonuçta, uzun bir eylemi kuşatsa da bir öykü kısa olabilir, çünkü eyleminin çoğu en iyi, kısaltılmış bir düzeyde aktarılır.

Son olarak, bakış açısıyla ilgili seçimin, uzunluk konusu ile olan bağlantısını ele alabiliriz. örnek olarak bir yazar, kahramanına her şeyi bilme yetisi verirse, bunu doğal olarak başka şeyler izler. Anlatıcısı, *Tom Jones* ya da *Savaş ve Barış*'da olduğu gibi, bir gazeteci havası kazanabilir ve bu da kaçınılmaz olarak anlatılan öykünün oylumuna katılır. Ya da verilen bu her şeyi bilme yetisi, anlatıcının karakterlerin amaçlarını ve ruhsal durumlarını incelemesini sağlar ve böyle bir yorum ve açıklama yine öykünün oylumunu arttırır. Mann'ın "Düzensizlik ve Erken Üzüntü" adlı öyküsünün, dikkatle incelendiğinde, ilk bakıştakinden çok daha büyük bir eylemi kapsamasının nedeni işte budur. Öykünün okunması neredeyse iki saat sürse de, anlattığı olay yalnızca bir öğle sonrasından akşama kadar olan zamanı kapsar. Ne var ki, olay, Profesör'ün bakış açısıyla türlü açıklamalar ve yorumlarla aktarıldığı için, ve dış eylemin kendisinin sonuç olarak, genişletilmiş bir düzeyde çok seyrek olarak doğrudan gösterilmesi nedeniyle, öykü – kısa olsa da – eyleminin kapsadığı zamana oranla daha uzun kalır.

Diğer taraftan da bu her şeyi bilme yetisi, hoş bir kısalığı biçimlendirmede işe yarar. Yani, eylemin dışında ve üzerinde kalan bir anlatıcı, düzey seçiminde, kendi isteğine bağlı geniş gücünü kullanarak bir rol oynayabilir. Çünkü onun "ölümcül" kısıtlamaları yoktur, malzemesini istediği biçime sokabilir. Böylece eylemin belli bir sahnesini zaman ve yer açısından oynatabilir ve üzerinde durduğumuz sorun açısından daha da önemli olarak, daha fazla ayrıntı ve açıklama gerektirmeyen bölümleri eylemden atabilir ya da özetleyebilir. Geniş anlamda ele alındığında, her şeyi bilme yetisinin esneklikle ilgisi olduğu ve gerek romanda, gerek de kısa öyküde sık sık kullanıldığı ortaya çıkar.

Aynı zamanda anlatıcı olan bir karaktere, "Karanlığın Yüreği"nde Marlow'a yapıldığı gibi, düşünce ve yorum yetisi verilebilir ve bu da bir öykünün oylumunu artırmada önemli rol oynar. Tanım olarak genişletilmiş bir düzleme oturtulduğu için, dramatik bakış açısı da uzunluğa yönelir. Bu nedenle öyküsü için dramatik bir yöntem seçen yazar, en iyi sonuca küçük bir eylemle ya da bazı bölümlerini atacağı daha büyük bir eylemle ulaşabilir.

Özetlemek gerekirse, bir öykü kısa olabilir, çünkü eylemi küçüktür ya da büyük olan eylemi, bazı seçim, düzlem ya da bakış açısı araçlarıyla küçültülmüş-

tür. Kimse bir öykünün kısalığını sözcük sayısına, konu birliğine, ya da gelişimden çok sonuç üzerine odaklanmasına bağlayamaz. Yapabileceğimiz tek şey; bu kısalığı gördüğümüz zaman, neden ve nasılları sormak ve bu soruların yanıtlanması sırasında olası dengeleri ve değişkenleri aklımızdan çıkarmamaktır. İşte o zaman, ilginç ve harika olan, ama geniş ölçüde azımsanan bu sanatı daha iyi anlayabilir ve değerlendirebiliriz. ⚄

İngilizceden çeviren : S. Gökçen Ezber

GENÇ ÖYKÜCÜLERİN AĞZINI BIÇAK AÇMIYOR

SEMİH GÜMÜŞ

Genç öykücülerin yazdıkları yalnızca kendilerini tedirgin ediyor. Kendisiyle baş başa kalmakla yetinen genç öykücü, başkalarının dünyalarında yaşamaya gönül indirmiyor. Oysa ancak başka yaşamları paylaştıkça insanları ve yazdıklarınızı paylaşmaya zorladığınız okuru tedirgin edebilirsiniz.

EDEBİYATIMIZDA öykünün niçin suskunluğunu daha tam atamadığı, genç öykücülerin öykülerinin niçin birbirini çoğalttığı, dolayısıyla birbirine benzeyen yaşantıları yineleyerek birbirine benzer öyküler yazdıkları, üstünde durmaya değer konularımızdan biri.

Geçmişine bakıldığında, öykünün bir şeyler yitirdiği kesin. Elbette en genç kuşağın kendine göre bir gerçekliği var. Ama *seçilmiş, verili* bir gerçeklik... *En gençler*'den yirmilerini sürenleri, en çok otuzuna merdiven dayamışları, gözünü 1980'den sonra açmış olanları anlamak gerekiyor. Onların, kendilerini var ettiğini düşündükleri o gerçekliğe sahip çıkma biçimleri de çoğun tartışma gerektiriyor. O gerçekliğin ürünüyseler, kendilerine göre edebiyat anlayışları, anlatma biçimleri, yeniyi arayış yolları yordamları olmalı değil mi?..

Genç öykücüler çocukluklarını anlattıkları ya da özyaşamlarından devşirdikleri ilk öykülerinde yabana atılmayacak bir başarıyı yakalıyorlar. Çocukluk, saflık dönemlerinin öyküyü hep içinde taşımasının payı epeyce bunda. Çocukluk günlerinin küçük kentleri, kasabaları, bugün yaşadıklarımızdan kuşkusuz farklı yaşam biçimleri, duyarlı eviçleri, ilk cinsel uyanış günleri, anne, baba, dede ya da teyze ile çocuk arasındaki tatlı ilişkiler öykünün dünyasını kendiliğinden kuruverirler. Nostaljinin öykü tadını *apriori* taşıdığı belli değil mi? Yazarın çabasından önce bu gizilgüç yaratır öyküyü.

Yazık ki çok geçmeden tıknefes bir yaratma süreci başlayacaktır. Yazılacaklar ilk öykülerde tükenmiş, kendiliğinden öykü gizilgücü taşıyan konular bitmiş, yaşantılar bugüne gelmiştir. Bugünü yazmaksa, sanırım edebiyatımızın yüklenmekte en çok güçlük çektiği sorum. En genç öykücülerin pek el atmak istemedikleri dünya. Sonunda öykü, iç dünyaların birbirine benzer biçimde yinelenmesiyle sürecektir.

Bu öykülerin başat özelliğiyse, öykü kişilerinin *hiç konuşmaması ya da çok az konuşmasıdır*. Diyalogların olmadığı yüzlerce, binlerce öykü yazılıyor. Doğrusu bunun nasıl olduğunu merak ediyorum. Elbette öykü diyalogları zorunlu tutmaz,

ama öykü kişilerinin niçin bu denli dilsiz olduğu da akla gelmiyor mu?

Öykülerin dünyasını tutan durumların, kişiliklerin ya da öykünün iç örgüsünün karşılıklı konuşma cümlelerinde de oluştuğu, yaratıldığı görülmüyor. Ayrıntılar içdökümlerinde epeyce; ama niçin bir öykü kişisi, öyküyü tamamlayan bir ayrıntıyı ağzından dökülen birkaç sözcükte ortaya atıvermez. Okur, öyküde saklı duran ayrıntıları öykü kişilerinin ağzından da kapmak ister doğrusu.

Ayrıntılar içdökümlerinde epeyce; ama niçin bir öykü kişisi, öyküyü tamamlayan bir ayrıntıyı ağzından dökülen birkaç sözcükte ortaya atıvermez. Okur, öyküde saklı duran ayrıntıları öykü kişilerinin ağzından da kapmak ister doğrusu.

Ayrıntıdan bu denli yoksun kalıp da günümüzün karmaşık insanını anlatabilmenin olanaksızlığı da yazılanlardan görülüyor. Kısa öykü (öykü denince akla ilkin kısa öykü gelir), hem de yaşadığımız dünyada insanı tedirgin etmeksizin yazılabilir mi? Genç öykücülerin yazdıkları yalnızca kendilerini tedirgin ediyor. Kendisiyle baş başa kalmakla yetinen genç öykücü, başkalarının dünyalarında yaşamaya gönül indirmiyor. Oysa ancak başka yaşamları paylaştıkça insanları ve yazdıklarınızı paylaşmaya zorladığınız okuru tedirgin edebilirsiniz.

İnsanın, iç dünyasının sesini dinlemeye gereksinimi vardır hiç kuşkusuz. Ne ki, iç dünyaların ötesinde bir de başkalarını tanımak, onların düşünme ve davranış biçimlerini öğrenmek, onlarla ilişki kurmak ister insan. Edebiyatın gerçeklikle arasında kurduğu köprüde karşılaşır bu insanlar. O zaman öykü kişilerinin birbirleriyle paylaşacakları şeyleri anlatmaları, konuşmaları gerekmez mi?..

Öykü kişilerinin konuşmalarının önemini anlatmanın en iyi yolu, öykü edebiyatımızın usta yazarlarına bakmaktır. Bugün yirmilerini süren öykücüler zaman zaman geriye dönüp bakıyorlar mı? Memduh Şevket Esendal'ı okumak, sözgelimi, baştan sona konuşma cümlelerinde yaşayan, canlanan dünyaları okumak demektir. Düşünün ki Esendal bir de sürekli karanlıkta kalmış bir yazardı...

Sait Faik'in insanları sıradan yaşantılarının en zengin bölümlerini sokakta geçirirler. Sokak, insanların konuşarak birbirleriyle ilişki kurdukları dünyadır bu yazarlar için. Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Vüs'at O. Bener, Oktay Akbal, Tarık Dursun K., Füruzan, Tomris Uyar, Cemil Kavukçu niçin konuşma cümlelerine yükledikleri anlamlarla öykülerini yetkinleştirmişlerdir?

Sokaktaki insanın dili ilkin Hüseyin Rahmi Gürpınar'da patlamıştı. Konuşma dilini edebiyat diliyle tam soğurmuş, yoğunlaştırmış değildi, ama yeni yazar adaylarının Hüseyin Rahmi'yi okumaktan kazanacağı çok şey olabilir. O doğal dili, Sait Faik gibi yazarlar yazınsal dil içinde yeniden yapmaya başladılar, geliştirdiler.

Konuşma cümlelerinden bütün bütüne arındırılmış öykü dünyaları, toplumsal olana da ister istemez sırt çeviriyor. Yazılanı toplumsallaştırma öğelerinden olan konuşma cümleleri yüzünden yazdıklarının toplumsallaşacağından mı korkuyor genç öykücüler?

Genç öykücü daha ciddi sorunlar ve iç dünyaların karabasanıyla yüklü öykülere ve okuru bu dünyaların gizemiyle etkilemeye inanıyor. Gerek anlamda, gerek sözdiziminde kapalılık da ister istemez bu zincire ekleniyor. Kapalılığın kendiliğinden şiire, yazınsala yaklaştırdığını keşfetmiştir genç öykücü. Kapalılıktan *yararlanır*. Daha ciddi olma kaygılarını da böylece yoluna koyar. Geçmişte yazılmış öyküye diyeceği yoktur belki, ama onu yeterince ağır, yeterince ciddi, yeterince yoğun ve şimdiki kötücül dünyamızı kucaklayabilecek yetkinlikte de görmemektedir.

Gelin görün ki, sonunda yalnızca iç konuşmalarla örülü öyküler yazıp yayımlıyor genç öykücü. Yazarın iç dökümlerinin ya da yaşamına değgin itiraflarının edebiyat olduğu yanılsaması gözden böylece kaçıyor. Bir yaşam biçiminin düşünsel dışavurumu olabilir mi bu? Dışındaki dünyayı ve bireyleri paylaşmayanın, *başkasında yaşamayanın* düşünsel dünyalar kurması, bir öykü felsefesi oluşturması düşünülebilir mi?

Öykü, yazılan her cümlenin ardında nedenlerini bıraktığı, has bir tür. Düzyazı türü olmasına karşın, romana değil de, damıtılmış, durulmuş, hiçbir fazlalığa yer vermeyen doğasıyla şiire yakın duruşu da bu yüzden. Öyleyse öyküde her yazılanın bir yerlerde mutlaka bir karşılığının da olması, yazınsallığı kendine özgülükte araması gerekmiyor mu?..

Oysa birbirlerine ulanan imgeler, birbirlerinden habersiz genç öykücülerin ortak dili olarak dolaşımda. Demek ki benzer yaşamların, dolayısıyla benzer iç dünyaların, ruh durumlarının ürünü öyküler yazılıyor. Bu öyküler ne denli çetin koşulların ürünüdürler ki, ağızlarını bıçak açmıyor?..

Birbirlerine ulanan imgeler, birbirlerinden habersiz genç öykücülerin ortak dili olarak dolaşımda. Demek ki benzer yaşamların, dolayısıyla benzer iç dünyaların, ruh durumlarının ürünü öyküler yazılıyor. Bu öyküler ne denli çetin koşulların ürünüdürler ki, ağızlarını bıçak açmıyor?..

Genç öykücüler konuşmaya yatkın olmadıkları için mi öykülerini suskunluk içinde bırakıyorlar. 1968'lerde kimliğini bulan üniversite gençliğinin yaşamında iki şey vardı : politika ve okumak. Hem de yalnızca politikanın ve sosyalizmin sorunlarıyla ilgili kitaplar değil, edebiyat da okumak. 1970'lerden sonra gelen üniversiteli gençlerde de bu eğilim güçlenerek sürdü. 1973-1980 arasındaki sıcak yıllar herhalde en çok kitap okunan dönem oldu...

Şimdiki genç yazarların yazdıkları öyküler nasıl konuşsun? Sokaktaki yaşamları popüler dünyaların çektiği sınırlar içinde, küçücük dünyalara evrilmiş, büzülmüş, içine çökmüş, sözcük bilgisi sınırlanmış, söz yerini davranışa bırakmış, konuşulan sözcük sayısı da azalmış...

Diyelim ki genç öykücü kendini zenginleştirdi, anlatılacak yaşantıların sınırları nereye çekilmiştir? İki kişinin karşılıklı konuşma süresi ne kadar uzun, paylaştıkları dünya ne kadar büyüktür?

Üniversite yaşamı yok, arkadaşlıklar sınırlanmış. Yirmi otuz yıl önceki üniversiteli gençlerin yaşamlarını yüzlerce arkadaş, kocaman dünyalar dolduruyordu. Şimdi küçük dünyalarına kapanmış gençlerin yaşamlarını neler dolduruyor?.. Sınırlı yaşamlar içinde insanın düşünsel gelişimini tamamlayabilmesi elbette güçtür. Öğretim sürecinde genç insanları dikey olarak geliştiren etkenler alabildiğine sınırlı. Kitapların dünyası da insanı yaşamın kıyısına getiriyor. Sonra daha zoru, yaşamın içinden süzülen, yaşam bilgisi geliyor. Bütün bunlardan ayrı oluşan bireysel dünyalarıysa, genç öykücüyü bir çıkmaza getiriyor. Yalnızca yazarın bir öyküsünden ötekine değil, bir yazardan ötekine de, tıpkıbasım öykü dünyaları birbirini çoğaltarak yazılıyor...

Toprakaltı Sarayları adlı ilk kitabı bu yıl yayımlanan Erol Hızarcı, kitaba adını veren öyküsünde, anlatıcı olarak şunları diyor : "Yazara düşen, kahramanın dünyasını kurup izini yitirmeden, kendi yoluna koyulmasını sağlamaktır. Ama bir yaratman elçiliğinde, ama bir yazar edasıyla. Onun izini hiç yitirmemeli. Yoksa yollar kendini anlatmayla başlar ki, bu durumda yazar, kahramanıyla birlikte öyküsünü de yitirir." Kitabındaki öykülerin hiçbirinde bir tek konuşma cümlesi bulunmayan Erol Hızarcı, bu seçimiyle yalnızca kendini anlatmaya, sonunda da öyküyü yitirmeye başlamış olmuyor mu?..

Aynı durumu Milan Kundera kesinleyici biçimde saptıyor : "Kitaplar gitgide daha küçük karakterlerle yayımlanıyor. Edebiyatın sonunu hayal ediyorum : Karakterler yavaş yavaş kimsenin farkedemeyeceği kadar küçülecek ve bütünüyle görünmez olacak."

Sanıyorum öykücülüğümüzün en genç yazarlarının gelip durdukları yer de budur. En gençlerden Semra Topal, bu sorunu anlatıcının kendisiyle konuşmalarının yanı sıra, karşısındakiyle ikinci kişi adılını (sen) kullanarak yaptığı diyalog anlayışı içinde çözmeye çalışıyor. Aslında pırıltısı olan bir yöntem. Ama o da sonunda konuşma tümcelerinden bütünüyle arındırdığı, yoksullaşmış bir öykü diliyle yazıyor.

Sema Kaygusuz da *Ortadan Yarısından* adlı ilk öykü kitabında anlatıcı yerine geçerek kendisiyle konuşan bir yazar konumunda görünüyor.

Yazık ki genç öykü edebiyatımız "kâğıttan gemiler"le denize açılmaya çalışıyor. İlk dalgada hiç değilse kıyıya vursa... ⊠

DINO BUZZATI

Düşen Kız

MARTA on dokuz yaşındaydı. Gökdelenin çatısından aşağıya doğru baktı, kent, şafak ışığı altında pırıl pırıldı. Başının dönmesine engel olamadı.

Akşamların en güzeli ve berrağında gökdelen gümüştendi, yüceydi ve şanslıydı. Tamamıyla göz kamaştırıcı mavi bir fonda rüzgâr birkaç bulut parçasını oradan oraya sürüklüyordu. Tam da kentin esine kapılıp kör olmayan herkesin peşinden sürüklendiği saatti. Kız, bu havadar yükseklikten günbatımının uzun spazmında kıvranan caddeleri ve bina kütlelerini gördü. Evlerin beyazının sona erdiği noktada denizin mavisi başlıyordu. Yukarıdan bakıldığında deniz yükseliyormuş gibi görünüyordu. Gecenin örtüsü doğudan yaklaşmaya başladığında kent, titreyen ışıklarla yanan tatlı bir cehenneme dönüştü. İçinde güçlü erkekler vardı, bir de onlardan daha güçlü olan kadınlar, kürkler ve kemanlar, oniks kadar parlak arabalar, gece kulüplerinin neon ışıkları, karanlık malikânelerin giriş salonları, havuzlar, elmaslar, eski sessiz bahçeler, partiler, arzular, ilişkiler ve hepsinden önemlisi büyüklük ve yücelik düşlerini kışkırtan akşamın o tüketici büyüsü.

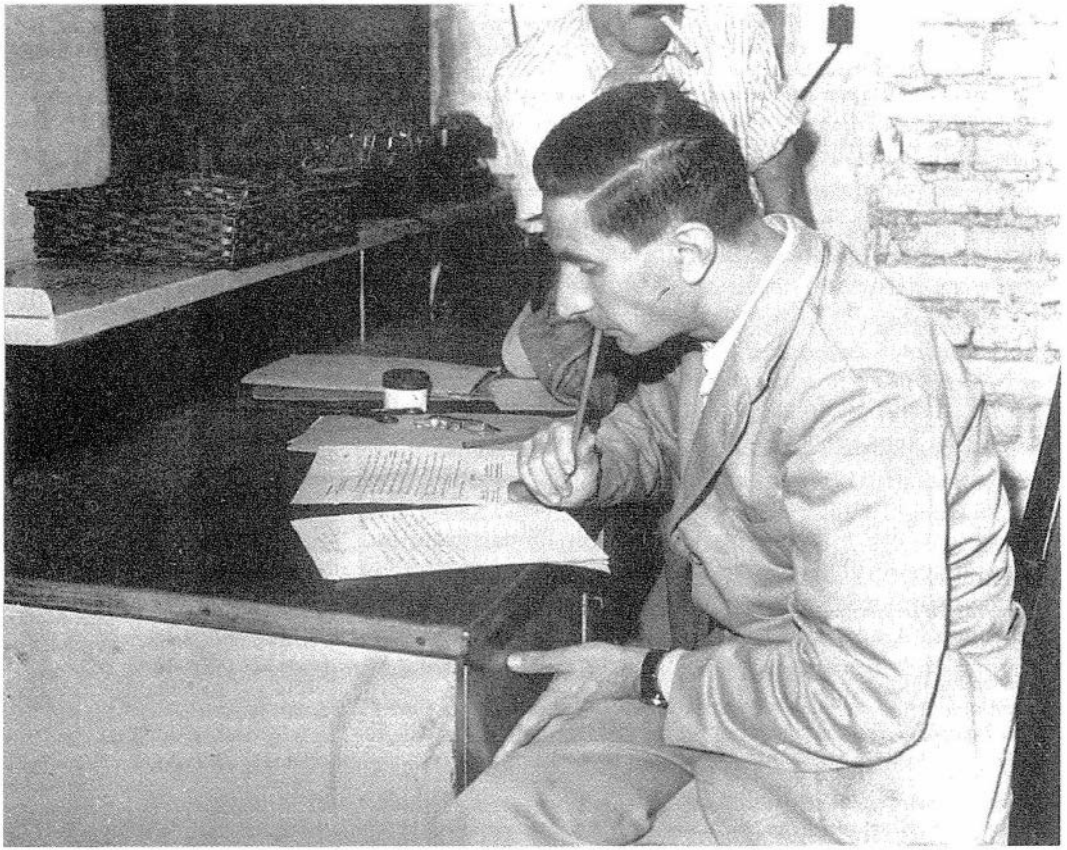
Bunları gören Marta umarsızca korkuluktan sarktı, kendini boşluğa bıraktı. Havada süzüldüğünü duyumsadı bir an, oysa düşüyordu. Gökdelenin olağanüstü yüksekliği düşünüldüğünde aşağıdaki caddeler ve meydanlar çok çok uzaktaydı. Yere ne kadar zamanda ulaşacağını kim bilebilir? Ancak kız düşmeye devam ediyordu.

Bu saatte üst katların balkonları ve terasları kokteyllerini yudumlayıp aptalca sohbet eden zengin ve şık insanlarla doluydu. Kalabalık öbekler oluşturmuşlardı, konuşmaları da müziği boğuyordu. Marta önlerinden geçti ve içlerinden bazıları Marta'yı görebilmek için dışarı baktı.

Bu tür uçuşlar (doğrusu çoğunlukla kızların uçuşu) gökdelen için ender rastlanan bir şey değildi. Kiracılar için de ilginç bir eğlence oluşturuyordu bu; bu nedenle bu dairelerin kirası oldukça yüksekti.

Güneş henüz tamamen batmamıştı, Marta'nın üzerindeki sıradan giysileri aydınlatmak için elinden geleni yapıyordu. Marta'nın üzerinde pek pahalı olmayan, sıradan, baharlık hazır bir elbise vardı. Ama günbatımının lirik ışığı elbiseyi bir parça yüceltiyor, alımlı görünmesini sağlıyordu.

Milyonerlerin balkonlarından cesur olanlar ellerini Marta'ya doğru uzatıyor, ona çiçek ve kokteyl sunuyorlardı. "Hanımefendi, içecek bir şey ister miydiniz?.. Nazik kelebek, yanımıza gelsene."

Güldü, süzülmeye devam etti, mutluydu (ancak bu arada düşüyordu da) : "Hayır, teşekkür ederim, dostlarım. Olanaksız. Acelem var."

"Nereye düşüyorsun?" diye sordular ona.

"Hayır, söyleyemem," diye yanıtladı Marta, elleriyle dostça bir güle güle derken.

Uzun, esmer, çok seçkin bir delikanlı Marta'yı yakalamak için ellerini uzattı. Marta delikanlıdan hoşlandı. Ancak Marta hemen kendini savunmaya geçti : "Buna nasıl cesaret edersiniz, bayım?" ve eliyle delikanlının burnuna hafifçe vurdu.

Güzel insanlar onunla ilgileniyordu. Bu da onun mutlu olmasına yetiyordu. Kendisinin göz kamaştırıcı ve şık olduğunu düşündü. Çiçeklerle dolu teraslarda beyaz giymiş garsonların telaşı ve egzotik şarkıların ortasında, bir iki dakika, belki daha az, pencereden (yukarıdan aşağıya, dikey bir çizgi üzerinde) geçmekte olan genç kadından söz ettiler. Kimi onun güzel olduğunu düşünüyordu, ötekilere göre idare ederdi, ama herkes onun ilginç biri olduğu görüşünde birleşiyordu.

"Daha önünde kocaman bir yaşam var," dediler ona, "niçin bu kadar acele ediyorsun? Koşuşturacak ve oyalanacak çok zamanın var. Biraz bizimle kal, dostlar arasında alçakgönüllü küçük bir parti yapıyoruz, çok eğleneceksin. Haydi."

Yanıt verme girişiminde bulundu, ama yerçekimi çoktan onu ilk önce bir alttaki kata, daha sonra iki kat, üç kat, dört kat aşağıya indirmişti bile; aslında on dokuz yaşındakilerin yaptığı gibi neşe içinde sağa sola koşuşturuyordu.

Elbette onu yerden, cadde düzeyinden ayıran uzaklık çok büyüktü. Düşmeye daha yeni başladığı doğru, ama cadde hep çok uzakta görünüyordu.

Ancak bu arada güneş denize dalmıştı; titreyerek parlayan kırmızımsı bir mantara dönüşüp gözden yittiğini görebilirdiniz. Bu nedenle artık kızın elbisesini aydınlatan ve baştan çıkarıcı bir kuyrukluyıldız biçimine dönüştüren canlandırıcı ışınlarını göndermiyordu güneş. Gökdelenin pencerelerinin ve teraslarının hemen hemen hepsinin aydınlatılmış olması işe yarıyordu, parlak yansımalar Marta yavaş yavaş geçip giderken onun boydan boya yaldızlarla kaplanmasını sağlıyordu.

Artık Marta dairelerin içinde tasasız insan öbeklerini görmekle kalmıyordu; arasıra siyah ve mavi önlüklü çalışanların uzun sıralar halinde dizilmiş masalarda oturduğu birkaç işyeri bile gördü. Çalışanlardan birkaçı kendi yaşıtı ya da kendinden büyük genç insanlardı, ancak günün bu saatinde yorgun düşmüşlerdi, iki dakikada bir gözlerini yaptıkları işlerden ya da daktilodan kaldırıyorlardı. Böylelikle onlar da Marta'yı gördü, birkaçı hemen pencereye koştu. "Nereye gidiyorsun? Ne bu acele? Kimsin?" diye bağırdılar ona. Sözlerinden imrendikleri seziliyordu.

"Aşağıda beni bekliyorlar," diye yanıtladı. "Durmamam gerek. Özür dilerim." Tekrar güldü, baş aşağı düşüşüne devam ederken duraksadı, ama gülüşü eski gülüşü gibi değildi. Gece yetkin bir biçimde çökmüştü. Marta üşümeye başladı.

Bu arada aşağıya baktığında binanın girişinde parlak bir hale gördü. Uzun siyah arabalar vardı (bu kadar uzaktan karınca kadar küçük görünüyorlardı), kadınlar ve adamlar arabadan indiler, bir an önce içeri girmek istiyorlardı. Bu süre içinde mücevherlerin parıltısını seçebiliyordu. Girişin üzerinde bayraklar dalgalanıyordu.

Büyük bir parti verdikleri kesindi, Marta'nın küçüklüğünden beri istediği türden bir parti. Kaçırmamak için Tanrı'ya yalvardı. İşte aşağıda fırsat, kader, aşk, yaşamının gerçek açılışı onu bekliyordu. Zamanında yetişebilecek miydi acaba?

Yaklaşık otuz metre yukarıda bir başka kızın düşmekte olduğunu gördü ve içi bir anda kinle doldu. Kesinlikle Marta'dan daha güzeldi ve üzerinde oldukça şık bir gece elbisesi vardı. Bilinmeyen bir nedenden ötürü Marta'dan daha hızlı düşüyordu, bu nedenle bir iki saniye sonra Marta'nın yanından geçti ve Marta ardından seslenirken aşağıda gözden kayboldu. Kuşkusuz partiye Marta'dan önce gidecekti; belki de Marta'nın yerine geçmek için önceden planlar yapmıştı.

Sonra yalnız olmadıklarını fark etti. Gökdelenin başka taraflarından başka birçok genç kadın aşağı atlıyordu, yüzleri uçuşun heyecanından gergin, neşe içinde ellerini sallarken sanki şunları söylüyorlardı : bize bakın, buradayız, bizi eğlendirin, dünya bizim değil mi?

Öyleyse bu bir yarışmaydı. Kendi üstündeki elbise kılıksız küçük bir elbiseydi, oysa öteki kızlar manken gibi giyinmişlerdi, hatta bazıları çıplak omuzlarını mink etolle sarmışlardı. İlk atladığında kendinden emin olan Marta içinde bir

titreme başladığını hissetti; ancak bu korku da olabilir, düzeltilmesi olası olmayan bir hata yapma korkusu.

Artık geç olmuştu sanki. Pencereler bir biri ardına karardı, müziğin yankısı daha seyrek duyulmaya başladı, bürolar boşaldı, delikanlılar artık pervazlardan sarkıp ellerini uzatmıyorlardı. Saat kaç olmuştu? Aşağıda binanın girişinde – bu arada giriş gitgide büyümüştü, artık bütün mimarı ayrıntılar belirgindi, ışıklar hala yanıyordu, ama artık arabalar gelip gitmiyordu. Sık sık küçük öbekler halinde insanlar yorgun biçimde çıkıyorlardı giriş katından. Sonra girişin ışıkları da kapatıldı.

Marta yüreğinin sıkıştığını duyumsadı. Heyhat, baloya zamanında yetişemedi. Yukarı baktığında gökdelenin en uç noktasının bütün yaban gücüyle dimdik durduğunu gördü. Neredeyse tamamen karanlık çökmüştü. Üst katlarda bir iki pencerede, orada burada hâlâ ışıklar yanıyordu. Binanın tepesinde ise günün ilk parıltıları yayılıyordu.

Yirmi sekizinci katta bir yemek salonunda kırk yaşlarında bir adam sabah kahvesini içiyor, gazetesini okuyordu, karısı da odayı topluyordu. Büfedeki saat 8:45'i gösteriyordu. Birden pencereden bir gölge geçti.

"Alberto!" diye bağırdı kadın. "Gördün mü? Bir kadın geçti."

"Kimdi?" dedi gözlerini gazeteden hiç kaldırmadan.

"Yaşlı bir kadın," diye yanıtladı karısı. "Hastalıklı yaşlı bir kadın. Korkmuş görünüyordu."

"Her zamanki gibi," diye mırıldandı adam. Yalnızca düşen yaşlı kadınlar geçer bu alçak katlardan. Güzel kızları ancak yüz ellinci kat ve yukarısında görürsün."

"En azından burada yere düştüklerinde çıkardıkları sesi duyabiliyorsun," dedi kadın.

Bir iki dakika kulak verip başını sallayarak, "Artık bu da olmayacak," dedi. Sonra kahvesinden bir yudum daha aldı. ❁

İngilizceden çeviren : Taner Karakoç

NATALIA GINZBURG

Anne

HAFİFÇE yuvarlak omuzlu, ufak tefek, ince bir kadındı anneleri; her zaman mavi bir etek, kırmızı yün bir bluz giyerdi. Kısa kıvırcık saçlarını hep yağlardı çalı gibi durmaması için; her gün kaşlarını alır, onlardan şakaklarına doğru yüzen iki kara balık yaratırdı; yüzüne sarı pudra sürerdi. Çok gençti; kaç yaşında olduğunu bilmiyorlardı, ama okuldaki çocukların annelerinden çok daha genç duruyordu; öbür çocukların annelerinin o kadar yaşlı ve şişman olmaları onları hep şaşırtmıştı. Çok sigara içerdi, parmakları sararmıştı sigara dumanından; gece uyumadan önce yatakta bile içerdi. Sarı yorganlı büyük yatakta üçü birlikte uyurlardı; anneleri kapıya yakın olan yanda yatardı; komodinin üzerinde kırmızı bezle ışığı gölgelenen bir gece lambası dururdu, çünkü geceleri sigara içer ve okurdu; kimi zaman çok geç gelirdi eve, oğlanlar uyanır, nerede kaldığını sorarlardı : yanıt hemen her zaman aynıydı : "Sinemada" ya da "Bir kız arkadaşımda"; bu kız arkadaşı tanımazlardı, çünkü evlerine annelerini görmeye daha hiçbir kadının geldiği olmamıştı o güne kadar. Soyunurken arkalarını dönmelerini söylerdi, giysilerinin hışırtısını işitirlerdi, duvarlarda gölgeler dans ederdi; üzerinde ipek geceliğiyle yatağa girer yanlarına yatardı; her zaman çok sokulduklarından, uyurken tekmelediklerinden yakındığı için ondan uzaklaşırlardı; bazen uyuyabilmeleri için ışığı kapatır, karanlıkta sessizce sigara içerdi.

Anneleri önemli değildi. Büyükanne, Büyükbaba, zaman zaman kestane ve mısır unuyla çıkıp gelen Clementina Teyze önemliydiler; hizmetçi Diomira önemliydi; kamıştan iskemleler yapan veremli Giovanni önemliydi; bütün bu insanlar iki oğlan için önemliydiler, çünkü güvenilecek güçlü kişilerdi, izin vermekte ve yasaklamakta güçlü kişilerdi; yaptıkları her şeyi, her zaman iyi yaparlardı ve hep akıl ve güç yüklüydüler; sizi fırtınalardan ve haydutlardan koruyabilirlerdi. Ama oğlanlar evde anneleriyle yalnızlarsa hiç kimse yokmuşçasına korkarlardı; izin vermeye ya da yasaklamaya gelince, hiçbir zaman hiçbir şey için izin vermez, hiçbirşeyi de yasaklamazdı, en fazla, yorgun bir sesle, "Böyle patırtı etmeyin, başım ağrıyor," derdi; bir şey için izin isterlerse yanıt hazırdı : "Büyükanneye sorun," ya da önce hayır der, sonra evet, sonra gene hayır; her şey karışırdı. Anneleriyle sokağa çıktıklarında şaşkın ve güvensizdiler; hep yanlış yollara sapar, yolu polise sormak zorunda kalırdı; sonra dükkânlara girerken ve alacağı şeyleri sorarken komik, ürkek davranıyordu, üstelik orda burda hep bir şeyler unuturdu; eldiven, çanta, eşarp, geri dönüp aramak zorunda kalırdı; oğlanlar utanırlardı.

Annelerinin çekmeceleri dağınıktı, her şeyini oraya buraya atardı; Diomira sabahları odayı toplarken arkasından homurdanırdı. Hatta görmesi için Büyükanneyi çağırır, birlikte çorapları, giysileri kaldırır, her yana saçılmış sigara küllerini süpürürlerdi. Sabahları anneleri alışverişe giderdi; döndüğünde elindeki fileyi mutfaktaki mermer masanın üstüne bırakır, bisikletine atladığı gibi fırlar çalıştığı yere giderdi. Diomira filedeki şeylere bakar, portakalları tek tek eller, ete bakar, homurdanır ne kötü olduğunu göstermek için Büyükanneyi çağırırdı. Anneleri eve herkes yemeğini yedikten sonra saat ikide gelir, gazetesi bardağına dayalı hızlı hızlı atıştırır, gene bisikletine atladığı gibi fırlar giderdi; onu bir kez daha bir dakikacık akşam yemeğinde görürlerdi, ama anneleri hemen hemen her akşam yemekten sonra fırlar giderdi.

Çocuklar ödevlerini yatak odasında yaparlardı. Yatağın başucunda köşeli kara sakalı, kel başı, kaplumbağa kabuğu çerçeveli gözlüğüyle babalarının büyük bir resmi vardı; bir tane de kucağında oğlanların küçüğüyle bir fotoğraf, masanın üzerinde. Babaları onlar çok küçükken ölmüştü, hakkında hiçbir şey hatırlamıyorlardı : ya da daha doğrusu, büyük oğlanın belleğinde Clementina Teyzenin köy evindeki uzak bir öğleden sonrasının gölgesi duruyordu : babası onu yeşil bir el arabasının içinde kırda itiyordu; daha sonra bu el arabasının parçalarını bulmuştu Clementina Teyzenin tavanarasında, kollarından biriyle bir tekerleği; yeniyken muhteşem bir el arabasıydı; ona sahip olduğu için mutluydu; babası onu iterek koşar, uzun sakalı sallanırdı. Babaları hakkında hiçbir şey bilmiyorlardı, ama izin vermede ve yasaklamada akıllı ve güçlü kişilerden biri olduğunu düşünüyorlardı; Büyükbaba ve Diomira annelerine kızdıkları zaman Büyükanne araya girer, onun çok şanssız bir kadın olduğunu, üzülmeleri gerektiğini söylerdi; Eugenio, oğlanların babası, orada olsaydı bambaşka bir kadın olurdu anneleri, oysa daha çok gençken kocasını yitirmek bahtsızlığına uğramıştı. Bir süre babalarının da annesi vardı, Fransa'da yaşadığı için onu hiç görmemişlerdi, ama mektup yazar, Noel armağanları gönderirdi : sonunda o da öldü, çünkü çok yaşlıydı.

Çay saatinde kestane ya da sirkeli zeytinyağı ile ekmek yerlerdi, sonra ödevlerini bitirmişlerse küçük alana ya da hava bombardımanında havaya uçan halk hamamının yıkıntıları arasına oynamaya giderlerdi. Küçük alanda pek çok güvercin vardı; onlara ekmek götürürler ya da Diomira'dan içine artık pilav koyduğu bir kesekâğıdı alırlardı yanlarına. Alanda yöre çocuklarıyla, okuldan ya da pazar günleri gittikleri gençlik kulüplerinden tanıdıkları öbür çocuklarla buluşurlardı; siyah cüppesini fırlatıp top kovalamaya başlayan Don Vigliani de onlara katılırdı. Kimi zaman küçük alanda da futbol oynarlardı, ya da hırsız polis. Büyükanneleri sık sık balkonda belirir, düşüp sakatlanmamaları için onları uyarırdı : karanlık alandan, orada, üçüncü kattaki evlerinin ışıklı pencerelerini görmek, sobayla ısıtılmış evlerine döneceklerini, geceden korunacaklarını bilmek hoştu. Büyükanne mutfakta Diomira'yla oturur sökükleri onarırdı; Büyükbaba başında takkesi piposunu tüttürerek yemek odasında olurdu. Büyükanne çok şişmandı, siyahlar giyinirdi; göğsünde, üzerinde savaşta ölen Oreste Amcanın fotoğrafı bulunan bir madalya takılıydı : pizzalar ve başka şeyler yapmakta çok ustaydı. Kimi zaman oğlanları, artık büyümüş olmalarına karşın, dizine oturturdu; şişmandı,

kocaman yumuşak göğüsleri vardı; siyah giysisinin yakasından kendi yaptığı kenarları oyalı beyaz yün fanilası görünürdü. Onları dizine oturtur, yumuşak, biraz acı yüklü sesiyle yerel ağızla bir şeyler söylerdi; sonra topuzundan uzun bir firkete çıkarır çocukların kulaklarını temizlerdi; bağırır, kaçmaya çalışırlardı; Büyükbaba piposuyla kapıda belirirdi.

Büyükbaba lisede Latince ve Yunanca öğretmişti. Artık emekliydi, Yunanca gramer kitabı yazıyordu : eski öğrencilerinin çoğu arada sırada uğrarlardı. Diomira kahve yapardı onlara; tuvalette Büyükbabanın kırmızı mavi kalemlerle düzeltmeler yaptığı Yunanca ve Latince ders kitabı sayfaları dururdu. Büyükbabanın küçük, beyaz, keçi sakalı gibi bir sakalı vardı; çocuklar şamata etmemeliydiler çünkü okulda geçen onca yıldan sonra sinirleri yorgundu; fiyatlar durmadan yükseldiği için her zaman biraz telaşlıydı; Büyükanne, gereksindikleri parayı çok bulup şaşırdığı için, her sabah onunla atışırdı; Büyükbaba, belki de Diomira'nın şeker aşırdığını, gizli gizli kahve yaptığını söylerdi; Diomira bunu işitir, yanlarına koşar, kahveyi durmadan gelen öğrencilere yaptığını söyleyerek Büyükbabaya bağırırdı; ama bu hemen sönen küçük olaylar oğlanları ürkütmezdi; onları ürküten zaman zaman Büyükbabayla annelerinin ettikleri kavgalardı; anneleri eve çok geç geldiğinde Büyükbaba pijamasının üzerinde paltosu, yalınayak odasından çıkardı, anneleriyle karşılıklı bağrışırlardı : "Nerde olduğunu biliyorum, nerde olduğunu biliyorum, ne olduğunu biliyorum," derdi; "Umurumdaydı sanki," diye karşılık verirdi anneleri, sonra "gördün mü yaptığını, çocukları uyandırdın," diye sürdürürdü; "Çok aldırdığın vardı sanki çocuklara, ağzını açma, senin ne olduğunu biliyorum, sen bir fahişesin, geceleri manyak bir fahişe gibi sürtüyorsun," derdi Büyükbaba. Sonra Büyükanne ve Diomira gecelikleriyle odalarından çıkar, onu odasına doğru itelerlerken, "Şşş, şşşş," derlerdi, sonra anneleri yatağa girer, yorganın altında ağlardı, iç çekişleri karanlık odada yankılanırdı : Oğlanlar, Büyükbaba haklı olmalı, diye düşünürlerdi, anneleri geceleri sinemaya, kız arkadaşlarına gitmemeliydi. Kendilerini mutsuz, korkmuş ve mutsuz, hissederlerdi, ılık, yumuşak yatakta birbirlerine sokulurlardı, ortada yatan büyük oğlan annesinin bedenine değmemek için elden geldiğince ondan uzaklaşırdı : annesinin yastığı ıslatan gözyaşlarında ona tiksindirici gelen bir şey olmalıydı : "Annesi ağlayınca insanın tüyleri diken diken oluyor," diye düşünürdü. Büyükbabayla anneleri arasındaki bu kavgalardan aralarında hiç konuşmazlardı, bundan özenle kaçınırlardı : ama birbirlerini çok sever, anneleri ağlayınca geceleri birbirlerine sokulurlardı : sabah olunca kendilerini korumak istercesine sımsıkı sarıldıkları için biraz utanırlardı; bir de konuşmak istemedikleri o şey vardı; çok geçmeden mutsuz olduklarını unuturlardı, gün başlardı, okula gider, sokakta arkadaşlarıyla buluşur, okul kapısında bir süre oynarlardı.

Sabahın gri ışıklarında kalkardı anneleri : üzerinde iç eteğiyle lavaboya eğilir, boynunu, kollarını sabunlardı : oğlanların onu görmemesine çaba gösterirdi ama onlar aynada yansıyan ince esmer omuzları, küçük çıplak memeleri görürlerdi : soğukta meme uçları koyulaşır, irileşirdi; kollarını kaldırır koltuk altlarını pudralardı : koltuk altlarında yoğun kıvırcık tüyler vardı. Giyinmesini tamamlayınca aynaya iyice yaklaşır dudaklarını ısırarak kaşlarını almaya başlardı : sonra yüzünü

kremler, pembe kuğu tüyünden pufunu sertçe sallar, pudralanırdı : sonra yüzü pudradan sapsarı olurdu. Bazı sabahlar çok neşeliydi, oğlanlarla konuşmak isterdi; onlara okulu, arkadaşlarını sorar, kendi okul günlerini anlatırdı : "Signorina Dirce" adında bir öğretmeni vardı, genç görünmeye çalışan yaşlı bir kadındı. Sonra paltosunu giyer, alışveriş filesini alır, eğilip çocukları öper, başında eşarbı, pudralar ve kokular içinde çıkardı.

Oğlanlar onun çocuğu olmanın garip olduğunu düşünürlerdi. İri, ılık bedenleriyle insanı korkudan koruyabilen, fırtınalara, haydutlara karşı savunabilen Diomira'nın ya da Büyükannenin çocuğu olmak o kadar garip değildi. Onun anneleri olduğunu bilmek, bir süre onları küçük karnında taşıdığını düşünmek garipti. Çocukların doğmadan önce annelerinin karnında olduklarını öğrendiklerinden beri buna şaşıyorlardı; o karnın bir süre kendilerini barındırdığını bilmekten biraz da utanıyorlardı. Sonra onlara memelerinden süt vermişti : bu da olacak iş değildi. Artık emzirecek ve beşik sallayacak küçük çocukları yoktu, her gün onun alışverişi bitirdikten sonra bisiklete atlayıp, özgür ve mutlu fırlayıp gidişini seyrederlerdi. Onlara ait olmadığı kesindi : ona güvenemezlerdi. Ona hiçbir şey sorulamazdı : Öbür annelere, okul arkadaşlarının annelerine her çeşit şey sorulabilirdi; arkadaşları okul bitince annelerine koşar bir dolu şey sorar, burunlarını temizletir, paltolarını düğmeletir, ödevlerini, çizgi romanlarını gösterirlerdi : o anneler şapkaları, tülleri ya da kürk yakalarıyla oldukça yaşlıydılar, hemen hemen her gün müdürü görmeye gelirlerdi : iri, yumuşak sert tipleriyle hiç hata yapmayan Büyükanne ya da Diomira gibi insanlardı : hiçbir şeylerini kaybetmeyen, çekmecelerini dağınık bırakmayan, geceleri eve geç gelmeyen. Ama anneleri alışverişten sonra özgürdü; üstelik alışverişi bile kötüydü, kasap onu kandırıyordu, sık sık eksik para üstü veriyorlardı : gidiyordu ve gittiği yerde ona katılmak olanaksızdı, onu fırlayıp giderken gördüklerinde içlerinde bir yerde büyük bir hayranlık duyuyorlardı : İş yerinin nasıl bir yer olduğunu kim bilebilirdi ki, çok söz etmezdi oradan; Fransızca ve İngilizce mektupları daktilo ettiğini söylüyordu : kim bilir, belki de bu işi iyi yapıyordu.

Bir gün gençlik kulübünden çıkmış Don Vigliani ve öbür çocuklarla yürürlerken yan mahallelerin birindeki bir kahvede annelerini gördüler. Kahvede oturuyordu; onu pencereden gördüler, yanında bir erkek vardı. Anneleri kareli eşarbını ve çok iyi tanıdıkları krokodil çantasını masanın üzerine koymuştu : erkeğin üzerinde bol, hafif bir palto vardı, kumral bıyıklıydı, güler yüzle konuşuyordu : annelerinin yüzü mutluydu, evde hiç olmadığı kadar dingin ve mutluydu. Adama bakıyordu, el ele tutuşmuşlardı, oğlanları görmedi : tramvayı kaçırmamak için çabuk olmaları gerektiğini söyleyen Don Vigliani'yle yürümeyi sürdürdüler : tramvayda küçük oğlan ağabeyine yaklaşarak, "Annemi gördün mü?" diye sordu. Büyüğü, "Hayır, görmedim," karşılığını verdi. Küçük hafifçe gülerek yumuşak bir sesle, "Evet, gördün," dedi, "annemdi; yanında da bir adam vardı." Ağabeyi başını öte yana çevirdi : o büyüktü, on üç yaşını doldurmak üzereydi : kardeşi onu tedirgin ediyordu, çünkü onun için üzüntü duymasına yol açıyordu, onun için neden üzüldüğünü bilmiyordu, ama kendisi için de üzülüyordu; gördüklerini düşünmek istemiyor, hiçbir şey görmemiş gibi davranmak istiyordu.

Büyükanneye söylemediler. Ertesi sabah anneleri giyinirken küçük oğlan, "Dün Don Vigliani ile yürürken seni kahvede bir adamla gördük," dedi. Anneleri kötü kötü bakarak hızla döndü, alnındaki siyah balıklar kıvrılarak birbirleriyle buluştular. "Ben değildim," dedi. "Nerden çıkardın? Akşam geç saatlere kadar ofisteydim, biliyorsun. Anlaşılan yanlış gördün." Sonra büyük oğlan yorgun sakin bir sesle : "Hayır sen değildin," dedi. "Sana benzeyen birisiydi." Oğlanlar bunun unutulması gerektiğini anladılar : ikisi de yutkunup sustular.

Ama ince paltolu adam bir kez evlerine geldi. Paltosuzdu, yazdı çünkü, mavi gözlükleri vardı, ince ketenden bir takım giymişti, yemek yerlerken ceketini çıkarmak için izin istedi. Büyükanneyle Büyükbaba bazı akrabalarını görmek için Milano'ya gitmişlerdi, Diomira da köyüne gitmişti, anneleriyle yalnızdılar. İşte o zaman o adam geldi, yemek oldukça iyiydi. Anneleri pişmiş et satan dükkândan hemen hemen ne varsa almıştı, tavuk ve cips vardı, anneleri dükkândan almıştı, makarnayı kendisi yapmıştı, iyiydi, yalnız sosu biraz yanmıştı. Şarap da vardı. Anneleri sinirli ve neşeliydi, bir anda pek çok şey söylemek istiyordu : çocuklardan adama, adamdan çocuklara söz etmek istiyordu. Adamın adı Max'dı, Afrika'da bulunmuştu, yanında pek çok Afrika fotoğrafı vardı, onları gösterdi : bir maymunla birlikte fotoğrafı vardı, çocuklar maymun hakkında bir sürü şey sordular; çok zekiydi, onu çok seviyordu, şeker istediği zaman öyle şirin ve gülünç oluyordu ki. Ama maymun hastaydı, gemide ölmesini istemediği için onu Afrika'da bırakmak zorunda kalmıştı. Çocuklar bu Max'la arkadaş olmuşlardı. Onları bir gün sinemaya götürmeye söz verdi. Çocuklar ona kitaplarını gösterdiler, çok kitapları yoktu : Max onlara Saturnino Farandola'yı okuyup okumadıklarını sordu, hayır, dediler, ben size getiririm, dedi, Robinson Delle Praterie'yi de, o da çok güzeldi. Yemekten sonra anneleri gidip dışarıda oynamalarını söyledi. Keşke Max'la kalabilselerdi. Biraz karşı geldiler, anneleri, Max da, gitmeleri gerektiğini söyledi; akşam eve döndüklerinde Max yoktu. Anneleri çabucak yemeği hazırladı, sütlü kahve ve patates salatası; çocuklar Afrika'dan, maymundan söz etmek istiyorlardı, çok mutluydular, ama sebebini bilmiyorlardı : anneleri de mutlu görünüyordu, onlara bir şeyler anlattı, bir kez bir sokakta laternayla dans eden bir maymun gördüğünden söz etti. Sonra onları yatmaya gönderdi, bir dakika dışarı çıkacağını, korkmamalarını, bunun için bir neden olmadığını söyledi; eğilip onları öptü, Büyükanneyle Büyükbabaya Max'tan söz etmelerinin gereksiz olduğunu, çünkü onların eve konuk gelmesinden hoşlanmadıklarını söyledi.

Böylece birkaç gün onunla yalnız kaldılar : anneleri yemek pişirmek istemediği için garip şeyler yediler, salam, reçel, sütlü kahve ve pişmiş et satan dükkândan alınmış çeşitli kızartmalar. Sonra birlikte bulaşık yıkadılar. Büyükanneyle Büyükbaba dönünce çocuklar rahatladılar : sofra örtüsü yemek masasına yeniden serilmişti, bardaklar, olması gereken her şey. Büyükanne yeniden sallanan sandalyesinde sallanıyordu, yumuşak bedeni ve kokusuyla. Büyükanne çok yaşlı ve çok şişmandı, fırlayıp gidemiyordu, evde hiçbir zaman fırlayıp gidemeyen birisinin bulunması çok hoştu.

Oğlanlar Büyükanneye Max'tan hiç söz etmediler. Saturnino Farandola'yı

beklediler, Max'ın sinemaya götürmesini, maymunun başka fotoğraflarını göstermesini beklediler. Annelerine birkaç kez Signor Max'la ne zaman sinemaya gideceklerini sordular. Ama anneleri sertçe Signor Max'ın gittiğini söyledi. Küçük oğlan Afrika'ya mı gitti, diye sordu. Anneleri yanıtlamadı. Ama o Afrika'ya maymunu almaya gittiğini düşündü. Günün birinde yanında zenci bir hizmetkâr ve kucağında maymunla çıkıp geleceğini, onları okuldan alacağını düşledi. Okul yeniden açıldı, Clementina bir süre onlarla kalmaya geldi; bir torba elmayla armut getirmişti, Marsala ve şekerle pişirmek için fırına koydular. Anneleri çok sinirliydi, Büyükbabayla ikisi durmadan kavga ediyorlardı. Eve geç geliyor, sigara içerek uyanık yatıyordu. Daha çok zayıflamıştı, hiçbir şey yemiyordu. Yüzü küçülmüş, sararmıştı, artık kirpiklerine de kara sürüyordu, küçük bir kutuya tükürüyor, tükürdüğü kutuya fırçayı sürüyordu; yüzünü yoğun bir biçimde pudralıyordu, Büyükanne bir mendille silmeye çalışıyor, o başını kaçırıyordu. Hemen hemen hiç konuşmuyordu, konuştuğunda sanki bunun için çaba harcıyor gibiydi, sesi çok zayıftı. Bir gün akşama doğru saat altı gibi eve geldi : garipti bu, genellikle çok daha geç gelirdi; kendini yatak odasına kilitledi. Küçük oğlan kapıyı vurdu, bir ders kitabını almalıydı : anneleri öfkeyle biraz uyumak istediğini, onu rahat bırakmalarını söyledi : oğlan çekinerek ders kitabına ihtiyacı olduğunu yineledi; sonra annesi kalkıp kapıyı açtı, yüzü gözü şişmişti, yaş içindeydi : oğlan ağladığını anladı, Büyükanneye giderek, "Annem ağlıyor," dedi, Büyükanne ve Clementina Teyze uzun bir süre fısır fısır konuştular, annesinden söz ettiler, ama ne dedikleri anlaşılmıyordu.

Bir gece anneleri eve gelmedi. Büyükbaba yalınayak, pijamasının üstünde paltosu, odasından çıkıp çıkıp bakıyordu; Büyükanne de çıkıyordu, oğlanlar çok kötü uyudular. Büyükanneyle Büyükbabanın evde dolaşıp durduklarını, pencereleri açıp kapattıklarını işitiyorlardı. Çocuklar çok korkmuşlardı. Ertesi sabah polis karakolundan telefon ettiler : anneleri bir otel odasında ölü bulunmuştu, zehir içmişti, bir de mektup bırakmıştı : Büyükbaba ve Clementina Teyze gittiler, Büyükanne haykırarak ağlıyordu, oğlanlar, durmadan, "Acımasız, iki bebeyi böyle bırakıp..." diyen alt kattaki yaşlı kadının yanına gönderildiler. Anneleri eve getirildi. Onu yatağa yatırdıklarında oğlanlar görmeye gittiler : Diomira ona rugan ayakkabılarını, evliliğinden kalma kırmızı ipek giysisini giydirmişti : küçücüktü, küçük, ölü bir bebek.

Aynı eski odada çiçeklerin ve mumların olması garipti. Diomira ve Clementina Teyze ve Büyükanne diz çöküp dua ediyorlardı : zehiri yanlışlıkla içtiğini söylediler, öyle olmasa rahip gelip onu kutsamaz, isteyerek yaptığını bilse dua etmezdi. Diomira oğlanlara onu öpmelerini söyledi : çok utandılar, birbirlerinin ardından soğuk yanağını öptüler. Sonra cenaze kalktı, çok uzun sürdü, bütün kasabayı baştan başa yürüdüler, yoruldular, Don Vigliani de oradaydı, okuldan ve gençlik kulübünden bir sürü çocuk da. Mezarlıkta hava soğuktu, rüzgârlıydı. Eve döndüklerinde Büyükanne koridorda bisikleti görür görmez ağlamaya, haykırmaya başladı : çünkü, sanki onu üzerine atlamış fırlayıp giderken görmek gibiydi bu, özgür bedeniyle ve rüzgârda uçuşan eşarbıyla : Don Vigliani onun şimdi cennette olduğunu söyledi, ya isteyerek yaptığını bilmiyor ya da bilmez gibi davranıyordu : ama oğlanlar cennetin var olup olmadığını gerçekten bilmiyor-

lardı, çünkü Büyükbaba yok, Büyükanne var, diyordu. Bir keresinde anneleri melekleriyle, müziğiyle bir cennet olmadığını söylemişti, ölenler ne iyi ne hasta olurlardı, hiçbir şey istemedikleri, dinlendikleri, tam bir huzur içinde oldukları bir yere gidiyorlardı.

Oğlanlar bir süre köye, Clementina Teyzenin yanına gittiler. Herkes onlara çok iyi davranıyordu, öpüyor, kucaklıyordu, çocuklar çok utanıyorlardı. Birbirlerine annelerinden hiç söz etmediler, ne de Signor Max'tan; Clementina Teyzenin tavanarasında Saturnino Farandola'yı buldular, tekrar tekrar okudular ve çok beğendiler. Büyük oğlan sık sık annesini Max'la kahvede el ele dingin, mutlu bir yüzle otururken gördüğü gibi anımsıyordu; belki de Max temelli Afrika'ya gittiği için annesinin zehir içtiğini düşünüyordu. Oğlanlar Clementina'nın köpeğiyle oynuyorlardı. Bobi adında hoş bir köpekti; ağaca tırmanmasını öğrendiler, daha önce hiç tırmanamazlardı. Nehire gidip yüzüyorlardı, akşam Clementina'nın evine dönmek, hep birlikte bulmaca çözmek çok hoştu. Oğlanlar Clementina'da çok mutluydular. Sonra Büyükanne'ye döndüler, gene çok mutluydular, Büyükanne sallanan sandalyede oturup firketeyle kulaklarını temizlemek istiyordu. Pazar günleri mezarlığa gidiyorlardı; Diomira da geliyordu, çiçek alıyor, dönüşte sıcak punç içmek için bir bara giriyorlardı. Mezarlıkta, mezarın başında Büyükanne dua ediyor ve ağlıyordu, ama mezarın, haçların, mezarlığın anneleriyle bir ilişkisinin olduğunu düşünmek çok zordu, kasabın kandırdığı, bisikletine atlayıp fırlayıp giden, sigara içen, yanlış yerlere sapan, geceleri hıçkıran anneleriyle. Yatak artık onlara çok büyük geliyordu, her birine bir yastık düşüyordu. Annelerini sık sık düşünmüyorlardı, bu onları incitiyordu biraz ve onu düşünmekten utanıyorlardı. Kimi zaman nasıl olduğunu anımsamaya çalışıyorlardı, her biri kendi sessizliği içinde : kısa kıvırcık saçlarını, alnındaki balıkları, dudaklarını gözlerinin önüne getirmeleri giderek güçleşiyordu : sarı pudra sürüyordu, bunu çok iyi anımsıyorlardı; yavaş yavaş sarı bir noktaya dönüşüyor, yüzünün, yanaklarının biçimini algılamak olanaksızlaşıyordu. Ayrıca şimdi onu hiçbir zaman çok sevmediklerini anlıyorlardı, belki o da onları çok sevmemişti, sevseydi zehir içmezdi, Diomira, kapıcı, alt kattaki kadın ve pek çok kimse böyle söylemişti. Yıllar geçti, oğlanlar büyüdüler, bir sürü şey oldu ve hiçbir zaman çok sevmedikleri o yüz yitti gitti. ❁

İngilizceden çeviren : İnci Asena

PAUL SCHALLUCK

Ata Başına Altmış Fenik

ON ALTI yaşımdayken biraz soluk yüzlü ve sinirli bir çocuk olduğum için, annemle babam beni tatillerde düzenli olarak rahip dayımın yanına şehir dışına yollarlardı. Annem, yıllardan beri – kaç yıl olduğunu ben de bilmiyorum – Gummers köyündeki cemaatin kilisesini yöneten bu ak saçlı, namuslu adamın yakınında olmamın olgunluktan yoksun ve budalıklara yatkın ruhumu olumlu olarak etkilemek konusunda her bakımdan elverişli olduğu görüşündeydi. Umudunu her şeyden önce, dayımın bekâr evini çekip çeviren ve bugün bana tüm varlığı tokalarla bezenmiş küçük topuzunda toplanmış gibi görünen kâhya kadının sertliğine bağlamıştı.

Anna'ya, Adem ile Havva'dan gelmemizin dışında aramızda en küçük bir akrabalık olmamasına karşın, teyze diyordum. Dolayısıyla benim için Anna Teyze olan bu kadın rahip evinde geçirdiğim günlerin belli bir düzene sahip olması ve ufak bir yarar sağlanması için dayımı beni başka yerlere taşınmış Gummers kökenli ailelerin atalarıyla ilgili sorularını yanıtlamakla görevlendirmeye razı etmişti.

Böyle sorular alıyorduk, çünkü o günlerde insanların, asla Çinlilere özgü bir saygı anlayışı ile değil de, yalnızca kendi kanlarının temizliğini kanıtlamak için atalarını araştırdığı ve onları bu kırmızı sıvıya karşı yeni bir saygıyla geriye bakıp kontrol ettiği dönem patlak vermişti. Bir dolu insan, atalar zincirlerini Wallenstein'ın çağına ve hatta tarih içinde daha da ötelere kadar kesintisiz olarak ve ırksal açıdan arı bir biçimde götürebildikleri ortaya çıktığı an, beni şaşırtan ani bir değişimle yeni kimseler olup çıkıyorlardı.

Böylece birkaç soyağacının oluşmasına bir tür uzman bahçıvan olarak katkıda bulunmuştum. Küflü kilise kayıtlarında büyük çabalar sonucu bulduğum her ata için dayımdan altmış fenik, Otuz Yıl Savaşları'ndan önce yaşadığı kanıtlanan atalar için de bir mark alıyordum. Dayım böyle yaparak beni ne gibi baştan çıkma tehlikeleriyle karşı karşıya bıraktığını, nasıl garip bir biçimde doğru yoldan ayrılmaya çağırdığını acaba kendine hiç sormuş muydu? Gerçekten de bir iki kez, dünyaevi hayatın çıldırtıcı coşkusunu hiç tatmamış olan, ama bilmeden cep harçlığımın artmasına yardım eden kuşaklardan hiç istifimi bozmadan dem vurarak böyle tehlikelere yenik düştüğüm olmuştu.

Ama yaptığım işten gitgide zevk almaya başlamıştım ve bunun için bana mali bir kazanç sağlanmasa bile devam ederdim. Çünkü yüzyıllar öncesine dönüp sayfaları çevirmeden önce, gelen mektupları incelemek hoşuma gidiyordu. Kâğıtlarda gönderici ve alıcı hakkında verilen bilgileri ve "Cenaplarınız" ile yalın

bir "Rahip Bey" arasında değişen ve bazen de hiç olmayan hitapları dikkatle inceliyordum. Tıpkı bu hitaplar gibi rica ile talep arasında sık sık değişen soruş tonuna da kulak veriyordum. Özellikle de son kelimeleri, bitişi ve en sona koyulan iyilik dileklerini inceliyordum. Bazı şeyleri mektup sonlarına göre yapıyordum. Dindar bir "Tanrı razı olsun" ya da "Tanrı sizi ödüllendirsin"e rastlarsam ve mektubun genel tonu da bitiş dileklerine uyarsa, kendimi az önce değindiğim, her zaman sevindirici olan soyağacı düzeltmelerine kaptırıyordum. Ama hitap eksikse, ton alçakgönüllükten yoksunsa ve bunlar yetmiyormuş gibi bir de Cermen ırkının üstünlüğü beyan edilmiş ve bunun altına da bütün bu saçmalığın alamet-i farikası olan o ad yazılıp önüne de göze çarpıcı, budalaca ve halkın geleceği için zararlı bir "Heil" oturtulmuşsa, işte o zaman, kusura bakmayın, öfkemi ve bundan kaynaklanan çalışmamı rahatsız edilmeden sürdürebilmek için tavanarasındaki odamın kapısını kapatıyordum. Böyle durumlarda soyağacını ya kökünden kesiyor ya da içimde kabaran duyguların şiddetine göre, bir iki dalını budu-yor, yüzyıllar boyunca gürül gürül akmış kırmızı sıvının akışını durduruyor ve mektubu gönderenin, zamanında yalnızca ölçülü bir biçimde kök salmış bir aileyle yetinmek zorunda kalması için kuşaklar dolusu insanı hiç doğmamanın karanlığına mahkûm ediyordum. Bütün bu işlemler sırasıda içimi adice bir hoşnutluğun kapladığını yadsıyamam, çünkü sıralar dolusu atayı kan dökmeden – tam anlamıyla "bir kalem darbesiyle" – yok etme gücüne sahiptim. Ve bir kezinde Bay Klaaps diye birinin mektubu, bir bölge parti şefliğinin adının anıldığı antetinden altındaki imzaya kadar budalaca bir kibir sergilemekte direnmesi ve aldığım eğitimden ötürü mavi gözlü düşünce biçiminin tersini benimsemiş olmam nedeniyle, beni özellikle öfkelendirince, başka türlü nitelemem olanaksız olduğu için ancak "şeytanca" diyebileceğim bir düşünceye kapıldım. Bu kez soyağacının köklerini kesmedim, tersine uygun olmayan bir biçimde geçmişin derinliklerine doğru uzattım. Ama yine de cezalandırdığım kimsenin tutuklanıp sürülmek gibi gerçek bir felakete uğramaması için adları dedesinin dedesinin babasından başlayarak geriye doğru değiştirdim. Yani Bay Klaaps'a yazdığım yanıtta "Siegfried"i "Salomon"a, "Dagobert"i "Daniel"e, "Arnold"u "Aron"a ve "Joseph"i "Josua"ya çevirdim. Dayım mektubu imzalarken hafifçe titreyerek yanında duruyordum.

Beni bekleyen zorluklarla baş etmek için – çünkü bazı zorluklar olacağını iyi biliyordum – adları kilise kayıtlarına da işledim. Bu iş, inanın, kolay olmadı. Kayıtların bulunduğu defterler sararmıştı ve bir zamanlar bunları yazanlar bizim yazma biçimlerimize ve özellikle de benimkine oranla çok daha yüksek bir uyum

Paul Schallück (1922-1976) Rus bir anne ile Alman bir babanın oğlu olarak dünyaya geldi. Savaşın araya girmesi dilediği gibi misyoner olmasını engelledi. Alman edebiyatı, felsefe ve tarih okuduktan sonra yaşamını yazar olarak sürdürdü. Şiir, roman, deneme ve radyo oyunu türlerinde de yapıtları olan Schallück'ün buradaki öyküsü ilk kez 1954'te "*Frankfurter Allgemeine*" gazetesinde yayımlanmıştır.

ve güzellik anlayışı içeren bir yazı için çaba harcamışlardı. Günlerce, belki de bir hafta boyunca alıştırma yaptım. Ayrıca değişik maddeleri birbirleriyle karıştırarak o günlerde kullanılan türden bir mürekkep elde etmek ve eski mürekkebi çok dikkatli bir şekilde silmek ya da kazımak zorundaydım. Alıştırma kâğıtlarını ve son bir genel prova yapmak için kilise defterlerinin birinden yırttığım boş sayfadan elde ettiğim kâğıtları tabii yaktım. Sonunda, yüreğim çarparak Bay Klaaps'ın soyunu kendi anlayışıma göre ufak ufak değiştirmeye başladım. Mürekkebi eski, ama tarafımdan yeni keşfedilen bir kum serpme metoduyla sildim, elyazısının kedine özgü hatlarını mum alevinde sararttım, tavanarasından özellikle getirdiğim örümcek ağlarını üstüne biraz daha üfledim ve sonuçtan memnun kaldım. Zor iş baraşılmıştı ve deneyimli gözüme çarpan bir aksaklık yoktu.

Bölge parti şefliğinden, dayımın alnını kırıştırarak ve genel siyasi durumdan ötürü endişeyle bana verdiği, ikinci bir mektubun gelmesi uzun sürmedi. Asla bölge şefinin kendisi olmayan mektup yazarı öfkesinin kendisine dikte ettiklerini kâğıda geçirmişti. "İnanılmaz bir şey" diye başlayan mektup "aile onuru" ve "ırk ve kan bilinci" sözleriyle devam ediyor ve "bir yanlışlık ya da siyasi kariyer olanaklarıma karşı düpedüz bir entrika ve kıskançlık söz konusu olmalı," dedikten sonra sözlerine yazarımızın, yani Bay Klaaps'ın, önümüzdeki günlerde yörede zaten işi olduğu için, "bizzat kendisinin" (sanki onu kendisi olmadan gözümüzün önüne getirebilirmişiz gibi) evimize geleceği tehdidiyle son veriyordu.

"Bu işe ne dersin?" diye sordu dayım bana. "Gelsin bakalım," dedim. "Ve eğer kanının sesi atalarının garip adları hakkında kendisine bir haber vermeye hazır değilse, kayıt defterlerinin üstüne eğilsin ve dediklerimin doğruluğunu orada yazılı olarak görsün." İyi hazırladığım bu konuşmaya karşın, dayım ziyareti biraz endişeyle bekliyordu. Ne yalan söyleyeyim ki ben de öyle.

Akşama doğruydu. Bir şoför arabanın kapısını açtı ve şişman bir gövdenin üstüne giyilmiş kahverengi üniforma, pırıl pırıl cilalanmış kahverengi çizmeler ve gergin, pembe bir yüz bana gelenin ancak Bay Klaaps olabileceğini söylediler. Şoförün çekici bir yaz elbisesi giymiş bir bayanın da inmesine yardım etmesini bekledi, sonra önden rahip evine doğru yürüdü. Dayımın çalışma odasında mektubunda yazdıklarını yineledi. Ve dayım sözünü kesip atalarla ilgili şeylerden yalnızca benim sorumlu olduğumu söyleyince, herhalde benimle daha kolay baş edebileceğine inandığından, rahatlayıp gülümsedi. Sözlerine önce hiç tepki göstermedim, kilise defterlerini getirdim, ilgili bilgilerin yerini tam olarak biliyor olmama karşı, arıyormuş gibi sayfaları tek tek çevirdim ve sonunda konuya ilişkin tatsız gerçekleri kahverengi konuğumuzun gözleri önüne serdim. Bunların üstüne eğilip uzun uzun okudu (öylesine uzun bir süre okudu ki alnım nemlenmeye başladı), ardından geriye yaslandı ve sonunda ağzından "Mahvoldum!" sözü döküldü.

Bu Salomon, David ve Josua mezarlarında bile onu yerinden edecek güce sahiptiler. Bölge parti şefinin yardımcısının yardımcısı olmak konusunda azımsanamayacak bir şansı vardı, ama, deyim yerindeyse, soyağacının köklerini kemiren bir Salomon ya da Aron olduğu sürece gelecekte kendine güven gösterilmesi neredeyse olanaksızdı. Bütün bunları tabii daha kısa cümlelerle ve daha kaba sözlerle, bugün artık – vurgulayarak söylüyorum ki çok şükür – resmi daireleri-

mizin hiçbirinde duyulmayan o üslupla dile getiriyordu. Asla kızmıyordu, şoka uğramıştı. Ve sözü fazla uzatmadan rahip dayımla bana kendisini bu ayıptan kurtarmanın, adları gizlemenin, evet gizlemenin bir yolu olup olmadığını sordu.

"Bizden kilise kayıtlarını tahrif etmemizi mi bekliyorsunuz?" dedim. "Şef Bey, bulunduğunuz evin nasıl bir yer olduğunu unutmuşa benziyorsunuz!" Bay Klaaps iskemlesinin üstünde daha da küçüldü ve yüzü pembe tazeliğini yitirdi. Rica etmeye başladı ve soluk soluğa benden merhamet dilendi. Alçaldı ve yalvardı ve bu arada da sarışın, çekici kız – ki sekreteri olduğunu belirteyim – iskemlesinde geriye doğru kaykılıp bana katı olmamı ve bağışlamamakta direnmemi söyleyen bir işaret yaptı. Acınacak durumda olan bir yalnızca omuzlarını kaldıran dayıma, bir de bana bakan bu umudunu yitirmiş kimse karşısında yine de yumuşamamamı bu kızın akıllı ve siyasi açıdan ileri görüşlü öğüdüne borçluyum. "Üzgünüm, Bay Klaaps," dedim. Konuğumuz da bir yere varamayacağını anlayınca yaşlı bir adam gibi doğruldu, hafifçe eğilerek dürüst bir yüz ifadesiyle, "Tanrı'ya emanet olun, Rahip Bey," dedi ve dışarı çıktı.

O gece sıkıntılı bir şekilde ve az uyudum.

Almancadan çeviren : Sunja Altınel

TARIK GÜNERSEL

Üçümüz

EZDİM. Bir daha vurdum. İkiye bölündü. Silip attım. İz kalmadı.

Öbürü odanın olabilecek en uzak noktasında hâlâ. Tepkisiz, duruyor. Algılamamış gibi. Ya da ben algılamıyorum tepkisini.

Aynı irilikte. Karşılaşmışlar mıydı?

Sağ kalan varlığımın farkında mı?

Öldürdüğüm örümcek iki gün önce gelmiş, ağ örmemişti. Tavanda gezinmesine karışmamış, yere yaklaşınca işini bitirmiştim.

İskemleye çıkmaktan üşendiğim için hayatta kalan öbürü geleneksel tuzağını geleneksel bir yere, üst köşelerden birine kurmuş, bekliyor. Milyonlarca yıla bakılırsa yeterince gerçekçi bir bekleyiş bu.

Köşemde yine sözler salgılıyorum. Leziz bir dişi bulurum umuduyla.

1992

İlişki

YAŞLI adam kızını buyur ettikten sonra kalp ilacı aldı, yanında görme umuduyla karşısına oturttu, her şeyin tartıldığı gösterişsiz bir sükûnetle sözü geçmişe verdi. Sustuğunda, kızının yüzü ikisinden de eşit uzaklıktaydı. Usulca yokladı, öteye geçemedi.

"En son ne zaman görüştünüz?"

"Otuz sekiz sene evvel."

"Hiç görmek istemedin mi?"

"Geçen sene haber yolladı. Hastaymış. Gitmedim."

"Evlendi mi?"

"Hiç evlenmedi."

"Annem bunları bilmiyor sanırım."

"Bilmiyor. Ama ona hep iyi davrandım."

"Hayatta bütün önemli konularda hep yanlış kararlar vermişsin, baba!"

"Evet. Ama... Demek istediğim... Ben sevme kabiliyeti olmayan biri değilim."

Genç kadın alışverişe çıktı. Düz yolda gidercesine yürüyordu. Adam bu izlenimi tahlile yeltenmedi. "Ölçmenin olmadığı bir yer olsa!"

Sonra kendisini ayaklarına bıraktı. Planlarla programların rol oynamadığı gezinti sırasında kimsenin hesap sormayacağı bir ilişki doğdu : Yumuşak rüzgârla baş başa dolaştı, mezar taşlarını okudu.

1985

HAYDAR ERGÜLEN

Kazara Mistik

YAKINDAN tanıdığım bir Fransız şair, geçenlerde bir şiir gönderdi. "Kırmızı Pabuçlar" adlı şiiri, bir dergide yayımlanmak üzere Türkçe'ye çevirirken hem eğlenceli hem de kederli, tuhaf bir şiirle karşı karşıya olduğumu anladım. İçinde ayakkabı geçen başka şiirler de vardır mutlaka : Şiirde ayak basılmamış yer kalmadığına göre, şairler bu sahada hayli pabuç eskitmiş olmalı!
Benim Fransız şair arkadaşım ayağı yere sağlam basan tiplerden değil, şiirinin adına bakınca bile anlaşılıyor bu! Şiirini siyah rugan pabuçların aristokratlığına karşı, kırmızı pabuçların haytalığı üstüne kurmuş. Bilmez misiniz haytalığın kederi dağıtmak üzere icat edilse de, yalnızlığın en koyu biçimi olduğunu? Şiir nesnesinden ötürü ilk bakışta renkli ve eğlenceli gözüküyor. Fakat kendisi için alınmış kırmızı pabuçları bir kez bile denemeden evi terk eden sevgilinin ardından yazıldığı için, keder iri damlalar halinde yayılıyor şiire.
Yağmur, gözyaşından iyidir diye düşündüm şiiri okuduğumda. Yoksa çok sulugöz bir şiir olurdu : Terk eden sevgili, ıssız bir ev, kimsesiz kalan kırmızı pabuçlar ve onların kederli bir çift olarak şiire yürümesi, ayrılığın ardından yağsa bir türlü yağmasa bir türlü o yağmur. Ben şiiri çevirirken yağmur yağıyordu ve karım salondaki kırmızı koltukta uyuyordu. Kırmızı pabuçlar, kırmızı koltuk : Mistik olanda tesadüfün payı nedir? Yakınlarda okuduğum "Accidental Mystic" adlı bir sofist kitabını ("Kazara Mistik" diye çevirmek hoşuma gidiyor) hatırladım hemen. Orada, insanın bu dünyada tesadüf etmekle görevli oluşundan uzun uzadıya söz ediliyor ve "Tesadüflerin Düzeni" adıyla kavramlaştırılabilir bir ruh programının, aynı anda hem insanlara hem de tesadüflere yön verdiği belirtiliyordu. O kitabı sizin de okumanızı isterim, şuralarda bir yerde olacaktı, hay allah, nereye kayboldu bu kitap, yoksa böyle bir kitap hiç olmadı mı, açılıp okunmadı mı?
Yağmur aniden indirmiş, aralıksız yağmıştı. Şimdi de başladığı gibi bitiyordu işte : Açık sözlü bir insan gibi, ayağına da çabuk, hiç gevezelik etmeden söyleyeceğini de söylemiş olmanın sakinliği içinde. Şemsiyenizi unutmayın demiş olabilir, belki de uyuyacaksınız uyuyun demiştir, kim bilir? Fakat şunu söylemediğine bütün kalbimle inanıyorum : Ben yağmur kılığında size gönderilmiş bir gözyaşıyım! Bunu söyleyen yağmur, kötü bir şiirdir. Oysa yağmur, dünyanın en eski yerlisidir, yerleşik olmanın rutin tadını bilenlerimiz de, göçebeliği, alıp başını gitmek gibi safdil bir cümleye dönüştürenlerimiz de, yağmuru üstümüze almasak bile, karşımıza almayı da aklımızdan geçirmeyiz. Yağmurun yağdığı doğrudur. Doğru olan bir şey daha var, yağmur yağarken hikâye yazan adama söylenebilecek : Yağmur yağarken kimse seni dinlemez. Yağmur yağarken ya susmalı ya içinden konuşmalı.

'Mırıldanmak' fiili elbette bu yüzden hassas kimselerin yüreğine işler ve mırıldananlar, tıpkı 'r'leri söyleyemezler gibi, hatta onlardan bile kıymetli sayılır. (Ben bu hikâyeyi yağmur dindikten sonra yazmaya başladım. Yağmurda uzun uzun susmasam şimdi bu kadar taşar mıydım?)

Yağmurla karşılıklı mırıldanırken bir yandan da "Kazara Mistik" adlı kitabın nasıl bir kazaya kurban gitmiş olabileceğini düşünürken karım uyandı. Aslında yağmurun tam da o anda dindiğini söylemeliyim. Bu önemli. Yağmur dindiği için mi uyandı karım, yoksa karım uyandığı için mi yağmur dindi? Yağmur bir metafordu belki ve bu uykuda rüya yerine geçiyordu! (Sonraları bunu "*yağmur dindi, kadın başladı*" gibi bir dize olarak hatırlamak hoşuma gideceğinden, ve yağmurla aynı anda hem hatırlayışların hem de unutuşların sökün edeceğini bildiğimden, buraya yazmamı anlayışla karşılamanızı istiyorum.)

Yağmur dindi, karım uyandı ve 'ortak ruh'tan söz etmeye başladı : Bizim bir ortak ruhumuz yok! (Evet yok, çünkü yağmur benim gönül gözümü açıyor, seni uyutuyor! Ortak bir yağmuru bile olmayanlarda ortak ruh ne gezer? İlk cümle şairliğe, ikincisi ise feylesofluğa sayılır diye mi nedir, söylemedim karıma.) Acaba her zamanki gibi mi cevap verseydim : Haklısın canım, çünkü aramızda kuşak farkı var. Cevabın bu olmadığını ikimiz de biliyorduk. Aslında bir cevap da yoktu, belki ikimizin de bilmediği buydu. Cevaplar verilmesine veriliyor da bir şey değişmiyor, acaba 'cevap yok!' demek yerine, cevabın hiç olmadığını bilmek daha iyi mi

gelirdi, hem soruyla hem cevapla yüz yüze kalanlara? Bir düşünün, hayatta kaç kere doğru dürüst cevaplar aldınız, kaç kere sorunuzun yüreğine su serpti cevaplar, soruyorum : Kaç kere sordunuz ve kaç kere cevabınızı aldınız? Hayatta yerine oturmayan şeyler olmasaydı şiir yazılır mıydı? Hem bakalım kırmızı pabuçlar şiirindeki sevgilinin ayağına olacak mıydı? Sevgilinin ayağına uysa şiire uyacak mıydı? Peki şiire uymayan şey hikâyeye nasıl uyar?
"Kazara Mistik" adlı kitabı bulamadım ama, hikâye yazmaya karar verdiğim için kitaplıktan indirdiğim dergiler elimin altındaydı. "Adam Öykü"nün Temmuz-Ağustos 1996 tarihli 5. sayısında Julio Cortázar'ın "Öykü ile Yakın Çevresi" adlı yazısını okumaya başlayınca, aradığımı fazlasıyla buldum. "Öykü ile şiirin yaradılışı, doğuşu aynıdır : Birden ortaya çıkan bir yabancılaşma, bilincin 'normal' düzeneği yerinden uğratan bir değişim," diyordu Cortázar. (Ne tuhaf, çevirmenin adı yazılmamış!)
Kırmızı pabuçlar, kırmızı koltuk, "Kazara Mistik" adlı kitap, yağmur, ortak ruh, tesadüf, Cortázar... Doğrusu yeni başlayan birinin ilk hikâyeleri için bunların yan yana gelmeleri fazla cüretkâr bulunabilir. Haklısınız da ben çağırmadım onları, sanki mistik bir tesadüf için sözleşmişler gibi, kendiliklerinden birer-ikişer geldiler hikâyeye. Tamamını bir şiir dergisinde yayımlayacağım için, "Kırmızı Pabuçlar" şiirinin çevirisinden küçük bir bölümü alıyorum buraya. Nerede kaldığımızı bilmek de önemli ama, yeni dünya nasıl başladığımızı unutturalı beri, çıkış noktası diye bir şey kalmadı hayatta! Oysa var. Yok mu? Olmaz olur mu? Hem böylece Fransız şair arkadaşım da şiirinin bir hikâyeye kaynaklık etmesinden mutluluk duyabilir. Şiirin işleviyle ilgili tartışmalarda, yeri gelirse, şiirin bir hikâyeyi başlatacak denli önemli olduğunu savunabilir.

Kırmızı pabuçlar, eve ayak uydurmasa da
olur, biraz da büyümüş olur bu vesileyle,
olsun, birini ayrılığa giyerim, kavuşmaya
birini, yürür gideriz iki kimsesiz
birbirini bulmuş gibi : Yağmur bir dışımıza
yağar bir içimizden taşar, ıslanır
hatıralar, yağmurdan sonra bir boşluk
açar ve doldurur kırmızı pabuçların içini

Siyah rugan sen orada bekle dur
yağmur sıkıntısını! Biz öyle ıslandık ki,
kırmızı pabuçlarımla beni sıkan her şeyden
sırılsıklam bir boşluğa fırlattık içimizi!

Şiir böyle bitiyordu. O sırada karım uyuduğu kırmızı koltuktan doğruldu ve "Kazara Mistik" kitabı da ortaya çıktı. Demek ki karımın gözleri o kitapta bir şeyler arıyordu : Bazı kadınların gözlerini, baktıkları şey daha da güzelleştiriyor demek ki! Gönül gözüyle bakan kadınlar, yağmura bir kitapta da tesadüf edebilirler demek ki! Karımın mahmur gözlerindeki mahzun bakışı yakalayınca içime yağmur gibi şu sözler yağdı. Söylesem gözlerimdeki bulutun yağmura dönüşme-

sini engelleyemezdim, söylemedim, şimdi yazıyorum : Yağmur kitabı açılınca gözlerine güzel uyku gelsin isterim. Hatırlasana sen de kendine kırmızı pabuçlar almıştın, sezon sonuydu her şeyde, yağmursa yeni bir sezona hazırlanıyordu gönül semtinde. Kırmızı pabuçlarını, tuttum kitaplıkta boş bir rafa koydum, şiir, hikâye, müzik ve sinema kitaplarına komşu olsun diye. Bu kışı orda burda geçireceğine, onlarla komşuluk etsin isterim. İçini doldurabileceğimiz bir ortak ruh nerede, ne yapıyor, ne zaman bize gelecek henüz belli değil ama, kırmızı pabuçların içinin açılacağını biliyorum. İçi açılırsa baharda ayağına iyi gelir, yan yana sıkılmadan yürümek ruhlarımıza iyi gelir! Tesadüf zorlamaya gelmez, aramaya da gelmez, gelmekte olduğunu hissetmek yeter!

Anlatacaklarım burada bitiyor, hikâyenin sonu ise şöyle :

Kırmızı Pabuçlar : 1) Fransız şair arkadaşımın gönderdiği şiir.
2) Karıma aldığım yazlık pabuçlar. Dansa gidecekler.
(Dans için önce içimizde bir yer açmamız gerekiyor.
İçimiz dışımızdan daha kalabalık.)

Kırmızı Koltuk : "Kazara Mistik" kitabının sır olduğu ve sonra sırlar kitabı olarak önümüze açıldığı yer. Dergâh veya tekke.

"Kazara Mistik" : "Tesadüflerin de bir düzeni vardır. Çünkü tesadüf insanların bilmeden üye oldukları tek gizli örgüttür, hatta insanların tamamına yakını bu örgütün doğal üyesi olduklarını bilmeden ölürler. Yağmur, bu örgütün propaganda ve halkla ilişkiler faaliyetini yürütür. İnsanların yağmurla birlikte farklı bir ruh haline girmeleri, coşmak, kederlenmek, uyumak, ağlamak, yavaşlamak, sevişmek, özlemek, yazmak, mırıldanmak, sır olmak, bulunmak, düşünmek vb... tesadüflerin düzenliliğini gösterir ki, bundan sonra yağacak ilk yağmurun ardından kendinize bir de bu gözle bakın : Yağmurdan sonra, asla yağmurdan önceki insan olmayacaksınız! "Bu satırların altını çizmiş karım "Kazara Mistik" kitabında ve yağmur uykusundan uyanır uyanmaz ortak ruhumuzu aramaya koyulmuş : Yağmurun faydaları.

Yağmur : Yağmur üstüne yağmur üstüne yağmur üstüne yağmur üstüne yağmur...

Ortak Ruh : Biliyorum gelecek. Yağmur yağdı, kitap bulundu, kırmızı pabuçlar baharı görecek, yaz adımlarıyla bize eşlik edecek. Şairler ve feylesoflar sevinecek, ortak ruh ortamıza düşecek!

Tesadüf : Su dilinden 'heves', hava dilinden 'beyhude' ve toprak dilinden 'tesadüf'. Üçü tamam, ikisi eksik, birisi fazla. Üç güzel, üç içli kardeş oldukları mutlaka anlaşılacak zamanla. Heves küçük, tesadüf ortanca ve beyhude en büyükleri : Hevesle şiire oturdum, tesadüfle kağıdın canına okudum ve beyhude ile hikâye kurdum!

Julio Cortázar : Hâlâ "*Glenda'ya Öyle Tutkunuz ki*", o kadar olur Bay Cortázar!

TAHİR ABACI

Son Kar

AYLARDIR üstünden yağışların geçtiği, bir kaç gündür açan güneşte tam kurumamış toprakta, iki ayağın altında çamur topakları büyüterek kasabadan uzağa yürümenin yararı işte: takvim baharı değil, gerçek bahar bu. Körpe buğday başakları toprağı delip çıkarmaya başlamış, ağaçlarda tomurcuklar uç vermiş.

Oysa araf burası, bozkır bir yanda, belirsiz şiiriyle, gitsen, güzden kalma kuru dikenler altında gecelesen, çiğdemle, yemlikle, narpuzla beslensen, çobanlardan süt isteyerek ıssızlığı yürüsen belki aşarsın bun basmasını. O hiç durulmaksızın geçilip gidilesi kasaba bozuntusu öte yanda, görünmeyen bağlarla bağlayan, alışkanlığın, umarsızlığın. Araf burası.

Bahar işte, gerçek bahar.

Ya sabah yağan kar?

Onbeş gün gönce, hiç bir belirti yokken, sadece takvime bakarak karar vermişti baharın geldiğine. Yatağını evin üçüncü katına taşımıştı. Bu katta tavan sağlamdı ama kerpiç dolgusu yer yer erimiş, ahşap iskeleti çıkmış duvarlar delik deşikti. Pencere camlarının çoğu eksilmiş, gömme ocak toprak dolu, dolaplar kırık dökük.

Kuru ot kokulu gecede üşüdü, yün yorganı aşağıda bırakmış, pamuk yorganı yukarı çıkarmıştı. Tülay ile Gülay'ı değil, Sündüs Abla'yı düşündü uykusu kaçtıkça, çeşitli cinsel pozisyonlar denedi kadına, "Cinsiyet Alemi – Sorular Cevaplar" kitabından öğrendiği. Tülay'la Gülay'a böyle şeyler yakıştıramadı, Sündüs Abla şen kahkahalarıyla hak ediyordu, memelerinin sarkmış olması sorun değil.

Sabah uyanınca üçüncü kata boy vermiş badem ağacının patlamaya başlamış tomurcukları üzerinde kar gördü. Nisan ayı. Odun sobaları da geçen hafta söküldü. Potinini lastik ayakkabısının içinden çıkarmıştı, ama ayrı giyememişti daha, sivri burnuyla Tülay ile Gülay'ların evi önünden geçememişti. Kurak günler başlamadı gitti.

Tahtaları gıcırdatmamaya çalışarak merdivenden indi. Hatun Hala, yine annesinden, babasından, dört kardeşinden önce kalkmış, namazını kılmış, çayı demlemiştir, mısır ekmeği bile ısıtmıştır. Sofraya olabildiği kadar az oturuyor, babasından pek az şey istiyor, polit nde dayısının armağanı. Liseyi bitirdi, üniversiteye giremedi, iş de bulamıyor, askerliğe iki yıl var...

Kahve ıssızdır, tren istasyonu, gazete idarehanesi kapalıdır, Tülay ile Gülay uyuyordur, tomurcuklar üstündeki kar yerde tutunamamış, tarlalara vurdu, Araf'a. Yürürken bulutlar çekildi, güneş açtı, dallardaki kar da silindi, işte gerçek bahar, kar umutsuzluğu dağıldı, çalıgülleri de açar yakında... Bir ipek bahar daha, kıyısında otlar biten kara asfalt da uzakları imlemese...

İmlemese avunurdun: söğütler yeşerirdi sora, topraktan sıcak buğu yükselirdi. Ama işte çalıgülü ve menekşe muştusuna rağmen bulutları telaşla çekilen bir göğün derinliği de bitiyor. Daha kalayım, uzaklara yürüyeyim desen, iki ayağın iki büyük çamur toprağı. Bağlarının izin verdiği ölçüde açılabildin, ip gerildi, düğümü seçiyor, oraya geri dönüyorsun.

Kahvenin erkencileri, yaşlılar, eski gündeler: Beyaz atı, Halil, Kurşuntaş'lı İlyas'tan kapıp kaçmamış mıydı, nankör. Halil'i Kurşuntaş'lının barındırdığı herkesce biliniyor. Ak süt rengindeki ata kim dayanır. Bu defa Maraz Recep'i çağırtmış ki İlyas Ağa, atı kurtarana, sanki Maraz'ın elinde o at gibisi var da rüzgârına yetişecek. Çok değil, koşmu kasaba baskınında bacağı kırılınca, Halil atı kendi eliyle... – Hamamı basıp bütün karıları, he, he – Kızkardeşi komşu kasabaya gelin gitmiş bir başka yaşlı baskı sövgüyü. Karşılıklı atışma bir pişti partisine dönüştü sonra. Tülay ile Gülay'ın siluetleri tül perdenin gerisinde belirmedi hiç, postayı getirecek minibüs de görünmedi, cam kenarında, taydaşsız, bol şekerli çay bekledi.

Minibüs geldi, önce yolcuları indirdi, üstteki gazete ve dergi paketleri en son atıldı karşı dükkana doğru, inşallah çamura gelmemiştir. Gök masmaviydi şimdi, kasaba alanı ışık içinde – alan da ne ki, bir transit geçiş yeri... İki saat oturmaya karşılık bir tek çay parası, kahvecinin yüzü asık gibi yine.

Cafer gazeteleri, dergileri çoktan ipe dizmişti. Yeni bir albüm, poşet içinde: Annette. Siyah çoraplı, jartiyerli kadın objektife poposunu dönmüş. Cafer onu hemen gazete tomarının altına kaydırdı, sadece başlığı görünsün yeter. İstemedi, istese Cafer vermeyecek, verse poşetini açtırmayacak. Bir tabureye ilişti. Cafer, konuşmaya isteksiz görünüyor. Bu kasabada herkes ondan sıkılıyor, belli. Günlük gazeteleri karıştırabileceğin biricik yer burası, oysa, çıplak kadın resimleri de bir tek burada. Cafer, o poşetleri bir kerecik bile açıp bakmaz, sorarsan, Tülay ile Gülay'a dair de kinci sözler duyardın, o kadar.

"Küçüğü sabah uğradı, Kuru pasta almıştı pastaneden. Benden de aile boyu kola aldı. Doğum günü mü ne yapacakmış. Buradan doktorun kızına telefon etti zilli!"

Işık kayıp gidiyor, gözleri baharın herhangi bir belirtisinde, bir şarkı uzakları söylüyor, taze ot kokuyor yol boyları. "Doğum günü" "kola" doktoru nkızı". Dere boylarında eğlen, söğüt altlarını yurdun bil. Cafer'in sövgü kelimeleri hem itici, hem yarayı okşuyor.

"Evden neden etmiyor telefon?"

"Ne bileyim. Bir ara fısıldaştılar. Birini konuştular"

"Biri mi varmış?"

"Var ki fısıldaştılar"

Yargıcının yeğeni, Zirai Donatım'daki memur, benzincinin oğlu, belki kasa-

bınki, ortaokulun öğretmenleri...

"Gel telefon edelim. Hele kim çıkacak?

"İşin mi yok, bırak" dedi Cafer, demin kızlara öfkelenen o değilmiş gibi, arkadaşının düşkünlüğüne acıyormuş gibi.

"Parasını veririm"

Cafer'in yüzünde para vermeyeceğini bile bile razı olduğunu açığa vurun bir gülümseme. Elinden tuttuğu bir çocukla başörtülü bir kadın girdi içeri, ucuzundan bir çikolata aldı. Berberin çırağı geldi, Afer tarafından kovuluncaya kadar bir kaç gazetenin spor sayfasını inceleyip puan hesapları yaptı. Mübaşir yargıcın gazetelerini alıp gitti,. İki ortaokul öğrencisi birer kola açtırıp tıslayarak içtiler. Cafer'in akrabası Nazan Hanım geldi, aşırı boyalı, parfümlü, magazin gazetelerini okudu...

Bir boşlukta uzandı telefona. Üç kere çaldı, kuşkucu ve kurumlu bir erkek sesi "alooov" dedi, bir süre geriyi dinlemeye çalıştı, ses yok, telefonu kapadı.

"Babaları"

"Ne geçti eline şimdi?"

Çıktı. Tülay'la Gülay'ın tül perdesi rüzgarda dalgalanıyordu, çarşıyı köylü kalabalığı doldurmuştu, yaşlılar kahvenin önüne çıkmışlardı. Aşağıdan korna sesleri duyuldu, haftada iki sefer yapan otobüs İstanbul'dan dönüyordu. Kornasını sık sık çalarak ama çok yavaş geliyordu. Otobüsün gelip önünde durduğu mağazanın (şehirlerarası bilet de kesilir) üst katına baktı: işte Tülay ile Gülay da penceredeler. Hep o kuşku, otobüs bir gün de onları alıp gidecek. Otobüsün içindekilerin yüzünde bir gurur var gibi. Bagaj kapakları açılmış, mağazaya gelen mallar boşaltılıyordu. Arka kapıdan başörtülü bir genç kadın kocasının yardımıyla iniyordu. Yüzündeki bezginlik, durumunun umutsuzluğunu açıkça gösteriyordu, koşup gelen iki çocuğuna ağlamaklı gözlerle baktı. Kanser hastası olduğunu bütün kasaba biliyordu. Tülay ile Gülay camdan çekildiler, otobüsün gitmesini bile beklemediler, belki de mağazaya yeni gelen mallara bakacaklardı.

Kahvenin önündeki yaşlılar kanserli kadından söz ediyorlardı şimdi, hasta kadın için yapılmış masrafları eksiksiz sayıp döküyorlardı. Kahve arkadaşları olan kayınbaba da şikayetçiymiş oğlunun karısını sık sık İstanbul'a, Ankara'ya götürmesinden.

Suların en bol zamanıdır, bir de çaya dökülen küçük derelerin kıyısında hoş kokulu bir ot biter, sabun otu, yapraklarını ele sürdükçe köpüren, yazıda yabanda birileri de türkü söylüyordur şimdi... ❁

ÖYKÜ ANLATMAK

ORHAN BARLAS

ÖYKÜ anlatanlar çoğaldı. Eski, yeni öykü yazarlarını ya da günün birinde öykü yazarı olmaya göz koyanları söylemiyorum, herkes öykü anlatıyor. Aslı Erdoğan zaten öykü yazarı, günlük gazeteye öykü yazsa da sayım dışı kalır... köşe yazarları, başyazarlar, bilginler de öykü anlatıyor. Ben de öykü anlatmak istiyorum. Peki, neden?

Bir temel neden var. Sanat büyük oranda benzetimdir. (Simulasyon, Saraç : Oluşturum) Oran sanatın türleri içinde ve sanatçının seçimine göre değişir, ama içinde benzetim olmayan sanat nerdeyse bulunmaz. Sözgelimi mimarlıkta, müzikte benzetim çok az, tiyatroda, öyküde çok fazla... Çünkü taşlama yolu ile, model yaparak anlatma kolay, anlamak daha da kolaydır.

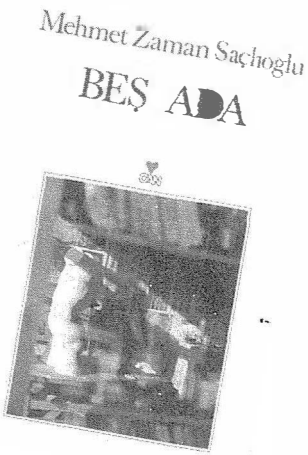
Bu sorunun temeli; bir de öyküdeki hızlı serpilmeyi yorumlamak için günün koşullarına bakmak gerekir. Yeryuvarlağının tümünde de, ülkemizde de özgürlük ve eşitlik isteyenler güç günlerden geçiyorlar... Tepeden aşağıya tatsız, belalı düşünceler üşüşüyor... Çepeçevre çelik kasnaklarla kuşatılmış gibiyiz... Bu yol ayrımında, sanat bağlamında, bir bölünme yapmak gerek... Sanatı bir özel iş, bir tatlı vakit geçirme aracı sayanlar için sorun yok.. Onlar güle oynaya ya da içlenerek yollarında giderler, zaten "alıcıların" onlardan beklediği de budur... Gününü yaşayan, konu komşusunu düşünmeden duramayan, Afrika'daki aç çocukla dünyanın öbür ucunda işkence göreni yanı başında duyumsayan sanatçıya gelince işler karışır. İşte burda benzetimin, öykünün yardıma başvurulur.

Buyurganlığın, zorbalığın güç günlerinde gülmeceye başvurulduğu hep söylenir... "Böyle dönemlerde gülmeceye sığınmayan toplumlara yazık... ama yalnız gülmeceye başvuran toplumlara daha da yazık... çünkü onlardan umut kesmek gerek..." Biri böyle demiş... Hoca, Bektaşi, Bekri Mustafa fıkraları bu günlerin ürünüdür... Rıfat Ilgaz'ın sövülecek hükümeti çok iyi bilen kırk yıllık komiseri", Mehmed Kemal'in "bilmeyen ama dediği olan paşası" da öyle...

Sanat sürekli zorluyor, kabukları kırmak, yerini almak için canını dişine almış. Öykü de, herhalde pusuda bekliyordu. Geçenlerde epeydir görmediğim bir tanıdık aradı... Öykü yazmaya başlamış, hem şaştım, hem de beğendim... Bu dergi ile ile yakınlığımı biliyor, ondan arıyor... Memet Fuat bu eğilimi öngördü, bu onun başarısı; Semih Gümüş bu özlemi ustalıkla gerçekleştirdi, bu da onun başarısı... İki adım ötede bize de bir şeyler düşebilir.

"BEŞ ADA" ÜZERİNE BİR DENEME

NEDRET TANYOLAÇ ÖZTOKAT

BEŞ ADA[1] insanın varoluşunu temel alan ve bu varoluşa bağlanan başlıca durumları irdeleyen öykülerden oluşur. Korku, ceza, ödül, sevgi, görev, dayanışma gibi insanın yaşama bakışını örnekleyen durumlar Mehmet Zaman Saçlıoğlu'nun öykülerinde sıklıkla karşımıza çıkar. Kurgulanan olay örgüsü açısından bakınca, kimi öykülerde gerçekçi ("Mektepli", "Unutma Beni", "Zümrüdüanka", "Yargı Adası"), kimi öykülerde fantastik, düşsel ("Büyük Göz", "Korku Adası", "Sis Adası", "Düş Adası"), kimi öykülerde de hem düşsel hem de gerçekçi ("Yalnızlık Adası") bir tonun egemen olduğu dikkat çeker. Öykü kitabının başında ve sonunda yer alan "Birinci Masal" ve "İkinci Masal" adlı öyküler taşıdıkları adla aynı türe bağlanıyor gibi dursalar da, farklı iki biçem söz konusudur. Birinci öykü insanla Tanrı'nın ilişkisini yaratıcılık bağlamında yeniden yorumlayan çağdaş bir masal olarak belirirken, insanın evriminin modern bir versiyonunu sunan ikincisiyse daha çok bilimkurguya yaklaşan farklı bir masalsılık içerir.

1. Öykülerdeki Zaman ve Uzam : Öykünün hem içinde hem üstünde

Değişik biçem ve tekniklerle kurgulanmış bu öykülerin zaman bileşeni özel bir ağırlık taşır. "Birinci Masal"ın kahramanlarından Melek, "Tanrı öncesizlikten beri var, sonrasızlığa kadar da var olacak" (s. 11) derken, öykülerin hepsini okuduktan sonra kimi izlenimlerini adlandırmaya çalışan okura da önemli bir ipucu verir gibidir : Bu öykülerde "öncesizlik ve sonrasızlık" diye tanımlanabilecek bir zamansallık vardır. Olayın akışını yansıtan çizgiselliği bir yana bırakıp (nasılsa sözce boyutundaki her "olaysallık" bir çizgiselliğe dayanır), bakışımızı öykülerin tümüne yönelttiğimizde bu "öncesizlik ve sonrasızlığın" üst-söylemsel (métadiscursif) boyutta bir zamansallık olduğunu görürüz. Onca gerçekçiliğine karşın, "Zümrüdüanka" ya da "Unutma Beni"de bile kendini duyumsatır bu zaman anlayışı : Sıradan gibi duran bir olayın örgülenişinde (yazlıklarını kapatan yaşlı karı-kocanın evlerine dönüşü ya da torun bakan büyükbabanın oğluna bir yaşam dersi verişinde bile) öykünün yüzeysel yapısıyla derin yapısının eklemlenişi, bir başka deyişle anlamsal öğelerin belli bir anlam evreni oluşturacak yönde işleyişi bu üst-zamanda gerçekleşir.

Şöyle de diyebiliriz : Bakışımızı öykünün salt çizgisel boyutuna yönelttiğimizde andığımız öykülerde öğretici (didaktik) gibi durabilir içerik, okumayı belki de gereksiz yere belli yaşam dersi üzerinde odaklar (huysuz bir yaşlı adam hoşlanmadığı üvey oğlunun sevencenliği karşısında utanabilir; haksız kazancı içine sindirmeyen o işi yapmamalıdır, vb.). Oysa sözce-üstü süreçlere baktığımızda (zamansallık, uzamsallık) öyküler başka düzlemlere açılır. Neyin neden sonra ya da önce olduğundan çok, içeriğin hangi zamansallığa göre algılandığı önemlidir. Yeni ve farklı okuma olanaklarını işte bu bakış açısı sağlar.

Yine gerçekçi bir dokusu olan "Yalnızlık Adası" da bu üst-zaman bileşeniyle salt çevreci bir öykü gibi algılanmaktan kurtulur. Doğaya, soyu azalmakta olan hayvanların korunması gibi sorunlara duyarlı kişilerle, görev bilinciyle körelmiş, kendine ve çevreye yabancı kalmış, sığ insanlar arasındaki ayrımı anlatan acıklı bir öykü değildir "Yalnızlık Adası" : "Öncesiz ve sonrasız" bir zamana yayılan, insanın o yok etme güdüsüne, ayrılığa, ayrı bırakılmaya / ayrı düşmeye, yalnızlığa, bu önü ve sonu olmayan gidişe bir gönderme, insana özgü o nasırlaşmış duyarsızlıklara bir ağıttır. Öykünün masalsılığı, düşselliği ancak bu zaman ekseninde anlatımını bulur.

Öykülerdeki zaman üzerinde yaptığımız bu saptamalar kaçınılmaz biçimde uzamın kullanılışını da (ya da kullanılmayışını) gündeme getirir. Kitapta çoğu öykünün uzamsız gibi durması dikkat çeker (özellikle de "Masallar"). Yukarıda andığımız öykülerde sözce düzeyinde birkaç uzam anılır : Yazlık, bir eviçi, orman gibi. Ancak bunların sanki birer dekor gibi öyküye yerleştirildiğini söylemek sanırız yanlış olmaz. Çünkü öykü kişilerine ilişkin olarak, edimsel ya da bilişsel bir etkinlik ya da duygusal bir dönüşüm içermezler. Bir başka deyişle kişiler için duygusal bir değer üstlenen uzamların belirgin bir varlığı yoktur (özellikle "Masallar" bu savımızı en iyi örnekleyen öykülerdir). "Yargı Adası" ya da "Sis Adası"ndaki gibi çoğunlukla yansızlaştırılmış bir uzamsallıktan söz edebiliriz. O zaman bu tür bir uzamsallığı da yukarıda saptadığımız "öncesiz ve sonrasız"lıkla ilişkisi açısından ele almamız doğru olur.

Anlatılan öykülerdeki durum ve edimlerin "öncesiz ve sonrasız" bir zamansallığa göre kurgulanmış olması öykülerdeki uzamın yansızlığını açıklayıcı niteliktedir bizce. Duygusal hatta tutkusal yükünden arınmış, öznenin ruh durumuyla herhangi bir esenlik (ya da esenliksiz) ilişkisi kurmayan, dışdünyasal (extéroceptif) durumdan içdünyasal (intéroceptif) duruma yönelmeyen bir uzamsallık söz konusudur burada. Bu durumda öykülerin tümü için yine üstsöylemsel düzlemde belirginlik taşıyan bir üst-uzamdan söz edebiliriz. Yansız, öznelerin duygu ya da tutkusunu yansıtmak gibi bir işlev üstlenmekten kaçınan bir üst-uzam; "öncesiz ve sonrasız" bir üst-zamanla örtüşerek içeriğin aktarılmasında gerekli metiniçi denge ya da devinimin oluşturulması işlevini üstlenen üstmetinsel (méta-textuel) öğe.

Beş Ada'da yer alan öykülerin temel öğesi, biraz eğretilemeli bir dil kullanırsak, öykülerin "başkisisi" "aktarılan içerik"tir. Bu yüzden gözlemlerimiz sözceden çok, daha üst düzeyde yer alan sözcelem üzerinde yoğunlaştı. Onlarca okumadan sonra okurda kalan, öykü kişisinin yaşadığı, değil, öykünün bize "gönderdiği"dir. Bu açıdan bakınca öykülerde zaman ve uzama niçin değişik bir konum tanındığı,

zamansal bir ilerlemeye göre anlatılan olayların nasıl zamandan ve uzamdan bağımsızmış gibi durduğu, metin-üstü zaman ve uzam yerlemleriyle anlatılan olay arasındaki "uzaklık"ın metnin anlam evreninin aktarılmasında ne denli önemli olduğu anlaşılabilir.

2. "Sis"in kalın perdesi öyküye inince

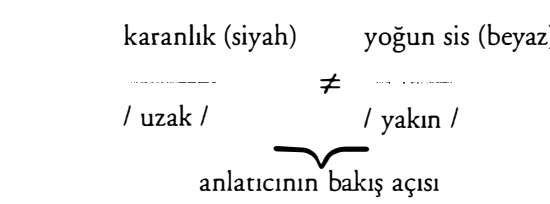
Beş Ada üzerindeki bu genel gözlemlerden sonra kitabın önemli öykülerinden "Sis Adası"nı "sis" açısından ele almaya çalışacağız. Mehmet Zaman Saçlıoğlu'nun öykülerinde algılama, duyumsayış ve duyular önemli bir izleksel yöneliş olarak belirir. Bu bakımdan "sis", yazın yapıtlarında sık kullanılmış bir retorik figürü, yaşamla ilgili genel bir eğretileme olarak ele alınabilir, böyle bir yaklaşım da insanın kendisiyle ve çevresiyle ilişkilerini, insanlığın gelişimini sorgulayan bir yapıt için tutarlı olabilir. Öte yandan, dışdünyaya ilişkin doğal bir fenomenin (sis) duyularla algılanışını ve bireylerin bedensel farklılıklarından kaynaklanan ve değişik duyma ve duyumsama düzeylerini temel alan bu öykü salt bu yönüyle de incelemeye elverişli bir örnek olarak karşımıza çıkıyor.

Gerçekten de metin "duyu", "duyma" ve "algılama" üzerine odaklanmış ilginç bir öyküyü anlatır. Bir trenin gece yarısı arıza yapması üzerine küçük bir istasyonda zorunlu olarak bekleme durumunda kalan iki yolcu (anlatıcı ve sağır dilsiz bir adam) tuhaf bir gezinti yaparlar. Aslında yalnızca gezinti değildir tuhaf olan, tren, tren istasyonu, trenin arıza yapması, bastıran sis, gezintide karşılarına çıkan üçüncü kişi (kör adam) gerçekle gerçeküstü arasında bir düzleme yerleştirilmiştir. Olay kadar olayın kahramanları da bu ara konumda yerlerini alır. Anlatıcının "yolcu" olmaktan öte herhangi bir özelliği metinde verilmemiştir.

Öyküdeki olayı kendi bakış açısına göre aktaran bu iç-anlatıcı öteki kişiyi kısaca betimler : Otuz yaşlarında, zayıf ve kumral. Olay sırasında sağır dilsiz olduğunu öğrendiğimiz bu ikinci kişi için de başka bir bilgi verilmez. Böylece, kişilerin ve olayın gerçekliği tıpkı devindikleri uzam ve içinde bulundukları zaman gibi belirsiz bırakılmıştır. Belki de "sis" eğretilemesinin ilk işlevini burada aramak gerekir : Üzerine sis inmiş bir öykü sunulmaktadır okura. Kişilerin, yolculuğun, olayın üzerindeki sisi aralamak gerekir anlama ulaşmak için.

2. 1. Sisin içindeki kişiler : Algılayan özneler, algılanan sis

Trenin durduğu andan başlayarak "sis" treni ve trenden inen kişileri sarmalayan doğal bir fenomen olarak belirir. Aslında yalnızca sarmalamakla kalmaz, açılan pencereden trenin içine sızar. Sis anlatıcının algılamasına göre betimlenir. Anlatıcı ilkin dışarıdaki ışık geçirmez (opak) karanlığı algılar : "herhangi bir gecenin karanlığından farklı" ve "garip" bir karanlıkta yol almakta olan trenden "ne ay, ne yıldızlar, ne herhangi bir ışık" seçilemez (s. 52). Bu yoğun ve garip karanlık daha sonra pencerenin açılmasıyla içeri sızar ve anlatıcı "pencereden içeriye dönerek, kıvrılarak, beyazlaşarak giren" (s. 52) bu akışkan, devingen varlığın sis olduğunu anlar. Böylece anlatıcının algılama yetisini merkez alırsak, dışarıdaki mutlak karanlık, uzaktan ışık geçirmez bir yoğunluk olarak belirirken, yakın mesafede sis olarak duyumsanır. Algılama mesafesinin değişmesiyle "garip" karanlığın adı konur :

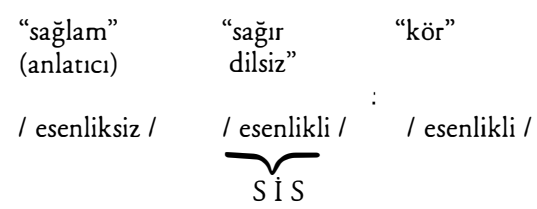

Yine anlatıcının algılamasını merkez alırsak "karanlık" ve "beyazlık" engelleyici bir öğe olarak belirir : "Dışarıda hiçbir şey gör(emeyen)" (s. 52) anlatıcının konumu olumsuzluk içerir. Öteki iki özneye (sağır dilsiz ve kör) göre "sağlam" bir insan olan anlatıcı aslında "yetersizlik" durumuna göre belirlenmiş bir varlığa sahiptir. Hem sis, hem karanlık onun sahip olduğu yetileri geçersiz kılan bir "engelleyici", anlatısal açıdan "karşı özne" olarak görülebilir. İşte bu nedenle, trene pencereden sızan sis karşısında anlatıcı ilkin belli belirsiz, sonra da açık bir tedirginlik duyar, "soluğu daralır" gibi olurken, sağır dilsiz yol arkadaşı sisi görünce, hele "dalgalanarak, küçük bulut öbekleri halinde hareket" (s. 55) eden sisin oyunları karşısında mutluluğa boğulur, sevinç çığlıkları atar. Böylece doğal bir fenomen karşısında bedensel ve dolayısıyla algısal açıdan farklılık gösteren iki özne farklı tepkiler verirler.

Trenden inerek kendilerini sisin içinde bulan anlatıcı ve sağır-dilsiz yolcu yavaş yavaş ilerlemeye başlarlar. Sisin karşı özne konumu daha da belirginleşir : İlkin onların ayakuçlarını görmelerini engeller ("silikleştirir" (s. 54)), ardından kaybolmalarını sağlar. Kaybolmak treni sisin içinde yitirmeleri demektir. İşte bu durum değişikliği öykü kişilerinde ruh durumu değişikliğine yol açar : Mutlu, sevinçli durumda olan sağır dilsiz yolcu korkuya kapılır. Trenin artık ulaşılmaz durumda oluşu esenlikli bir durumu esenliksizliğe dönüştürür. Değerlerdeki böyle bir ters yüz oluş yine algılama ve duyumsama açısından bakınca dayanak noktasının yitirilmesiyle ilintilidir. Hemen belirtelim sağır dilsizin esenliksiz ruh durumu çok kısa sürer, yöreyi tanıyan ve tren kondüktörüyle iletişim kurabilen üçüncü bir kişinin ortaya çıkmasıyla eski neşesine kavuşur.

2.2. Duyuların evreni

Öykünün üçüncü kişisi yine duyusal yönden eksikliği olan bir öznedir : Yöreyi iyi tanıyan ve siste yolunu yitirmiş bu iki yolcuya çay sunmak isteyen adam kördür. Yolunu yitirmiş iki kişiye rehberlik etmesi gibi olağanüstü bir görevi vardır, üstelik sözle ve çığlıklarla kondüktöre seslerini duyurmayı başaramayan iki yolcunun tersine kör adam sesini duyurmayı ve yanıt almayı başarır. Bir kez daha konumların ters yüz edilmesine tanık oluruz. Tüm duyuları "sağlam" anlatıcı trenin izini bulmakta yetersiz kalıp esenliksiz bir duruma düşerken işitme duyusu ve görme duyusundan yoksun iki kişi esenlikli durumlarını sürdürürler. Kişilerin ruh durumları aşağıdaki gibi belirtilebilir :

Görüldüğü gibi "sis" duyu organlarının kusur gösterdiği durumlarda olumlu bir değer yüklenirken, duyu organlarının tam olması durumunda bir rahatsızlık, bir engellenmişlik duygusuna yol açmaktadır. Anlatıcının dediği gibi "çoğunluğun gördüğü" varsayılınca, sis "olumsuz" değer yüklenir. Ama engellenme durumundaki insanlar için bu değer geçerliliğini yitirir. O zaman sisin "engel" niteliği belirsizleşir ve bir eğretileme olarak iki değer arasında değişen bir içeriği simgeler.

Sabahçı kahvesinin kapalı olması bu tuhaf üçlünün gezintisini "boşuna bir gezinti"ye çevirir. Aslında bu kahvenin kapalı olması anlamlıdır. Çünkü algı ve duyuları ön plana çıkaracak doğrultuda bu üç kişinin bir araya gelmesi önemlidir, bir bardak çayı paylaşmaları değil. Tıpkı trenin arıza yapması gibi, kahvenin de kapalı olması metinsel bir "bahane"dir. Bu gezintinin tek bir işlevi vardır, o da, o ana değin anılmayan iki duyunun daha metne katılmasıdır : Bunlardan birincisi dokunma (kör adamla el ele tutuşarak yolda ilerlerler), ikincisi de koku duyusudur (yolda hoş bir hanımeli kokusu duyarlar).

"Sis Adası" insanın kendini ve çevresini tanımakta güdüsel olarak başvurduğu duyuları anlatan, görme, işitme, dokunma, koku alma duyularını ele alan bir öyküdür. Ama her şeyden öte, bir eksiklik durumunun öyküsüdür. "Sağlam" kişinin algılamasını sis ve karanlık eksiltirken onun "sağlam"lığını kırılganlaştırır.

Özellikle hanımeli kokusunu ilkin kör adam duyar : Ona göre "beyaz" kokmaktadır çiçek. Öte yandan sağır dilsiz adam da bu sıfatı yine aynı kokuyu betimlemekte kullanır (yazıyla). Renkleri göremeyen adamın kokuyu renkle dile getirmesi ya da sağır dilsizin "ipek gibi" bulduğu (karşılaştırma dokunma duyusuna gönderiyor) alışılmış algı kalıplarını, anlatım biçimlerini, sözcük seçimlerini sorgulayan bir tavrı örnekler. Savımızı daha da ileri götürürsek öykü, iletişim dizgelerinin toplumsal, saymaca niteliğini sorgular. İletişim dizgeleri sorgulanabilirlik düzeyinde ele alınınca da duyuların irdelenmesine sıra gelir. İnsanın algılama güdüsü herhangi bir duyunun eksikliğinde öteki duyuları yardıma çağırır, dünyayı anlayabilmek için.

2.3. Varlığın kusuru

"Sis Adası" insanın kendini ve çevresini tanımakta güdüsel olarak başvurduğu duyuları anlatan, görme, işitme, dokunma, koku alma duyularını ele alan bir

öyküdür. Ama her şeyden öte, bir eksiklik durumunun öyküsüdür. "Sağlam" kişinin algılamasını sis ve karanlık eksiltirken onun "sağlam"lığını kırılganlaştırır. Öte yandan duyusal engeli olan insanlar herhangi bir engeli olmayan kişilere oranla eylem ve duyumsayışlarında daha özgür bireyler olarak karşımıza çıkarlar. Bu durumlar da "sis"in bilişsel değer(ler)i öykünün anlam evreninde önemli bir yer tutar. Bilginin edinilmesi ve iletilmesi gibi karmaşık süreçlere alışılmışın dışında, duyuları temel alan bir bakış sunar "Sis Adası". Yazar, korkularımızın, sevinçlerimizin, beklentilerimizin üzerine attığı sis perdesiyle algıladıklarımızı daha net biçimde duyumsamamız gerektiğine dikkat çekmek ister sanki. Greimas son yapıtında, insanın dünyaya yönelişinde algılama temelinde yer alan varoluşsal bir eksiklik ya da kusur duygusunun bir yaşam tasarısına dönüşebileceğine dikkat çeker.[2] Yazın görüngübilimine (fenomenoloji) yaklaşan bu göstergebilimde "algılama" ve "duyular" incelemenin temel çıkış noktasını oluşturur. "Sis Adası"nın bu açıdan önemli bir örnek olduğunu düşünüyoruz. ▩

[1]Mehmet Zaman Saçlıoğlu, *Beş Ada*, Can Yayınları, 1997
[2]A. J. Greimas, *Kusur Üzerine*, YKY, 1996

ASLI ERDOĞAN

"Bir ip cambazı değneğine nasıl tutunursa, ben de kalemime öyle tutunmuşum."

Yalnızca Kırmızı Pelerinli Kent değil, önceki kitabınız Mucizevi Mandarin de yoğun bir acı duygusu içeriyor. Bir yazar olarak "acı"nın insan yaşamındaki yeri konusunda neler düşünüyorsunuz?

– Benim işim yaşamı betimlemek, bütün görkemi ve sefaletiyle. Acı (ve onun çeşitli durumları, hastalık, sürgün, göçmenlik, yalnızlık, yitiriş) benim başlıca temalarım olsa da yaşamı olumlayan, yücelten, kutsayan bir yazar olduğumu sanıyorum. Acı yaşamın sırlarıyla simgesel ilişkiler kurmanın bir yolu. Cehennemden geçmeden yaşamın görkemini bütünüyle kavrayamayacağımıza duyduğum inanç. Sanat ve acı, bir ağacın dalları gibi, aynı kökten beslenir. "Kederden dünyalar yaratılmıştır, bir çocuk ya da yıldız doğarken acı çekilir," der Oscar Wilde.

Kırmızı Pelerinli Kent'te Brezilya'nın efsane kenti Rio'yu anlatıyorsunuz. Türkiye'de yaşayanların kafasında plajları, karnavalları, futboluyla canlanan bu kent imgesi, sizin kitabınızda bir karabasana dönüşüyor. Bu iki farklı bakış birbiriyle nasıl bir arada düşünülebilir?

– Ben Rio'yu bin bir farklı yüzü

olan, maskelerin ardına gizlenen, kılıktan kılığa bürünen bir kent olarak betimledim. İç içe geçmiş bir labirentler dizisi... Bu labirentler, kitabın baş kişisinin, Rio'yu anlatmaya, sözcüklerle yakalamaya çalışan Özgür'ün benliğinde. Rio sokaklarındaki yolculuk onun içsel yolculuğu ve kitabın sonunda, Özgür'le Rio'nun bütünleştiği an yazıyla hayatın tam olarak birleştiği an. Rio'nun görkemli yüzünü de betimledim aslında : tropikal yağmurlar, gümüş parıltılarla uzayıp giden kumsallar, ışık susuzluğu içinde hep ileri atılan cangıl, okyanus... Rio'da vahşet ve şiir bir arada, o yüzden de ölümcül bir kent. Neşeyle keder, sefahat ve sefalet, ölüm ve yaşam tutkusu. Kısacası cennet ile cehennemin evliliği...

Son olarak, betimlediğim şiddet sahnelerinin, sokak çocuklarının, silahlı çatışmaların, açlıktan ölenlerin vb. kurgusal olmadığını belirteceğim. Bunları bütünüyle gözlemledim, yaşadım.

Doğup büyüdüğünüz yerlerden, ülkenizden çok farklı coğrafyaları ve oranın insanlarını kırk yıllık tanışlarınızmış gibi büyük bir rahatlıkla anlatıyorsunuz. Bu yanınızla bana, dünyanın çok farklı coğrafyalarını öykü ve romanlarında anlatan Hemingway'i çağrıştırıyorsunuz. Dünyanın her köşesine böylesine size ait bir yermiş gibi bakabilmek nasıl bir duygu? Bu rahatlığa nasıl ulaştınız?

– Benim öykülerimde romanlarımda mekân hep kişiler kadar önemlidir. *Kabuk Adam*'daki tropikal ada, *Mucizevi Mandarin*'de Cenevre sokakları ve İstanbul varoşları. *Kırmızı Pelerinli Kent* ise bir kent romanı, yani baş kahramanı Rio de Janeiro. Hem gerçek Rio, hem de bir serüvenin, içsel bir yolculuğun, ölümün metaforu olarak. Mekânları ya da dünyayı, ruhun bir aynası, cisimleşmesi olarak görüyorum ve kurguluyorum. Bu ilişki de çift yönlü, "İnsan mekânın uzantısından başka nedir ki?" diye sorar Durrell.

Dünyanın her köşesine bana aitmiş gibi bakmıyorum, tam tersine hiçbir yerin benim olmadığını bilerek bakıyorum. Hem dışarda kalarak, hem de içine girmeye, nüfuz etmeye çalışarak. Sanırım mekânlarla, insanlarla kurduğumdan çok daha yoğun, derin, simgesel ilişkiler kurabiliyorum; kentlerle, okyanusla, ormanla...

Hemingway deyince, – burada Sait Faik de diyebiliriz – onunla ayrıldığınız bir noktayı da belirtmeden geçemeyeceğim. O daha çok sıradan, küçük olaylardan okuru sarsan duyarlıklar derlerken, siz uçlarda yaşayan kahramanları anlatarak bunu gerçekleştiriyorsunuz. Uçlarda yaşayan kahramanları anlatmak, sizce yazar için daha kolay bir başarı değil mi? Demek istediğim şu : Olağanüstü bir öykü anlattığınızda bu kendiliğinden ilginç bir konudur, oysa sıradan bir öyküyü olağanüstü kılabilmek yazar için daha fazla güçlükler taşımıyor mu?

– Benim anlattığım kişiler bir yönleriyle çok sıradanlar, sokağı, sokak insanlarını anlatıyorum ben. Ancak onları sıra dışı kılan trajedileri. Hastalık, işkence, delilik gibi. Hepimiz ölüm duygusuyla içli dışlı yaşamıyor muyuz? Şiddet en korunaklı hayata bile bir biçimde bulaşıyor. Temalarımın, edebiyatçıların pek bulaşmayı sevmediği, el yakan temalar olduğuna katılıyorum, ama ilginçlik adına uç noktalarda gezinmiyorum. Bunlar benim yaşamda gerçek anlamda yüzleştiğim, didişdiğim, baş etmeye çalıştığım sorular, sorunlar...

Ölümü veya hastalığı anlatmanın kolay olduğuna katılamam. "Cehennemi yazmak, cehennemde yaşamaktan daha güçtür." Sonuna dek içten olmazsanız, bir anda yazıyı tüketir, içini boşaltırsınız.

Ben yazıda şiddete karşı değilim. "Sıradan"ın ardındaki şiddet açığa çıkarılmalı, deşilmeli bence. Televizyon ek-

ranlarında izleye izleye kanıksadığımız, yabancılaştığımız, "başkalarının" başından geçen seyirlik olaylar sandığımız şiddeti okura yaşatmaya çalışıyorum. Hem bedeninde, hem de ruhunda duyumsatmaya. Ne insan, ne de yazar olarak dünyadaki bunca acıya, şiddete, kötülüğe gözlerimizi kapama lüksüne sahip değiliz.

Eski dile ve sözcüklere yakınlık duyan biri değilim. Ancak sizin yapıtlarınızda eski sözcük ve deyimler öylesine yerlerine oturuyor ki, onları değiştirmeyi denediğimde başarısız kalıyorum. Genç bir yazar olmanıza karşın, dilinizdeki bu oturmuşluk nereden geliyor?

– Kolay yazan biri değilim. Sözcükleri neredeyse cımbızla seçiyorum. Öz Türkçe / Osmanlıca ayrımına girişmiyorum, bazen bir cümleyle saatlerce uğraşıyorum. "Oturmuşluk" dediğiniz aslında çabaların, cebelleşmelerin, kül tablası deryasında geçen ve alnımda bir başka çizgiyi derinleştiren sayısız gün ve gecenin sonucu.

Bir de çok okudum, özellikle gençlik yıllarımda. Yurtdışında yaşadığım uzun zaman dilimlerinde yanında taşıdığım dil de o yıllardan kalan "kitap dili" oldu sanırım.

Son iki yıldır yazar olarak tanınıyorsunuz. Oysa ardınızda parlak bir öğrenim var. Bilimadamlığından kopup yazarlığa geçişiniz nasıl oldu?

– Aslında sekiz yıldır yazıyorum. 1990'da bir Yunus Nadi üçüncülüğüm var, 1991'de de "Argos"ta öyküler, metinler yayımladım. Belki bir çelişki gibi görünecek, ama yazmaya sıkı sıkı sarılışım, onu yaşamımın odak noktasına koyuşum, CERN'de, bilimadamı olarak çalıştığım zaman. O dev fizik laboratuvarında günde 14-15 saat çalışıyor, eve dönüp sabaha dek yazıyordum. *Mucizevi Mandarin* öyle doğdu. Şimdi geriye dönüp bakınca anlıyorum ki, bir ip cambazı değneğine nasıl tutunursa, ben de kalemime öyle tutunmuşum.

İnsan hayattaki yerini eninde sonunda bulur. Cenevre'nin arka sokakları, CERN'in arka bahçeleri – fizikçilerin dünyasındaki bunalımlar, yalnızlık, delilik – elektronlardan daha çok ilgimi çekiyordu. Benim temel sorularımı hayatla, evrenle değil. Sonuçta, ne ben fiziği hak ediyordum, ne de fizik beni.

Geçen yıl Deutsche Welle'nin düzenlediği öykü yarışmasında "Tahta Kuşlar" adlı öykünüz sekiz yüzden fazla öykü arasından birinci seçildi. "Adam Öykü"nün sekizinci sayısında okuduğumuz bu gerçekten olağanüstü güzellikteki öyküyü ne zaman kitap olarak göreceğiz?

– Benzer temaları işleyen iki öyküyle birlikte, "Tahta Kuşlar" sonbaharda kitap olarak çıkacak inşallah! ❁

Konuşan : Turgay Fişekçi

MEBUSE TEKAY

Rakkase

ZEYNEP, kızının saçlarını ince ince örüyor, amcasıyla annesinden yana hiç bakmıyor, lafa karışmıyordu. Sait, yengesiyle konuştuklarını onun duymadığına neredeyse inanacaktı ki, öfkeli sesini duydu. Dışarıda kalan birkaç teli de örgüye katmak için saçları tekrar çözüşüne karşı çıkan kızını, beklenmedik bir sertlikle susturmuştu.

"Yapma, kızacaksan bana kız," dedi Sait. Zeynep yanıt vermeden çıktı odadan.

Sait sigarasından derin bir nefes çekip dumanını yavaş yavaş bırakırken, "İstanbul'dan gelmek için tam da yengemden borç isteyeceğim günü buldu. Yarın gelse olmaz mıydı? Neyse paramı aldım, çekip gideyim, ne düşünürse düşünsün," diye geçirdi aklından. Sonra, ailede Zeynep'ten başka onu seven kimsenin kalmadığını, onu da yitirmeyi göze alamayacağını ayrımsadı. Peşinden gitti. Zeynep, tam ortasından açtığı gazetenin arkasına gizlenmişti. Usulca aldı gazeteyi elinden.

"Annenden borç istememe kızdın değil mi? İçinden, 'Demek söylenenler doğruymuş, beş para etmez herifin tekiymiş amcam,' diyorsun. Öyle ya, emekli maaşıyla geçinen bir kadından borç alacak kadar düşmüşsem, anlatılanların eksiği vardır fazlası yoktur. Doğru, kumarbaz, hovarda, sorumsuz herifin biriyim. Ama senin sevdiğin hesapsız kitapsız, çılgın, sevgi dolu adam da benim. Bu ailede özümü bir tek sen yakaladın. Senin büyümeyen bir yanın var. O kız çocuğu, benim içimdeki oğlan çocuğunu gördü, sevdi, şimdi de tanıyacak. Sevmeyi sürdürür mü onun bileceği iş artık."

"Açıklama yapmak zorunda değilsin."

"Açıklama yapmıyorum. Sana kendimi açıyorum... On dört yaşında var yoktum. Anneannemin Çarşamba'daki evinin bahçesinde çelik çomak oynuyorduk. Karşımdaki çocuk, uzun sopasıyla havalandırdığı küçük çubuğu gözüyle takip ederken birden kalakaldı. 'Vursana,' dedim. 'Rakkase, rakkase geldi size,' dedi, sayıklar gibi. Koşarak eve girdim. Sahanlıkta kokusu karşıladı beni. Misafir odasına yöneldim. Aynanın önünde duruyordu. Kapının eşiğini aşamadım. Pervaza tutunup seyre daldım. Hep görmeyi beklediğim, beklerken düşlediğim biriydi sanki. Eşiğinde durduğum kapı, çocukluktan erkekliğe geçiş kapım oldu. Aşkın, tutkunun, hazzın ve hüznün kapısını kim bilir daha kaç kez araladım ama o günün yoğunluğunu bir daha hiç yaşamadım.

Siyah iri dalgalı saçları, tepeliğinin altından dalga dalga beline iniyordu. Altın bir kemere sardırdığı incecik belini, bindallısını geren kalçalarının yuvarlaklığını,

hayal meyal fark edebildim. Makyajını tamamladı. Yanaklarına, dudaklarına parlak bir kırmızılık yayıldı. Büfeye abanınca, aynadan birbirinin üstüne çıkacak gibi duran göğüslerinin çizgisini ve kabarıklığını gördüm. Elini içine sokup düzeltti. Konsolun üstündeki beşibirliğe uzandı. Bir türlü takamadı. 'Gel, tak,' dedi. Soluğum tıkanarak yaklaştım. Avucundan alırken eline dokundum. Dokunmanın gücünü bilir misin?"

Zeynep, Aslan'ın ona ilk dokunuşunu anımsadı. Karşılaştıkları ilk gün hissettikleri gerilimi, tam iki buçuk yıl umutsuzca bastırmaya çalışmışlardı. Bir akşam, Aslan Zeynep'in boynuna düşen bir saç telini almak için uzattığı elini çekmekte gecikmiş, Zeynep de bir yandan omzunu kaldırıp bir yandan yanağını onun eline dayayınca olan olmuştu. Yıllar süren tutkulu, fırtınalı beraberlikleri bittiğinde yoğun, uyuşmuş bir haldeydi. Girdiği derin dondurucudan onu bir film karesi çıkarmıştı. *İngiliz Hasta*'nın erkek kahramanı Ralph, yılbaşı partisinde, tutkuyla bağlandığı Kristin'in kürek kemikleriyle boynu arasında kalan oyuğa elinin tersiyle dokunduğunda, Zeynep, teması kendi teninde duymamış, filmi yarım bırakıp Aslan'ı görmeye gitmişti. Dokunmak, akla karşı duygunun sahip olduğu en güçlü silah, diye düşünürken amcasına farklı şeyler söyledi :

"Masumiyet Çağı'nı izledin mi?"

"İzledim."

"Daniel Day Lewis'in, faytonla giderken Michelle Pfeiffer'in eldivenini yavaşça sıyırıp eline dokunduğu sahneyi anımsıyor musun? Dokunmanın gücünü öyle iyi anlatır ki."

Sait, 'Seni sevmekte haklıyım,' diye düşünüp devam etti :

"Saçlarını başının bir yanında toplayıp beşirbirliği boynundan geçirdim. Ellerim titriyordu, kolyeyi koynuna düşürdüm. 'Al', dedi. Omzunun üstünden göğüslerinin arasına uzandım. İlk kez bir kadına dokunuyordum. Teni cevap verdi. Elimin altında göğüslerinin inip kalktığını duyuyordum. O kadar gerildim ki bir türlü iki halkayı birbirine geçiremedim. Aynadan keyifle izlediğini görüyordum. Birden dönüp beni ağzımdan öptü. Kaçtım. Irmağa kadar koştum. Kendimi Yeşil Irmak'ın taşkın sularına bıraktım.

"Mahallenin en güçlü adamının, çelik çomakta hep yenilen, at yarışında en sona kalan, bütün misketleri alınan, en çelimsiz oğluydum ben. Bir tek bunu anlatmam, dudağımdan taşan ruju göstermem, diğer çocuklara karşı büyük bir üstünlük sağlardı bana. Anlatmadım, bunu o zaman bile kendime sakladım."

"Anneannen eve rakkase gelmesine bozulmuyor muydu?"

"Dedemin dokuz köyü, dokuz da karısı vardı. Hepsi gül gibi geçinip giderlerdi. Kıskanmamayı, kıskansalar da bunu göstermemeyi öğrenmişlerdi. Hem rakkaseler sanatçı insanlardı, aşklarıyla sanatlarını karıştırmazlardı. Ama kadınları anlamak zordur. Ben ne anlatıyorum, sen neyi merak ediyorsun. Belki de kıskanmış, bozulmuştur, bilmiyorum.

"O yaşlarda yokluğunu çok çektiğim sevgiyi, dokunulma ihtiyacını bir o karşılamıştı. Fark edilmeyi, öpülmeyi, bir ilgi kırıntısını beklerdim usanmadan. Rakkase, bekleyişimin ödülüydü sanki. Bazı duygular ancak bazı yaşlarda giderilebilir. Zamanında karşılanmayan, tattırılmayan bir duyguyu sonra doyurmak olanaksız. Ömrüm, o kadının sıcaklığını aramakla geçti. Elimde kalan cam pa-

buç, kimsenin ayağına uymadı. Bağlanabilirim dediğim kadınlar, gece on ikiyi vurduğunda kayboldular. Parmak kadar çocukken yakaladığım bu sıcaklığı, bir daha bulamadım.

"Yalnızlığın yarattığı boşluk nasıl doldurulur bilir misin? Kıyısız, limansız denizlere niye açılınır? İnsan umudu varsa sürdürür aramayı, yoksa vazgeçer. Ben, inatla aramayı seçtim. Hep gidersem, ona ulaşırım sandım. Nal seslerinde, gemi düdüklerinde, tren çuf çuflarında, uçak homurtusunda duymak istediğim onun sesiydi. Kimseyi uğurlamaya gitmeyişim, uzaklığa katlanamayışımdandır. Giden hep ben olmak isterim. Giden sensen, uzaklığı duymazsın. Şimdi düşünüyorum da, gelseydi, bulsaydım ne olurdu? Oyun biter, büyü bozulurdu. Oysa aramanın ve beklemenin kendisiydi büyü."

Zeynep, Aslan'ın, 'Seni ararım,' dediği ilk gün eve kapanıp bekleyişini anımsıyor. Yetişemeden kapatırsa diye telefonun yanından ayrılamamıştı. Unuttu mu, yoksa başına bir şey mi geldi, arasında gidip gelmiş; merakla kızgınlığın bıçak sırtı yakınlığını ilk kez ayırt etmişti.

"Hep daha çoğunu, daha çoğunu verdim. Vermekte sınır tanımadım. Bir kadına çiçek göndereceksem, yüzlerce gül birden gönderdim. Kendi yaşayamadıklarımı çocuklarıma yaşatmak için, onlara sonsuz bir sevgi sundum. İçkiyi sevdim, dibini bulmadan bırakmadım. Kumarı sevdim, cebim boşalmadan kalkmadım. Her şeyde aşırıya kaçtım. Bütün ölçüler, bütün dengeler hayatımın sınırları dışında kaldı.

"Nereye gitsem çevremde hep kadınlar oldu. Pusu kurar gibi yaklaştılar, pohpohladılar, bedenlerini sundular. Hepsini kabul ettim. Herkes gibi âşık olmak için çok uğraştım. Özlemek, kıskanmak, terk etmek, terk edilmek istedim. Hepsi beklemeye dönüştü. Rakkasenin resmi hep benimle yaşadı. Tanıdığım bütün insanlar yaşlandı, o hiç yaşlanmadı. Herkesin güzelliğinin geçmişi oldu, onun hayali bütün zamanların şimdiki zamanında kaldı. Kimi zaman sislerde yüzdü, kimi zaman yakıcı bir güneş ışığı gibi gözümü kamaştırdı.

Aramak ve beklemekten oluşan bir hayat neye yaradı deme. Hiç pişman değilim. Şunu da yapsaydım diye gözümün arkada kalacağı hiçbir şey yok. Evet, elde avuçta, yengenin üstüne olduğu için satamadığım bir evle. Bağ-Kur'dan emekli maaşım kaldı. Bir zamanlar kumarhanelerde, gece klüplerinde krallar gibi karşılanıp uğurlanan amcana, şimdi o saatlerde çöpçüler eşlik ediyor. Yetmiş iki yaşındayım. Yemeyi, içmeyi, sevişmeyi, her şeyi yasakladı doktorlar. Param olsa neye yarayacaktı?"

ERKAN KARAGÖZ

Bir Yabanarısı Özgürlük

"BU ÖYKÜYÜ bana kimse anlatmadı; Ne ben sordum ne de kimseler bir şey söyledi. Ben kendimin yalancısıyım. Ben kendi doğrularımın düş düşkünü, yalancı tanığı; siz benim yalancı tanıklarım olun. Yazdım; çünkü ben onun emeğinin, düşlerinin bir parçasıyım. Tarihini yazmak benim borcum."

Yeleleri ve düğüm atılmış kuyrukları buz tutmuş iki güçlü atın çektiği kızak, gösterişli, yüksek ama birçoğu harap ve yıkık olan kara taşlı Rus yapılarından oluşmuş kentin geniş, düzenli, ama insansız, ıssız yollarından kayarak ilerliyordu. Tek tük evlerde bacalar tütüyordu. Birçoğunda insanların yaşamadığı evlerin hüzün verici ağır bir havası vardı kentin.

Şahralı oğlu Şevket, posta kızağını buğday kapanlarının hemen önünde durdurdu. Atlar soluk soluğaydılar. Ağızlarından çıkan sıcak hava duman duman savruluyordu. Şevket önce kızağın arkasına dolanıp kalın keçe örtüleri kucaklayarak atların sırtlarına örttü birer birer. Sonra yem torbalarını atlarının başına geçirdi. Sevgiyle atların başlarını okşadı, alınlarından öptü. Yavaş hareketlerle başındaki tiftik papağı çıkardı. Sarı saçları alnına döküldü. Elinin tersiyle saçlarını geri iterken kendisini selamlayan insanlara mavi gözlerini kısarak, gülümseyerek karşılık vermeyi ihmal etmiyordu.

Ayaklarında az bulunan uzun boğazlı Rus potinleri vardı. İçine kalın tiftik çoraplar giymişti. Bacağında keçeden golf bir pantalon; sırtında dizlerinin altına değin gelen kalın bir palto vardı. Paltonun iki yakasını bir araya getiren kemeri çözmeden hafifçe gevşetti; ayaklarının karını tabanlarını yere vurarak silkeledikten sonra kapısının üzerinde çürük ve paslı bir teneke tabela üzerinde bakkal yazan yüksek tavanlı; içerisi dışarısından daha soğuk olan bir eski zaman Rus yapısı binadan içeriye girdi.

"Selam!.."

"A, aleykümselam!" İsrafil gülerek karşıladı onu. Bir yandan yer gösterirken bir yandan da sormadan odanın bir köşesinde fokurdayan semaverden iri bir teneke maşrapaya çay doldurdu, birkaç kuru üzümle birlikte önüne koydu Şevket'in. İçerisi iki dar ama yüksek pencereden sızan aydınlığa rağmen karanlık sayılırdı. Beş metreye yakın yüksekliği olan; yer yer sıvası dökülmüş; dökülen ve boyun yetişebileceği yerleri acemice badana edilmeye çalışılmış alacalı görünümlü duvarları ve tavanından kavlayıp düşen sıvaların altından çıkıp her an yerinden kopup insanların başına düşecekmiş gibi bir uçları boşlukta sarkan uzun çıtalar

yapıya ürpertici ve soğuk bir görünüm veriyordu. Dükkânın içerisinde kalın tahta altlıkların üzerine yan yana yerleştirilmiş ve iki tanesi arpa dolu birinde de buğday bulunan tahtadan yapılmış ambarlarla; içerisinde un olduğu dışına sıvanmış beyazlıktan anlaşılan yine tahtadan yapılmış bir un sandığı; onun önünde içine yağ basılmış üzerinde Rusça yazılar bulunan iki eski gaz tenekesi vardı. Kapıya yakın bir yerde ise üzerinde tenekeden bükülüp lehimlenmiş bir huni ile bir teneke ölçek duran iki teneke gazyağı vardı. Pencerenin hemen dibinde oturma yeri yün minderlerle döşenmiş; duvara gelen sırt kısmında ot yastıkları bulunan bir sedir ile sedire bitişik derme çatma tahtalarla yapılmış; kirden ve isten karamış bir tezgâh vardı. Tezgâhın solunda; ambarların arkasında, kahverengili beyazlı yün yığınları vardı. Kapının arkasına gelen kısımda duvara çakılı çiviye ayaklarından bağlanmış, tütsülenmiş üç kaz baş aşağı asılmıştı.

Şevket saatler süren yorucu bir yolculuğun ardından kısmaktan yorulduğu mavi gözlerini içerinin karanlığına alıştırmaya çalışırken sedire iyice yerleşti. Ot yastıklardan birini kolunun altına aldı postallarını çıkartmış; ayaklarından birin altına almış diğerini sedirin üstüne uzatmıştı.

"Halam nasıl kirve? Gene kılıncını çekiyor mu?" diye takıldı İsrafil'e.

İsrafil gülerek, "Allah senin halanı elimden ala; kılıncını yerine koyduğu var mı?" dedi, çayından bir yudum alırken. Karşılıklı gülüştüler. "Hayrola yeğen, maaşlar için mi geldin?" dedi.

"Yok canım maaşlar haftaya kirve... Hükümet para bulamamış. Ben Valiliğe birtakım önemli evraklar vardı onları getirdim."

"Ben de Şevket maaşları götürmeye yanına niye asker almamış, dedim kendi kendime. Ne bileyim..."

"Vallah kirve maaş almadan sana ödeme yapamıyorum, kusura kalma. Sen gene bana veresiye ver; bir de bir bu kâğıtta yazılı siparişlerden olanları ver görelim, karşılıkları kızakta." dedi. Elindeki kâğıdı İsrafil'in önüne bıraktı.

İsrafil sitemle, "Sağ olmuşun söylediğine bak," dedi. "Sen benim yeğenim sayılırsın; ne demek, 'ödeme yapamıyorum, kusura kalma'... Bırak bu lafları artık..." dedi, bir yandan da kendi elleriyle sardığı sigarayı Şevket'e uzattı.

"Sağol kirve..."

Bakkal İsrafil, bir yandan seri bir hareketle maltızın küllerini karıştırıp korların üzerini örten külleri sıyırıp közü canlandırdıktan sonra maltızı şevketin önüne çekerken; bir yandan da konuşurdu; "Acelen ne? Bir soluklan; ayaklarını ısıt ateşte. Siparişleri hazırlar, yüklerim kızağa. Söyle hele nasıl geçti yolculuk? Kurda kuşa rastgelmedin ya?"

Şevket, "Kurt deli mi olmuş kirve; bu havada dolaşsın?" dedi gülerek. "Bir allahın delisi benim." "Yollarda gene kar var değil mi?. Allah seni inandırsın burada bir haftadır yağıyor da yağıyor. Aha bu sabah biraz durdu. İnşallah birkaç gün yağmaz. Damlarda kar küremekten anamız dinimiz ağladı."

"Ooo, bizde de yağdı ki ne yağdı!.. Allahın bir ismi hakkı için; karlar dam boyuna geldi de geçiyor. İt-pişik dondu soğuktan. Yollar bizim kasabaya göre yine iyi. Kar var amma helelik yol iz belli ya; havaya bakarsan gene kar topluyor, akşama kalmaz yağar. Onun için acelem." dedi.

"Ey ey. Sen çayını iç; ben kızağı yüklerim," dedi bakkal. Tezgâhın arka tara-

fından getirdiği birkaç kaya tuzunu, iki top bezi, pire ve bitte kullanılacak küçük teneke kutudaki ilaçları ve bir başörtüsünü bir yana ayırdı. Şevket uzanıp başörtüsünü aldı.

"O benim, onu bana ver," dedi. Aldı, paltosunun iç cebine sokuşturdu. "Kirve be, Erivan'dan tren geldi mi bu hafta? Geldiyse bizim mühendis Viktor'u bulmam lazım; siparişim vardı bir iki şey."

"Nerdee?" dedi bakkal. "Kar adam boyu Kızılçakçak'ta. Trenin gelmesi çetin biraz."

"Ne diyelim? Hayırlısı olsun," dedi Şevket, çayını yudumlarken.

"Yahu yeğenim darılma ama ömrün böyle yollarda bellerde mi geçecek? Nereden aklına geldi postacılık senin? Sen de herkes gibi tarlanda tapanında işine baksan olmaz mıydı?"

"Bizimkisi yabanarısının özgürlüğü be kirva. Öyle bir kovana; bir yurda bağlanmayı sevmiyorum. Canımın istediği yerde, istediğim yuvayı kurmalı; kendi peteğimi kendim örmeliyim, rençberliği sevmiyorum. Tarla, tapan bana göre değil... Eee ne de olsa Şahralının oğluyum..."

"Doğru söze ne denir? Rahmetliğin oğlu da senin gibi. Hani kendi çiçeğini kendi bulan; kendi toprağına, kovuğuna yuva yapan yabanarısı gibi," dedi İsrafil. Kendi söylediğine kendi de güldü. "Hey sağ olmuşun oğlu; bu yabanarısı - balarısı lafı da nereden geldi aklına?.. Beni de kendine uydurdun."

"Öyle ama kirva... Soya çekim belli. Biz balarası gibi bir kovana hizmet etmeyi; bir petekten karnını doyurmayı; dahası bal vermeyenlerle verenlerin birlik olduğu bir kovanın üyesi olmayı beceremedik, beceremiyoruz da."

Kapıda İsrafil'in oğlu göründü. Elinde dumanlar tüten bir tabak, üzerinde iki parça arpa ekmeği vardı.

"Şevket kirva anam sana cılbır gönderdi," dedi. Masaya koyarken.

"Gördün mü yeğenim; senin bu Tamam halan ne vakit senin kızağın zillerini duysa ossaat bilir sen geldin. Bilir de sanki cılbırdan başka bir şey bilmezmiş gibi, yapar gönderir sana," diye söylendi bakkal, gülerek.

"Halama gene zahmet verdim." Çocuğun başını okşadı, "Tamam halamın ellerinden öptüğümü söyle; de ki, 'Şevket dayım diyor ki, gelsin köye götüreyim."

"Aman akıllı ol, laf salma aklına, mallara kim bakar o giderse? Biz bi abır oluruz buralarda; yaza inşallah," dedi İsmihan. Gülüştüler.

"Hadi ye aşını, soğutma."

Şevket sevecen bir el hareketiyle çocuğun boynundan tutup başını çenesinin altına doğru çekti. Yanağından öptü sonra. Cebinden çıkardığı bir kurşun kalemi uzattı. Çocuk, bu çok az kimsede olan büyülü nesneyi kaptığı gibi sevinçle fırlayıp çıktı.

***

Kızak siparişlerle yüklenmişti. Şevket yemeğini bitirmiş; yemek boyunca ara vermediği çay içmeyi sürdürüyordu. "Allah şen etsin, Allah var etsin kirve," dedi.

İki kişi bakkalın kapısında görüldüler.

"Bibimoğlu bizi de Taşbaşı'na kadar alır mısın?"

Köylülerden birisi yirmisinde, diğeri otuz beş kırklarında gösteriyordu. Soğuktan yüzlerinin kanı çekilmiş, bıyıklarının uçları buzdan saçaklar tutmuştu.

"Baş göz üstüne," dedi Şevket.

"Al sana iki Allahın delisi daha, dedi bakkal gülümseyerek. Buyur edip yer gösterdi. "Be hey sağ olmuşlar; bu kışta kıyamette ne işiniz var buralarda? Ne zaman geldiniz; hayırdır?"

"Kirve bırak bir buzları çözülsün adamların. İçleri ısınsın," dedi Şevket. Toparlandı, yanına buyur etti gelenleri.

Mamam hastalanmıştı. Sabah erden İsrafil'in kızağıyla getirdik. O bu akşam burda kalacak," dedi köylülerden daha yaşlı olanı.

"Bah! Neyi var mama'mın?" dediler bir ağızdan.

"Yüreğim yangılanır, diyor; iyi değil iki gündür. Aldık getirdik."

"Allah şifalar versin," dediler ikisi birden.

İsmihan, gelenlere birer bardak çay ikram ettikten sonra dışarı çıktı. Siparişlerin karşılığında, köylülerin satın aldığı mallara karşılık gönderdikleri yağ topaklarını, iki tuluk peyniri, üç tütsülenmiş kazı, ayaklarından bağlanmış iki canlı tavuğu içeriye taşıyıp tezgâhın arkasına yere bıraktı. Sonra Şevket'e döndü, "O zaman yeğenim hadi kalk, hava da da iyiden iyiye toplamaya başladı; kar yağdı yağacak, dedi kaygıla. Gel bu akşam bizde kal."

"Sağ ol kirve, bize izin; yol uzun", dedi. Önündeki maltızda yanan ateşe uzattığı ayaklarını potinlerine sokup bağlarını sıkı sıkı bağladı, sonra "ya Allah", deyip kalktı. "Haydi görelim; sürelim gidelim," dedi gülümseyerek. Vedalaştılar. Köylülerin de yardımıyla bir çırpıda atların sırtındaki kalın abaları, başlarındaki yem torbalarını aldı, kızağın arkasına yerleştirdi.

"Haydi binin görelim," dedi köylülere. "Keçelerin altına girin, donarsanız karışmam, atarım bir dereye giderim," dedi gülerek.

Kızak boş, yıkık ve ürkütücü; kimisi abartılı taş işçilikleriyle bütün sefaletine karşın insanı etkileyen yapı yıkıntıları arasından ak yolda kayarak gidiyordu. Kısa bir süre görünen güneş bulutların arasında kaybolmuş; sabahın parlak donuk gökyüzü yeniden kar bultularıyla kaplanmıştı.

"Bir gün," dedi arkadakilere seslenerek; "bu harabelerden birini alıp tamir edip sonra şehre yerleşeceğim inşallah."

"Almaya ne luzum var bibimoğlu, sen devletin bir memurusun; bu evlerin hepsi Ruslardan kalma; kimsenin de değil. Hangisine istersen ona yerleşirsin, olur biter."

"Bunlar da bir şey mi dayı," dedi diğer köylü. "Ben senin yerinde olsam istasyonun altındaki o Rus damlarına girerdim."

"Hangisi o dediğin?"

"Yahu hani o yirmi dokuzuncu alay'ın üstündeki evler var ya; işte onlar. Bir arkadaşım gidip içini görmüş. On oda mı neymiş. Birkaç odasında birden peç varmış. Yaktın mı odunu, kömürü, tezeği; bütün bina hamam olur diyor... Sonra bir odası varmış ki odanın tavanı aynayla kaplıymış. Kapıları da duvarların içine doğru sürgülüymüş. "..."

"Hee tamam da öyle kolay mı gidip oturmak?. Bizim ekmeğimiz kasabada. Çoluk çocuk şehirde; bir başına... yani bizimki bir hayal be, kısmetse olur."

"Kısmet..." dedi köylüler.

Bir zaman konuşmadılar. Neden sonra, "Hava iyice soğumaya başladı gibi." dedi.

"He ya," dedi köylünün biri. "Allah ede de tipi olmaya, göz gözü görmez; yolumuzu yitiririz vallah."

"Evelallah bende bu atlar varken kaybolmak olmaz. Tipi hendekleri doldurur, şaşar düşersek o başka. Yoksa sabahki yol iyiydi. Bir tek Pekreşen'in orda pis bir yer var. Gören, der tarla... derenin derinliği en azı bir adam boyu. Üzerindeki köprüyeçen bir kar dolmuş dereye; ne yanı yol, ne yanı dere; bilemezsin. Oraya gelende inip ayağımla yokluyorum önce, sonra atların başından tutup çekiyorum," dedi.

"Ya bibimoğlu, yollarda bellerde bir gün donup ölmekten korkmuyor musun?" dedi köylülerden biri.

"Korkmaz mıyım," dedi gülerek. "Korkarım ya; ölümüm karın, canavarın elinden olur diye değil."

Usuldan başlayan kar hızlanmış; göz gözü görmez bir yağanak başlamıştı. Susmuştu. İyice kıstığı gözleriyle yolu izliyor; köylülerin anlattıklarına, sırtı dönük bir şekilde bazen omzunu kaldırarak, bazen silkerek; bazen de başını sağa sola sallayarak yanıt veriyordu.

Doğa baştan ayağa beyaz bulutların içerisinde gibiydi. Atların solukları, zillerin sesi ve kızağın kar üzerindeki kayarken çıkardığı tanımlanamaz hışırtı birbirine karışıyordu.

"Ağabey, Çıldır gölü bu yıl gene donmuş he mi?" diye sordu bir köylü.

"Hem de ne donmak? Geçen hafta balık tutmak için gittiğimizde buzda bir saate yakın uğraştıktan sonra bir delik açabilmiştik. Allah seni inandırsın bir yarım saat ateş yakmaya çalıştık; sonra bir döndük ki, elim kadar bir buz tabakası tutmuş kırdığımız yer."

"Valla dayı bu gidişle yazın geleceği yok," dedi gençten olanı.

"Az kaldı yeğenim, bunlar zemherinin son numarası," dedi. "Bilemedin yirmi gün sonra."

"Nerden bildin de bibimoğlu?" diye sordu diğeri.

Köylüye doğru kısa bir bakış attı; "Kolay. Ne zaman ki buzlar çözülmeye; evlerin aralarından, sokaklardan küçük dereler halinde sular çıldır çıldır çıldırdayarak akmaya başlarsa bil ki kışın ömrü tükenmiştir. Artık ne etse nafiledir; yaz kapıdadır," dedi kendinden emin bir anlatımla.

Kısa süren bir sessizlik oldu.

"Doğrusun, buzlar çözülüyor kaç zamandır," dedi, sonra konuyu değiştirdi köylü, "Yav bibimoğlu bizim köy nerde kaldı? Buralarda bir yerlerde olaydı gerek."

"Herhal yolu şaşırttık az biraz ya, buluruz az sonra."

"Bizim köyün gırağında Zavot'lu Allahverdi'nin kalacağı olacak; bu kışta kıyamette hiç görmezsen onu görürsün," dedi orta yaşlı köylü.

"Sağ olmuşun oğlu," dedi gülerek, "tipiden borandan göz gözü görmüyor; sen kalkmış Allahverdi'nin kalağını soruyorsun." Kızağı durdurdu. Aşağı indi. Atların koşumlarına tutunarak yavaş ve dikkatli adımlarla atların başına gitti. Tipi

papağının tek açık yeri olan gözlerinden içeriye doluyor, görmesini güçleştiriyordu. Atların yularından çekerek alabildiğine yavaş bir hızla yola devam etmeye çalışıyordu.

"Dayı yardımına gelelim mi?!" Köylülerden birinin tipinin boğduğu sesi geldi kulağına.

"Sakın ha, yerinde otur; inmeye kalkma, kara batar boğulursun!" dedi kızarak. Kendi kendine söylendi : "Bütün Allahın delileri de beni bulur. Sen insen bu Allahın boğanağına, tipisine ne yapacaksın? Derenin birine kayıp düştün mü yaza bulurlar cemdeğini, cesedini, tövbe tövbe..." Köpek havlamaları geliyordu belli belirsiz. Burnuna tezek dumanının kokusu geldi. Gözlerine dolan karları gözlerini kısarak kirpikleriyle engellemeye çalışırken yakınlarda olması gereken köyün damlalarının yerini kestirmeye çalışıyordu. Birden tipinin ardında belli belirsiz tezeklerden yapılmış konik yığıntıyı fark etti.

"Evi dikilmişin oğlu, ne iyi edip de yapmışsın bunu," diye mırıldandı. Soğuk içine işliyordu. Bedenini sararak içeriye girmeye çalışan; ayaklarını uyuşturan soğuğu iyiden iyiye hissediyordu artık. Üşümeye başlamıştı. Atları durdurarak kızağına bindi. Köylüler nerede olduklarını bilememenin tedirginliği içerisinde; altına gizlendikleri keçe ve çulların altından kafalarını çıkararak avazları çıktığınca bağırıyorlardı; "lan bibimoğlu niye durduk, yolumuzu mu yitirdik yoksa?!" Şevket usul ve ağır hareketlerle tiftik örtüyü dizlerine, ayaklarına sardıktan sonra, uzun ve enli keçeyi bedenine iyice doladı. Ağır ağır geri döndü; sesini duyurmaya çalışarak muzip bir bağırışla; "Başınıza Allahverdi'nin kalağı uçsun e mi?! İşte sağınızda Allahverdi'nin kalağı, dedi. "İnin aşşağı!.."

Giderek azan kar tipisinin arasından belli belirsiz seçilen kalağı görünce gülüşerek atladı köylüler kızaktan. Kalağa doğru hamle yaptılar önce. Sonra dizlerine değin gelen karlara bata çıka Şevket'in yanına sokuldular.

"Yav bibimoğlu bu havada mümkünü yok devam edemezsin; devam etsen de geceye kalırsın Gelesen bizde kalasın?" dediler bir ağızdan. Kızak usuldan gıcırdadı. "Allah evinizi eşiğinizi şen etsin; sağ olun, yolum uzun. Bu benim alışmadığım bir hava da değil, meraklanmayın! dedi Şevket.

"Olmaz," dedi köylünün biri, "o zaman biz de seninle gelmek istiyoruz, seni buralarda bir başına bırakmak olmaz."

Gevrek gevrek gülerek çıkıştı köylüye, "Allah sonunuzu hayır etsin! Gidin yıkılmışınıza; vurup başınızı; yatın yattığınız yerde!"

Köylüler tipinin kollarında kaybolup gittiler. Arkalarından bağırdı; "Heey, Sarıgül halamın basmalığına basmayın sizi görürse cırar vallahi!" dedi gülerek. Sonra kendi kendine mırıldandı, "Bu kıyamette basmalığı gören kim ki?..." Huysuzlanıp başını sağa sola öfkeyle sallayan atlara baktı. At solumaları sabırsızca şakırdayan zillere; deli boranın kamçısına karışıyordu. Olmayan; göremediği yola bakmaya çalıştı. Kısa bir hesaplama yaptı o an. Bu köyden sonra yaklaşık iki kilometrelik bir yol dosdoğru gidiyordu. "Bizim malakan mühendisin dediği gibi iki verst'ten azıcık kısa."

Şevket yolların nereden geçtiğini, nerelerde daraldığını iyi bilirdi. Önündeki yol çoğunluk tarlalar içerisinden geçiyordu. Bir tek Pekreşen yolu üzerinde bir yerlerde küçük bir taş köprü vardı.

"Helelik bir Pekreşen'e kadar gidelim de..." diye mırıldandı. Usuldan atların yularlarını salladı; deh'ledi. Kızağın çelik bacakları yapıştığı yüzeyden çatırdayarak, sarsılarak ayrıldı. Usulca kaymaya başladı.

Gözlerini dört açmış; etrafına kulak kesilmişti. "Ne hava ama," diye mırıldandı. Bir türkü tutturdu. Türkünün sözlerini değiştirmeye; kimi yerini Kürtçe, kimi yerlerini de Rusça söylemeye başladı. Yaz aylarında pratik Rusçasıyla yol yapımında çalışan işçilerle Rus mühendislerin arasında tercümanlık yaparken bir yandan da kentle kasaba arasındaki posta taşımacılığını yapıyordu. Yazışmalar, devlet memurlarının maaşları da onun tarafından getirilirdi. Aslında bu gün de maaş günüydü. Ne var ki maaşlar hazır değildi, bu yüzden bir hafta sonra yeniden aynı yollardan geçmesi gerekiyordu. "İş mi yani bu," diye söylendi. "Şimdi evde sıcak tandır başında ayaklarını tandıra sarkıtarak mürgülemek varken; bu Allahın deli boranında kızak sür dur!.."

Tipi durulur gibi olmuştu. Atları hızlandırdı. Yılların verdiği deneyimle göz kararı gidiyordu. Çünkü yağan karla birlikte esen tipi, sabahleyin biraz daha belirgin olan çukurları da silmiş; her yer kesintisiz ak bir örtüye bürünmüştü. Şevket yolların kenarlarına dikilmiş yol taşlarının belli belirsiz seçilebilen uçlarını gözleriyle arıyor; kızağın yolunu ona göre saptıyordu.

Karların arasından kar kuşları belirdi birden yele tutulmuş bir tutam perçem gibi savrularak ve atların başı üzerinden keskin bir dönüş yaparak az ötede güçlükle seçilebilen putkanın pencerelerine doluştular.

"Allahın birliğine şükür ki putkaya ulaştık sonunda," diye mırıldandı. Neşeyle atladı yere; atların başından çekmeye başladı. Kırmızı teneke çatılı putka, Rus işgali döneminde yol bakım ve kontrolü için yapılmış yaklaşık beş altı metre yüksekliğinde yüksek tavanlı; üç oda bir aralıktan oluşan, şimdilerde boş; kapısı bacası kırık bir yapıydı. İçinde köylülerin yazdan yığdıkları otları, sapları vardı. Kızağını putkanın duldasına çekti. Havada yeri göğü sarıp sarmalayan karların yalancı aydınlığı vardı. Çevik adımlarla putkaya girdi. İki kucak ot çekip getirdi. Atların önüne koydu birazını. Diğerlerini duvarın dibine istifledi; tutuşturdu sonra. Alevler çalımlı çalımlı yağan kar tanelerine öfkeyle saldırır gibi, yükseliverdiler duvarlar boyu. Sonra usudan yaldızlar savuran kora dönüşüp yattılar toprağın üzerine; kızıl bir köz oldular. Ateşin başına çömeldi. Bir yandan tiftik eldivenlerinin içerisinden çıkardığı ellerini ısıtmaya çalışırken diğer yandan da ellerinin arasında sıkı sıkıya tuttuğu tandır ekmeğini içine doldurduğu çeçil peynirleri dökmemeye çalışarak iştahla ısırmaya koyuldu. Eski bir dosta sokulur gibi ateşe sokuldu; sırtını duvara verdi. Önü sıra uzayıp ak bir bilinmezde yiten düzlüğe bakındı. O düzlükte yeşilin en gözü dönmüşünü yaşayan çayırların olduğuna; o canım çayırların tükenmez sanılan bitim yerinde, mavi bir gölün buzlar altında, kış uykusunda olduğuna kim inanırdı ki?..

"Aslında bu putkayı tamir edip buraya taşınmalıyım," diye geçirdi aklından. "Yazın ne hoş olur Allah bilir. Çiçek çiçeğe karışır; en koyusundan en açığına her türlü yeşilin ortasında suları beşik gibi salınıp çıldırdayan gölün sesi gelir. Hele de sabahın erinde, yattığın yerden; gözlerim kapalı dinlemek ne güzel olur kim bilir..."

Sapların alevi bir çırpıda yitip gitmiş; küller uykuya dalar gibi, karların orta-

sında açtıkları toprak yataklarına serilmişlerdi. Kalktı. Eldivenlerini eline geçirdi; topuklarını yere vura vura ayaklarının karlarını silkeledi. Potinlerinin iç kısmıyla karları küreyerek küllerin üzerini örttükten sonra gidip atların sırtındaki çulları kaldırdı, kızağın arkasına özenle yerleştirdi.

Atların başından tutarak yola doğru çekti kızağı. Atlar yeniden yola koyulma vakti geldiğini anlamışlardı. Atlardan biri huysuz huysuz kişnedi. Ata doğru sitemle baktı Şevket; "Sana da ne dert deydi bugün bilmem ki," dedi. Hava durulur gibi olmuştu. Bir zaman atların önü sıra yürüdü. Yolun üst yanında taş duvarlı tek katlı ve toprak damlı evleri karların altında yitip gitmiş küçük bir köy vardı. Ortalarda kimsecikler yoktu. Damlardan göğe yükselen dumanlardan başka hareket eden hiçbir şey yok gibiydi. Bir horoz öttü bir yerlerden. "Lahavvela," çekti Şevket, "Horoz da günü geceyi karıştırdı herhal," diye mırıldandı. Sonra hak verdi horoza; horoz ne etsin gece mi gündüz mü belli değil ki... "Tandır bacalarından birinden mis gibi tandır ekmeği kokusu geldi burnuma." Bacalardan tüten tezek dumanları kar tanelerinin arasında yol buluyor; göğe doğru usulca yükseliyordu. Bir an içinden köye girip gecelemeyi geçirdi, "Nasılsa köyün yarısı akraba..." sonra vazgeçti hemen. Usuldan süzülerek geçti köyden. Can sıkıntısından ne yapacağını bilmeyen birkaç köpek ürüye uluya seyirttiler de onun tanıdık bildik postacı olduğunu anladıklarında o çılgın koşuları ve ürümeleri bir anda kesiliverdi; kızağın hemen yanı başından kuyruklarını sallayarak geri döndüler. Biri yalnızca kendine eşlik etmeye başladı. Eğildi, yanına değin gelen, iri köpek azmanının kafasını okşadı tiftikli elleriyle. "Eyi misin Palaz?"

Köpeğin havlamasına çıktı biri. Köyün üst başındaki evlerden birinin damındaydı adam. Bu Palaz'ın sahibiydi. Dünya âlem bilirdi ki Palaz çok az havlardı ve bu da çok önemli bir şey var demekti. "Ulan tula; bu senin baban da sesine çıkmasa patlar vallaha, dedi palazın sırtını okşayarak. El etti. "Bibimoğlu nereye?!" diye bağırıyordu damdaki adam.

"Şimdi bağırsam sesim yetmez," diye düşündü, eliyle kasabanın yönünü işaret etti. Damdaki adam bu gece kendilerinde kalmasını istediyse de eliyle göğsüne bastırarak; "Sağ ol emmoğlu," diye yanıt verdi alçak sesle. Sonra Palaz'a baktı. Gülerek, "Lan Palaz," dedi, "sen duydun mu şimdi benim dediğimi, Eflat nerden duysun?

Elini ağzına götürerek bağırdı sonra, "Sağ ol emmoğlu, vakit varken sürek gidek!" dedi. Sonra köpeğe döndü, 'şimdi oldu' gibisine göz kırptı. Damdaki adam, "Tükez bacıya selam söyle!" diye seslendi ardından. Palaz alışkın olduğu üzere ona köyün çıkışına değin eşlik ettikten sonra ağzında sıkı sıkıya tuttuğu; armağanı olan tandır ekmeği parçasıyla sırtını kızağa ve Şevket'e döndü; usul adımlarla köyün yolunu tuttu.

GECENİN bilinmez bir yeriydi. Herkesler derin uykularına gömülmüştü. Kar bıkmadan usanmadan tane tane iniyordu yere. Havada gizli bir mavi aydınlık vardı. Kızak kasabanın ucunda görünmüştü. Kızağın yanına seyirten köpekler her zamanki gibi kuyruklarını sallayarak eşlik etmiyor; kızağın yanına varır varmaz canları yanmış gibi kesik kesik uluyarak geldikleri yöne doğru kaçışıyorlardı. Kı-

zak bir uçtan bir uca geçti sokaklardan. Huysuz kişnemeler sardı her yanı. Kara taşlı ve damları ak bir başlık örtünmüş gibi karlarla kaplı evlerin kapıları açıldı bir bir. Kızağın etrafında toplanmaya başladı uykuları bölünen insanlar. Yalınayak dışarı fırlayan ve ne olduğunun ayırdında olamayan dört küçük bebenin eteklerine yapıştığı, boynuna sarıldığı kadının çığlığı karları savuruyordu. Kızak boştu. Kızağın üzerindekiler talan edilmişti. Şevket'in oturduğu yerde koca bir kırmızı leke donakalmıştı.

O günün sabahı Şevket'i buldular. Bugün yörede, 'Şevket vurulan' diye anılan yerde karlar içerisinde sırtüstü yatıyordu.

Bağışlayın beni; dar vakitlerin yüzü suyu hürmetine. Belki de tam böyle değildir Şevket Bini Şahralı'nın öyküsü. Hani belki de o duldasına sığındığı putka onun sevgili eviydi ve onun ölümünden sonra viraneye dönmüştü. Sevgili atlarını son kez koştuğu bir kızak değildi; bir furgundu, bir yaylı'ydı kim bilir? Belki de gökyüzünün karsadığı bir gün; bulutlar karsı karsı koktuğu zaman aldılar canını. Belki de doğrusu eskilerin anlattığıydı; 1930'larda bir ağustos sıcağında öldürülmüştü. Üzerine buğday yığınları örtülmüş de başaklara karışmışmış sarı saçları ve açıkmış iki damla çıldır gölü gözleri.

Eviniz şen olsun. Hiç önemi yok niçin öldürüldüğünün. Para için dedi kimileri. Kimileri bir anlık kör öfkeydi, diye açıkladılar. Ölüm, yaşadıklarımızın değil; tadına varamadığımız yabanarısı sevdaların terki değil midir? Varsın masalı farklı olsun. Ne çıkar?

Putka : Yol bakım evi (Rusça)
Tula : Köpek
Çıldır : Suların çıkardığı ses (Türkçe)
Kalak : Kesme tezeklerden yapılan konik yapı
Mürgülemek : Uyuklamak
Maltız : Kömür mangalı (Rusça)
Bi abır olmak : Düzeni bozulmak
Peç : Soba (Rusça)

FARUK ULAY

Direkleri Yenilenen Sokak

YAZDAN kalma günün son aydınlık saatinin keyfini sürebilmek için çayımı alıp balkona çıkıyorum. Kızıla boyanmış güneşin karşısına çektiğim iskemleye yerleşiyorum, gözlerimi yumup az önce durulan rüzgârın gün boyunca temizlediği havayı çaya katık edercesine soluyorum. Yüzüme düşen gölgenin kaynağını aramak üzere gözlerimi açtığımda güneşle arama giren telefon direğini buluyorum karşımda. Yüzümün serinlemesi hoşuma gidiyor. Başımı ağaç atalarından daha ince gövdesi olan beton direğin cılız gölgesinden dışarıya çıkarmamaya özen göstererek çevreyi dinlemeye koyuluyorum. Sokağı kesen caddeye doğru yürüyen iki gündelikçi kadının dönmeyen dillerine doladıkları ezgiyi beceriksizce smöylemelerine kulaklarımı tıkıyorum, ucu lastikli bir bastondan destek almak yerine onu cebindeki elinin bileğine takmış sürüyen bir hacı eskisinin mırıldanmasına gülüyorum, karşı kaldırımı parsellemiş iki kız çocuğunun eteklerini tutarak seksek oynamalarını, direğin dibine çöküp ceplerindeki renkli tebeşirleri değiş tokuş etmelerini izliyorum. Kasası portakal dolu bir kamyonet, plakasız bir otomobil, ardından bisikletiyle bakkalın çırağı geçiyor. Gezgin bir işportacı balkona yanaşıp bana yabancı marka şampuvan, yüz kremi, çay, pipo tütünü satmaya kalkıyor. Eczacı kız oturduğum apartmanın çatı katında yaşayan ev sahibesine bir torba dolusu ilaç getiriyor, apartmandan tuğla büyüklüğünde bir kekle çıkıyor, yarısından çoğunu çocuklara verip koşar adım eczanesine dönüyor. Berberin aklı havada kalfası kızların kaldırıma yazdıklarına göz atmak için duraklıyor, benden yana bakıp yürüyor. Çayın demlenmesini beklerken yediğim gofretten arta kalan yaldızlı kâğıdı cebimden çıkarıyorum, dizimde yuvarlayarak toplaştırıp kızlara doğru fırlatıyorum. Bahçeyi aşamadan, duvarın dibinde bitmiş otların arasında kayboluyor kâğıt. Kızlar önlerine sıraladıkları renkli tebeşirlerin birini bırakıp ötekini alarak kaldırıma çiziktirmeyi sürdürüyorlar.

Gölgesi yüzüme vurmuş direği tırmanan adamı neden sonra fark ediyorum. Bir koluyla direğe sıkıca sarılmış, boştaki kolu havada, bana el ediyor. Dudaklarıma götürmekte olduğum çay bardağını ona doğru kaldırarak selamını alıyorum. Alnını beni selamlamakta kullandığı elinin tersiyle kurulayıp tırmanmayı sürdürüyor. Tabanları, kösele pabuçları beton direğin pürüzsüz yüzeyinde kaydığından ancak direği kucaklayan kollarının desteğiyle yol alabiliyor. Dördüncü katın düzeyine ulaştığında adamı izlemeye ara verip ikinci bardak çayımı almaya, mutfağa gidiyorum, yeniden balkona döndüğümde onu ikinci kata dek kaymış buluyorum. Kızlar da yazmaya ara vermiş, keklerini yiyerek adamı izliyorlar. Balkonda görünmemle gayrete gelen adam bu kez dizlerinin de yardımıyla bir hamlede ya-

rım metreye yakın yol alıyor. "Bravo beyefendi," diye bağırıyorum. Ağzımdan çıkan bu coşkulu söz ikimizi de şaşırtıyor. Adam şaşkınlığını birkaç metre aşağıya kayarak belli ediyor. Bense ne yapacağımı bilemediğimden damağımla dilimin dağlanmasına aldırmadan çayımı bir dikişte içmek zorunda kalıyorum. Üçüncü bardak çayımla balkona geldiğimde adamı direkten inmiş, cadde yönünde yürürken görüyorum. Peşinden yetişen kızlardan birinin başını okşayıp köşede kayboluyor. Güneşin çekilmesiyle birlikte hava serinliyor, balkonun da keyfi kaçıyor. İskemleyi içeriye taşıyorum, balkon kapısını kilitleyip perdeleri çekiyorum, çay bardağını yıkayıp tezgâha yaydığım kurulama bezine kapatıyorum, demliği çöp kutusuna boşaltıyorum, akşam yemeğine değin zaman öldürmek üzere televziyonu açıp karşısındaki koltuğa çöküyorum.

İçim geçmiş. Zıplayarak uyanıyorum. Karnım gurulduyor. Ekmek almadığımı, buzdolabının da neredeyse boş olduğunu anımsıyorum. Dolapta bulduğum pörsümüş salatalık turşusuyla kabuklaşmış eski kaşarı çöpe atıyorum. Caddedeki büfelerden birinde bir şeyler atıştırmak üzere dışarıya çıkıyorum. Direğin önünden geçerken yukarıya bakmak aklıma geliyor; adam güneş batmadan az önce vardığı noktayı geçmek üzere. Bu kez ayaklarında kalın, altı lastik botlar var. Devinmesini kısıtlayan ağır paltosuna karşın daha hızlı yol alıyor. Sokağın sessizliğini bozmamaya çalışarak, "İyi akşamlar beyefendi," diye fısıldıyorum. "İyi akşamlar efendim," diyerek alıyor selamımı. El sallamayı da unutmuyor. "Nasıl gidiyor?" diye soruyorum. "Bu direkleri dikmeleri iyi oldu," diyor. "Eski direklerin şapkalı lambalarını severdim," diyorum. "Bunlar ne de olsa telefon direği," diyor. "Bakalım telleri ne zaman gerecekler," diyorsam da bir yorum gelmiyor ondan. Buradan bakınca yüzü görünmüyor. Direnğin altında biraz oyalanıyorum, yeniden tırmanışa geçtiğini fark ettiğimde sohbetin koyulaşmayacağı belli oluyor. Büfelere doğru yürümeye koyuluyorum. Caddeye varana değin yeni sokak lambalarının nereye asılacağını düşünüyorum.

Caddeye çıktığımda gözlerim kamaşıyor. Temiz yüzlü bir büfe seçiyorum, dönerli bir sandviç ısmarlıyorum, bir şişe ayran içiyorum, bir gofret alıyorum. Evin yolunu tutmuşken büfeye dönüyorum, iki dönerli sandviçle iki şişe ayran daha alıp hepsini bir naylon torbaya koydurtuyorum, ivedi adımlarla direğin altına geliyorum. Adam bıraktığım noktada duruyor. Torbayı boynuma asıp direğe tırmanmaya başlıyorum. Fazla zorlanmadan adamın dizleri düzeyine ulaşıyorum, dönerli sandviçlerden birini torbadan çıkarıp eline tutuşturuyorum. Ayranı almak üzere kollarını direkten ayırmasıyla birlikte hızla aşağıya kaymaya başlıyor adam. Şişeden boşalan elimi uzatıyorum, yakalayamıyor. Direğe sürten botlarının çıkardığı ses kulaklarımı tırmalıyor. Ardından tıkız gövdesinin yerle buluştuğunu haber veren tok ses geliyor kulağıma. Kayarak inmeye korkuyorum, çıkarken yaptığım gibi kollarımla ayaklarımı kullanarak, çıkışın çok daha kolay olduğunu düşündürten bir inişe geçiyorum.

Kırılan şişeden boşalan ayran devinimsiz yatan adamın yere bakan kulağından sızan kana karışmış, kaldırıma renkli tebeşirlerle yazılmış harflere doğru akıyor. Lambalardan yoksun sokağın karanlığında, iri harflerle yazılıp altına kalın bir çizgi çekilmiş sözcüğü güçlükle okuyabiliyorum. Adımın son harfinin ardına ucu balkonumu gösteren bir ok da kondurulmuş. Paltosunun cebinde bulduğum

mendille oktan başlayarak görebildiğim bütün harfleri siliyorum. Hâlâ adamın elinde duran dönerli sandviçi alıp naylon torbaya atıyorum, cam kırıklarını tekmeleyerek dağıtıyorum, koşar adım eve dönüp torbayı buzdolabına koyuyorum, pijamamı giyip yatağa giriyorum. Buz kesmişim. Kız çocuklarını düşünüyorum. Kalfanın bana sırıtarak bakışı gözümün önünden gitmiyor. Kalın yorgan titrememi geçiremeyince gömme dolaptaki battaniyelerden birini üstüme alıyorum. Üşümem azalıyor ama uyku tutmuyor. Midem iyi değil. Terliyorum. Günün ilk ışıkları odaya dolarken dalıyorum. Akşamüstü uyanabiliyorum. Yorganla battaniyeyi yerde buluyorum. Gece boyunca midemde hora tepen gaz kabarcıklarından eser kalmamış. Acıkmışım. Dışarıyı kolaçan etmeden önce buzdolabındaki sandviçleri yiyorum, ayran şişesini alıp balkona çıkıyorum.

Ciğerlerimi tozu yeni alınmış havayla doldururken uzun uzun geriniyorum, ayranı bir dikişte bitiriyorum. Boş şişeyi direklere gerilecek telefon tellerinin sarıldığı koca makaranın üstünde oturan iki kız çocuğuna doğru fırlatıyorum. Şişe adamdan boşalmış yere çarpıp patlıyor. Kızlar çığlık çığlığa kaçışıyorlar. Çayı demlemek üzere mutfağa döndüğümde gözüm yarısı yenmiş gofrete takılıyor. Tezgâhta, bulaşık bezine kapanmış bardağın yanında duruyor. Çayın demlenmesini beklerken öteki yarısını da yiyorum, ambalajını buruşturup cebime koyuyorum, iskemleyi balkona çıkarmak üzere oturma odasına dönüyorum. Güneş kızarmaya başlamış. Direğin gölgesi balkona tırmanmış, az sonra oturacağım köşeye doğru uzamış. Telefon iskemleyi kucaklamışken çalıyor. Çalmaması gerekirken çalmış olması aklımı karıştırıyor. Çalması kesilene değin devinimsiz duruyorum çakıldığım yerde. Bu akşamüstü çay içmek istemiyorum. Balkona çıkmaktan da vazgeçiyorum. İskemleyi aldığım yere bırakıyorum, balkon kapısını kapayıp perdeleri çekiyorum. Çayın altını kapatıyorum. Televizyonun karşısındaki koltuğa oturuyorum, telefonun yeniden çalmasını bekliyorum. Oysa yazdan kalma bir gün yaşanıyor dışarıda. ❁

ÖZCAN KARABULUT

Koridorda Topuk Sesleri

DAKTİLONUN başında, boş kâğıtlar yeterince ürkütücüdür ve yazılsın diye kendini dayatan şeylerin kafasına üşüşmesi ve doldurulmayı bekleyen kâğıtlar kadar ürkütücüdür çok zaman. Hele hava sıcaksa, sıcakla birlikte üzerinize Madımak'ın ağırlığı çöküyorsa, henüz yirmi birine girmeyen sevgilinizin kaprislerine dayanamıyorsanız, kapı aralığından bir görünüp bir yok olan Güzeldul'unuz da manzaraya tüy dikiyorsa... Ülkenizin temel sorunları üstüne hazırladığınız raporlar, dosyalar sizi bunaltmışsa... Öğrenci ziyaretleri, susmayan telefonlarınız zihninizi bulandırmışsa... Kâğıtlar, kalemler, alınan kısa notlar, gazete küpürleri, dergiler ve kitaplarla masanız savaş alanına dönmüşse... Resmi kimliğiniz, sivil düşünceleriniz, yaptığınız işe gitgide yabancılaşmanız... Çalıştığınız kurumun binası, dört kat boyunca çıkılan merdivenler, bulunduğunuz daracık oda, kullanmakta olduğunuz daktilonun tuşları... Evet evet, bunların hepsi yeterince canınıza okumaktadır ve ama işte o anda, başka bir öykünün yazılma zamanında, koridorda topuklarını tıkırdatarak yürüyen kadının, Güzeldul'un topuk sesleri kulağınıza her zamankinden daha hoş gelebilir, koridora doğru akan sözcükler karşılığını arayabilir.

Daktilonun başında, kırk beş yaşındaki Güzeldul'u topukları üstünde harekete geçiren bir önceki tümcem değil; o zaten telefonların zır zır ağlamalarına aldırmadan koridordan gelip geçiyor ve bana öyle geliyor ki bundan daha fazlasını istiyor (kafanı daktilondan, yazılarından kaldır da gör beni). Kapı aralığından kafasını uzatıp gülümsüyor, bir nankör kedi gibi. Uzaklaşıyor, gözden kayboluyor sonra. Teninden ortalığa yayılan Chanel 5'in kokusu tenime karışıyor. Ürkek ceylanın baş döndürücü kokusunu içime çekiyor çekiyorum. Güzeldul gülümsüyor, kalbime fırlattığı ateş parçasının ayrımında haince gülümsüyor ve harfiyen yerine getirmek üzere öteki komutlarımı bekliyor, bunu hissediyorum.

Daktilonun başında komutlarımı sürekli erteliyorum. Çünkü Özlem'in, İnci'nin, Menekşe'nin mezarlarından çıkıp bana komut yağdırmaları da canıma okuyor. Hangi öyküye başlayacağımı, nasıl ilerleyeceğimi bilemeden, sigara üstüne sigara yakarak, birbirinden kopuk tümceler, gövdesiz öyküler arasında dolaşıyorum. "Sıvas Öyküsü" gelip dayatıyor tüm ağırlığıyla. Dağılıyor, un ufak oluyorum. Dağılıyorum, çünkü yangın imgesinin hayatımda belli bir karşılığı var. Yangını, çocuklarını Madımak Oteli'nde yitiren ana babaların gözlerinde gördüm. Özlem'in güncesinde. En azından Büyük Çarşı yangınını yaşadım. Bir oda nasıl ısınır, camlar nasıl çatlar, ortalığı duman nasıl kaplar, insan nasıl boğulur, bir düşüncem var. Yazarsam bir tümcem de olur. Şairin dediği gibi, kalbimiz bir

yangın yeri zaten. Ülke ve dünya bir uçtan ötekine yangın yeri. Görünür bir El Nino Bartın'ı cehenneme çeviriyor, görünmeyeni bir yanımı kışa bir yanımı sonbahara. İşte Asaf; mızıka çalıyor. Erdal kızı Zeynep'le objektife bakıyor. Behçet'in ölümünden bu yana Eren büyüyor. Metin Ağabey'in kitabelerine dokunuyoruz. Asaf mızıkasını çalmaya devam ediyor ve Nebahat Abla Metin Ağabey'in İşçi Partisi'nden uzaklaşıyor hızla. Doğu'dan gelen her ölüm haberi onu bizden biraz daha koparıyor. Onlarca anı, röportaj, fotoğraf, günce, belge, tanıklık... Niçin, niçin yazamıyorum Özlem Şahin'in öyküsünü? Bir rastlantıyla öykünün hesaplaşmasını bitirmiş, kendimce Sıvas'ı anlamlandırmışken üstelik. (Beni Şili Büyükelçiliği'nde İsmet Özel'le karşılaştıran, Neruda'nın öğretmeni, sevgili Gabriela Mistral, aziz anınız önünde saygıyla eğiliyor ve imkânsızı isteyemediği için İsmet Özel'e acıyorum. Şair İsmet Özel'in, basit bir politikacı gibi davranan İsmet Özel'i affetmesini diliyorum.)

Daktilonun başında, "belki de kaybeden zaman" dışında tek bir tümcem bile yok ve topukları üzerinde koridordaki yürüyüşünü sürdüren kadın kafamı dağıtıp duruyor. Çalışma ortamında gövdesinin dilinden anlamamı, sinyalleri doğru algılamamı bekliyor : Kıvrak kalçalar, iri memeler, dalgalı sarı saçlar, ışıltılı mavi gözler; topuklu ayakkabılar üzerinde şehvetli bir gövde; günaha girmem için elinden geleni yapıyor. Odamda hangi konumda olursam olayım. Güzeldul'un şehvetli gövdesi kadar arzularımın da kurbanı olduğumu biliyorum.

Daktilonun başında siz olsaydınız, bu güzelim kadının organlarının böyle sessiz sedasız toprak olmasına gönlünüz razı olur muydu? Ben asla razı olmazdım. Bir meme bağımlısı olarak ne yapsam nafile, Güzeldul'un memelerinden kurtaramam kendimi, ama onu telefonlarından kurtarmalıyım, tutsağı olduğu gazetelerin, dergilerin bulmaca sayfalarından. Yemek tariflerinin dışında da bir dünya olduğunu anımsatmalıyım. Ona abazanları anlatmalıyım. Dağları, türkülerdeki başı dumanlı dağları. Rüzgârı, evet rüzgârı, İlhan Şeşen'in Rüzgâr'ını anlatmalıyım. Şu yaşadığımız bok çukurunda, belki de kaybedenin zaman olduğunu. Bazen kötü bir sevişmenin bile insanın kendini daha iyi hissetmesine, rahatlayıp gevşemesine yardımcı olabileceğini söylemeliyim. Bazen topuk sesleriyle uyarılmanın, uyarılıp hayal kurmanın insanı hayata bağlayabileceğini. Boğulmakta olduğumuz duvarlar arasında cinsel aşkın da bir sanat olabileceğini.

Daktilonun başında, gözlüğünü atıp, eteğini yukarı çekip koridora bırakıyorum Güzeldul'u. Çalışma arkadaşlarımın bakışlarının kadına kilitlendiğini görür gibiyim. Her gün yedi buçuk saatimi sattığım binada bozuk düzenin değişmekte olduğunu. Koridorda, kapı önlerinde yüzler, gövdeler dalgalanırken, Güzeldul yavaş adımlarla yürüyor... koridor boyunca yürüyor; beyaz gömleği, memelerinin ucu ve yüksek topuklarıyla. Koridordakiler, gördükleri manzaranın hoşnutluğu ve coşkusu içinde, Güzeldul'un adımlarıyla atıyorlar adımlarını, soluklarıyla tutuyorlar soluklarını... Topuklardan baldırlara baldırlardan memelere kadının gövdesi. Veznedar Abdülhalik memeler... işçiler işçi, köylüler köylü, memurlar memur oldu olalı böyle afet görmemişlerdir. İşçileri, köylüleri, memurları niçin öldürmeli? En az benim kadar masum, en az benim kadar suçlu olan bu insanları öldüreceksem de baldır bacakla öldürmeliyim!

Daktilonun başında, Güzeldul her şeyiyle bana aitti. Şehvetle inip kalkan bir

göğüs, iki meme arasında dolaşan ağzı kurumuş bir çocuk; bu da bendim işte. Ağzı kurumuş çocuk ben olmasına bendim de, o güzel dul Güzeldul değildi aslında. Hatta daktilo da daktilo değildi (kâğıt kokusunu duymaksızın, daktilo tuşlarına dokunmaksızın yazılan bir öykünün imgelemi kısıtlayacağını düşündüğümden, bilgisayar yerine daktilo deyip duruyorum). Güzeldul dul olabilirdi, ama adı Güzeldul değildi bir kere ve yürürken kalçalarını oynatmıyordu. Nasıl oynatabilirdi ki? Yüksek topukların diz üzerindeki yükü dört misli artırdığını ben değil, "Lancet" dergisindeki bir araştırmanın sonuçları söylüyor. Koridorda yürüyen kadın, topuklar üzerinde denge kurma çabalarının diz eklemleri üzerindeki basıncı artırdığını, bunun da eklem iltihabına neden olabileceğini bilse, dahası, yaşanma olasılığı olan hayallerimden haberi olsa, eminim, uzun bir çığlık atardı. Ve Güzeldul bu uzun çığlığıyla, çalıştığım kurumun resmi tarihinde yerini alırdı. Güzeldul'un memeleri, benim dur durak bilmeyen hayallerim ne anlama geliyordu? Bildiğim şey, hayal dünyasında da olsa, işyerinde yaşanan bir curcunanın yıldızları olmamız ve iri memelerin beni meme fetişisti yapıp çıkarmasıydı. Olsun, meme fetişisti olmak faşist olmaktan iyidir!

Daktilonun başında, hiç kimse Güzeldul'un baştan yaratıldığını bilmiyor. Ne ölüm döşeğindeki asker kökenli eski kocası, ne öteki dul kadınlar, ne de santral memuresine fena halde abayı yakmış erkekler. 'Yeşil'den başka aşk tanımayan kadını Amerikan dolarlarından kurtardığımı hiç kimse bilmiyor. Aşkı, cinselliği ve özgürlüğü ona sunduğumu hiç kimse. Güzeldul'un kendisi bile. Her gün ölçülü bir saygıyla çalışma arkadaşlarına selam veren, onların sevgisini ve takdirini kazanan bir adamın bu türden cüretkârlığını kim nereden bilebilir ki? Santral odasında küçük mutluluklarla oyalanan, dullara yas yakışırı oynayan kadını, koridorda topuklu ayakkabılarıyla dolaştıran ve yüksek topuklar üzerinde dengesi bozulan kalçaların devinimlerinden tarifsiz bir keyif duyan adamın hayallerini kim nasıl kestirebilir ki? Bizim Sultan'ın koşarken çalkalanan kıçını gördüğümden bu yana, balkondaki resim belleğimde kalmış, dolayısıyla mahallenin Sultan'ı benim kanıma, ben santral odasındaki güzel dulun kanına, Güzeldul da kendisini izleyen terli gövdelerin kanına girmiş olabilir mi? "Temiz Toplum İçin 1 Dakika Karanlık" eylemine katılarak, tencere kapaklarını birbirine vuran, kenti saran metal gürültüsüyle kirli ilişkileri protesto eden Sultan'ın, mahallelinin şaşkın bakışları altında balkona koşarken çalkaladığı boklu kıçı; şimdi aklıma geldiğinde, yalnızca gülümsüyor ve şaşırmıyorum : Hayatımız genellikle zincire vurulmuş zamanlarla geçer. Odalarda ve gövdelerde yalnızlık isyana dönüşmemiştir henüz. Ve hayaller, ister delilik olsun, ister rezalete yol açın, gerçeğin karanlık yüzünden ortaya çıkarılmayı bekler. Ölümden öte köy yok diyen benim gibi biri de, kendinde Çiller cesareti bularak, duyguları körelmiş, suları çekilmekte olan kadını koridora sürer, mayın döşenmiş yolları hayallerle aşmayı dener. Erzurum deneyiminin silahında ayırdığı ikinci bir kurşun olduğunu asla unutmaz, sözcüklerin gücünü de keşfetmiştir.

Daktilonun başında, güzel dulun santral odasında "Alo! Alo!" diyen kadife sesini duyuyorum. Sesi içimi yakıyor ve bitişik odada hayal kurmaya devam ediyorum. Daktilomun başında, odamda bir başıma, Güzeldul'un memelerini emiyor emiyordum. Emdiğim mentollü Olips şekerleri değildi, sütlü memeler yine

memelerdi. Hamide Nine'min iri memelerine uzanan memeler. Güzeldul santral odasında masum, telefonlarına yanıt versin, en arsız çocuk, onun tüm gövdesini ele geçirip organlarını kendi isteklerime alet edeyim. Olacak iş mi bu? Kurumdaki düzene, yazmak zorunda olduğum öyküye, üzerimdeki her türlü baskıya bu şekilde meydan okuyayım; olacak şey mi? Oluyor işte, ama kendi kendime sormadan da yapamıyorum : Benimki masum bir flört mü, yoksa cinsel taciz mi? Masum flörtün sınırları nerede başlar nerede biter, ya cinsel tacizin? Bu soruların yanıtını Institute of Management mı yanıtlayacak? Daktilonun başında, yalnızca otosansürün değil, cinsel tacizin de edebiyata dahil olduğunu ve cinsel çağrışımların bir sanat olarak algılanması gerektiğini ben söylemeyeceksem kim söyleyecek? Peki, topuk seslerinin çalışma ortamındaki stresi on dört misli azalttığını hangi saygın tıp dergisi yazacak? Yüksek topukların, bir yandan ayak bileklerine zarar verirken, bir yandan da işyerindeki tekdüze ilişkilerin akışını değiştireceğini, bunun da en azından beni rahatlatacağını hangi raporun sonuçları söyleyecek?

Daktilonun başında, bunca işin arasında, üstelik Global March'ın Türkiye bölümü ile yakından ilgili bir iken, Güzeldul nasıl olmuştu da dikkatimi çekmişti? Güzeldul nasıl olup da komutlarıma harfiyen uyuyordu. Topuk sesleriyle yüreklerin hoplatılması, veznedar Abdülhalik'in eşek cennetine gönderilmesi, suya sabuna dokunmayan idare amirinin deli danalar gibi ortalıkta dolaştırılması için bir neden var mıydı? Gerçi Güzeldul'un güzel giyinmesi, güzel kokular sürünmesi, bakımlı olması, bunların ona yetiyor olması beni çılgına çeviriyordu ama, yine de tehlikeli hayaller kurmam için bunlar yeterli olamazdı. Can sıkıntısından patlayan kadın ile onca işin arasında kıvranan adamın maaşa mecbur olmaları, ortak çaresizlikleri de yeterince açıklayıcı gelmiyor bana. Belki beni bu hayallere kışkırtan emekliliği bekleyen üzgün, çaresiz bakışlarıydı. Belki elimdeki öyküyü bir türlü bitiremeyişimdi. Belki de henüz yirmi birine girmeyen sevgilimin baş edemediğim kaprisleri... Kurtuluşu Güzeldul imgesiyle kaçabileceğim uzak limanlarda arıyor olabilirdim. Sanırım, tüm bunlarla birlikte, güzel dulun saçlarına, omuzlarına, ellerine, hatta daha da ileri gidilirse – daha ne kadar ileri gidilebilir ki? –, memelerine dokunan (kadınlar da erkeklerden geri kalmazlardı) çalışma arkadaşlarımın cinsel tacizlerinin de azımsanmayacak bir payı vardı hayallerimde. Başkan Clinton'ın Monica'sının da bilinçaltımın kıvrımlarında yer ettiğini düşünecek olursak, odamda kurduğum hayallerin genişliği anlaşılabilirdi.

Daktilonun başında insanın içini neyin kemirip bitirdiğini asla bilemezsiniz. Diyelim ki, hava sıcaktı, yöneticilerimiz verimsiz çalıştığımızdan dolayı bizden memnun değillerdi ve düşük zam almıştık (çok haksız da sayılmazlar). Odasında kendi halinde yaşayan komşum dul kadının hiçbir şeye itirazı yoktu. Benim gibi hayatın günlük akışına itiraz edenler de (bu anlık avuntuların dışında) avuçlarını yalıyorlardı. Evet, hava sıcaktı ve kendini dayatan bir öykü vardı ortada, kaldırılmayı bekleyen bir cenaze. Oturdum bilgisayarın başına yazmaya başladım; yazılsın diye dayatan temalar dört koldan saldırıyorlardı. Yazılanla yaşanan, kurmacayla gerçek arasında doldurulmayı bekleyen küçük boşluklar olduğunu bilirsiniz. Öyküdeki küçük boşlukları Güzeldul fantezisiyle doldurmaya çalışırken, köksüz, sakatatsız, hayalsiz bir gövdenin olsa olsa bir kütük olacağını ayrımsadım ve bu

beni hayallerim ne kadar geniş olursa olsun biraz rahatlattı. Hayallerde olsun, kadını harekete geçirebilecek, odamdan dünyaya kafa tutacak, hiç değilse, herkesin her gün karşılaştığı nesnelerden biri olmaktan kurtulacaktım. Ne diyordum? Sıcak bir yaz günü oturdum bilgisayarın başına, yazmaya başladım; yazdığım tümceler şarapnel parçaları gibi çevreye dağılıyordu. Bu arada hoşça vakit geçiriiyor, kurduğum hayallerle zevkin doruğuna çıkıyor; kalçaların, memelerin kıvrımlarında kendimden geçiyordum. İşyerinizde ya da Beyazsaray'da sıkıntınızı başka nasıl dağıtabilirsiniz ki, küçük fanteziler kurmanızın, kurup kurup bunları yaşama hayalinin dışında... Kim ne derse desin, her kadın bir parça Prenses Diana olmak ister, her erkek potansiyel olarak Clinton'dır ve sorarım; hangi erkeğin Clintonvari kaçamakları yoktur ve hangi kadın üflemeli çalgılardan hoşlanmaz. (Bu düşüncem yüzünden kimlerin beni nasıl mahkûm edeceklerini kestirebiliyor ve bunu göze alıyorum.) Diyelim ki, asıl yazmak istediğim öykünün arifesinde öykünün gövdesini oluşturmak üzere hazırlık tümceleri kurmaya çalışırken ("belki de kaybeden zaman" tümcesi allak bullak ediyordu beni), Güzeldul'un gövdesi öyküyü ele geçirdi ve her şeye egemen oldu. Bu da öykümüz ve sizin için yeterli olsun, sevgili Güzeldul Teyze, kedi ulaşamadığı ciğere her zaman mundar demek zorunda mıdır? ❁

AYFER TUNÇ

Mikail'in Kalbi Durdu

MİKAİL'İN kalbi durdu. Soğuk ve yorgun bir hesaplaşma gecesinin sonunda, bakımsızlıktan eksilmiş dişleri bir türlü tamamlanamayan iki küçük çocuğunun ve dudaklarından kahırlı beddualar dökülen karısının hazin bir sessizlik ve fakirlik içinde oturdukları, duvarlarından acı sular sızan evinde; ağladığını değil, yenilmişliğin acısıyla ağladığını saklamaya çalışırken, ansızın kalbi durdu.

Onun kalbinin durduğu anı ben biliyorum. Çünkü ertesi gün şehrin, hasta bir ciğer gibi iniltili ve derin soluklar alarak, yaşayan, yorgun mahallesinde hemen yayılan ölüm saatine göre, tam Mikail'in kalbinin durduğu anda, terli ve adeta baygın bir uykudan, onun avucunda dura dura matlaşmış, küskün bıçağı değil, küskün gözleri kalbime battığı için, korkuyla uyandım. Yanımda, aldığım bu derin yaradan habersiz, içki kokulu sıcak nefesler vererek uyuyan Semiramis'e baktım. Mikail'in kalbi durdu, dedim fısıltıyla. Sonra, bu uğursuz cümleye kendim de inanmak istemeyerek tekrar ettim : Mikail'in kalbi durdu! Semiramis duymadı, çıplak bacaklarını gevşek karnına çekti. Onun geniş, rahat yatağında büzüldüm, ufacık kaldım. Bir daha gözüme uyku girmedi.

O günden sonra uykuyu kaybettim. Buna huzuru kaybettim de denebilir. Uyumak, uykunun o derin ve lezzetli boşluğuna yuvarlanıp, hiç değilse bir uyku zamanı boyunca kalbimi kanırtan o acıyı unutmak istedim. Ama olmadı. Uyuduğum anlar o kadar kısaydı ki, ancak Mikail'in bir ağıt gibi incecik uzayarak, ölümcül bir tutkunun peşinde hızla yaşlanmış, durgun yüzünü ikiye bölen, modası geçmiş bıyıklarını unutmama yetti. Bir adak hayvanının çaresizliğini almış, bana kızgın olmaktan çoktan vazgeçmiş, kederli gözlerini aklımdan çıkaramadım.

Kısa kısa anlarda Mikail'i unutmayı başardımsa da, onun neredeyse benimle birlikte yaşadığına inandığım ruhundan bir türlü kurtulamadım. Her baktığım aynada, hep Mikail'in dokunaklı yüzünü gördüm. Bu solgun hayalete garip bir anafora kapıldığımı, aslında yabancısı olduğum bir hayatın en kaynayan yerinde tesadüfen bulunmaktan başka bir suçum olmadığını söyledim, ama yine de yatağımda acıyla dönüp durdum. Neden kesintisiz, tatlı ve huzurlu bir uyku uyuyamıyorum diye sordum kendime. Hemen cevapladım. Çünkü suçluyum. Ben bir şey çaldım. Benim için değersiz, hatta adi bir şeydi. Ama çaldım.

Hiç kimsenin bilmediği, ama kalbimi incecik kanatan bu acıdan kurtulmak için, önce Semiramis'i terkettim. Yıllardır benimle birlikte dolaşıp kendine hu-

zurlu ve sakin bir karyola altı arayan bavuluma eşyalarımı doldururken, kasvetli sokağın sefil apartmanlarından uzanmış bakımsız kadın başları Mikail'in birkaç sokak ötedeki evine solgun yüzlü yoksul akrabaların girip çıktığını, tenha ve fazlasıyla sade bir cenaze töreni boyunca iki çocuğunun ellerinden tutmuş zayıf karısının, ben şimdi ne yapacağım, diyerek mütemadiyen ağladığını, en yürek paralayan kelimelerle anlattılar. Bu sefil ölümün Mikail'in kaderi olduğunu söylediler ve gözleriyle pencerede Semiramis'i aradılar. Ben, bavulumu kalbimde derin bir sızıyla, ağır ağır doldururken, Semiramis kal demesinin fayda etmeyeceğini biliyor, susuyordu. Hiç konuşmamış olsak da, Mikail ile aramızdaki garip kavganın farkındaydı.

Bu sessiz düşmanlıkta Semiramis'in çok suçu var. Mikail'i ilk gördüğüm gece, yüzünde beliren hain tebessümle beni bu acıklı kavgada taraf olmam için tahrik ettiği söylenebilir. Bu, benim kendime bulduğum bir mazeret de olabilir. Semiramis kendince doğru yapmış da olabilir. Yanlış olan belki de sadece benimdir. Mikail'i gülünç kıyafeti ve demode bıyıklarıyla ilk gördüğüm gece, ona tepeden ve kibirli bir edayla bakarken, beni bir gün böylesine yaralayacağını bilseydim, ait olmadığımı kesinlikle bildiğim, ama gösterişli bir yabancılıktan fazlasıyla hoşlandığım için, bir türlü çıkıp gidemediğim, abartılı neşeleri samimi acılarla örülmüş, bu karanlık insanların dünyasında kalmaz; gitmenin tam zamanı olduğu halde, tembelliğin tadında kendimi unutarak gidemediğim zamanların birinde, çekip giderdim.

Mikail'i ilk kez şehirdeki bütün pencerelerin ardına kadar açık olduğu, yaprak kıpırdamayan, müthiş sıcak bir yaz gecesi gördüm. Semiramis'in, binlerce kalp yarası ve onur kırıklığı yaşadığı yoksul zamanlarında, onu irinle sızlayan bağrına bastığı için sadakatle bağlı olduğu bu acayip semt sıcaktan inliyor, her gece dayak yiyen kadınların kırılan burunlarından akan kanın kokusu, güçlünün zayıfa çok olağanmışcasına, tereddütsüz gösterdiği şiddetin yankısı hiç duyulmuyordu. Semtin gaddar ve günahkâr gece hayatına ara verilmiş gibiydi. Sokak köpekleri sessizdi, sokak çocukları gün boyunca ısınmış taşlara boylu boyunca uzanmışlardı. Sinekler bile uçmuyordu. Yüksek tavanları bir parça ferahlık hissi veren salonda, kanepeye uzanmış votkalı bira içiyorduk. Semiramis'in artık iyice yumuşamış, iri göğüslerine başımı dayamıştım. O, zevksiz ama pahalı yüzüklerle süslü parmaklarıyla saçlarımı karıştırarak, Semra olan adını neden Semiramis yaptığını anlatıyordu. Onu dinlerken asla aynı hamurdan olmadığımızı, olamayacağımızı düşünüyordum. Bunu düşünmek çok hoşuma gidiyordu. Kendimi ait olmadığı mekânlarda pervasızca dolaşan, cüretkâr bir suçlu gibi hissediyordum.

Vaktiyle çok güzel olduğu eski fotoğraflarından ve geçkin yaşında bile kendine duyduğu güvenden anlaşılan Semiramis, bir müzikhol ortağının olması gerektiği kadar sarhoş olmuştu. Borçlarını günü gününe ödeyen, güzel ve sağlam evlerde oturan, kendilerini çok düzgün bulan insanların hiçbir zaman anlayamacakları gecelerin dünyasında vücutları taze olduğu sürece var olabilen kadınlardan çok daha akıllı olduğunu, kendi aleminde söz sahibi olmayı başararak ispat etmiş olmanın verdiği güvenle, yeni tanıdığı ve şehveti, kadınlığı, sorumsuz bir boşlukta alabildiğine yuvarlanmayı vaat ederek, elinde tutmayı tasarladığı bana, hayatını anlatıyordu.

Hayatına çok erkek girmiş. O hiçbirini sevmemiş ama hepsinden işine yarayacak bir şeyler kalmasını sağlamış. Kiminden akıllıcı öğütler, kiminden rahat rahat harcayacağı kadar para, kiminden hastalıklı bir tutkunun biraz daha yaşanması için gözden çıkarılmış birkaç mücevher, kiminden birkaç tatlı anı. Kimiyle yaşadıklarından da ders çıkarmış. Şimdi yaşadığı ve pek memnun olduğu debdebenin henüz izini sürdüğü sıralarda metresi olduğu, yaşlıca, okumuş, biraz çirkin ve huysuz olmakla beraber, çok güzel kokan bir adam, ona aynen şöyle demiş : Semiramisler Semraların küçük didinmelerle kurdukları, mutlu görünen, sakil yuvaları dağıtırlar.

Böyle parlak cümlelerinin metreslerinin kafasına kazınmasını arzulayan, kaçık bir adımdı da, ona zorla mı ezberletmişti bu cümleyi, yoksa Semra'nın taşralı uysallığından belli belirsiz bir tiksinti duyan Semiramis isteyerek mi ezberlemişti, bilmiyorum. Ama bilerek ve isteyerek "kötü kadın"lığı seçen Semiramis'in ağzından bu cümle çıktığı sırada, zil uzun uzun, acıklı bir ısrarla çaldı. Şefkatli duygulara yakışan Semraların yüzünde bulunması pek mümkün olmayan o hain tebessüm Semiramis'in yüzünde çok kısa bir an belirip kayboldu. Kapıyı niye açmadığını merak ederek ona baktım. Mikail'dir bu, dedi. Çalar çalar gider.

Açılmayan bir kapının zilini yalvarırcasına çalıp çalıp giden bir adam. Mikail. Semiramis yerinden tembel hareketlerle kalktı, tanıdığı erkekleri ve onunla birlikte yaşadığıma göre beni de bayağı bir zevke sürükleyen siyah iç çamaşırlarıyla, hâlâ çekici olan vücudunun, sıcağa rağmen ahenkli hareketleriyle banyoya yürüdü. Mikail'e kapıyı açmamaktan müthiş bir zevk aldığını hissettim. Duşa girdiğini duydum. Suyun sesi ruhuma bir serinlik verdi. Semiramis'in o bir anlık tebessümünü hatırlayarak, bir zamanlar muhtemelen ardına kadar açılan kapı artık açılmadığı için gitmek zorunda kalan bu adamı, Mikail'i görmek istedim.

Bu kapı hiçbir şey vaat etmediğim halde bana açılmıştı, istediğim kadar tutabilirdim. Ama bunun benim için hiçbir önemi yoktu. Semiramis. Akıllı ama bayağı bir kadın. İstediğim zaman bırakıp gidebileceğim, ardımdan ağlasa da beni çabucak unutabilecek kadar feleğin çemberinden geçmiş, yaşlı bir yosma. Gitmiyorsam bunun sebebi, Semiramis'in bütün varlığıyla bana teslim olması değil, gidecek yeni bir yer, bir mekân, bir başka âlem aramaya üşeniyor olmamdı. Kayıp çocuklardan biriydim. Yenilmişliğin, geleceksizlikte kaybolmuşluğun hastalıklı duygularına varlığımı teslim etmiştim.

İnsanın ruhunu tamamıyla kaybettiğini sandığı bu derin boşlukta, belki de yaşanabilecek en son duyguydu kibir. Yine de kibirlenmekten kendimi alamadım. Mikail'i görmek, hatta kendimi ona göstermek için pencereye çıktım Mikail az önce ümitli ve atak adımlarla çıktığı merdivenlerden; muhtemelen kırılmış, başı önde inmiş, böğründe barındırdığı acılarla katılaşmış dar sokağa çıkmıştı bile. Artık adım atamadığı bu evde, bir başka erkeğin yaşadığını düşünerek, yerini alan o yüzü görmek için mi tam gidecekken başını kaldırıp pencereye baktı? Bilmiyorum. Sokak lambasının ışığında göz göze geldik.

Kara gözlerini gördüm. Yüzündeki gergin ve sert ifadeye rağmen çok mahzun bakıyorlar gibi geldi bana. Yazlık, siyah bir ceket giymişti. Beyaz gömleğinin yakalarını dışarı çıkarmıştı. Bana birkaç saniye baktı, bıyıklarına dokundu ve alelacele birkaç adım atarak kapının önüne park ettiği, içinin satılık mutfak eşyalarıyla

tıklım tıklım dolu olduğunu o sırada bilmediğim steyşın Anadol arabasına bindi. Beni görmemezlikten gelmeyi tercih ettiği çok belliydi. Ben kendimi hayatın akışına bırakmış, garip bir sarhoşluk içinde hiçbir rekabet ve aşk duygusu taşımadan, öylesine bakıyordum. Biraz önceki kibirli halim de geçmişti. Sıkılıp pencereye çıkmış, komşuların ışık sızan pencerelerindeki gölgeleri gözetleyen yaşlı kadınlardan bir farkım yoktu. Oysa Mikail'in beni hasmı olarak gördüğünü, ikinci karşılaşmamızda anlayacaktım.

Halinde acıklı bir telaş, acemice örtmeye çalıştığı bir kırgınlık vardı. Bütün sokak onun çaldığı kapının açılmadığını biliyormuş gibi utanmıştı. Sanki beni görmemezlikten gelerek bana ve Semiramis'e bir şans daha veriyor, kendince büyüklük gösteriyordu. Bu yüzden bir an önce sokağı terketmek istedi. Aramızda yaşanan o kısa göz buluşmasını derhal unutmak ve unutturmak arzusuyla arabasına bindi. Anahtarı çevirdi, ama gün boyunca sokak sokak dolaşmış yorgun Anadol çalışmadı. Onun avuçlarının terlediğini, kontak anahtarını defalarca çevirdiği halde, yaralı bir kuş gibi cik cik öten, ama bir türlü çalışmayan araba yüzünden fena halde küçük düştüğünü hissettim.

Arabayı çalıştıramayınca inmeye mecbur oldu. Yüklü olduğu için yerinden çok zor kıpırdayan Anadol'u, bir eliyle direksiyonu tutarak, kan ter içinde itmeye başladı. Park edildiği kapı önünden memnun, edebi bir huzur içinde dinlenmek istiyormuş gibi görünen bezgin Anadol, nihayet yokuştan aşağı kaymaya başladı. Mikail komik adımlarla koşarak arabaya bindi. Anadol gözden kaybolmak üzereyken çalışmak niyetiyle biraz homurdandı, sonunda çalıştı. Eski motorun kocaman gürültüsü sokakta yankılandı, giderek duyulmaz oldu. Sokak biraz önceki bayıltıcı sessizliğine dönmüştü. İçeri girdim. Mikail'in halini hatırlayıp gülerek, kendimi Semiramis'in kocaman yatağına sırtüstü bıraktım. Uyumuşum....

Şimdi düşünüyorum da, Mikail döküntü Anadol'unu çalıştırıp caddeye çıktıktan sonra arabayı durdurmuş, üstüne vinileks kılıf geçirilmiş direksiyonuna başını koyup, hırsından ağlamış olabilir.

Hayatın tanımlanabilir, ilkel duygularla, garip törenler halinde yaşandığı; ufak ayak sürçmelerinin bile, itibarları bir anda yerle bir ettiği raconlar dünyasında, Mikail'in düştüğü bu durum, ağır bir darbeydi. Hayat koşuşturmasından yorgun düşen Anadol kontağı ilk çevirişte çalışsa ve Mikail sokağı afili bir kalkışla terkedebilseydi; belki de aramızdaki bu sessiz kavga hiç başlamayacaktı.

Onu aşk rekabeti değil, başına gelen küçük aksilikler mahvetti. Ben uyuyarak onu unuttum. Aklımdan tümüyle çıkardım. Bu yüzden birkaç gün sonra, Semiramis'in oturduğu sokakta tekrar karşılaştığımızda onu tanımakta zorluk çektim. Semiramis bir sahil şehrinde iş almış, müzikholde çalışan birkaç kızla birlikte turneye gitmişti. Sanırım döndüğünde beni bulacağını ummuyordu. Bu turneye bir aşk imtihanı gözüyle bakmış, onu terketmemi istemediği için, buzdolabını bin türlü yemekle doldurmuştu. Gece hiç yatmamış, durmadan içmiştik. Sabaha karşı bir gün mutlaka onu bırakıp gideceğim için, uzun uzun ağladı. Onu avutmaya kalkmadım. İçkiden ve uykusuzluktan bitkindi. Otobüse biner binmez sızdı. Ben sebepsiz bir hürlük duygusuyla dolup taşarak şehrin uzun zamandır gitmediğim köşelerine gittim, çay bahçelerinde başımı masalara dayayarak uyukladım. Durgun sularda kendime baktım. Kendime dair küçük bir sevinç aradım. Yeni bir yol.

Öyle sıcaktı ki hava, bulamadım.

Sokağa girdiğim sırada, gitmenin tam zamanı olduğu halde, pencereleri ardına kadar açılınca serinleyen bir odada tembel tembel esneyerek yatmak fikri ya da düpedüz tembellik, hayata karşı derinden hissettiğim bu lezzetli tembellik; ayaklarımı yine Semiramis'in evine doğru sürükledi. Zaten yapışkan bir temmuz sıcağı altında inlerken değil ciddi bir karar almaya, basit bir program yapmaya bile imkân yoktu.

Dalgın adımlarla yürürken pencerelerden uzanmış, kara çekirdek çıtlatıp, kabuklarını sokağa tüküren kadın başlarına takılmıştım. Karşıdan eski, yorgun Anadol, inler gibi çalışarak ve büyük gürültüsüyle sokağı doldurarak geliyordu. Mikail apartmanın kapısına arabasını park edip indikten ve kendine şık bir duruş bulduktan sonra onu, o ilk gördüğüm gece de dikkatimi çeken bıyıklarından tanıdım. Bu karşılaşma için çalışmayan Anadol'unu yaptırdığı, özenle giyindiği, hatta mahalleye sergilenecek gösterinin provasını yaptığı belliydi. Saçlarını boyamış, ama şakaklarındaki birkaç tel kır saçı, özellikle bırakmış olmalıydı.

O beni birdenbire gördü. Çok heyecanlandı, eli ayağına dolandı. Sonra kendini topladı. Göz gözeydik. Sustalı bıçağını çıkarmak için elini cebine attı. Ama cebini bulamadı. Yıkana yıkana çekmiş pantolon paçalarının örtemediği beyaz çoraplarını ve bu halinin o fiyakalı duruşu nasıl bozduğunu görünce, elimde olmadan gülüverdim. Adımlarımın ahengini hiç bozmadan apartmana doğru yürüdüm. Nihayet cebini buldu, sustalısını çıkardı ve açıp kapamaya başladı. Aramızda çok kısa bir mesafe vardı.

Mikail'in kalbimde görmek istediği bıçaktan hiç etkilenmedim. Ruhum boşalmış gibiydi. Bu keskin çeliğin pırıltısı benim için sokaktan hızla geçen bir kedinin kuyruğu kadar anlamsızdı. Hatta ben, bizzat o bıçağa bir anlam katmak ve onu kalbimde hissetmek arzusuyla yürüdüm. Kayıp çocuklardan biri olmak hiç umurumda değildi. Öyle ki, o bıçak kalbime batsa bile, onunla gezip dolaşabilecek kadar gerçekdışı hissediyordum kendimi. Bu yüzden bıçağa doğru yürüdüm. Mikail'e karşı bir hareket olsun, raconlar dünyasında adım anılsın diye değil. Bıçağından aldığı güven kendine yetmiyordu, ellerinin titrediğini gördüm.

Bıçakla aramızda birkaç adım varken, karşı apatmandan çıkan, iri ve ağır küpeleri kulak memelerini yarmış bir kadın, eteğine yapışmış sümüklü bir kız çocuğunu sürükleyerek, Mikail'in yanına geldi, tam aramıza girerek, Sende cezve takımı var mı? diye sordu.

Mikail'in hiç hesap etmediği küçük bir aksilik, bütün sahneyi mahvetti. Bir kadın kalabalığı, satılık mutfak eşyasıyla dolu olan steyşın Anadol'u çevrelediği ve onlarca nasırlı, kızarık, şiş kadın eli, aralık duran bagaj kapağını açarak içini karıştırmaya başladı.

Bir anda başrolünü oynadığı filmden çekip çıkarılmış, ellerine aldıkları tavaların, düdüklü tencerelerin, kepçelerin fiyatlarını soran, çekişe çekişe pazarlık etmeye hazır kadınlarla kuşatılmıştı. Alışveriş denen tutkunun azdırdığı bu kadın kalabalığını yarıp filme devam etmesine imkân yoktu. Mallarını kadınların ellerinden kurtarmaya çalışırken, düştüğü bu gülünç durumla eğlenerek apartmana girdim. Yukarı çıkıp pencereden baktım.

Onu izlediğimi biliyordu. Bu yüzden mallarını satmaya, üç kuruş kazanmak

için dil döken, basit bir satıcı gibi görünmeye hiç yanaşmadı. Öyle öfkelenmiş ve öyle yaralanmıştı ki, hepsini sert hareketlerle toplayıp arabasına doldurdu. Hırsından titreyerek bindi. Kadınlar bunca zamandır mal aldıkları Mikail'in bu halinin sebebini anlayamadan, ona ağır sözler söyleyerek, hatta küfür ederek evlerine dağıldılar.

Bir önceki karşılaşmamızda çalışmayarak onu kahreden anadol, bu defa korkunç gürültüler çıkararak çalıştı. Kapanmadığı için havaya kalkan bagaj kapağının tangırtısına aldırmadı. Sokaktan hızla geçerken, çocuklar çil yavrusu gibi dağıldılar, bir elektrik direğini sıyırdı, bir çöp bidonuna vurdu. Ana caddeye çıktığında, vurduğu çöp bidonu sokağın aşağısına doğru çınlayarak yuvarlanıyor, onun düştüğü bu hâlâ yerlerde sürünerek gülen bir seyirciye benziyordu.

Bu olaydan sonra, uzun bir zaman Mikail'i görmedim. Hiç karşılaşmadık. Fakat bir süre sonra, onun beni izlemekte olduğunu hissettim. Temiz bir iş yapmak isteyen, profesyonel bir katil kadar sessizdi. Kendini göstermiyordu. Ama hep peşimde olduğunu biliyor, soluğunu ensemde duyuyordum. Öyle hoşlandım ki bundan, bazı geceler, yürüdüğüm yollardan ansızın geri dönmeye başladım. Bazen yakalanmamak için hızla koşarak uzaklaşan ayak sesleriyle karşılaştım, bazen, derin bir sessizlikle. Beni takip etmediği geceler sıkıcı geçer oldu. Vehimlerle örülü, sonunu çok merak ettiğim tatlı bir oyunun içinde kaybolmuş gibiydim.

Başlangıçta beni korkutup kaçırmak istiyordu. Sonra sonra öldürmek istedi. Bütün istediği, ben olmasam da ona kapılarını artık yapatmış olan Semiramis'i tekrar elde etmekti. Defalarca zilini çaldırdığı halde kapının açılmamasının tek sebebi olduğumu sanıyordu. Bu çok gülünçtü aslında. Zaten Mikail'in halinde de, aramızdaki garip ilişkide de, aşırı gülme sonunda yakalanılan ağlama krizine benzer, acıklı, tuhaf bir şey vardı. Semiramis benim için hiçbir şeydi, onun için her şey. Mikail Semiramis için hiçbir şeydi, ben her şeydim.

Sırf beni takip etsin diye, her gece müzikhole gitmeye başladım. Bu durum Semiramis'i çok sevindiriyordu. Bunun bir türlü bağlanmak olduğunu sanıyordu. Bağlanmaktı da aslında. Ama Semiramis'e değil. Celladıma.

Şimdi uzak, sakin ve tekdüze bir şehirde, hayatımın düzgün insanların safına katılmak için gönülsüz bir çaba gösterdiğim ve karanlığın şarkısından elimi eteğimi çektiğim şu aşamasında, Semiramis'i değil; bayağı da olsa, kaba, hain, zavallı da olsa, hüzünlü nefeslerle yaşayan müzikholü özlüyorum. Karanlığın kötü bir şarkısıydı orası. Aynı şarkıcı kızların seslerindeki pürüzler gibi, hayatın ağır darbelerinin yüzlerde derin izler bıraktığı, parlak ışıklarının sahteliğine sığınmış, ağlamaklı mekân...

Mikail'in beni korkutmaktan vazgeçip, öldürmeye karar verdiğini, bir gece müzikholde anladım. Semiramis muhtemelen eskiden metresi olduğu bir müşterisinin masasına oturmuştu, bir gözü bendeydi. Müzikholün 'zamane' olmak için sonradan yaptırılan, bu yüzden mekâna benim kadar yabancı barında, saheneye sırtımı dönmüş bir halde oturuyor, sessizce içki içiyordum.

Barın kalitesiz aynasında ifadesiz, yaşı belirsiz yüzüme bakıyordum. Bin yıl yaşamış gibi hissediyordum kendimi. Bundan derin bir üzüntü duydum. Hayatıma neden bu kadar yabancı kaldığımı sordum kendime. Mikail'in adı geçince kendimden koptum. Mikail'den bahseden garsonla barmenin konuşmalarına

kulak misafiri oldum. Onun bir zamanlar Semiramis'in sevgilisi olduğunu biliyorlar mıydı, bilmiyorum. Üçümüzü birbirimize bağlayan bu garip ilişkiler yumağının ne kadarının müzikholdekiler tarafından bilindiği beni hiç ilgilendirmedi.

Barmenle garson onları dinlediğimi farketmeden konuştular. Mikail bir silah almak için steyşın Anadol'unu satmış. Ama parayı alıp, sana bir parabellum getireceğim diyen adam kayıplara karışmış. Acılı haykırışlarla çalışan yorgun Anadol'un sesini uzun zamandır duymadığımı, o anda hatırladım. Barmen bu hazin aldatılışa güldü. Kimi vuracakmış o silahla, diye sordu. Garson, Kim bilir, dedi. Belki de kendini vuracaktı...

Mikail'le yaz sonuna kadar hiç karşılaşmadık. Beni eskisi kadar sık takip etmiyordu. Belki de silah getireceğim diye parasını alıp kaçan adamın peşine düşmüştü. Yine de onun beni takip edip etmediğini hissediyor, bazı geceler kapkaranlık uzanan sokaklarda yürürken, arada bir dönüp arkama baktığımda, giderek zayıflamış incelmiş bir gölgenin apartman girişlerine sığındığını görüyordum. Sonra yaz bitti. Onun beni takip etmekten usandığını sandım.

Bir ekim akşamıydı. Havada erken gelecek bir kış alameti vardı. İnce, pis bir yağmur yağıyor, yaşamaktan bezmiş bu şehri, daha beter sıkıntıya boğuyordu. Semiramis yine o boktan turnelerden birine gitmişti. Sokaklarda dolaşıp, bu talihsiz şehrin ölümünü seyrettim. Üstüne ağır gibi çöken bulutlara baktım. Yüksek tepelere çıktım, belki hâlâ içinde temiz kanın aktığı bir damar görürüm, heyecanlanırım ve yeni bir yere gidebilirim diye. Hiçbir şey bana heyecan vermedi. Yüzümü, saçlarımı ıslatan, beni üşüten yağmur bile. Yeni bir başlangıç için gitmek fikri bana zor, hatta imkânsız göründü. Semiramis'in, içinde hızla yaşlandığım evine döndüm.

Sokağa girdiğimde daha karanlık basmamıştı. Ara ara yağıp sokaklarda lüzumsuzca su birikintileri oluşturan yağmur dinmişti. Yine de ağırdı hava. Sokağın geleceksiz ve ümitsiz çocukları top oynuyorlardı.

Mikail'i Semiramis'in apartmanının girişinde buldum. İyice eskimiş ceketinin yakalarını kaldırmış, kapı önündeki taşlığa büzülüp oturmuştu. Başını duvara dayamıştı. Saatlerdir beni beklemekten yorulmuş, uyuyakalmıştı. Yanına yaklaşıp dikildim. Tıraşı uzamıştı. Halinde o eski havasından eser yoktu. Hafiften horluyordu. Uyanıp beni görmesini ve küskün bıçağını tam kalbime saplamasını istedim. Ama uyanacak gibi değildi. Eğildim, hafifçe omuzuna dokundum. Uyan demek istedim. Uyan ve bağrıma saplayacağın bıçakla bu bitmez tükenmez boşluktan beni kurtar! Uyanmadı.

O sırada çocuklardan birinin vurduğu top yüzüne geldi. Birden uyandı, beni görmeden yerinden fırladı, küfrederek çocukların üstüne yürüdü. Yakaladığı topu, kalbimde istediği bıçakla yardı. O anda göz göze geldik. Top ve bıçak elinden düştü. Doğrusu insanı intihara sürükleyecek kadar şanssızdı.

O günden sonra, beni takip etmeyi kesinlikle bıraktı. Yine de ara sıra karşılaşıyorduk. Beni görünce hızla sırtını dönüyor, aceleci adımlarla uzaklaşıyordu. Çok zayıflamıştı. Bu yenilgi onu bitirmiş gibiydi. Benim geçtiğim sokaklardan geçmiyor, benim bulunabileceğim mekânlara hiç uğramıyordu. Bir gün, bir semt pazarında karşılaştık. Küçük bir tabla üzerine birkaç düzine Paşabahçe bardak

dizmişti. Gelip geçenlerin dikkatini çekmek için üç bardağı bir jenglör gibi havada çeviriyor, ona bakıp geçen kadınların arkalarından sesleniyordu. Beni görünce havada çevirdiği bardakları tutamadı.

Bu karşılaşmadan sonra durumunun daha da kötüleştiğini, çok yaşlandığını duydum. Galiba enine boyuna düşünmüş ve talihin benden yana olduğuna karar vererek, pes etmişti. Artık beni takip etmediği için müzikhole gitmeyi bırakmıştım. Hayata dair, insana dair ve Mikail'e dair, hiç de gülünç olmayan şeyler düşünerek vakit öldürüyor ve içki içiyordum. En büyük aşkını çalarak ve çaldığım aşkı ziyan ederek mahvettiğim adamın yokluğu beni fena halde sarsmıştı. Eskiden onu hatırladığımda gülerdim. Artık gülemiyordum. Bunun sıcak suyun içinde bileklerimi kesmek gibi bir şey olduğunu anladım. Bileklerimi keserken hiç acı duymamıştım, ama şimdi ruhum sızlıyordu.

Öyle çok içiyordum ki, bir gece evdeki bütün içkileri bitirdiğimi fark ettim. Gecenin çok geç bir saatiydi. Her yer kapanmıştı. Mecburen müzikholün yolunu tuttum. Karlı bir geceydi. Sokaklar buz tutmuştu. Şehrin en kirli kanının aktığı, en arka sokaklarından dolaştım. Teneke varillerde yaktıkları ateşlerde kirli ellerini ısıtan sokak çocuklarının, kuytu köşelere serdikleri mukavvaların üstünde yatmaya hazırlanan evsizlerin, zayıf ama sıcak sokak kedilerine sarılmış tinerci çocukların, dövüşen ya da dayak yiyen travestilerin, insanlardan korkmayı bile unutmuş, soğuktan ve açlıktan uluyan sokak köpeklerinin arasından geçerek yürürken, siyah ve sarkmış bir paltoyu takip ettiğimi farkettim.

Barın en tenha köşesine oturmuş, başını öne eğmiş, bira içiyordu. Sessizce yanına gidip oturdum. Hiç kıpırdamadı, başını kaldırıp bakmadı. Beni tanıyamadığını düşündüğüm bir anda, gözlerini bira bardağına dikerek, eskiden züccaciye dükkânım vardı dedi. Cam satardım. O çok şey isterdi, alırdım. Sonra sen çıktın. Şimdi hiçbir şeyim yok... Bardağı başına dikti, titreyen elinin tersiyle ağzını sildi. Kızgın değil, düşman değil, öfkeli değil, müthiş acı veren bir sesle, keşke onu sevseydin dedi. Sevmedin, beni mahvettin.

Çıktı, gitti. Yerimden kalkamadım. Neden sonra ağladığımı farkedip dışarı çıktığımda, sokağın ucunda bir teneke varilin içinde yanan tahta parçalarının cılız ışığında, onun kara paltosunu sürükleyerek yürüdüğünü ve gecenin derin karanlığına karıştığını gördüm. İşte o gece Mikail'in kalbi durdu.

FARUK DUMAN

Atlar Sabırsızı

KOKULAR, uzaklaş, uzaklaş diye avazım çıktığı kadar bağırırdım, bin bir çeşit. Dururdu orada. Sırıtırdı. Sırıtınca beni küçümsediğini anlardım tabii, o zaman sinirlenirdim. Ellerim kaşınırdı. Bacaklarım. Sanki ben kendime engel olurdum da, bacaklarım, tutup bensiz gitmek isterdi. Vücudum, kuşkusuz, benden çok kızardı ona. Halil. Karşımda durup küçümserdi beni. İnanılmaz bir küstahlık. Beni çileden, zıvanadan çıkarırdı. Uzunca bir yolun ortasında. Uzun da laf. Bitmek bilmezdi, hiç bilmezdi. Ne zaman kararımızı verip yola koyulsak, kokular, o uçsuz uzaklığa şaşar kalırdık. Tarlaların ortasında, değişik renkler, yorgun, üşengeç bir yılan gibi uzayıp gitmiş toprak yolda. Uzaklaş, uzaklaş. Halil. Karşımda durur, benim inadımı küçümser, sırıtırdı. Bense tutup onunla yarışmak isterdim ve bu isteğimin nereden geldiğini doğrusu hiçbir zaman anlayamadım. Büyüklük taslardım bir yandan da, uzaklaş, uzaklaş, sen önde başla, derdim. Keyfi yerindeyse, peki ulan, uzaklaşıp bir sporcu gibi eğilirdi, parmaklarını hafifçe toprağa da değdirirdi elbette. O zaman, bütün görkemiyle, o azgın tabancanın patlamasını beklerdi. Çok geçmeden sıkılırdı da tabanca ve böylece, yol uzunmuş, bitmek bilmezmiş, unuturduk.

"Uzaklaş... uzaklaş..."

"Tamam ulan!"

"Tamammış."

Sonra koşardık. Koşunca her şey değişirdi ve toprak renkten renge girerdi. Yoncaların kokusu. Alçalıp yükselen ufuk, ağaçların tepesi – her şey değişince, durduğunu zannettiğimiz nesneler daha çabuk dururdu. Demek biz de. Zaten karnımızda bir yanma başlardı çok geçmeden. Yükselirdi, yükselince kollarımız, burnumuz, uf! İnsan koşmaya başlayınca bir kez, çok sürmez, kısa bir rahatsızlık, sonra doğasının değiştiğini keşfeder. Omuzlarında köpükler belirir. Kalçalarında. Toprağa, mısır tarlalarına, söğüt ağaçlarına hükmeder. Öyle güçlenir. Çok geçmez, ayaklarının altında çakıl taşlarının inim inim inlediğini, keseklerin patlayıp savrulduğunu hisseder. Bir derenin kıyısına varsa, durup düşünmez. Gözlerini kırpmaz. Ne kırpacak. Korkaklar kırpar. Korkaklar iyi koşamaz. Koşsalar da sınırı geçemezler. Sınırı geçen insanın kalçalarında köpükler savrulur, ayak sesleri sıradanlaşır (normalde ayak sesleri sıradan değildir, öyle değil mi. Dikkat çekicidir. Ama gözünü kırpmadan koşabilen bir insan için kendi ayak sesleri, kuşların cıvıltısı gibi, böcekler gibi normaldir, eskidir. Gündelik bir şey). Neyse.

Sahnenin üzerinde, bir döner koltukta, oldukça yorgun bir kız oturuyor. Belli

belirsiz. İçerde görüntüler yumuşayıp yayılmış, renkler silinmiş. Işık isteksiz, savruk. Sesler öyle, kimseye ait değil. Kendisine de. Şarkılar. Olmasalar da olur. En azından kız için. Kendisi için. Elinde cızırtılı bir mikrofon. Bezgin dudaklar. Herhalde. Müziğin ritmiyle uyumsuz bir biçimde inip kalkan dizler, dökümlü sarı bir kazak. Kızın arkasında, daha güçsüz, daha... Tarif edilemeyecek bir çalgıcı. Karanlık da değil. Karanlık da silik. Salonda, masaların başında, sarmaş dolaş; belirsiz yüzler. Karanlığa gömülmüş. Canı istediğinde parlayıp sönen renkli ışıkların içine. Sonra duvarlarda, kadehlerin üzerinde belli belirsiz kımıldayan...

"Biraz peynir..."

Bir işim olduğunda (işsizlik ne acı verici bir şey), akşamları bara gitmeye başladım. Sevmezdim. Şimdi de sevdiğim söylenemez (bu arada bir kadın giriyor içeri). Üniversiteden kalma bir heves. İlkgençliğimden de. Üniversitede herkes içerdi, ben inatla karşı çıkardım. İlkgençliğime gelince (uzun boylu bir kadın, daracık bir elbise) : Faça vardı. Faça gerçi çok içerdi ama içmeye hiçbir zaman alışamamıştı. Zavallı, bir kadeh Güzel Marmara (yoksul alışkanlığı, şarabın başka hiçbir markasına itimat etmezdi) bile suratının morarmasına yeterdi. O zaman ben korkardım tabii :

"Bu mereti hiçbir zaman içmeyeceğim."

İçmezdim de (sıkı, köpük köpük, iştahlı kalçalar, upuzun, çengel bacaklar).

Faça, Halil'le birlik olurdu o zaman, kendi suratının kızartısına bakmaz, benim korkaklığıma gülerdi. Halil de gülerdi ama (uzayıp kalçalara değmiş saçlar) onun hakkı vardı : Halil, (inanılmaz gelebilir) bir oturuşta beş şişe Güzel Marmara'ya, bana mısın, demezdi. Amma şaşırırdık. Soluğumuzu tutar, beklerdik. O övünçle içer, devam edebileceğini, ama küçük bir işi olduğunu söyler (küçük, ama kanat kanat şahlanmış bir burun) giderdi.

"Peynir..." Zaman zaman durur, artık bir işim var, diye düşünürüm. Bir işim olduğunu unutmuşumdur. Durup dururken hem de. Yolda, karşıdan karşıya geçerken, evde (bir dizini büküp ayak ucunu yere dayamış) kitap okurken. Sonra ansızın anımsarım. Şimdi yine anımsadığım için söylüyorum bunu : Bir işim var..

(Barın önünde, ayakta durmuş, içki kadehini iki elinin arasına hapsetmiş.

Zaman zaman titreyen, sanki üzerindeki sinekleri kovmaya çalışan bacaklar, oynak, yutkundukça yer değiştiren kalçalar. Bükülen sağ diz. Yere yaslanan ayakucu. Sonra kulakları açmak istercesine savrulan – ama zorlukla savrulan – upuzun saçlar, işte o zaman beliren burun kanatları. Hava soğuk. Gerçekten soğuk. Saçlar savruldukça burundan çıkan, çıkıp soğuğu dehşetli bir homurtuyla delen buhar. Hırıltılar, titremeler, sonra ansızın uysal, itaatkâr bir duruş. Karanlık. Belirsizleşmiş yüzler, silinmiş renkler, kokular. Ansızın baskın gelmiş, ilk sırayı ele geçirmiş bir toprak kokusu. Keskin, inandırıcı bir koku ve daha çok kadının boynunda belirip yayılmış ter. Sonra yine bitip tükenmez hırıltılar, anlamsız boyun büküşler, titremeler, iştahlı kalçalarda beliren köpükler ve soğukta o köpüklerden çıkıp dağılan buhar. Çok geçmeden içki kadehini bırakıp ayak değiştiriyor kadın, titrek, obur kalçalar açılıp gevşiyor. Ayaklarının altında toprak eziliyor tabii, görkemli hırıltılar içinde çıkıp gidiyor, gidip kim bilir, uzak bir çiftlikte konaklıyor...)

Faça bizimle hiçbir zaman koşmaz, buna cesaret edemezdi. Bu yüzden uzakta durur, ağzı kulaklarında, hakemlik ederdi. Kuralları da bilmezdi.

"Ayaklarınızdan biri sürekli yere değmeli, ikisi birden yerden kesilirse faul veririm..."

Böyle saçma sapan şeyleri savunurdu. Ne kadar aptalca. Bu, yürüme yarışının kuralıdır. Yürüme yarışında ayaklar yerden kesilmemelidir. Böyle koşulmaz. Bunun tersi, benim rüyalarıma girerdi. O zaman, koştukça kendimi daha hafif hissederdim. İçime bir kanguru girerdi belki, her adımda daha uzun bir mesafeyi kat ederdim. Yerden de daha çok yükselirdim ve irili ufaklı evlerin arasında koşuyorsam kırmızı çatıları görürdüm. Kendimi o çatıların üzerine atıp güneşlenmek mi istemezdim, bacaların içinden düşüp evlere konuk olmak mı geçmezdi içimden? Zıpladıkça zıplardım ve bir cambaz olmaya karar verirdim ansızın. Bir sirkte. İri memeli şarkıcıların arasında, aslanların böğürtüleri içinde. Kalabalık. Şen kadınlar, kurnaz kocalar, çocuklar. Alkışlar, pasta börek kokuları, şehvetli bakışmalar... Sonra kavgalar, katılımcısı çok dövüşler, tabii bütün bunların arasında zıp zıp zıplayan bir cambaz, ben. Kadınların yüzünde bir hayranlık, öyle zıplayıp taklalar atardım tabii. Her taklada da yer gök kalabalığa keserdi, kalabalığın içinde kendimi güvende hissederdim.

Faça bunları bilmezdi. Onun bildiği, çok çok, hızlı yürümekti, bu kadardı. Koşmaya kalksa bileği burkulacaktı sanki, canı yanacaktı. Bize göreyse, yansındı; anasını sattığımın, bir bilek...

"Sus ulan! Karıştırdın yine!"

O zaman Halil yüzünü buruşturur, iğrenç bir hayvana bakar gibi bakardı. Faça. Yazık. Nasıl da hiçbir şey olmamış gibi dururdu. Ağzında bir düdük, seyrek, savrulmuş, pırıl pırıl saçlar, gidip bir ağacın dibine oturur (sonradan bu ağaçlardan birinin tepesine bir kulübe yapmaya girişecekti), ciddiyetle :

"Yerlerinize geçin," derdi.

Böylece geride kalırdı birden ve biz derin hırıltılar içinde, uzaklaş, uzaklaş, birbirimize avanslar vererek, toprak yolda – deyim yerindeyse – yolun isteğini yerine getirirdik. Köpük köpük. Baldırlarımız açılıp gevşerdi tabii, ayaklarımızın altında çakıl taşları parçalanır, yoncalar boyun bükerdi. Sonra çaresiz sinekler çarpardı burnumuza ve yarasalar. Burun kanatlarımız genişler, yelelerimiz savrulurdu. Sırtımız titrerdi zaman zaman ve gözlerimiz gözkapaklarımızın altında dönüp, uzaklaş, uzaklaş, dururdu. Halil'i görsem, boynunu nasıl çevik hareketlerle kasıp kasıp bıraktığını görürdüm çok çok, ayaklarının altında yanıp sönen pırıltıları sonra. Sonunda, bitmek bilmez hırıltılar içinde kazanırdım koşuyu ve Halil'e, iflah olmaz bir amatöre nasıl davranırsam, aynen öyle davranırdım; küçümseyici bakışlarla...

Ablamın saçları uzuyor, (daha doğrusu) öyle uzadı ki, bu uzunluğu ölçme olanağımız kalmadı. Bu yüzden, uzayıp uzamadığı da önemini yitirdi tabii. Ablam. Başlangıçta, upuzun saçları olsun diye sabırsızlanırdı ama geçti odasına, sedirin üstüne bir bağdaş kurup oturdu. Biz de, ben, annem, babam ve teyzem, uzayıp evin dört bir yanına dağılmış saçları topladık gayretle ve götürüp ablamın odasına doldurduk. Yazık. Odanın içinde hareket edemiyor şimdi, oturmuş, sa-

bırsızlığının esiri olmuş ablam. Yine de, zaman zaman neşeleniyor elbette, derinden, saçlarının arasından, boğulmuş kahkahalar geliyor. Anlamsız kahkahlar. Kim bilir neye gülüyor ve belki çıldırıyor.

"Façaaa... Façaaa... Bir su..."

Nuran ve ablam, yazları kol kola girer, bir aşağı, bir yukarı, mahalleyi altüst ederlerdi. Gülüşmeleri evleri sarardı, çın çın öterdi. Delikanlılar evde. Usulca aralanan perdeler. Ablamın ve Nuran'ın yeni yeni irileşmiş memeleri. Fırlatılan kaçamak bakışlar, çalınan ıslıklar. Belki bu yüzden çıkan kavgalar. Göz süzmeler. Buluşma sözleri ve tutulmayan sözler sözler...

"Anneciğim... Anneciğim..."

Belli bir yaşa kadar babam bütün bunlar için izin vermişti ablama, ama şimdi, sabırsızın biriydi ablam. Saçlarının isteği gibi.

Şimdi, odasına (aslında saçlarına) çekilmiş, belirsiz iniltiler içinde (belki Façaaa... Façaaa... Bir su getiiir, diye sesleniyordur bana) yaşamını sürdürüyor. Bazı geceler, saçların engeli sayesinde boğulmuş homurtular duyuyorum. Sonra derin titremeler ve ablamın odada dolaştığını hissediyorum. Yönünü el yordamıyla buluyor ve belki bulamıyor. Bulamayınca topuklarıyla yeri dövüyor. Derin derin soluyor ve soluğunu her defasında acayip, tanımlanamaz gürültülerle bırakıyor. Ama zavallı.

Bütün bu sesler öylesine silik ki. Bizim için. Kendisi için de. Homurtusunu yeterince duyamıyor ve buna gün geçtikçe daha hayvansı tepkiler veriyor. Sabırsızlığın sisi ve artık su içilecekse onu da o sabırsız saçlar içiyor.

Sahnenin üzerinde, bir döner koltukta, oldukça yorgun bir kız oturuyor. Zorlukla görüyorum kızı ama vücudunun yorgunluğu bezgin bir mırıltı olup yayılmış sanki içeriye. Barın havası yoğunlaşıp neredeyse katılaşmış artık. Donmuş. Az önce ışıklar da silindi iyice, yenildi. İçkisini barın üzerinde öyle yalnız bırakıp çıkan kadın geldi gözlerimin önüne. Kadın, saçlarını, sanki çevresinde uçuşan sinekleri kovar gibi savura savura, tutup ben de çıktım. Garson beni tanır, yol gösterir. Şimdi de. Soğuk. Bir gece bir at görmüştüm. Yine böyle soğuk. Parmaklarım incelip birer havuca dönüşmüş, taş sokaklar da imansız buzlar, sarkıtlar... Evlerin camları buğulanmış. Eh! Buğulanınca da bütün gerçekliğini yitirmiş. Kediler. Sağda solda büzülüp kalmış. Kalınca... belki karınlarının altında yavrularını... o soğukta yavru mu, sonra her yerde bir at görüyorum. Bu at, inatçı bir çocuk olmuş, beni takip ediyor ama çoğu zaman görüntüler, saydamlaşıp, iç içe geçip bu atı sanki alıp gidiyor. Böylece, bir siste, artık atın üzerinde miyim, yoksa onu uzaktan yalnızca öyle görüyor muyum, bilmiyorum. O da, kurnaz, ayak sesleriyle kışkırtıyor beni ve bu sesler çoğalıp dalgalanıyor çevremde, gözlerimin önünde kalabalık, uçsuz bir ırmak olmuş askerler koşuyor. Ellerde, havaya dikilmiş süngüler, başlarda görkemli kalpaklar, boğuk, anlaşılmaz sesler. Çoğalıp yiten. Bir tepeye çıkan... tepeden inen... tepeye çıkan... askerler. Arada atın son derece anlaşılır kişnemeleri, belki korkan. Parıldayan nallar, birer demirci körüğünü andıran göğüsler, atın tarif edilmesi olanaksız burnundan çıkıp soğuğu yaran inatçı bir soluk ve inanılması güç homurtular. Sonra yine hep askerler. Oluk oluk ve askerlerin gittiği yerde devasa, tahtadan bir at...

"Niye geldin?"

"Kusura bakmayın, haberim yoktu."

"Çıkamazsın artık. Uygun zamanı kolluyoruz, seni de bırakmayız, bizi bekleyeceksin..."

Başıma geleceklerden korkuyorum sonra ve tahta atın aklının ucundan bile geçmiyorum. Ama ara sokaklarda nal seseleri duyuyorum yine, derin derin soluk alışlar... verişler duyuyorum. Kurnaz, belli belirsiz düşünen iniltiler duyuyorum sonra...

Her koşunun gizli bir isteği var. Bunu biz bilemeyiz, kendi isteklerimizi de bilemeyiz. Her koşu yalnızca kendi isteğinden de oluşmuyor çünkü : papatyaların isteği var, ezilme korkusu, yoncaların ve uzakların. Ağaçlardaki hışırtıların. Köstebeklerin. Toprağın zangır zangır titremesi, utkun alçalıp... yükselmesi... alçalıp... Mısır tarlalarının, hırsızlıkların ve şurası kesin : kendisine alışmış her şey nasıl çılgınca şaşırıyor. Değişikliğin çılgınlığı.

Kız belli istiyor. Oğlan da istiyor. Belki daha çok. Daha çok. Böyledir. Oğlanın dizine uzanmıştır. Uzanınca gevşemiş, bulunduğu yerde hafifledikçe hafiflemiştir. Oğlan da hafiflemiştir. Bir ara kıza bakmıştır. Kız bunu farketmiştir tabii. Bakmamıştır ama farketmiştir. Hafifledikçe işte böyle her şeyi kendiliğinden görür, farkeder olmuştur, her şeyiyle gözdür yani, her şeyiyle tendir. Oğlan farklı mıdır, değildir. Oturdukları (uzandıkları) ağacın dibinde o da iyice hafiflemiştir. Belki yumuşadıkça ağaca dönüşmüştür oğlan, toprağa dönüşmüştür. Toprağın üzerinde ölmüş, oracıkta kuruyup kalmış bir böceğe dönüşmüştür. Kızın her şeyi farkettiğini farketmiştir. Sonra bu saydamlıkta, kim bilir, böyle bir şeye gerek bile kalmamıştır. Gerçekten kalmamıştır. Hiçbir şeyi farketmeye gerek kalmamıştır. Kendileri açısından tabii, karşılıklı sıcaklıkları açısından. Hafiflikleri, uzanıp yumuşamışlıkları açısından.

Sonra ne olur. Oğlan kıza bakmıştır. (Söylemeye gerek yok, kız farketmiştir). O zaman kızın eli hareket etmiştir, elin kendi isteğidir bu kuşkusuz. Tamamen kendi isteği. Hareket etmiştir. Belli belirsiz. Bu belirsizliğin de, bu hareketin de pek çok anlamı vardır. Bütün bunlar oğlanın da kızın da içinden geçmiştir. Bir çırpıda geçmiştir. Oğlan değişik anlamları düşünmüştür. Kız da düşünmüştür. Elin isteğini kız da düşünmüştür. Düşününce, birlikte düşününce, belki birlikte gülümsemişlerdir. Ağaçtan bir karınca düşmüştür.

Uzakta, upuzun mısır tarlaları. Ağaçlar, hışırtılar, kokular, nane kokusu. Sonra ansızın sesler gelir. Ayak sesleri. Birilerinin ya işi vardır, aceleyle yürürler, ya koşarlar.

O zaman kız katılaşır ansızın. Oğlan da katılaşır ve her koşunun gizli bir isteği var. Bunu biz bilemeyiz. Bizim isteğimiz, hiç değilse, uzağı, ufku net, belirli bir çizginin üzerinde görmektir. Koşunun isteği ise, farklıdır : toprağın zangır zangır titremesi, ufkun alçalıp... yükselmesi... alçalıp...

Ben öyle küçümseyici bakışlarla baksam, Halil gider bir ağacın altında otururdu. Küserdi. Şöyle suratını asar, elindeki bir dal parçasıyla oynardı. O zaman Faça, bu işe sanki benden çok sevinirdi. Zaten sevinirdi. Halil'se konuyu değiştirmeye... Halil, iyi konuşabilmek için canını verirdi. Başka bir şey bilmezdi zaten, ağaçları tanımazdı, balıkları. Tabii çoğu zaman, altta kalmamak için, diyelim söz ağaçlardan açıldıysa, dudaklarını büzer, sanki kırk yıllık bir bahçıvanmış da, to-

Ne Yazıyor, Ne Okuyorlar

Şebnem İşigüzel

GÜNLERİM "beklemekle" geçiyor. İyi kalpli okuyucular bir yazara yalnızca ilham perisini beklemeyi yakıştırabilirler. O iyi kalpli okuyuculara göre yazarlar vezne kuyruğunda beklemez, misafir beklemez, elektrikçi beklemezler. Onlara göre yazarlar buhardan oluşmuş düşsel bir yaratık gibi oturur yazarlar. İşte o iyi kalpli okuyucular bir yazarın bebek beklediğine inanabilirler mi bilmem, ama ben bir bebek bekliyorum.

İstanbul son üç yüz yılın en sıcak yazını yaşıyormuş. Yani ben şu anda Kanuni Dönemindeki bir gebeyle aynı kaderi paylaşıyorum. İnsan, karnı ayak parmaklarını görmesini engelleyecek kadar büyüyünce işte böyle tuhaf şeyler düşünüyor. Ara sıra aklıma yazar olduğum, yarım bıraktığım bir romanımın olduğu da gelmiyor değil... Öyle zamanlarda masamın başına geçiyorum. Ama karnımdaki dikkatimi dağıtmak için ciddi bir tekme atıyor. Günlerdir beklettiğim roman kahramanlarım sağ olsun bu durumu anlayışla karşılayıp, "Estağfurullah," diyorlar. "Biz seni kaldığımız satırda bekleriz. Virginia Woolf bile doğurmadığına pişman oldu. Hayattaki en önemli şey karnında taşıdığın bebeğindir." Ben de gönül rahatlığıyla yazmakta olduğum romanı, romanım için öğrenmeye çalıştığım fiziği bırakıp bebeğimin bana emrettiği şeyleri yaparak günlerimi geçiriyorum.

runlarına eski günlerini anlatıyormuş gibi konuşurdu. Elleriyle havada daireler çizerdi o zaman. Sözcükler yetmezdi. Yetmeyince gözleri girerdi devreye, büyüyüp küçülür, parlayıp söner, sözcüklerin arasında oluşan irili ufaklı boşlukları doldururdu. İşin garibi, bütün bunları o sırada uydurudu Halil. Ağaçların bakımından söz ederdi mesela, çiçeklerin türlerinden. Uzun uzun (bu sırada Faça başka şeylerle ilgilenirdi mutlaka, çakısıyla oynardı sözgelimi, hiçbir şey yapmasa, uzaklara bakardı) konuşabilirdi.

"Uzaklaş, uzaklaş..."

"Taman ulan..."

"Tamammış..."

Sonra, hiçbir şey olmamış gibi doğrulurdu. Dururdu orada. Sırıtırdı. O zaman sinirlenirdim. Ellerim kaşınırdı. Bacaklarım. Vücudum, kuşkusuz, benden çok kızardı ona. Halil. Karşımda durup küçümserdi beni. Beni çileden, zıvanadan çıkarırdı. Bin bir çeşit, uzaklaş, uzaklaş diye avazım çıktığı kadar bağırırdım, kokular...

NALAN BARBAROSOĞLU

Si Minör, Sol Majör

HİÇBİR şey göremiyorum. Çok karanlık. Uğultuda sesleri birbirinden ayırt edemiyorum. Tanrım, çok karanlık. Neredeyim ben?.. Hiçbir yere dokunamıyorum. Uğultu içinde yüzüyor gibiyim. Bacağım niye bu kadar ağır? Kayıyorum... Birisi beni tutsun. Korkuyorum. Lütfen birisi tutsun beni... Neden sesimi duyamıyorum? Sesim, sesim nerede? Kayıyorum. Çok karanlık; karanlıkta kayıyorum. Korkuyorum. Yardım edin... Lütfen birisi bana yardım etsin. Neredeyim?.. Neden kimse yardım etmiyor?.. Kayıyorum, hep kayıyorum...

Sabah... Güz güneşi... Yüzümü okşayan lodosla oynaşıyor olmalı güneş. Çok uzun süredir duymadığım, heyecana benzer, coşkuya benzer kıpırtılar uyanıyor içimde. Yenileniyor gibiyim. Kendime ait, daha önce yaşamadığım duygularda yüzüyorum sanki. Hoşnutluk gibi... Doygunluk gibi. Elimi yüzüme götürüyorum, sakallarım epey uzamış, elime batmıyor, kayan gözlüğümü düzeltiyorum. Ilık rüzgâr ve güneşle ısınan yüzümden tüm bedenime yayılan dalgalarla sarıp sarmalanıyorum. Martıların, dalgaların, çakıltaşlarının arasında gezinen suyun sesi dolduruyor içimi. Gökyüzü çok mavi, bulutlar çok beyaz olmalı. Her şey, kırık sarı bir ışıltıyla yansıyordur şimdi. Öylesi bir ışığın kokusunu duyuyorum. Yaprakların yeşilden sarıya geçiş hazırlıklarını hissediyorum. Mevsimlerin, iklimlerin kokusu varmış meğerse, renklerin ve ışıkların da! Ellerimle ağzımı kapatıyorum; nefesimin sıcaklığı yüzüme yayılıyor. Bu sıcaklığı seviyorum. İçimi dolduran sevinci seviyorum. Bu an hiç bitmesin istiyorum; sonsuza kadar bu bankta oturmak istiyorum.

Gözlerimin üstündeki ağırlıkla kendime geliyorum. Kaymıyorum... İyi. Sanki kirpiklerim birbirine yapışmış. Uğultu yok... Sessizlikte bir sandalye bacağının taş zeminde çıkardığı sesi duyuyorum. Sesin geldiği yeri, nerede olduğumu görmek istiyorum. Dudaklarım şişmiş gibi, ağzımda kuruluk... Elim, kolum, gövdem, bacaklarım, ayaklarım nerde?.. Neredeyim ben? Bu karanlık neresi?..

Renkler ve ışık ne kadar süredir yok yaşantılarımda?.. Ne kadardır sonsuz karanlıkta keskinleşip büyüyen seslerle, kokularla, dokunuşlarla yaşıyorum. Boyutsuzum. Boyut olmayınca, uzam olmayınca zaman da yok sanki. Saatin üç olmasıyla, yirmi üç olması arasında hiçbir fark yokmuş meğerse. Değişen, sesler, kokular ve ısı. Zamansal ve uzamsal farksızlıkta yüzüm yok gibi, ellerim yok gibi, adım atarken ayağımın altında zemin yok gibi. Garip bir boşluk; tanıma gelmeyen, sözcüğüne sığmayan...

İnsanların portrelerini sesleriyle çiziyorum artık. Yeni duyduğum bir kadın sesi örneğin, bende yüzüne ait imgeler yaratıyor. "Kumral bir kadın olmalı bu," diyorum, "gözleri birbirine yakındır; kirpikleri uzun bir kadının sesi, bu ses." Yanağının alt kısmına, çenesine yakın bir yere doğumundan kalmış bir leke oturtuyorum usulcacık, kafamın içinde, öyle dinliyorum kadını. O kazada geçirdiğim travmadan beri böyle bu. Seslere surat çizilir! İlk zamanlar... Neyse şimdi düşünmemeliyim bunları, ılık güneşin, lodosun, çakıl taşları arasında şıkır şıkır dolaşan suyun, ağaçlardaki çıtırtıların keyfini çıkarmalıyım... Renkli renkli sandallar hayal ediyorum, Adalar'a yakın... Sandalların birinde, daha ilk günlerinde okulun, dersleri kırmış, canı sıkkın liseli bir kız oturuyor, kiraladığı sandalla her şeyden uzaklaşmaya çalışan ama uzaklaşmayı beceremeyen. Gençliğinin, güzelliğinin, içinden taşan enerjinin farkında olmayacak kadar toy; gücünden habersiz geçiren günlerini. Belki de hepimizin genç yaşları gibi; her gencin yaşadığı günler gibi. Kızı orada bırakıyorum, kafamın içinde bir yerlerde, kürek çekmekten vazgeçmiş, kıyıdan uzakta, dalgalarla sallanıp dururken. Gençlikten de, yaşlılıktan da uzakmışım gibi geliyor bana şu anda. Yaşı olmayan bir dirilik, yaşı olmayan bir yorgunluk içindeyim sanki... Hani ağır bir ateş sonrası, kendine geldiğinde insan, neler duyumsadığını tanımlayamaz ya, onun gibi birşey. Bu ılık güz güneşinin altında, lodos yüzümü okşarken, renkler ve biçimler yaşamımda artık yokken hem diriyim, hem değil; hem yorgunum, hem değil. Belki de yeni bir şeylere başlamak için değerlendirmeliyim bu durumu. Yeni bir şeyler?.. Zaten her şey çok yeni değil mi benim için?..

Her gün dört saatim fizik tedavisinde geçiyor. Koltuk değneklerini bıraktım. Ayaklarımı sürüyerek kendi başıma yürüyebiliyorum artık. Hastane koridorlarını ezberledim. Evimdeymişcesine gidip gelebiliyorum hastanenin her yerine. Karanlıkta yön bulabiliyorum. Hastane dışında ne yapacağımı bilemiyorum. Pek de düşünmüyorum. "Sinirler tümüyle duyarsız," diyor doktor; "ileti yok, beyine giden." Gençlik tınısını yitirmemiş tok sesinden sevecenlik algılıyorum. "Neden, neden ama?.. Sinirler zaman içinde kendini toplayamaz mı? Bir tedavisi yok mu?" diye soruyorum art arda. "Büyük bir olasılıkla travmadan," diyor. "Çok sık olmamakla beraber, bazen, böyle, sarsıntının şiddetiyle ileti kesilir ve karanlıkta kalır insan. Gözleriniz ışığa, hiç tepki vermiyor. Uyguladığımız tedavilerin hiçbirine yanıt vermedi gözleriniz. Sizin için en akılcısı, bir mucize beklemek yerine, körlüğünüze alışmaya çalışmanız." Alışmak mı?.. Körlüğe alışmak mı?.. Ne biçim bir kavram bu?.. Böyle bir şey olabilir mi?.. Düş görüyor olmalıyım. Uyanacağım ve bu olanları 'kötü bir düş gördüm' diye işyerinde anlatacağım. "İsterseniz, durumunuza alışmanız için yardım edebilecek bir arkadaşımla tanıştırabilirim sizi," diye devam ediyor aylardır görmeyen gözlerimle ilgilenen doktor. Annemin hıçkırıklarını duyuyorum. Boğazıma bir yumru oturuyor.

Yaşamımda annem varken, benimle burun buruna yaşamak için çırpınıp dururken yeni bir şeylere başlamak mümkün mü benim için?.. Nasıl da paralamıştı kendini... Sanki kör olan ben değildim de, oydu. Sanki, o cipin bariyerleri aşıp üstüme çıkmasından, otomobilimin sürüklenmesinden, zincirleme kazadan, iki ölü yedi yaralıdan o sorumluydu. Özellikle de benim kırık bacaklarımdan,

geçirdiğim travmadan, felç ve kör olmamdan. Hastanede aylarca benimle yattıktan sonra, geldi evime yerleşti. Enerjimin çoğunu onu sakinleştirmeye, durumumu ona kabul ettirmeye harcadım. Tabii bu arada kendimi de kendime alıştırmış oldum ister istemez. Annemin sıcak kanatları altında yediğim önümde yemediğim arkamda, paşalar gibi geçirdiğim günlere dayanma sınırımı genişletmeye çalışarak geçti aylar. Artık çizim masamın başına oturamayacaktım. Artık tonozlarla, kirişlerle uğraşamayacaktım. Bir işim yoktu, para kazanamayacaktım. Ve annemle bu kaygılarımı paylaşamıyor, yaşamımın bundan sonraki bölümü için herhangi bir plan yapamıyordum. Ve evime gelen arkadaşlarım böyle bir sorun varmış gibi davranmıyorlar, konuyu açmıyorlardı. Aramızda görüntüyle ilgili hiç bir konu geçmiyor, kimse bana örneğin gördüğü filmler hakkında hiçbir şey anlatmıyordu. Annem televizyonu evden çıkarmış, gazetelerden, kitaplardan söz edilmiyordu. Bana körlüğümü ima edecek hiçbir şey yoktu çevremde. Sanki gerçeğim değişebilirmiş gibi. Ama ben uykularımda bir çoğu sıkıntı verse de renklerle bezeli düşler görmeyi sürdürüyordum. Bir süre sonra, gözlerimle birlikte birçok duygumu da yitirdiğimi, öyle bir şey yokmuş gibi davrandığımı ayırt ettim. Örneğin, acıkmıyordum, bir süre yıkanmasa bile saç diplerim kaşınmıyordu. Üstümde genel bir ağırlıkla yaşıyordum, sanki uyuşmuştum. Tüm günlük gereksinimlerim annem tarafından karşılanıyor, kendimi dört bir yanından bağlı, tutsak gibi duyumsuyordum. Ve tüm uyuşukluğuma rağmen içimde büyüyen öfke, zaman zaman benden taştığında, bana yapıntı ya da zorlama gibi gelen bir hoşgörüyle karşılanıyordu. Bütün bunlar bir düş olmalıydı... Ama değildi. Renklerin, biçimlerin dünyasından karanlığın ve o garip boşluğun dünyasına geçmiştim. Sırtımda ürpertilerle soluk alıp veriyordum. Kollarım, bacaklarım karıncalanıyor, boğazımda bir yumruyla yaşıyordum. Bana bakanlara nasıl göründüğümü hayal etmeye çalışıyor, beynimde oluşan görüntüden hiç hoşlanmıyordum. Duyduğum sesin geldiği yöne doğru boynumu uzatmak gibi bir refleks geliştirmiştim sanki; boynum kendiliğinden sesin geldiği yöne doğru uzanıyordu. Kulaklarım kedi bıyıkları gibi olmuş, boynumu yönlendiriyordu. Tanımlayamadığım ya da adını koyamadığım bu boşluk, komik miydi, trajik miydi, bilmiyordum. Ve sonunda kendi içimde psikolojik yardım almaya ikna oldum ve doktorun önerdiği, arkadaşı olan danışmanı aradım. Çocukluğumu anlattırmadıkları sürece psikolojik terapilere karşı değildim ne de olsa. "Peki ya rüyalar?" demişti Müjdat. Sesinde gülümseme vardı. Elbette rüyalar olabilirdi. Rüya anlatmaya karşı değildim. Yeter ki sonsuz bir bulmacaya dönüşmesinler. Doktorun ofisine annemle gitmek istememiştim; onu kırma pahasına da olsa. İlk günler Tarık gelmişti yanımda. Seanslar bitene kadar bekleme odasında beklemişti. Onu orda bekletiyor olmaktan oldukça huzursuzdum. Tek başıma çarşıya pazara çıkamamak, otomobil kullanamamak, her gün gidip geldiğim sokakların, caddelerin yabancısı olmak... Dilini bilmediğim bir ülkeye yerleşmeyi kendi durumumla karşılaştırdığımda çok daha kolay buluyordum şimdi. Ne yapacaktım, nasıl baş edecektim bu yabancılıkla?.. Ölmek bilinçsiz bir boşluksa, ben bu boşluğu bilinçle yaşıyordum şimdi. Bu boşlukta boğulduğumu, karanlıkta yönsüz, izsiz debelendiğimi, bir girdaba sürüklendiğimi, girdabın kıyısında panik içinde tutunacak bir yer aradığımı düşünüyordum; kimi zaman ağlama, kimi zaman gülme

krizleri eşliğinde. "Aradığın sürece sorun yok," demişti Doktor Müjdat, "direneceksin, o girdaba girmeyeceksin, senden yapmanı istediğim tek şey bu. Bir de acele etme, sakin ol, zamana güven." Birkaç görüşme sonrası, yakın arkadaşım gibi duyumsamaya başladım Müjdat'ı. Hoşlanmaya başlamıştım onunla olmaktan. "Ben bir körüm," diye girmiştim oysa odasına; o da koluma girip beni koltuğa götürürken, "Benim de ayak parmaklarımdan biri yok, bakmak ister misin?" demişti. Hoş bir şey olmuştu o anda, ama ne, şu an bile bilmiyorum. Görüşme saatlerimizin dışında, yaşadıklarımı kafamın içinde ona anlatıyormuş gibi yapıyor, onunla tartışıyordum. Boğazımdaki yumrunun ne zaman çözüldüğünü hiç fark etmedim. Aldığım ilaçlar da etkisini göstermiş, geceleri kesintisiz uyumaya başlamıştım. Yakamı bırakmayan yalnızlık duygusundan kurtuluyordum sanki. Ve kafamın içinde değişik baskılarla beni yoran boşluktan.

"Yüzü olmayan bir adam, Üstüme üstüme geliyor. Göz, ağız, burun yerlerinde belli belirsiz oyuntular var... Nerdeyim bilmiyorum. Bir vadi kenarında, yamaçta duruyorum sanki. Sis çökmüş. Rüzgâr kulaklarımda uğulduyor ama ayaklarımın altındaki yabani otlar salınmıyor. Yanıma yaklaştığında elini uzatıyor bana. 'Seni çok beklettim mi?' diye soruyor. Görüntüsünden, sesinden ürküyorum. Ben de ona elimi uzatıyorum. 'Kimsiniz siz?.. Sizi tanımıyorum.' diyorum. El sıkışıyoruz. Ama elini göremiyorum. 'Kör olduğun için,' diyor bana. Sesi yankılanıyor sanki. 'Hayır ben kör değilim, kör değilim,' diye bağırıyorum. Altımdaki toprak kayıyor ve adam elimi bırakıyor, düşüyorum. Onun da düştüğünü görüyorum. Gördüğümü ve kör olmadığımı düşünürken gözlerimi karanlığa açıyorum. Yoldan geçen otomobillerin sesini duyuyorum. Sabah olmuş. Terlemişim. Yataktan kalkıp, terliklerimi geçiriyorum ayağıma. Boğazım kurumuş, su içmek istiyorum. Yüzsüz adamın yüzünü düşünüyorum. Kimseye benzetemiyorum. O adam kim?.." "Sence kim?" diye soruyor Müjdat. "Belki de sensin ama senin bir yüzün var bende. Sen olsan, sesinle çizdiğim yüzle görürdüm seni. Konuşurken ışıl ışıl bakan kahverengi gözlerin var, sol kaşının kenarında çocukluktan kalma bir yara izi. Uzun çeneni kumral sakalların kapatıyor, sağ yanağındaki gamzeni de. Saçların seyrelmiş, kısa kestiriyorsun bu yüzden. Aydınlık bir yüzün var. Düşümde gördüğüm yüzsüz adamla ilgisi yok yüzünün. Sen olamazsın o adam." Öyleyse kim?.. "Sen olmayasın?" diyor Müjdat. "Ne yani, iki kişi birden olarak mı girdim kendi düşüme?.. Bir de gören ben... Kaç kişi yaşıyorum gerçekte?.." "Valla ben genelde herkesin epey kalabalık yaşadığını düşünüyorum," diyor, "bu kalabalıkta ufak tefek sürtüşmeler olsa da, uyumu bozacak önemli aykırılıklar ortaya çıktığında sorunlar başlıyor. Sorunların üstüne gidilmediğinde de, 'geçmiş olsun' demekten başka yapacak pek fazla bir şey kalmıyor. Bence içindeki kalabalıktan korkma, onları tanımaya, anlamaya çalış, kalabalığını sevdiğinde, bütünlendiğini, için için hafiflediğini duyumsayacaksın. İstersen biraz düşün bunları." Böyleydi işte Müjdat, bir kapıyı açıyor ve insanı o kapının önünde kendi kendisiyle bırakıyordu.

İki aydır, haftada üç saat yoğun bir görüşme içindeyim. Müjdat'ın her defasında açtığı yeni bir kapıdan girmeye, kendi içimde yol almaya çalışıyorum. Yorulsam da, zaman zaman zorlansam da hiç fena gitmiyorum bence. Çok yıldızlı

bir otelin santralında çalışmak için staj görüyorum. İşe resmen başladığımda eğleneceğimi düşünüyorum. Yüz yüze olmasa da birkaç arkadaşımla telefonda görüşüyorum. Önümüzdeki haftalarda belki onlardan biriyle sinemaya giderim. Annemi yeniden, hem de büyük ekran bir televizyon almamıza inandırdım. Yakın zamanda, tekrar evine dönmesi, beni yalnız bırakması için onunla konuşmayı planlıyorum. Tabii bu konuda Müjdat'ın da desteğini alacağım. Bakalım başarabilecek miyiz?.. Belki annem, sandaldaki o genç kız, dalgaların salınımlarıyla öyle gidip geliyor, biraz çaresiz, biraz kırgın, biraz öfkeli; ama tüm bunlardan çok uzakta, kendisinin de bilmediği hangi kalabalıkla hangi yerlerde...

Bana bakarken gözlerindeki o ince keman sesini şu an bile duyabiliyorum anne. Ilık güz güneşinin altında, yüzümü okşayan lodosta, çakıl taşlarının arasında oynaşan suda seni arıyorum; peki ya sen, seni bulabilecek misin anne?.. Ha anne?..

NALAN BARBAROSOĞLU

"Farklı farklı öykülerin kahramanı oldum hep."

Öykü edebiyatımıza '96'da yayımlanan Ne Kadar da Güzeldir Gitmek adlı kitabınızla girdiniz. Her şeyden önce şunu sormak istiyorum : Öykülerinizde gitmeyi başaran kadınlardan öte, ben kentli insanın sıkılmışlığını da gördüm. Bu konuda neler diyeceksiniz?

– Ben de her şeyden önce şunun altını çizmek isterim. Evet, anlattığım bütün kadınlar "gidiyorlar"; ama bu gidişlerinin "başarı"yla uzaktan yakından en ufak bir ilgisi yok. Onlar için "gitmek" önlerine koydukları bir amaç değil. Yalnızca, kendilerinin, çevrelerinin, yaşadıkları ilişkilerin içeriğinin farkında olan kadınlar. Bunu değiştirmek istiyorlar. Ama onları anlayan, sözcüklerini ulaştırabilecekleri birileri yok çevrelerinde. İlişkilerini kurtarmak için ellerinden geleni yapmışlar kendi ölçüleri içinde. Kendilerine ve bir kere yaşadıkları bu yaşama karşı "dürüst"ler. Yaşamdan öyle büyük beklentileri yok; ellerindeki yaşamla ya da sunulanla oyalanmak istemiyorlar yalnızca. Bir biçimde, adını koyamasalar bile, kendileri olmak istiyorlar. Olan bitenin farkında yaşadıkları için de içlerinden yükselen isyana kulaklarını tıkayamıyorlar. Bu farkındalık pek "bilinçle" kazanılamaz. Duygular daha baskındır bu alanda. İşte sizin "kent insanının sıkışmışlığı" dediğiniz saptamaya buradan geçebiliriz. İster kentte olsun, ister kırda, sevgisizliğin ve ilgisizliğin olduğu her yerde sıkışmışlık, kıstırılmışlık, kendi içine kapanma daha yoğun yaşanır. Günümüzde küçük ya da büyük, kentli ya da değil, toplumun ve sahip olduğu değerler sisteminin, kendini korumak ve sürdürmek için belki de, farklılıklara dayanıklı, hoşgörülü bir yapısı yok. Bu yapıda kendi farklılıklarınızı geliştirip görece bir "rahatlık"la pek soluk alıp veremezsiniz. Bu yüzden kent insanının sıkışmışlığı ile kır insanının sıkışmışlığı arasında fark yok bana göre. Kentlerin sunduğu olanaklarla kırların sunduğu olanaklar arasında fark var yalnızca. Sizin bunları değerlendirecek, kullanacak beceriniz ya da koşullarınız yoksa, yapacak bir şey de yok. Bana göre önemli olan, kendinizle barış içinde yaşamak. Ancak görece bir "iç-barış"a sahipsek toplumla, kentle, kırla ilişkilerimizi daha rahat, daha az yara alarak sürdürebiliriz.

Kitabınızın arka kapağından kendinizi hâlâ öğrenci kabul ettiğiniz anlaşılıyor. Bu yaşam öğrenciliğinin yolu, öyküyle nasıl kesişti?

– Ben, kitaplarla haşır neşir olan bir aileden gelmiyorum. Annem de, babam da kitaplarla olan ilişkisini, okulla birlikte bitirmiş. Ve onlar için kitap okumak ya da yazmak, ders gibi, ödev hazırlamak gibi "ciddi" bir eylem... Bu yüzden ben onların gözünde hep ders çalışıyorum, hep öğrenciyim. Pek de haksız sayılmazlar. Sağduyularının sesi bu saptama. Öğrenciliğimin öyküyle kesişmesine gelince,

kısaca, dolan bardağın taşması diyebiliriz sanırım. "Ama neden öykü?" diye sorarsanız, kendiliğinden oldu. Öykü bana çok uygun. Kişisel yaşantıma benziyor. Benim yaşamımdan bir roman çıkaramazsınız. Farklı farklı öykülerin kahramanı oldum hep. Bir de arkama dönüp baktığımda, yaşamın her alanında zoru seçtiğimi görüyorum.

Konuya, şiirselliğe ve ayrıntıya verdiğiniz önem kadar biçim üzerinde de durmuşsunuz. Öykünün bu yapı taşlarının kafanızdaki yerleri nedir?

– Çok yalın ve açıklar... Taş yoksa yapı da yok. Taşları dengeli ve uyumlu kullanmazsanız, yapı, bir gecekondu kadar işlevsiz ve ucubik de olabilir, insanda "içinde oturulamaz" duygusu uyandıran gotik bir görkem de. Bunun yanı sıra, yalnızca çakıl taşları kullanarak bile çok sıcak, kullanışlı, insanların içinde zevkle yaşayacağı bir yapı ortaya çıkarabilirsiniz. Yeter ki, malzemeyi ve malzemenin olanaklarını, sınırlarını iyi kullanın.

Son olarak da sizi etkileyen öykücüleri sormak istiyorum.

– Sanıyorum, sıralayamayacağım kadar çok... Ama ikide birde, Bilge Karasu'nun *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*'yla, Edip Cansever'in *Tragedyalar*'ını okurum. ❁

Konuşan : Kaan Özkan

ALTAY ÖKTEM

Özel Gerçek

SORMAGİR sokakta topu topu üç yıl oturduk. Levent, Semiha, bir de ben. Kirayı ortak veriyorduk. Evin tüm giderleri de ortaktı. Zor yıllardı.

Levent, kronik bir yalancıydı. Görünüşünün aksine çok iyi niyetli, tertemiz bir insandı. Yıllarca paranoid şizofreni tedavisi görmüş, doktorların söylediğinin tam tersine, tedavi sonunda tamamen iyileşmişti. Çalışmıyordu. Ben de çalışmıyordum. Kırk yılda bir kumarda kazandığım paralar dışında bir gelirim yoktu. O yüzden de epey geçim sıkıntısı çekiyorduk. Semiha ise arada bir zengin adamlarla yatıyordu. Asıl gelirimiz buydu.

O yıl Semiha, dünyanın belli başlı hekimlerinin çağrıldığı bir konferansa katılmak üzere bir haftalığına Viyana'ya gitti. Bir süre sonra da hepimizi şok eden bir telgraf gönderdi. Kendisine yapılan ısrarlara dayanamayıp konferansı düzenleyen üniversitenin nöroşirürji ana bilim dalı başkanı olarak göreve başlamıştı.

Biz de aç susuz kalmıştık Sormagir sokakta.

O sıralar başını sokacak bir ev arayan İsmail Aysel'i yanımıza aldık. İsmail Aysel, sonradan kendine Aysel adını yakıştırdığı halde, İsmail adından da vazgeçememişti.

Levent, her zamanki inandırıcılığıyla dayısının Dışişleri Bakanlığında odacı olduğunu, benim de köyde yirmi dönüm tarlam bulunduğunu bütün mahalleye yaydığından, bir anda mahallenin saygıdeğer insanlarından oluvermiştik. Bu yalan kısa süre de olsa bizi rahatlattı. Ev sahibi, kiranın birkaç ay gecikmesine ses çıkarmadığı gibi, bakkal da veresiye defterindeki hesabın kabarmasını göz ardı etti.

Bu süre içinde İsmail Aysel'in işleri biraz düzeldi. Birikmiş borçlarımızı rahatlıkla ödedik.

Hiç gerek olmadığı halde, Levent anlamsız bir para kazanma hırsına kapılıp birtakım yalanlarla, tanıdığı herkesten borç para toplamaya başladı. Bu paralarla satın aldığı altınları diş macunu ve tıraş kremi tüplerine doldurup Romanya'ya gitti. Ona göre, altın kaçakçılığıyla kazandığı para bizi uzun süre rahat yaşatacaktı.

Bir daha Levent'i hiç görmedim.

Levent gittikten iki ay sonra İsmail Aysel bir sokak arasında ölü bulundu.

Bir anda yapayalnız ve beş parasız kaldım. Zor yıllar bitmişti. Artık çok zor yıllar başlıyordu benim için.

Kimsesiz, aç, susuz kalmaya daha fazla dayanamadım. Satacak hiçbir şeyim de yoktu. Kendime ait olan tek şeyi, kendi özel gerçeğimi satmaya karar verdim.

Hemen yatağa girip derin bir uykuya daldım. Pembe-yeşil bir sis perdesinin ardından geçip Küçükparmakkapı sokağına çıktım. Kış bastırmıştı. Bembeyaz karların üzerine basa basa yürüyor, ayak izi bırakmadan ilerliyordum. Demek değişen bir şey yoktu hayatımda.

Gerçekçilik dükkânının kapısını iki kere çaldım. Soğuktan ellerim ve burnum morarmıştı. Kapı aralandı. Sakallı, yaşsız bir adam yüzü duruyordu karşımda. Bedeni yoktu. İçeri girdim.

" Hoş geldin," dedi. Yanıt vermedim. Çünkü verilebilecek tüm yanıtlar zaten verilmişti. Hoş geldiğimi de ben dahil herkes biliyordu.

Sakallı, yaşsız yüz içerde dolaşmaya başladı. Sıkılmış gibiydi. Raflarda binlerce küçük biblo vardı. Bir sürü insanın özel gerçeği bu dükkânda saklıydı.

"İşi uzatmayalım," dedim. "Ben kararımı verdim, kendi özel gerçeğimi al."

Elimdeki küçük bibloyu masanın üstüne bıraktım. Kapıyı açıp dışarı çıktım.

Kapıyı kapatıp içeri girdim. Başım korkunç ağrıyordu. İçimde kötü bir rüyadan uyanmışım gibi bir his vardı. Sekreteri çağırıp bana bir bardak suyla bir aspirin getirmesini söyledim. "Bugünkü bütün randevularımı da iptal et," dedim. Canım sokaklarda amaçsızca dolaşmak istiyordu. Hiç yapmadığım bir şeyi yapacaktım bugün, kararlıydım. Korumalarımı bile yanıma almadan tek başıma sokak aralarında dolaşacaktım.

Belki başımın ağrısı da geçerdi.

M. KEMAL SELÇUK

Ses

O SABAHIN ilk dakikalarında küçük kasabanın adliye koridorunda ilginç bir durum olmadı. Yaşlı mübaşir aynı ağırkanlı adımlarıyla sağa sola gezindi, bıkkın memurlar odalarına geçtiler ve çaylarını söylediler. Sonra saat dokuz on beşte genç yargıç, ağzında sigara, biraz neşeli geldi ve korktuğu can sıkıntısından sıyrılmak ister gibi ıslıkla odasına girdi. Evet, şimdi koridor boştu ve birazdan hademe çay getirecekti.

Ancak saat dokuzu yirmi geçe bu olmadı ve içeriye yorgun adımlarıyla yaşlı bir adam girdi. Sanki uzunca bir süredir yürüyormuş da, şimdi değneği bırakmış gibi kesik ve tereddütlü adımlıyordu.

Hiç beklemeden, karar vermiş, heyecanına kapılmış bir işi yapmak için genç yargıcın kapısını çaldı. Kapıyı çalarken kapının yıpranmış boyasını fark ederek heyecanlandı. Bu heyecanla gücünün arttığını duyumsadı. Ve kapıyı çalabileceğinden daha hızlı çaldı.

Sıradan bir oda. İlk göze batan yargıcın geniş masası, demir dolaplar, boyası aşınmış duvar... İnsanda zamanın ne kadar can sıkıcı olduğunu anlatan ne varsa hepsi bu yargıcın yüzünde toplanmıştı; henüz beş yıllık memur olmasına karşın.

Yaşlı adam bu duyguyu yıllar öncesine yakın bir hazla yine duyumsadı. Onun canı pek sıkılmamıştı. Heyecanı arttı, gücü pekişti.

– Boya için gelmiştim, dedi.

Yargıç, yaşlı adama önce pek de bir şey düşünemeden baktı. Sonra dikkatli bir gözcü gibi tepeden tırnağa inceledi, bir çırpıda.

– Buyrun oturun. Sizi çıkaramadım ya neyse... Bu iş için iki kişi daha başvurdu. Şartlarımız açık. Yani üç oda, bir tuvalet ve koridor için...

– Para önemli değil...

Yaşlı boyacı, oturmamıştı. Aslında o anda duyduğu heyecanla değil oturmak, hemen işe başlamak bile istiyordu. Kırçıl sakallı yüzü hafifçe kızarmıştı. Küçük siyah gözleri parıldıyordu. Tıpkı...

Hüseyin Onbaşı, ömrünün en az kırk yılını İstanbul'da boyacılık yaparak geçirmişti. Gurbette en az kırk yıl geçirip de sonra hastalanarak bir köşeye çekilen her insan gibi Hüseyin Onbaşı'da da bir durgunluk vardı.

Aslında onbaşı filan değildi. Askerde boyacılık yaparken Erzurumlu teğmen, "Yahu Hüseyin," demişti, "boyayı konuşturdun be! Seni onbaşı yaptım!" Övünmüştü. İçin için gülmüş, yüzü kızarmış, küçük siyah gözleri parıldamıştı.

Hüseyin Onbaşı, her boyacı ustası gibi – bu ustası sözünü üstüne basa basa söylerdi – mesleğinde ayrıcalığı olduğuna inanırdı. Kimi boyayı ağır ve temiz

yapar, kimi hızlı, kimi de 'moyacı' gibi! Hüseyin Onbaşı bu 'moyacı'lara çok kızar, askerde kazandığı onbaşılıkla da boyayı ağır ve temiz yaptığı için kendini iyi niyetli bir komutan gibi görürdü. Nice çırağı usta yapmıştı. Teğmenin sözlerini tanıdıklarına söylediğinden beri – kırk yıl geçmişti – Hüseyin Onbaşı'ydı.

Bütün bunlar Hüseyin Onbaşı'nın dışa karşı görünüşüydü. Kimse bu çalışırken hemen hiç konuşmayan, elinde fırça, ağır ve temiz duvar boyayan adamın kırk yıldır kimsenin bilmediği bir arkadaşı olduğunu... Ve bu arkadaşın beş yıldır kaybolduğunu...

Ama bütün bunlar yalnızca Hüseyin Onbaşı'yı ilgilendirir ve... Gene de yaşlı, yüzü kızardığında güler gibi oluveren bu adam bir gün bunları birine deyiverecekti. Dinleyen duyan allahtan dalga geçmedi. Unutmadı da...

Hüseyin Onbaşı'ya, boyacılıkta rütbe alan bu adama sorsalar en iyi arkadaşın kim diye, kuşkusuz 'O' derdi. Çünkü, O hep yanındaydı. Her yerde, her an... Gözyaşı yalnızlığında, bir duvar dibi çaresizliğinde, memleketinden haber fısıldardı. "Dayan, iki ay altmış gün sonra Ahmet'i göreceksin." İki aylıktı Ahmet'i köyünde gördüğünde. Karısı emziriyordu. Sonra ne bileyim, öbür boyacılara yakınlaşamıyordu. Kötü kötü konuşuyorlar, kaba kaba gülüyor, şakalaşıyorlardı. Sabahı iple çekerdi. Bakımlı iş elbiseleri giyer, fırçayı eline alır, yanında O...

Aşınmış duvarları sabırla boyar, içinden gelerek büyük bir zevkle boyardı. Sekiz saat, on saat, on iki saat... Zamanın ne önemi vardı? Duvar gözünde bir resim çizerdi. Kulağına da o fısıldardı. Durmadan konuşurlardı. Elinde fırça dalıp gittiği, düşünceden düşünceye, duygudan duyguya atladığı anlar... Çalışma hırsından, paradan çok sade bir yaşamın içinde kurduğu ya da kurmayı düşlediği yaşamı... Bir boyacı onbaşısı için çok şey sayılmazdı bunlar.

Peki zaman? Usulca, köşesine çekilmişti. Dev gibi bir kentin içinden, küçücük, dört duvar odasına çekilmişti. Çiçek yetiştirecekti, marul ekecekti güya iki dönüm toprağına. Ekti. Kış başıydı. Bol yağmurluydu günler. Sessizdi. Onbaşı sonra...

Marullar yeşermeden karısı öldü. Marullara da bakan olmadı. Çiçekler de soldu.

Dört yıl geçti. Ne Onbaşı ne de O bir tek kelime konuştular. Küs değildiler. Kaybetmişlerdi birbirlerini yalnızca. Belki...

O GÜN yaşlı boyacı adliyedeki işi aldı. Yargıcın verdiği parayla malzemeleri de aldı. Pörsümüş adaleleri, solgun yüzüyle sessiz koridorda tek sesti.

Genç yargıç da bu yaşlı ve hasta boyacıya işi verdiğinden ötürü pişmanlık ve endişeyle kıvranmaya başlamıştı. Ancak yaşlı yüzdeki heyecanı gördükçe, bu çocukça coşku karşısında ağzını bıçak açmıyor, işi bıraktıramıyordu.

Boyacı onbaşısı Hüseyin soluk soluğa, ama heyecanla çalışıyor, bundan müthiş zevk alıyor, gücünü artırıyor, soluk soluğa kaldıkça da O'na yaklaştığını duyumsuyordu. Sanki O bu duvarın sonundaydı. Duvar bitecek ve O gelecekti. Öbür duvarda birlikte olacaklardı. Evet, şu köşeye gelince...

Önce karısını anımsadı. Gözyaşıyla andı. Oğlu için pek de hayıflanmadı. Kızmadı hatta. Aramasındı hiç.

Duvar bitti. Soluk soluğa. Öbür duvara geçti. Bir ressam vardı. Yıllar önce. Beyoğlu'nda evini boyamıştı. Koca duvarlı, büyükçe bir evdi. Eskiden kalma bir binaydı. Kıştı. Kanyak vermişti ressam. Eşya azdı evde. Hep eskiden kalma. Zaten adam da zengin değildi. Ama... "Size imreniyorum doğrusu," demişti ressam. Uzun, siyah sakalları vardı. "Boyadıklarınızı herkes görüyor. Beğeniyor. Her insan. Ya bizlerinkini?.." demişti. Sert sert konuşurdu, ressam.

Evet, evet! Anılar, anılar sıyrılıp geliyordu sanki puslu beninden. Evet, O'na yaklaşmıştı iyice. Ah bir konuşabilse!

Boyacı Hüseyin, o gün beliren anılarla zamanın içinde yiter gibi oldu. Köşesinde anısız, onsuz durgunca ölümü beklemektense, elinde fırça onunla... Evet, "Ya ölünmüyorsa hemen, ya düşünemiyorsa insan?" En çok da bu... Sanki beyin bedene boyun eğmişti. Düşünememek... Soluğu kesildi durdu.

Ancak, sabahın, öğlenin, ikindinin farkı, coşkusu, hüznü, tasarıları... hepsi yavaş yavaş uyanıyordu.

Akşamdı. Koridoru boyuyordu. Kolları bacakları titriyordu. "Bir zamanlar sadece açlıktan titrerdin dostum," dedi, bir ses. Heyecanla gülümsedi. O konuşuyordu!

– Şimdi de yaşlılıktan, diye mırıldandı boyacı. Geldin demek!

Koridor upuzundu. Boyanacaktı. Boya kokusu hoştu. Duvarlar güzeldi. O da gelmişti. "Bitireceksin bu işi," dedi ses.

– Tabii bitireceğim, dedi mırıldanarak.

"Titreme ama," dedi ses.

– Ne yapayım. İhtiyarladım iyice!

"Sen hep kurttun," dedi ses. "Hiçbir işini yarım bırakmadın. Tam onbaşısın. Hani hatırlar mısın, teğmen sana demişti de..."

Başını memnunlukla salladı boyacı. Yaşlı bedeni, ölgün adaleleri zorladı. Soluğu kesildi. Rengi giderek soldu. Ama gözlerindeki parıltı tıpkı yıllar önceki gibi canlanmıştı. Yargıç, iyice endişelendi. Ama gidip de diyemedi, işi bırak...

– Yarın sabaha tamam Yargıç bey. Dediğim gibi bir haftada bitecek. Gece de buradayım.

Bekçi, gece boyunca durmadan, yaralı bir insan gibi çırpınırcasına çalışan bu adamı gözledi durdu. Seslendi. Duymadı, ihtiyar. Bekçiye bir ara koridorda iki kişi varmış gibi geldi. Ta ki, sabahın ilk ışıklarında, duvar bittiğinde bir çınar gibi devrilen boyacıyı gördüğünde, onun gibi mosmor oldu bir an.

Boyacının cenazesini sessizce, gözyaşı dökmeden kaldırdılar. Bir avuç insan içinde, birkaç mırıltıdan başka ses yoktu. Sanki içlere gömülmüştü tüm sesler.

Bekçi, ileride alçak sesle, biraz da kuşkuyla bu konudan söz edildiğinde :

– Bir şey, dedi, diyecekti. Sanki ne bileyim... Hani belki yanlış duydumdu. Ama gözleri kayarken, "Ses, seni çok seviyorum," mu ne dedi...

Dinleyen, duyan allahtan dalga geçmedi. Kim bilir, aslında bu ses hiçbirine yabancı gelmiyordu. ❁

YÜCEL FEYZİOĞLU

Telaş

YAŞAR, on iki yıldan beri oturduğu bu Alman kentine girerken akşam olmak üzereydi. Göklere boy veren çınarların arasından geçip ana caddeye kıvrılınca dikiz aynasından birinin, uzun ışıklarını telaşla yakıp söndürerek işaret verdiğini gördü. Önce aldırmadı, ama ışıklar durmadan yanıp sönüyordu. Arabayı yolun kıyısına çekip durdu. Işık veren araba arkasına yanaştı, içinden fırça saçlı, gözlüklü, yuvarlak yüzlü bir adam indi. Hemen tanıdı : Achim'di. İkisinin çocuğu da aynı sınıfta okuyor, aynı sırayı paylaşıyorlardı. Çocuklar aracılığı ile tanışıp arkadaş olmuşlardı. Kendisi de arabadan indi.

Achim yaklaşır yaklaşmaz, daha merhaba bile demeden arabanın içine eğilip baktı : "Çocukların nerede?"

"Şenlikte değiller mi?"

"Gelmediler."

Yaşar şaka yapıp yapmadığını anlamak için Achim'in yüzüne dikkatle baktı.

Sınıf, *patates közleme şenliği* düzenlemişti. Çocuklar aileleri ile birlikte vakitlice gidip patates sökümüne yardım edecekler, akşama doğru da ateş yakacaklardı. Yaşar'ın toplantısı, karısının da hastane nöbeti olduğu için çocukları yakın bir arkadaşları götürecekti tarlaya. Yaşar, Achim'in şaka yapmadığını anlayınca,

"Gerçekten gelmediler mi?" diye telaşla sordu.

"Hayır!"

Yaşar şaşkına döndü : "Olamaz!"

Korkunç düşünceler binlerce arı olup, beynine üşüştü. Kaç zamandır evlerinin köşe taşına çizilen gamalı haç gelip gözlerinin önüne dikildi : "Ama mutlaka orada olmaları gerekiyordu," diye kekeledi. Achim'e hiçbir yanıt vermeden arabaya atladığı gibi gaz pedalına tüm gücüyle bastırdı. Olamaz! Olamaz! diye yineleyip duruyordu. Trafik lambalarının kırmızısına, sarısına aldırmadan geçip gitti, Achim de onu izledi. Kapının önüne hızla dalıp acı bir frenle durdu ve arabadan atladı. Zile bastı. Eli titreyerek açarı deliğe sokmaya çalışırken Achim de yetişti. Açarı elinden alıp kapıyı açtı. Yaşar, merdivenleri üçer üçer atlayarak çıktı. Achim de arkasından. Çocukların odasına girdi, öteki odaları telaşla tek tek dolaştı. Evde de yoklardı. Başından kaynar sular döküldü sanki, soğuk soğuk terlemeye başladı. Karısının yanında da olamazlardı. Peki nerede?..

"Heyecanlanma!" dedi Achim, "çocukları kim götürecektiyse, ona telefon et."

Öyle ya dedi içinden. Elini telefon defterine attı hemen. Ancak götürecek olanın adını anımsayamadı. Olacak şey değil. Kafasına bir yumruk attı. Burnunun üstünden gözlük fırladı. Neydi tanrım?.. Beyni kilitlenmişti, evet her gün birlikte oldukları arkadaşlarının adını anımsayamıyordu. Yalnızca bir sözcük

beyninde büyüyerek, ağırlaşarak üstüne çöküyor, bacaklarını titretiyordu : Kaçırdılar... Ka çır dı lar... Ka çır... Telefon defterinin sayfalarını tek tek çevirip adlar arasından anımsamaya çalışacaktı. Hayret, yazıları okuyamıyordu. Hangi sayfaya baksa gözüne bir şey görünmüyordu. Gözlüğünü alıp taktı, hayır yine de okuyamıyordu. Gamalı haçın iki sivri ucu sanki gözlerine saplanmış, kör etmişti. Gözlük camlarını ivedilikle silip yeniden gözüne taktı, hayır...

"Telaşlanma!" dedi Achim. "Sayfalarla ne oynuyorsun, karına telefon et."

Hemen almacı kaldırdı, parmağını tuşlara yaklaştırdı ve eli havada kalakaldı. Her gün telefon ettiği numaralar parmağının ucundan telefon tuşlarına dökülmüyordu. Achim almacı çekti elinden, bir çırpıda tuşlara basıp bekledi : "Doktor Kaya Hanımı bağlar mısınız?" deyip Yaşar'a uzattı. Yaşar almacı kulağına götürür götürmez karısını karşısında buldu : "Nilgün sen misin?" dedi telaşını gizlemeye çalışarak. "Çocuklar senin yanında mı?"

"Neden benim yanımda olsunlar? Şenliğe gideceklerdi, sen gitmedin mi?"

"Ben toplantıdan yeni döndüm, orada değillermiş."

Karısının boğazına sözcük takılıp kaldı sanki.

"Nilgün, duyuyor musun beni?"

"Güler'i aradın mı?"

Hah! Güler! diye geçirdi içinden : "Aramadım." Telefonu kapatıp Güler'in numarasını çevirdi, yanıt vermiyordu. Telaşı biraz daha arttı, eliyle ağzını kapatarak : Allah kahretsin! Allah kahretsin beni! dedi. Niçin toplantıya gittin, gittin de niçin erken bitirmedin? Ona buna çocuklarınızı şöyle eğitin böyle eğitin, iki dilde iki ekinde çocuklarımız büyürse... diye akıl dağıtıyor, kendi çocuklarına sahip çıkamıyorsun, Allah kahretsin!

Achim bu arada polisi aramış bilgi veriyordu : "Evet evet, Türk. Ama aksansız bir Almanca konuşuyor. Çimen yeşili, çekik gözlü. Tabii küçüğün Almancası da aynı. Dilden yabancı oldukları ayırt edilemez... Saçları mı? Kumral..."

Küçük oğlu canlandı gözünde. Adımlarını geniş geniş atarak kendinden emin yürüyüşü, yürürken bir tutam saçının havaya dikilişi... Kızgın mı, neşeli mi, ağlamaklı mı, kararlı mı, yorgun mu, düşünceli mi olduğunu yürüyüşüyle belli edişi... Dört yaşını doldurmak üzereydi, piyano çalmaya başlamış, ablasıyla yarışıyordu... Şimdi nerede olabilirdi? Kimin eline düşmüşlerdi? Belki de akla gelmedik eziyet altındaydılar... Belki de... Yumruğunu ağzına tıktı, ısırdı ısırdı, dişleri kırt diye işaret parmağının derisinden içeri geçti. Garip şey, parmağının acısı beynini oyan düşünceleri bölemedi.

Achim, Yaşar'ın iki omuzundan tutup sarstı : "Kendine gel Yaşar!"

"Siz hepiniz ırkçısınız, faşistsiniz! Adam olmayacaksınız siz! Dünyayı yine kana bulayacaksınız! Allah kahretsin sizi, Allah kahretsin!"

"Saçmalama Yaşar! Kendine gel dedim!" diye bağırdı Achim, bir koltuğa sürükleyip oturttu. "Al bir sigara yak önce. Telefon gelecek, burada bekle. Ben eğlence yerine gidip çocuklara Elif ile en son ne zaman haberleştiklerini sorayım. Ayrılma sakın buradan."

Achim kapıyı çekip gidince büyük bir yalnızlığa düştü. İçine korku doldu. Yerinden fırlayıp odaları yeniden dolaşmaya, koltukların, perdelerin arasına, dolapların içine ürküntüyle bakmaya başladı. Elif'im, benim, güzel kızım. Baba

büyüyünce Almanya'nın ilk yabancı ve ilk kadın başkanı ben olacağım. Ol güzelim. Herkes birbirini sevecek... Sevsin güzelim... On yaşındaki bir çocuk için nasıl bir yük tanrım...

Tekrar Güler'in telefonunu çevirdi, yanıt yok. Evin içinde bir iki volta attı, zamanı nasıl geçirecekti şimdi? Niçin bekliyordu?.. Kimden ne haber gelecekti?.. Telefon sesiyle yerinden sıçradı, derhal almacı kaptı, karısıydı : "Güler evde yok, öteki komşularına telefon ettim, otobüse binip şehre gitmiş. Tanıdıklara telefon ettim, kimse çocukları görmemiş. Sen evde ne bekliyorsun? Bir şeyler yap!"

Dünya başına iyice yıkıldı sanki. Neden kendisi de başka tanıdıklara telefon etmeyi akıl edememişti?.. Akıl yok ki, dedi, evet, niçin bekliyordu evde, ne işe yarayacaktı, peki nereye gidip bakmalıydı, daha kimden sorabilirdi?.. Kaçırdılar! sözcüğü beyninde dolanıp duruyordu.

Fırlayıp çıktı, arabayı çalıştırdı, tam yola çıkarken, kapıyı kapayıp kapamadığını düşündü, omuz silkip yoluna devam etti. Nereye gitmeliydi şimdi?.. Öylesine belirsizlik içindeydi ki... Çocukların sık sık geçtikleri caddelerden geçti. Sonra da şehirden çıkıp arabanın yönünü patates tarlalarına doğru çevirdi. Hava kararmaya başlamıştı. Yine ulu çınarların arasından geçip şehre çıktı. Orada olmalılar, mutlaka olmalılar... diye çarpan yüreğinin sesini duyabiliyordu. Bir dönemeçten dönünce, tarlada çocukların yaktığı ateş görünmeye başladı. Önünde giden otobüs olmasa daha da iyi görebilecekti. Otobüsü geçmeyi denedi, yol iyice daralmıştı : Allah kahretsin! Ateşe yakın durakta otobüs durdu, o da arkada durmak zorunda kaldı. Ateşin çevresinde çocuklar görünüyordu, herkeste alışılmadık bir kıpırtısızlık vardı, herkes yerine yapışmış gibiydi. Orada değiller çocuklarım. Kaçırdılar, kaçırdılar!.. Otobüsün kapısı açıldı, önce dört yaşlarında bir çocuk atladı, ellerini havaya kaldırarak : "Ben birinci oldum, ben birinci!" diye bağırmaya başladı. Olamaz!.. dedi Yaşar. Sonra kızı atladı, ardından Güler. Arabayı olduğu yerde bırakıp hızla koştu, çocuklara sarıldı : "Yavrularım yavrularım..." Öptü öptü... "N'oldu sana böyle yau baba?.." Kollarını ikisinin boynuna dolayarak bağrına bastı.

"Bu ne hasret Yaşar bey!" diye Güler çıkıştı. "Adresi yanlış vermişsin kaç saattir yollardayız."

Yaşar inanamıyordu, gözlerine inanamıyordu. Eğlence yerine doğru yürüdüler, hâlâ çocuklarda ve ailelerinde bir kıpırtı yoktu. Sanki büyük bir kaza olmuş da çok sevdikleri biri ellerinde can vermişti, öylesine suskundu herkes. Çocuklar koşup oynamıyor, büyükler birbirleriyle söyleşmiyor, kimse bir şey içmiyor, ateşi kimse beslemiyor, üstünden kimse atlamıyordu.

"İşte geldiler," diye bir çığlık çıktı birinden. Herkes aniden doğruldu, doğrulan koşmaya başladı, çocuklar çocukları ortalarına aldılar. Elif'in öğretmeni Frau Lambrecht Elif'i kucaklayıp öptü. "Beni de öp!" diye bağırdı küçük, çocuklar gülüştü. Aileler tek tek Yaşar'ı kucakladılar : "Çok şükür, çok şükür," diyordu herkes. Yaşar duygulandı, hem de çok duygulandı, gözleri dolu dolu oldu, iki damla yaş yanaklarından aşağı yuvarlandı. Kolunu Achim'in omuzuna atarak, "Böylesine duyarlı, böylesine içten olduğunuzu hiç düşünemezdim?" dedi.

Achim geri çekilip Yaşar'ın omuzuna bir yumruk attı : "Al, sen de bunu hak ettin," dedi, sonra da onu kucaklayıp havaya fırlattı. ❁

FERDA İZBUDAK AKINCI

Bir Yıldız Tarlasıydı Şehir

BİR KIŞ akşamı. Kuru bir soğuk var. Havada tek bulut yok. Gökyüzü pırıl pırıl.

Her gün şehrin bir başka semtine gidiyorum. Bu tasarlanmış, tasarlanmamış gezintilerin, yirmi yılı aşkın bir zamandır, iş mekânlarının iç mekânlarına sıkışmış ömrümün dar çerçevesini kırma isteğinden kaynaklanma olasığı yüksek. Bazen hiç bilmediğim son duraklarda iniyorum otobüsten ya da dolmuştan. Bazen eski ya da eskimemiş bir arkadaşın evinde çay içerken buluyorum kendimi.

İşte yine böyle bir gezmeden dönüyorum. Havanın karardığını, bu rüzgârlı yüksek tepedeki blok apartmanlarda oturanların kapılarını çoktan kapatıp evlerinin sıcaklığına çekildiğini ayrımsadığımda, dolmuşta oturuyordum. Aşağılarda şehir, gökyüzünden kesilip yere düşürülmüş bir yıldız tarlası gibiydi. Ve ben, buğulanmış yan camlardan değil, dolmuşun ön camından seyrettiğim bu yıldız tarlasına doğru adeta kayıyordum.

Arkadaki dörtlü koltuğa, çantaları, torbaları ve kucağındaki küçük çocukla yayılıp oturmuş olan yaşlı kadın, apartmanların bitiminde indiğinde, dolmuşta benden başka hiç kimse olmadığını anlıyorum şaşkınlıkla. İçimde kıpırdanmaya başlayan huzursuzluğu bastırmak ister gibi sürücüye bakıyorum. İki eliyle de direksiyona yapışmış, yoldan çok uzaklara çivili gözleriyle dışarı bakıyor. Camda asılı bir levhada iki cümle okunuyor : "Maziye Döndüm" ve kıyısında levhanın, küçücük bir "Öpsene beni"...

"Henüz, ellerinde ısınmadan ellerim... Nereye böyle?" diyor tatlı bir kadın sesi. Bu ayrıntıların içinde genç sürücü, kendi dünyasına doğru sürüyor dolmuşu. İçerisi sıcacık. Mavi bir floresan ışığının, yaldızlı bir örtü gibi dökülüp yayıldığı ellerime, tırnaklarıma, döşemelere bakıyorum. Bakıyor ve şehre koşuyorum, sıcak, mavi, müzikli, cam bir fanusun içinde.

Gecekondu önleme bölgesine dikilmiş ve neredeyse küçük bir kasaba oluşturmuş apartmanlar hızla arkada kalıyor. Yaklaşık iki kilometre kadar ışıksız bir yoldan, bomboş bir arazinin içinden geçiyoruz. Gecekondu mahallesine girer girmez bir sıcaklık kaplıyor yüreğimi. Düzensiz yapıların pencerelerinden ölgün ışık demetleri dökülüyor. Hava çok soğuk olmalı. Etrafta kimsecikler yok. Sağda, sırtta kocaman bir yapının ışıkları görünüyor. Yolun solunda, camları buhar kaplı, önü kemer biçiminde Kemerli Kahve var. Sağda Kız Yurdu Durağı. Kolumla camdaki buharı silip durağın içine bakıyorum. Aracın farları, kedi gözü gibi parlatıp geçiyor bir çift gözü. Paltosunun yakalarını kaldırmış genç bir kız, kapalı durağın köşesine büzülmüş duruyor. Aynı anda, silah sesine benzer bir ses duyu-

yoruz. Sürücü frene basıyor. Dolmuştan aşağı iniyor. Ben de iyice bakma fırsatı bulmuş oluyorum durağın içindeki kıza. Yamaçtaki kız yurdunda kalıyor olmalı. Saçları kulaklarının altından kesilmiş. Kâkülleri, uçları kalkık kaşlarına inmiş. Dolmuşa kuşkulu bakıyor. Biraz kararsız, çoksa sabırsız. Sonra yanaşıp açıyor kapıyı. İçeri girerken, yabancı kalmak isteyen bir bakış atıyor bana. Göz göze geliyoruz. Tam önüme oturup cama yaslanıyor. Mavi ışık, kızıl saçlarını eflatuna boyuyor. O da kendi dünyasına doğru bir yolculuğa çıkıyor. Ve biz, genç kız, genç sürücü ve orta yaşlı ben, aynı cam fanusun içinde, şehrin kalbine doğru kaygan bir yolculuğa çıkıyoruz.

Bu tuhaf kış gecesinde, geceyi yurtta değil de dışarda geçirmeye hazırlanan üniversiteli bu genç kızla, bir fanusa benzettiği dolmuşunu, başka bir dünyanın üstüne süren genç sürücü arasında bir seçim yapmak zorundayım. İkisinden birinin öyküsüne girmek için şiddetli bir istek duyuyorum.

Birden sulu kar atıştırmaya başlıyor. Sokak lambalarının, neonların, vitrinlerin ışıkları, dolmuş camına vuran damlalarda dağılıyor. Artık dışarısı seçilemiyor. Aklı başına yeni gelmiş gibi sıçrayan kız, başını öne doğru uzatıp, "Nereye gidiyor bu dolmuş?" diye soruyor.

Soruya soruyla yanıt veriyor sürücü : Siz nereye gidiyordunuz? Kız bocalar gibi oluyor. Nereye gittiğini bilmiyor mu? "Deniz kıyısına inecektim ben," diyor. "Biz de o tarafa gidiyoruz" diye karşılık veriyor sürücü. Fikrimi sormadan. Kızın öyküsüne takıldığımı mı anladı? Gizli bir anlaşma oluştu sanki aramızda. Yoksa kendini korumaya mı çalışıyor? Evet, evet. Ben kızın peşinden gideceğim. Delikanlı böylece saf dışı kalacak. Kendini kurtaracak yani. Öyle mi acaba? Kim bilir? Hava puslandı. Hiçbir şey net değil artık.

Kız, çabucak durağın içindeki durumunu alıyor. Koltuğun kıyısına büzülüp, olabildiğince paltosunun içine saklanıyor. Gözlerini kısıp cama vuran damlacıklardaki pırıltıları yakalamaya çalışıyor.

Dolmuştan aynı yerde iniyoruz. Çekip gidiyor araç yanımızdan. Ayrılıyoruz. O, yine kendi hikâyesine doğru yol alıyor. Ben de ondan kopmamayı umarak yürüyorum sokaklarda.

Gecenin bir vaktinde Sisi'de görüyorum onu. En dipteki masaya oturmuş. Paltosuyla çantası yanındaki sandalyenin üstünde. Duraktaki gibi köşeye çekilmiş. Kıstığı gözlerini kapıdan ayırmıyor. Kırmızı bir ışığın aydınlattığı masalarda genç çiftler oturuyor. Girişteki masada iki travesti, yüksek sesle gülüşüp konuşuyorlar.

Birkaç birahaneye girip çıkıyor sonra. Gece ilerliyor. Gençlerden oluşan bir guruba takılıyor bir ara, şakalaşıyorlar. Arkadaşları olmalı. Bira içiyor. Huzursuz görünüyor. Gözleri kısık ve hep kapıda yine. Hep birini bekler gibi. Arar gibi bakıyor.

Sahilde, bir yere yetişmek ister gibi hızlı hızlı yürürken görüyorum onu daha sonra. Kafelerin, birahanelerin, lokantaların önünden geçiyor. Bakışlarıyla çevreyi tarıyor bir yandan. Birini aradığını artık iyice belli ediyor.

Pasaport'ta bir kahveye girdiğinde vakit gece yarısını vuruyordu. Sabahçı liman işçilerinin yorgun, uykulu bakışlarının arasından süzülüp televizyonun karşısında bir masaya oturuyor. Bu kez kapıya dönüyor sırtını. Arayıp da bulamadı-

ğına küstü mü? Çay içiyor. Üşüdü mü körfezin soğuğundan? Bakalım bir daha ne zaman, nerede karşılaşacağız diyorum içimden. Kahvede bırakıp onu, dışarı çıkıyorum.

Kapalı mekânların dışında birilerini görmek zor artık. Gece ilerledi ve hava iyice soğudu. On yılda bir kar yağar bu şehre ve bu gece yağacak gibi.

Sonraki karşılaşmamız, bütün duvarları aynalarla kaplı bir kulüpte gerçekleşiyor. Bütün cesaretimi toplayıp yanına gittiğimde, yine, kapıyı en iyi şekilde göreceği masayı seçmiş olduğunu anlıyorum.

Çantasından bir sigara paketi ve çakmak çıkarıyor. İçinde renkli bir içki olan kadehin kıyısında geziniyor bir eli. Öbür elinde külü uzamış bir sigara var. İnce parmaklarının sinirli titreyişleriyle kül masaya dökülüyor. Bir düş dünyasında yitip ortamdan iyice soyutlandığında, bu gece elime bundan daha iyi bir fırsat çıkmayacağından emin olarak, ona iyice yaklaşıyorum. İçinde yittiği düşü okumaya çalışıyorum yüzünden.

Bir gölge gibi yanına yaklaşmamdan hiç hoşnut olmadı. Tanıdık bir yüz istemiyordu. Oysa benimle dolmuşta karşılaştığını anımsamıştı. Onu ürkütmek istemiyordum. En yumuşak bakışımla baktım yüzüne. Gülümsedim. Daha çok rahatsız oldu. Depresyonda gibiydi. Aradığı yüzden başka, görmeyi istemediği ne denli yüz varsa çıkmıştı önüne işte. Ama hâlâ yitirmemişti umudunu. Birazdan şu kapıda belirecekti. İçeri girecekti. Yanına gelecek, yüzüne eğilecek, gülümseyecekti. Böyle olmalıydı.

– Otırabilir miyim? Başka boş yer bulamadım da...

– Sizinle daha önce de karşılaşmıştık bu gece. Neden? Neredeyse beni izlediğinizi düşüneceğim.

– Belki de izliyorum sizi.

– Saçmalamayın. Benimle ne işiniz olabilir? Ne yaşımız uyar ne işimiz. Ne iş yaparsınız? Yakından bakılınca yüzünüz yabancı gelmiyor pek ama... Yine de sizi tanımadığımdan eminim.

Fısıldıyorum : Sizin öykünüzü yazıyorum.

Yüzünden bir alevin dili geçerken, şaşkınlıktan ağzının açık kaldığını ayrımsayıp dudaklarını sımsıkı yumuyor. Sonra kendini toparlayıp tersleniyor :

– Ne öyküsü? Kimsiniz siz?

– Öyküler toplayıp yazarım ben. Bu gece de sizin öykünüzü yazmaya karar verdim.

– Neden benimki?

Sesine bir merak titreşimi katılmasına engel olamamıştı. Doğrusu, gece onun için de ilginç olmaya başlamıştı. Hem bunca bunalım arasında bu yeni ve alışılmadık durum, belki düşüncelerinden biraz kurtulmasına da yardım edebilirdi. Deli olduğumu düşünüyordu. Bu gece aklı yerinde değildi. Aramızda ortak bir nokta bulmuş gibi bakıyor artık yüzüme.

– Sizinkini yazmak istedim. Çünkü bence bir öykünüz var.

– Nasıl belli oluyor?

– Gözlerinizde tutku ve ateş görüyorum. Soğuğu ve ateşi duyumsayanların, yazılmaya değecek bir öyküleri vardır hep.

– Seçildim mi yani?

– Evet. Alaylı bir sesle sordunuz bunu, ama evet. Seçildiniz bu gece.

– Peki, neymiş benim öyküm?

– Tutkulu bir aşk.

Fallara ve falcılara hiç inanmam, ama falcı mısınız kuzum siz, diye haykırdı. Usulca yanıtladım : Söyledim ya size demin, ben öykü toplarım.

Gözlerini kocaman açarak soruyor : Aşk öyküleri mi toplarsınız?

– Hayır. Öyle sayılmaz pek. Aşk çok özel bir durum. Öyle özel ki ancak yaşayan tarafından anlatılabilir. Ben aşk öykülerinin peşinden gitmem. Ama bir aşkın, bir tutkunun, bir düşün peşinden giden insanların öyküleri ilgimi çeker.

"Peki öyleyse," dedi, gözlerini yeniden kısarak, "haydi girin bakalım öyküme. Ben de bunu nasıl yaptığınızı göreyim."

"Neden böyle yırtıcısınız?" diye sordum. "Mutsuzluktan çok bir isyankarlık içindesiniz. İşlerin yolunda gitmesi için hiçbir şey yapmıyorsunuz sanırım. Tam tersini de yapıyor olabilirsiniz. Yapılmaması gerekenleri yani. Neden böyle davranıyorsunuz? Bu bir oyun mu?"

Yanıtı arkadaşçaydı.

– Bir oyun bu, evet. Biliyor musunuz? Onu çok seviyorum. Ama hep küçük oyunlar oynuyoruz birbirimize. Hep düşüncelerimizi yakalamaya ve tutsak etmeye çalışıyoruz. Ama birlikte olmayı başaramıyoruz.

– Burada onu mu bekliyorsunuz?

– Evet. Gelmeme olasılığı çok yüksek. Ama bekliyorum yine de.

– Gelecek mi sizce?

– Şimdi üç olasılık var. Birincisi : Gelmeyecek! Anlatılmaz acılar içinde kıvranıp, kimbilir neler yapacağım. İkincisi : Bir kız arkadaşıyla gelecek. Beni de görecek ne kadar saklansam da bu köşeye. Abartılı gülüşlerle gülecek. Ben ne yapacağımı şimdiden bilemem. Buna, oyun başladığında karar veririm. Üçüncü olasılığa göre, yalnız gelecek. Yanıma yaklaşıp, "Bütün gece, her yerde seni aradım," diyecek. Bir yandan da gözlerime... Ah! Gözlerime bakışını bir görseniz. Öyle derin ve yumuşak, kirpiklerinin gölgesinde kadife gibi ve derin... Neden anlatıyorum bunları size?

– Belki de öykünüzün yazılmasını istiyorsunuz.

– Peki. Siz de yazın o zaman. Mademki bu öyküyü yazacaksınız, söyleyin öyleyse, bu gece gelecek mi?

– Önce onu tanıyıp tanımadığınızı sormak isterim.

– Tanıdığımı söyleyemem. Hem her zaman tanıdığım biri kadar yakın bana, hem öylesine yabancı. Onu gördüğüm günden beri sürüyor bu oyun. Büyüyen bir ateşin, tehlikeli sıcağında.

Birden kalkıyorum masadan.

Arkamı dönmeden önce eğilip yüzüne,

– Gelmeyecek! diyorum.

Gelmeyecek dediğimde yüzünde öyle bir acı netleşmişti ki. Bir yandan da, bildiği bir şeyi söylemişim gibi gülümsedi. Ağzı çarpıldı hafiften. Sonra sigarasıyla oynamaya başladı. Yakıyor, paketle oynuyor, söndürüyor, yeniden yakıyordu. Birden bir delikanlı yaklaştı yanına.

– Selaaam! Ne haber yahu? Ne yapıyorsun burada yalnız?

– Dolaşıyorum işte. Biraz müzik dinlemek istedim.

– Yalnız olduğuna şaşmadım. Seninkini gördüm akşamüstü. Yanında sarışın bir kız vardı.

Sırtına bıçak yemiş gibi irkildi kız. Daha fazla dayanamadım. İçimin sızladığını duyumsadım. Onları masada bırakıp dışarı çıktım. Vakit, gece yarısını çoktan geçmişti.

Dolmuşun mavi ışığı iyice solmuş, yorgun yüzünü kapladığında, göz göze geldik. İrkildi. Geriye doğru sıçradı.

– Yine mi siz?

Bir çığlık gibi çıkmıştı sesi. Gece, bir düş gördüğünü sanmış olmalıydı. Çünkü çok üzgündü. Çok yalnız ve yaralıydı. Olup bitene inanmak zordu. Ama gün ağarırken kendini yine benimle, üstelik aynı dolmuşta görünce neye uğradığını şaşırdı.

– Evet, benim ya. Kötü bir geceydi, değil mi?

– İyi ya da kötü! Kendinizde başkalarının yaşamına girme hakkını nasıl buluyorsunuz? Bunu nasıl yapıyorsunuz ayrıca?

– Birileri yaşar. Birileri de bu yaşananları yazar.

– Sizden hiç hoşlanmadım.

– Neden?

– Şu uzlaşmacı tavrınız, yumuşak ve her şeyi bilir gibi bakan gözleriniz hiç hoşuma gitmedi.

Birincisi, dedim, hiç uzlaşmacı değilim. Uğraşarak ve zorla girdim öykünüze. Kapıları açıvermediniz bana, unuttunuz mu? Hem dün gece aradığınızı hiç bulamamış olmanızın suçlusu benmişim gibi davranmayın.

– Karşılaşmadığımızı da mı biliyorsunuz? Siz çok oldunuz ama.

– Başka şeyler de biliyorum.

– Neler onlar?

– Seni sahilde bir erkekle gördüklerini söylediler ona. Sırtından bıçak yemiş gibi oldu.

– Olamaz! Ah! Bu bir kâbus olmalı. Her şeyi biliyorsanız söyleyin o zaman, o ne yaptı?

O da bir oyunu sürdürdü bütün gece. Senin gibi.

– Bir şey daha soracağım. Söyleyin bana, kimsiniz siz?

Kız Yurdu Durağı'na gelmiştik.

Dolmuş, akşamki yerinde duruyordu.

İnmek zorundaydı. Bocaladı biraz. Ama indi.

Kapı kapandığı anda gözlerinin iri iri açıldığını gördüm. Öfkeyle saldırdı kapıya. Yumruklamaya başladı. Bağırıyordu :

– Ah! Sen! Yine sen! Anlamalıydım, anlamalıydım. Tanıdım seni, tanıdım.

Ürperdiğimi duyumsadım.

Yürümeli artık şu dolmuş. Hemen hareket etmeli. Kız, deli gibi bağırmayı sürdürüyor.

– Sen ne utanmaz birisin ha? Bir de bana kendini öykü toplayıcı diye tanıtıyorsun. Şu koltuğa yayılan gövdene bakılırsa, sen en fazla iyi bir yağ toplayıcı olursun.

Bağırıyordu. Zıplıyor, yanı başımdaki camı tırmalıyordu.

– Bir de benimle alay edersin ha? Geçmişin ipleri elinde öyle mi? Geleceğin pusulası da cebindedir kesin. Bak şu haline! Kendine bir bak : Benim olan her şeye ihanet etmişsin sen! Orta yaşlı, z avallı bir kadın olmuşsun!

Ben mi? Ben ha? Orta yaşlı ve zavallı ha? Üstelik iyi bir yağ toplayıcısı. Yüreğim sıkışıyor. Bu ne küstahlık böyle küçük hanım?

Küstahlık sürüyor :

– Sevgilime ne yaptın, söyle! Onu da kendine mi benzettin? Böyle gece yarıları karşıma çıkıp caka sattığına bakılırsa onu da kendine benzetmiş olmalısın. Ne yaptın ona? Ne yaptın?

Geri çekiliyorum. Rezalet bu. İsyan.

– Çek ellerini artık üstümden, duyuyor musun? Yıllardır beni didiklemenden bıktım, usandım. Öyküsünü aradığın her genç kızda beni bulmandan, ortaya çıkarmandan fenalık geldi. İçimi dışıma çıkardın. Bu yetmezmiş gibi, beni çocuklarının bilgisayarına sokup her yerlere göndermeye hazırlandığını da biliyorum. Yeter artık.

Bu yaptıkların seni benden üstün kılmaz. Anlamıyor musun? İyice bak bakalım, sana benziyor muyum? Benim dilim, benim bakışlarım bir jilet kadar keskindir. Oturduğu alelade bir koltuğa bile bu denli uyum sağlayan seninle benim, ortak bir yanımız olabilir mi? Konuş!

Bu yüzden "Benim gençliğim" ya da "Ben genç bir kızken" diyerek beni sahiplenmeye kalkma. Sen, bana ihanet ettin. Yetinmeyip daha da ileri gittin ve beni değiştirdin. Bunu yaparken de bütün izlerimi yok etmişsin lanet olasıca, yok etmişsin!

Korkmaya başlamıştım.

"Neden duruyoruz hâlâ? Gitsek ya artık," demek için başımı öne uzatıyorum. Ama sözcükler ağzıma tıkanıp kalıyor. Dolmuşta yalnız olduğumu görüyorum çünkü. Sürücü yerinde yok. Koltuğu boş. Kolumla camı siliyorum. Yerden doğrulan delikanlıyı görüyorum. Yüz yüze geliyoruz. Çabucak ön kapıyı açıp koltuğuna sıçrıyor. Hafifçe yan dönüp şöyle diyor bana!

– Kusura bakmayın bayan. Biraz beklettim sizi. Bir dolmuş geçse durdurup aktaracaktım sizi. Ama bu saatlerde bu yol çok ıssız oluyor.

– Neden duruyoruz?

– Lastik patladı, duymadınız mı? Silah sesi gibi bir sesle.

– Duydum ya, evet, silah patladı sanki.

– Neyse ki yedeğim vardır hep. Değiştirdim. Artık gidebiliriz.

Genç sürücü, vites koluna elini atıp birinci vitese geçiyor. Sonra gaza basıyor. Ama ayağını debriyajdan kaldırmadan önce, aklına bir şey gelmiş gibi duraklıyor, vitesi geri alıyor. Birkaç metre gerileyip Kız Yurdu Durağı'nın tam önüne yanaşıyor.

Kapıyı açıp sesleniyor :

– Alsancak!.. Alsancak'a gider.

Durağın köşesinde, paltosuna sımsıkı sarılmış genç kız, yerinden ok gibi fırlayıp dolmuşun yanına geliyor.

– Kemer yazıyor ama üstünde...

– Ama Alsancak'a gidiyoruz.

– Öyleyse açın kapıyı.

Delikanlı düğmeye basıp otomatik kapıyı açıyor. Kız, bir sıçrayışta çıkıyor basamağı.

Önümdeki koltuğa oturuyor.

Mavi floresan ışığı saçlarına, ellerimize, yüzlerimize ve döşemeye, yaldızlı bir örtü gibi yayılıyor.

Gökyüzünden kesilip yere düşürülmüş bir yıldız tarlasına doğru sürüyor dolmuşu delikanlı.

Herkes kendi öyküsünü kuşanmış... Gidiyorduk...

Işıklı, müzikli, mavi cam bir fanus içinde... ve...

Şehrin üstüne üstüne...

ŞAKİR DOĞAN

Yüreğimin Üstünde Bir Kelebek, Ölüm

OTOBÜSE bindim, cam kenarındaki koltuğuma güzelce yerleştim. Otobüs hareket edince dışarıyı seyretmeye başladım. Gündüz boyunca belleğimde uyuyup duran birtakım sorular, hava kararmaya başladığında birer birer değil, hepsi aynı anda şiddetle saldırıya geçtiler. Bu, gecenin tılsımıydı.

Karanlık bastırınca kendimi daha bir net görmeye başlardım.

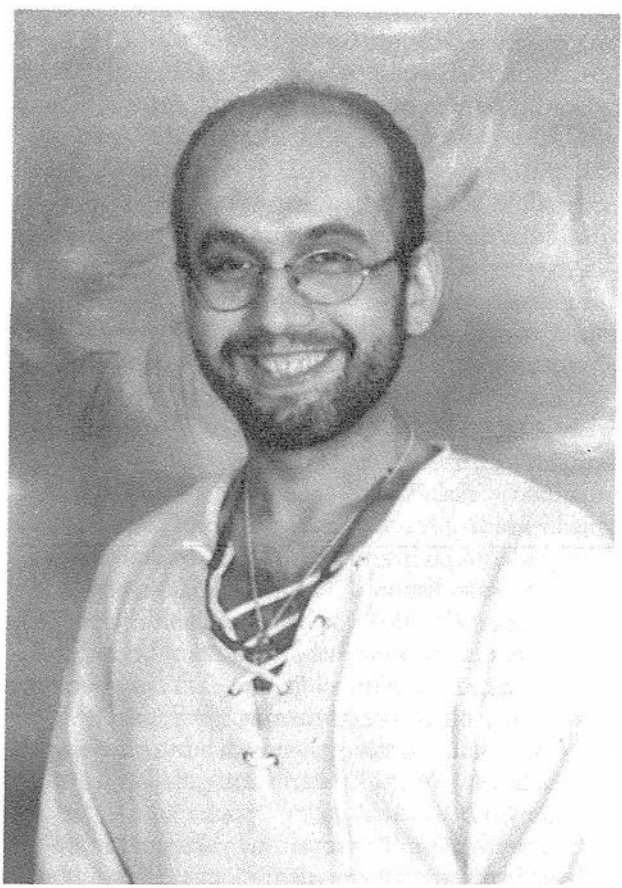
Günlük yaşantım gözlerimin önüne geldi : Akşam düzenli bir şekilde evime giderdim. Yemekten sonra eşimle birlikte çay içer, televizyon seyrederdik. Saat ona doğru yatmaya hazırlanırdık. On birde yatakta olurduk. Karıma sevişmek istediğimi söylerdim. Öyle doğal ve yumuşak bir sesle bunu söylerdim ki, sanki çay yapmasını rica eder gibi... O da bu sıradan isteğimi yerine getirmek için, hemen kırmızı geceliğini toplar, bacaklarını ayırırdı. Ben onun dolgun kalçalarından başlardım sevmeye. Sonra yüzümü saklamak için sanki, başımı onun göğsünde dinlendirirdim. Sonra nedense hüzünlenirdim. Doğrusu bunun hüzün olduğuna pek inanmıyordum. Garip, adını hemencik koyamadığım bir duygu sarıyordu beni. Hırsızlığa zorlanıp da bir yetimin hakkını yemiş gibi vicdan azabı çekiyordum kimi gün. Sonra uyuyakalırdım. Sabahleyin kahvaltıyı hazırlar ve beni uyandırırdı eşim. Masada, ayakta yine kırmızı geceliği üstünde karım, ekmeğime tereyağı sürerken ellerim yine kalçalarına ve iri göğüslerine uzanırdı. 'İstiyor musun?' diye sorardı. Utangaç bir genç gibi gözlerimi ondan kaçırır, 'Evet' anlamında isteğimi belirtirdim. Birkaç dakika sonra, yatak odasında, bacaklarını açmış beni bekler bulurdum.

İşe gitmediğim günlerde ya da tatil günlerinde, ya ailelerimizi ziyarete giderdik ya da parkları dolaşmaya. Sonra döner evimize gelirdik. Karım mutfağa girer bana meze hazırlardı. Ben de rakımı alır, televizyonun karşısına geçerdim. Mutfaktan salona bir şeyler taşırken, kırmızı geceliğiyle gelir yanı başımda durur ve 'daha başka' bir şey isteyip istemediğimi sorardı. İzne gidiş zamanı gelmeye yakın, arabamızı bir tamirciye gözden geçirtirdim. Doğruca yazlığımıza giderdik. Orada da günlük yaşantımızda fazla değişlik olmazdı. O denize girmezdi. Gündüzün bahçemizdeki çiçeklerle oyalanırdı. Çiçeklerle konuştuğu kadar benimle konuşmazdı. Çok severdi onları. En çok da akşamsefasını severdi, onun yanına oturur, hava kararırken çiçeklerin yapraklarını nasıl açtığını gözlerdi. Sonra akşam serinliğinde yürüyüş yapardık çevrede. Çiçeklerin yanından kalkarken hep gözleri dolu dolu olurdu nedense. Yirmi altı yaşında evlenmiştim. O benden üç yaş büyüktü

ve ikinci evliliğini yapmıştı benimle. Benimse ilk evliliğim idi. Sekiz yılımız böyle geçti.

Öğrencilik yıllarımda ders kitaplarından başka bir şey görmedi gözüm. Uysaldım da. Bir kız çocuğu gibi yetiştirilmiştim. Çok çalışkandım. İlkokuldan üniversiteye değin ne kız ne de erkek arkadaşım oldu. Çalışkan olduğumdan mı, etrafımda birçok dalkavuk vardı. Onlara hiç yüz vermez, yardım etmezdim. Birçok kıza ilgi duydum, gizli gizli âşık bile oldum. Ama nedense onlar beni beğenmez, gülerlerdi saflığıma. Okulu bitirip işe başladığımda, ailem beni görücü usulüyle evlendirmek istedi. Onlara ilk ve son kez karşı çıktım ve gidip Bedia'yı istemelerini söyledim. Gönülsüzce kabullendiler, çünkü Bedia dul bir kadındı. Kocası hazin bir şekilde öldürülmüştü. Ne zaman karşılaşsak, onu alıcı gözle incelerdim. Güzeldi, irice göğüsleri ve dolgun kalçaları beni çıldırtırdı. Yolda görüp heyecanlandığımı bile bile, dönüp yüzüme bakmazdı.

Annemin ve babamın gidip onu ailesinden istemesi üzerine, yarı isteklice, 'Bir gelsin görüşelim,' demiş. Bir kır kahvesinde buluştuk. Nedense hiç heyecanlanmadım. Oysa âşık olduğum kızların yanına yaklaştığımda, tir tir titrerdim. Bedia beni görünce, nedenini hâlâ bilmediğim şekilde şaşırdı. Sonra, annelerin çocuklarını okşaması gibi, yüzümü okşadı. Konuşmaya başladı... İleride sorun yapmayayım diye, önceki ilişkilerini bir bir anlatmaya başladı. Ben uslu çocuklar gibi sözlerini hiç bölmeden dinledim.

"On altı yaşında tanıştım kocamla. Birbirimize ilk görüşte âşık olduk. Evlenmeden önce uzun uzun seviştik. Derken hamile kaldım ve çocuğu aldırdık. Oysa ikimiz de çocuk seviyorduk ama, zamansızdı. On dokuz yaşında nişanlandım, yirmisinde evlendim. Birbirimizi taparcasına seviyorduk. Sevgimizi bir çocukla çoğaltmak, zenginleştirmek istedik. Doktor, çocuk doğuramayacağı-

mı söylediğinde dünyamız birden karardı. Ama birbirimize duyduğumuz sevgi bundan sonra daha da arttı ve ileride bir evlatlık alabileceğimizi düşünerek avunduk. Okullarımız bitince ailelerimizin yardımıyla büromuzu açtık. İkimiz de avukattık. O sıra tek hayalimiz bir yazlık alıp kocamın anarşist çiçek diye nitelediği akşamsefasıyla bahçemizi süslemekti. Ne yazık ki bu düşümüz gerçekleşmedi. Onunla ortak olmayan bir yanımız vardı, futbol. Kocam fanatik bir Galatasaraylı idi. Ben oldum olası futbol sevmem. Eşim, takımının hiçbir maçını kaçırmazdı. Galatasaray, Monaco ile berabere kalıp tur atlayınca, biz de sevincimizden sokağa çıktık. Dışarısı ana baba günüydü. Kocamın sevincine katıldığım için mutluydum. O da mutluluğundan ikide bir bana sarılıyordu. Dışarda kalabalığın coşkusuna kaptırmıştık kendimizi. Bir ara eşimin belime sarılı elleri yavaş yavaş çözüldü, başı omuzuma düştü. Bağırdım.

Başının arkasından giren kurşun beynini parçalamıştı. Sonra sesim kesildi. Artık ne bağırabiliyor ne de ağlayabiliyordum. Bir damla olsun gözyaşı sızmadı yanaklarıma. Yüzlerce insan arasında, seken kurşunun kocamın başını gelip bulmasını düşündükçe çıldırmak istiyordum. Tabii o kalabalıkta silahın sahibi bulunamadı. Bulunsa ne değişecekti? Hiçbir şey! Yok yere saçma bir ölümle mutluluğumu kararttılar. O artık yoktu; yaşam yine de sürüyor ve ben yaşıyordum. Eğer yaşamak denirse buna..."

Bedia öyküsünü bitirince gülümsedi, boş boş uzaklara baktı. Bir abla gibi yüzümü avuçlarının içine alarak konuştu :

"Buraya, sana gelirken kararımı değiştirmiştim. Evlenmekten vaçgeçtiğimi söyleyip hemen gidecektim. Ne var ki, yüzündeki saflık ve çocuksu tavrın o denli etkiledi ki beni. Mutlu olman için elimden geleni yapacağım."

Evlendiğimizin ikinci günü eşim bana şunu sordu :

"İş yerinde nasıl bir insansın?"

"Evde olduğu gibi," dedim, "uysal ve sessiz."

Bana acır gibi baktı ve yüzümü okşadı. Ondan sonra da, işyerinde nasıl davranmam gerektiği konusunda bana öğütler verdi. Ezilmemi, haksızlığa uğramamı hiç istemiyordu. Karşı gelmek ne söz, aynen kabul ettiğimi yineliyor ve uyacağıma dair yemin ediyordum. Akşam eve geldiğimde o gün yaşadıklarımı bir bir rapor ediyordum ona. Eğer anlattıklarımda yanlışımı yakalamışsa, onu bir daha yapmamam için dikkatimi çekiyordu. Bu eğitim birkaç yıl sürdü ve işyerimde farklı bir kişi olduğumu ben de farkettim. Onun bu unutulmaz öğütleri sonucu, yedi yıl içinde müdür yardımcısı, üç yıl sonra da müdür olabilirdim.

Ne var ki eşimin konuşkan olmayışı, sosyal yanının eksik oluşu, bizi insanlardan giderek uzaklaştırdı. Değil yeni ilişkiler, kendi yakın akrabalarımıza bile gidip gelmez olduk. Mutlu olmasına mutluydum yine de. Mutluluk duygusu da giderek kendisini alışkanlığa bıraktı. Yaşım ilerledikçe içimde adını bilemediğim bir boşluk oluştu ve gövdemin her yanını dolaşarak beni zehirlemeye başladı. Nedenini bir türlü çözemiyordum bunun. Geçen her gün de güçlenip duruyordu. Dayanamadım bir gün karıma açtım derdimi. Kısaca yanıtladı : 'İşinden kaynaklanıyor bu stresin!'

Nedense gündüzleri yanıma yaklaşmayan bu boşluk, akşama doğru ayak uçlarımdan saçlarıma değin beni sıkıca yokluyordu. O sıra her yanımın paslandığını

duyumsuyordum. Bunları eve varınca doymak bilmeyen cinsel dürtülerimle bastırmaya çalışıyordum. O yüzden evde fazla sorunum olmuyordu. Ne oluyorsa işyerinde oluyordu. Öfkemi benden alttakilerden çıkarıyordum. Örneğin liseden sınıf arkadaşım olan şimdiki sekreterimin küçük bir yanlışı beni delirtmeye yetiyordu. Ona acımasız davranıyordum, bağırıp çağırıyordum hatta. Belki de yıllardır içimde gizlediğim bir öçtü bu. Lise yıllarında ona âşık olmuş, bunu kısa bir mektupla kendisine iletmiştim. O da bu mektubumu birçok arkadaşın önünde okumuştu ve ben yerin dibine girmiştim. Olayı daha dün gibi anımsıyorum.

İçimdeki boşluk. Kimi zaman bir korkuyla karıştığında titreme geliyordu bana. İşyerinde her zaman güçlü olmam gerektiğini işte o sıra anladım, yoksa bu psikolojik hallerim gelişmemi engelleyebilirdi. Bir gün işe gitmedim. Bu yaşamımda ilk kez oluyordu. Rahatça kendi kendime kalmak için, orta halli bir otelin bir odasını tuttum o gün için. Burada uzun uzun düşündüm. Bende, bizde eksik olan neydi? Evimiz, arabamız, yazlığımız ve bankada da azımsanmayacak miktarda paramız vardı. En önemlisi, bir dediğimi ikiletmeyen güzel bir karım vardı. Seviyor muydum onu? Çok aptalca bir soruydu bu! Elbette! Hatta böyle düşündüğüm için kendimden utanmalıydım. Her şey bir yana, işyerimde bunca yükselmemi o sağlamamış mıydı?

Önemli bir iş toplantısından geliyordum. Müdür rahatsız olduğu için, yerine beni göndermişti. Cebimde uçak bileti olduğu halde, şimdi bana tabut gibi görünen bu otobüsü neden tercih etmiştim? Tabutun içine beni canlı canlı sokan neden neydi? İçimde gizlice yaşayan boşluk mu yoksa? Düşüncelerimden, kuruntularımdan kurtulmak için, kasetçalardaki şarkıcının sözlerini resimlendiriyordum : Şimdi o üstünü başını yırtıyor, kendine işkence yapıyor ve böylece (şarkısı) şoförü etkiliyordu. Şoför (bundan ötürü) sigaranın birini söndürüp öbürünü yakıyordu ve arada gaz pedalına tüm gücüyle yükleniyordu. Otobüsümüz, sarhoş bir insan gibi, bir sağa bir sola, diklenerek delikanlıca ilerliyordu. Kaptan şoförümüz küçük arabalar yanımızdan geçip giderken bıyıklarını buruyor, yaşadığı üstünlük duygusunu belli etmek istiyordu. Arabaların ürkekliği belki de bundandı. Ama karşıdan gelen, üst tarafı çıplak, ama göğsündeki kıllar ince çirkin bir giysiyi andıran kamyon şoförleriyle karşılaştığında, bizim kaptan şoför süt dökmüş kediye dönüyordu. Otobüsümüz tam yokuşu tırmanırken, bilemediğimiz bir arıza nedeniyle durdu. Saat gecenin biriydi. Dışarı çıktım, bir sigara yaktım. Pantolonumun kirlenip kirlenmeyeceğine, ütüsüne falan boş verip asfalta çöktüm. Yol kenarından başlayarak kumsala dek ormanlıktı çevremiz. Peki neresiydi burası? Kaç saatten beri yoldaydık? Önemli miydi şimdi bunlar?

Hafifçe rüzgâr esiyordu ve hava serinlemişti. Bir sigara daha yakarken kaptanımızı etkileyen o şarkıyı düşündüm. Elimde olmadan gülümsedim. Karşımda duran iki ağacın yanındaki çam ağaçları cılız kalıyordu. Nedense onları düşünürken içim burkuldu. Karanlıkta görebildiğim ormanlık kumsala dek uzanıyordu. Nokta gibi duran ışıklar titreşiyordu. Denizin üstünde sallanan balıkçı teknelerinin fenerleri çok sönüktü. Çocukluğumda hep balıkçı olmak istediğimi nedense tam bu arada anımsadım. Bir şeyi daha : Yüzme bilmediğimi. Komik değil mi, yüzme bilmeyen bir balıkçı... Adını unuttuğum bir filmden etkilenmiştim bir zamanlar. Balıkçı köyüne yerleşen bir adam anlatılıyordu. İnsanlar

arasına pek girmeyen, tek başına yaşayan bir adamın öyküsüydü. Yakaladığı balıkların yarısını satıp onunla rakı alıyordu, geri kalanını da sofrasına götürüyordu. Bir gün köylüler onu teknesinde cansız buldular. Altmış yaşlarında görünen balıkçının kırk yaşında olduğunu öğrenen köylüler çok şaşırmışlardı. Pek sevmedikleri halde, köylüler yine de bir cenaze töreni düzenlediler bu yalnız adama ve limanın adına 'Yaşlı Balıkçı' dediler o günden sonra. Teknesindeki yazıyı mezar taşına taşıdılar : 'Korkak, uçmasını beceremeyen, yüreğimin üstünde bir kelebek, ölüm.'

Köylülerin de bilemediği, bu köye gelmeden önce balıkçının yaşamını hep merak ettim. O filmin etkisinden kurtuluncaya dek her gün ayrı ayrı öyküler kurdum onun hakkında. Onun için yazdıklarım nedense hep aşk öyküleriydi.

Hostesimizin cırlak sesi balıkçının azraili gibi beni tatlı düşümden uyandırdı.

"Kaptanımız harekete hazırlanıyor. Herkes yerini alsın!" Kadın kıkırdadığında yüzü kayboluyor ve karanlık bir kuyu açılıyordu sanki yüzünde. Su istediğimde, inadına ılık su getiriyordu. Uzatılan suyu yüzünde açılan kuyuya dökmeyi içimden geçirdiğimde birden rahatlıyordum. Yolcuların çoğu uyuyordu, uyuyamayanlar gazete ve kitap okuyorlardı. Sol yanımda oturan emekli öğretmen, anlatmaya başladığı yaşamöyküsünü dinlemek istemediğimi söylediğim için, susmak zorunda kalmıştı. Şimdi horlarken ikide bir başı omuzuma düşüyor, farkına varınca, gövdesini sol yanına dönüyordu. Yokuş aşağı gitmekte iken otobüsümüz, pat diye başını önündeki koltuğun demirine vurdu emekli öğretmen ve koridora düştü. Hemen hostesi çağırdım. Katlanılmaz sesiyle :

"Buyrun!" dedi.

"Ben ineceğim," dedim. "Otobüsü durdurması için kaptandan benim adıma rica etmenizi istiyorum."

Küstahça yanıtlamaya kalktı beni.

"Her yolcunun isteğiyle oto..."

Tersledim onu :

"Kapat çeneni," dedim, "ne diyorsam onu yap!"

Bu beklemediği çıkışımdan allak bullak oldu yüzü, ürkek bir sesle :

"Peki, peki beyefendi," dedi.

Hostes, kaptanın yanına varmadan otobüs yavaşladı ve durdu. Uyandırdığım yolcular uyku sersemliğiyle ne olduğunu anlamadılar bile. Kaptan bana kapıyı açarken yumuşak ve kibar bir sesle sordu :

"Beyefendi, bekleyelim mi sizi?"

Yaşamımda belki ilk kez kendimden son derece emin bir sesle :

"Hayır!" dedim.

Otobüs uzaklaştı gitti önümden. Göz gözü görmeyen karanlığın biraz sonra dağılacağına ve görüşün netleşeceğine inanıyordum. Biraz sonra gündüz gibi aydınlandı çevrem. Mutluydum. Birileri beni az ötede bekliyormuşçasına, hızlı hızlı yürümeye başladım.

SALİHA YADİGÂR

Issız

Çöl Ortası Yolcuları

ALİ'NİN külüstür otomobilini ırmağın öteki yakasında bırakıp ormanın içinde yürüyüşe çıkalı bir saati geçmişti. Ali, Hüsnü, Neriman ve ben. Neriman dikenli yaprakları tutup tutup bırakıyor, yalnızca önüne bakıyordu. Belki bu yüzden, ben de Neriman'ın arkasında yürümemeye özen gösteriyordum. Geniş omuzlu, küfürbaz, seksi Neriman erkeklerin başını döndürse de zaman zaman çekilmezleşiyor. Özellikle işyerinden söz ettiği zamanlarda...

Dikenli dalların yüzümüze inmediği, Neriman'ın işyeri anıları canlanmadığı zamanlarda çok iyiyiz. Özellikle ben. Molalarda bir ağaç altına oturup konservemi ya da peynirli sandviçimi tıtıklıyorum. Çok yorulmadıysam birkaç sayfa roman okuyorum. Güzel bir masal ya da şiir keşfedersem coşkuya kapılıp birkaç satır karaladığım bile oluyor.

Ali'yle Hüsnü kovboy şarkıları dinleyip dans ediyorlar. Utanmasalar uğradığımız kasabaların birinden birer kovboy şapkası satın alacaklar.

Neriman bu topluluktan hoşnut; uyuz bir kadın, kendini aktör sanan iki erkek. Eğlenceli sayılabilecek bir grup... Biraz uğraşılsa yönlendirilebilir bile.

Aradan saatler geçmiş, yorulmuşuz, bir su kenarı arıyoruz. Su içeceğiz, belki mayolarımızı giyip yüzeriz. O kadar yürüdüğümüz halde, bir dereye, gölcüğe ya da kaynağa rastlamıyoruz. Üstelik orman gitgide seyrekleşip yerini cılız ağaççıklara bırakıyor. Hava kararmaya başlamış. Neriman duruyor :

– Bugünlük bu kadar yeter. Burada mola verelim. Mataralarımızdaki suyla yetinelim. Sabah erkenden geri döner, ormanı dört bir yandan tararız. Hüsnü bize avlanmayı öğretir, yiyecek bir şeyler buluruz.

Hüsnü küçük birer sandviç hazırlıyor. Sandviçlerimizi yiyip suyumuzu içtikten sonra ne zaman uyuduğumuzu anımsamıyorum. Belli ki hepimiz son derece yorgunuz. Bütün geceyi mutlu düşlerle at koşturarak tüketiyoruz.

Sabah Neriman'ın sarsmasıyla, hafiflemiş ve şaşkın uyanıyoruz :

– Kalkın kalkın! Daha ne kadar uyuyacaksınız? Artık bize uyumak yok.

– Neden, diyor Hüsnü.

– Neden mi, neden ha! Bir çevrene bak da, ondan sonra sor.

Gözlerimizi ovuşturup çevremize baktığımızda dudaklarımızı uçuklatacak o garip görüntü günlerce aklımızdan çıkmayacak, çıkmasına da olanak yok. Çünkü eşyalarımız ve biz uçsuz bucaksız bir çölün ortasındayız. Çölün ortasında günlerce sürecek bir yolculuğun içinde, onlarca gereksiz eşya ve mataralarımızın dibinde kalan birkaç damla suyla...

Başlarımızın üzerinde birer mendil, omuzlarımızda mataralarımızla belirsiz bir hedefin serap arayan yolcularıyız artık...

Issız

OTOMOBİLDE her zamanki yerimdeyim. Sürücünün tam arkasında oturmuş, camın ardından hızla geçen masalsı görüntüleri izliyorum. Ağaçlar, küçük kulübeler, sahibinin zevkini ya da mimarının yeteneğini yansıtan tek tük villalar... Yolun tam kenarında durup el sallayan, çiçek uzatan çocuklar, küçük çardakların altına tezgâh kurmuş sebze meyve satıcıları...

Oysa benim düşlerimi süsleyen bunlar değil. Yol üzerinde reklamlarda geçen o köyü arıyorum. Bir bakkalı, bir tatlıcısı olan, şık giyinmiş yaşlı adamın gelip,

– Güzelliğin bozulacak, zaten evde kalmak üzeresin, dediği bir köy.

– Diyelim ki kaldım, sana ne! dediğimde adamın yüzünün alacağı hali hayal edip gülümsüyorum.

Şoförümüz yine Ali, yanında Neriman. Neriman çılgın serüvenlerden, genç sevgililerden yoruldu, sesiz sakin oturuyor. Yolculuktan ne beklediğini sormuyorum, biliyorum; deniz kıyısında otların arasında küçük bir ev bekliyor. Anne, baba, birkaç çocuk. İçinde yaşayıp gideceği bir çiftlik...

Ali ne istiyor bilmiyorum. O da kovboy şarkılarından bıktı. Zaten Hüsnü askere gitti. Terminalde son kez yüzümüze baktığında,

– Döndüğümde kendime yeni bir yaşam kuracağım, dedi.

Artık bizi aramayacağını, trekinglerde, hedefsiz yolculuklarda Hüsnü diye bir üyemizin olmayacağını anlamıştık.

Birden Ali :

– Konuşun, diyor. Susuyoruz. Kendimize bir hedef seçmenin, yolculuğa eğlenceli bir öğe katmanın zamanı çoktan geldi.

Neriman :

– Yolculuklar beni yoruyor, diyor.

– Ne dersiniz, yaşlandım mı ben?

– Kendimize bir hedef seçelim, diyorum.

– Düşlediğine en yakın bir durağa rastlayan orada kalsın.

– Yolculuktan ne beklediğimizi açıklayacak mıyız, diyor Ali.

– Siz bilirsiniz.

– Söylemeyelim.

Birden ağaçlar sıklaşmaya başlıyor, arabamız karanlık bir ormana dalıyor. Birkaç dakika karanlıkta yol alıyoruz. Sonra ağaçlar yol veriyor; samanlı, otlu, inekli bir köye giriyoruz. Bir tarla kenarında orta yaşlı güzelce bir kadın oturuyor. Yanında yarı çıplak 2-3 yaşlarında bir çocuk, çerçöple oynuyor.

Ali arabayı durduruyor :

– Burası neresi?

Kadın susuyor. Biraz daha gidiyoruz. Kadın arkamızdan koşuyor.

– Size bir ayran yapayım, soluklanın.

Soluklanıyoruz.

– Burası kuş uçmaz kervan geçmez bir köydür.

Dinlendikten sonra köyü geziyoruz. Evler boş, köy meydanı sessiz. Ali buraya Issız diyor. Issız'da mola veriyoruz.

Küçük Bir Düş

YİNE yollardayız. Issız'dan ayrılalı iki gün oluyor. İki kocaman gün. İki tarafından genişleyen, ortası basık / bunaltıcı, sigara dumanlı, biralı, sandviç atıştırmalı, eskimiş şarkılara takılmalı anlamsız denebilecek iki gün...

Issız'da biraz olsun eğlenmiştik. Issız'ın tek yetişkin insanı olan Güzelce (Ali her şeye olduğu gibi ona da bir isim takmıştı) yalnızlığın verdiği sıkıntıdan olacak bize dört elle sarıldı.

– Biriniz burda kalıp bana can yoldaşı olsanız, derken gözucuyla Ali'ye bakıyordu.

Bunu Ali'ye söylediğimde,

– Evet, güzel kadındı, dedi.

– Doğrusu bir ara ben de düşünmedim değil. Ama bir ömür, öyle bir yerde bir kadın bir çocukla geçmez.

Sonra Neriman'a döndü :

– Ne dersin, haksız mıyım?

Neriman her zamanki kadar kayıtsız, kendinden emin :

– Ben olsam kalırdım, dedi.

– Belki de haklısın. Her neyse, öyle bile olsa, fırsatı kaçırdım. Hâlâ ne istediğimi bilmiyorum.

Pencereden hızla geçen evler, ot yığınları, çiçek uzatan çocuklar, hasır şapkalı satıcılar... Kaç saat geçti bilmiyorum. Arabamız yeniden karanlık bir ormana girdi, saatlerce gittiğimiz halde orman aynı tekdüzelikle sürdü. Bir su kenarında durup düşündük.

Biz aslında kimdik? Yaşamımızın anlamı neydi? Onca yolu neden katetmiştik, nereye gidiyorduk?

Neriman'a göre, "Yaşamın tatlarından payını almış yaşlı gezginlerdik."

Ali bilmiyordu. Bense orman içinde bir kulübe bulup kendimi doğanın dinginliğine bırakacaktım. Belki bir sevgilim olurdu, onunla doğayla savaşıma dayanan alçakgönüllü bir yaşam kurardık. Küçük öyküler yazardım, yaşam arkadaşıma okurdum onları.

Bunları anlattığımda güldüler :

– Sen mi, dediler. Onca yol almıştık, serüvenler yaşamıştık, demek bunlar beni tanımalarına yetmemişti. Sustum. Kulübeden şimdilik vazgeçtim. Dere kıyısında oturup kurbağaları dinledim.

Bir Yerde Kalmak

HÜSNÜ'DEN kalan bir andacımız var; harita. Dünyadaki bütün ormanları, nehir ve denizleri gösteren kocaman haritanın neresinde yol aldığımızı artık bil-

miyoruz.

Ali'ye göre arabanın yol aldığı vadinin hemen ilersinde bir orman daha başlıyor. Dünya üzerinde bu kadar çok karanlık orman olduğunu bu yolculuktan önce hiç bilmiyordum. Ben onun yanıldığından eminim. Birazdan azgın dalgalarıyla bizi karşılayacak denize doğru gidiyoruz. Deniz kocaman midesi ve ağzıyla bekliyor bizi...

Nasıl koşarız denize? Dalgaların arasına nasıl atılırız bilmiyorum. Öyle özledim ki onun geniş kollarını.

Neriman'a hak veriyorum : Ah biz yaşam yorgunu yaşlı gezginler! Yine de kendini bırakmaz Neriman. Her zaman dinç, neşeli, yaşam doludur. Beni yaşama döndürense küçük öyküler. Belki de bu yüzden serüven peşinde koşuyorum.

Ali haklı çıkıyor, yeniden karanlık bir ormana giriyoruz. Ormanları çöllere benzetiyorum artık. Arayış dolu yolculuğumuzun yapraklarla bezeli tekdüze çölleri.

– Durun ve düşünün, diyor Ali.

– Belki bu bir işaret.

– Ne işareti, diyoruz küçümseyerek.

– Belki aradığımızı, bir yere yerleştiğimizde bulacağız. Farklılık, yaşamın tekdüzeliği içinden ayıklanıp çıkarılmalıdır da diyebiliriz.

Neriman alaycı :

– Sen yaşamının sırrını buldun. Burada kal ve bizi unut.

Ali tepkili :

– Kalırım, herhangi bir yerde kalabilirim.

– Kal ama, arabanı bize ver.

Ali kurduğu çadırın kapısından bize el sallarken aceleyle yola çıkıyoruz.

Dönüş

ERTESİ gün yola devam ediyoruz. Birkaç mil sonra yol bir uçurumla son buluyor. Bir yol nasıl uçurumla biter?

Neriman gülüyor :

– Ben yanıtı buldum. Ya bu uçurumdan atlayalım. Ya da geri dönüp ilk istasyonda kendimize bir yaşam kuralım.

Gitmeye karar veriyorum.

– Geliyor musun?

– Ben kalıp düşüneceğim, belki de atlarım...

Neriman bu, atlar belki. Arabada yalnızca önüme bakarken artık ne yapacağımı biliyorum. İlk istasyonda bir kulübe bulup insanlardan kopuk bir yaşam süreceğim. Sebze yetiştirecek, resim yapacağım. Kendim için öyküler yazacağım.

HASAN ÖZKILIÇ

Adını Arayan Öykü

O BÜYÜK kentte, karanlığın içinden geçiyorduk; karın ilk düştüğü, salkımsöğütlerin buza kestiği günlerdi. Ortak dostumuzu yolculayacaktık. Daha zamanı değildi, sen ortaya durmadan salıyordun soru dolu sözlerini. O düşlerinin peşindeydi, bir uzak ülkeye giderken. "Yahu bir yere oturalım, dondum!" diye öfkelendiğinde, öbür sesi duydum arkamda, ense kökümde, "Adımı koy, adımı!" Sana baktım soru dolu gözbebeklerimle. Sonra dostumuza. Bu kez susuyordunuz. Çınar ağaçları da üşüyordu, dallarını yalayıp geçen kış rüzgârından. Oturacağımız yer konusunda ağız birliği etmişçesine kararı benim vermemi bekliyordunuz. Yürümeyi sürdürüyorduk. Arada gözlerinin içine bakıyordum, floresan ampullerin ancak dibini aydınlattığı elektrik direklerinin altında. Kafanı sallayarak ne istediğimi soruyordun. "Duydun mu?" dedim. "Neyi?" Boş verdim. Bir süre daha sürükledik ayaklarımızı, buzlandıkça daha çok üşüyen kaldırımda. "Hadi gelin!" dedim. "Mahzene girelim." Siz ikiniz de sessiz onayladınız. O yine ense kökümde : "Hadi girelim!.. Adım ne olacak?" "Bilmiyorum," dediğimde, "Neyi?" diye sordun. Bütün sorular ayazda asılı kaldı. Yürüdük, yerin bir kat altına indik. Kapıda bizi Bülent karşıladı. Hani sözünü ettiğim Bülent, tombalacı bir yakınımın oğlu. "Dayı buyurun!" dedi, erken kalınlaşmış sesiyle. Burada garson. Çoğu garajlarda görürüm onu, asker yolcularken, elinde bayrak, bağırıp çağırırken, kalabalıkların içinde. Nasıl da birbirlerine benzerler. Varoşlardan her biri... Yine sarıldı ellerime, gördün. Bülent bu. Şehrin pis, karanlık sokaklarında bir ömür boyu tombalacılık yapmış babası, kendi yaşam anlayışını aktarmış ona. Büyüklerinin elini öpmek yaşamının önemli kuralı. Vazgeçmez. Bir süre boğuştuk, şaşkın bakışlarının altında. Ben elimi çektikçe o eğildi ve sonunda başardı. Dipdeki bir masayı gösterdi. Oturduk. Bakışları üzerimizde, bekledi bir süre. Sonra masanın temizliğini beğenmemiş olacak ki koşup bir bezle geldi. Sildi, parlattı. "Ne içersiniz?" diye sordu. "Bira içelim mi?" dedim. Onayladınız. Yine o, "Ben de bira içebilirim... Ama olmaz ki?.. Islanırım." Güldüm. Sen, "Niye güldün?" diye sordun. "Hiç... Güldüm işte," dediğimde kızdın. "Sende bir hal var bugün!.. Kendi kendine konuşuyorsun, nedensiz gülüyorsun. Ne oluyor? Bize anlatacağın bir şey olmalı?" Ortak dostumuz girdi söze, "Olur, olur. Hep başkalarıyla konuşulmaz, gülünmez. İnsan kendisiyle konuştuğunu, dertleştiğini yazsa kim bilir kaç sayfa doldurur," dedi. "Biliyorsun, bizim toplumda bu tür davranış gösterenlere pek iyi gözle bakılmaz," dedin. Bana baktın, güldün. Yine o girdi söze, bir kuyudan yukarıya konuşuyor gibi, derinden, "Bu da bir taktik.. Kendisiyle konuşan insan düş kuran, düşünen insandır. Bu ülkede düş kuran, hele

hele düşünen insan kimilerine göre başa beladır," dedi.

"Bir bu eksikti!.. Şimdi de filozofluk ha?" dediğimde, bu kez kaygılı, "Kim bu filozof?" diye sordun. Bülent kurtardı beni sorundan. Biralarımızı dizdi masaya. "Bir de çerez ver bize Bülent," dedim. "Baş üstüne dayı!" dedi, hızla uzaklaştı. Bardakları tokuşturduk. "Senin bugünkü tuhaf haline içelim." Üçümüz de güldük. "Haa, bir de filozof kimse, onun da şerefine!" dedin, elimi yakaladın, sıktın hafifçe. Gülüşün sevecendi, sıcaktı. Mahzende, sigara dumanlarının soluğumuzu teslim aldığı loş ışıkların altında, birden sanki onca zamandır duvarları yırtan gürültü yok oldu. O eğildi kulağıma : "Şimdi koy adımı, şimdi!" dedi sessizce. "Yok, henüz adın yok!" dedim. Yine tuhaf tuhaf baktın. "Kimin adı yok?" Yanıtlamadım. Öyle baktım gözlerine. Bakışlarını dostumuza çevirdin. "Yahu, buna gerçekten bir şey oldu! Galiba keçiler gitmek üzere!" İkiniz de güldünüz. Yarılanmış biramı bir dikişte bitirdim. "Bülent!" Koşarak geldi. "Tazele!" dedim. Yine o alışılmış vurgusuyla, "Başüstüne'yi çekti. Bir solukta bira bardağı önümdeydi. "Hadi şerefe!" dedim. "Hoop, ağır ol!" Bir yumruk attın sol yanıma. Yandaki masalarda, birden ortaya çıkan, sünger gibi biraları emen o insanlar bize baktılar. Bülent uzaktan gülümsüyordu.

Zaman bundan sonra su gibi aktı, sen anlattın, dalgındım dinlerken. Uyarıyordun kimi zaman, kimi zaman da kaygılı bakışların soru yüklüydü. Dostumuzu dinledik, o anlattı uzun uzun, yaşadıklarını, iz bırakmış olanları. Gidiyordu, ne zaman döneceği belli değildi. Ama bizi unutmayacak, arayacaktı, yazacaktı. Arada bir o sesi duydum kesik kesik, duymamazlıktan geldim, yanıt vermedim. Hesapları ödeyip kalktık sonunda. Bülent bizi kapıya kadar uğurladı, ardımızdan baktı bir süre. Dışarıdaydık şimdi. Soğuk rüzgâr yerini karla karışık yağmura bırakmıştı. Ceketimin yakasını kaldırdım. Kapüşonunun içine saçlarını doldururken sana yardım ettim. Elim ıslanmış alnına dokundu, yumuşaktı, sıcacıktı. "Arabayı nereye koydun? Burası neresi?" dediğinde, o girdi söze : "Beni unuttun! Burdayım, bir yere ayrılmadım... Ne dedi duydun mu?.. Burası neresi, diye sordu. Bu soruyu daha önce de sormuştu. O günü anımsa! Belki de o günde saklıdır adım?" "Çekil ordan!" dedim sessiz. Duymadınız. "Daha bitmedi!" dedi kulağımın dibinde. Yanıt yok! Gecenin rengi gitgide beyaza çalıyor. Karanlığın ucu ötelerde, çok uzaklarda. Koluna girdim. Adımlarımız kısaldı şimdi. "Biz bu kadar uzağa mı koymuştuk arabayı?" diye sordun. Sana da yanıt yok! Şimdi başka yerdeyim, bilincim daha önce yaşanan bir zaman diliminde. Artık yaşanmaz belli. Yarı karanlıkta gözlerini arıyorsun. "Hey nerdesin?" Nasıl açıklasam? "Nerde miyim?.. Burası neresi?.. Ben kimim?" dedim. "Nerden aklına geldi şimdi?" dedin. "Bilmem," dedim yalnız. Dostumuz, "Bunun anlamı nedir? Bana da anlatın," dedi. Benden ayrıldın. Girdin onun koluna, başladın anlatmaya... Ben, içimden tekrarladım. Yoksa ben değil miydim tekrarlayan? "Burası neresi?" Nerdeydik? O büyük kente ne olmuştu?.. O insanın üstüne üstüne gelen koca yapılar?.. Bu sokakları tanıyordum. Evet evet!.. Hem de bu yapıları. Hepsi de tek katlı. Bahçeli evler. Birbirlerine dayanmışlar, iç içe geçmişler. Tam işte burda, karla karışık yağmur, aynı yağmur. Fırtınayla devindi, yönünü evlere verdi, onları içine aldı. Sokağın yönü kayboldu. Kaybolan sokakta biri koşuyor. Dur dur, bu bir çocuk! Okul çantası dizlerini dövüyor. Koşarken düşecek, karın içine yuvarlanacak diye

ödüm kopuyor. İşte o ev!.. Kaybolan sokağın başında... O da bahçeli, tek katlı. Rüzgarın savunmalarına karşı koyan eşik kapısından bir kadın çıktı, korku gözlerinde, atıldı çocuğa doğru. Bu kadını tanıyorum! Çocuğu yakaladı, kucağına gömdü, kaldırdı sonra. Koşaradım girdi kapıdan içeri, kayboldular. Söyleyemedim! Keşke koşup onu tanıdığımı, o çocuğu da, evet evet o çocuğu da tanıdığımı söyleyebilseydim. Kaybolan sokağı, evleri... Burada o, yine kulakardımda bas bas bağırıyor bu kez : "Burdan çıkacak işte! Adım burdan çıkacaak. Tabi becerebilirsen. Becerebilirseeen!" "Öof yeter!.. Bıktım artık!.. Buna ben karar vereceğim!" Birden bir sessizlik. "Neye karar vereceksin?" Sensin. Kent yine o kent. Yağmur yine karla karışık, rüzgârsız yağıyor. Yapılar yine beton yığını. Bir tekinin bile bahçesi yok. Hele rüzgâra direnen eşik kapıları hiç yok. "İşte geldik," dedi dostumuz. "Araba burda. Islandık, hasta olmazsak iyi."

Hızla arabaya girdik. Sen yanımdaki koltuğa oturdun. Dostumuz arka koltuğa. Tam kapıyı kapatacağım, o seslendi, biraz kırgın, sesinin tonu düşmüş : "Ben kaldım, ben!" Kapıyı açıp kapattım. Sen kapüşonunu başından sıyırdın. Kağıt mendili poşetinden çıkardın usulca. Uzandın bana. Alnımdaki, yüzümdeki suları sildin. Gülümsedim sana. "Sağ ol," dedim. "Hadi gidelim artık," dedin, "geç kalmayalım." Kontağı çevirdim. Motorun uğultusu. Farlar aydınlattı önümüzü. Caddeye çıktık. Silecekleri çalıştırdım. "Yarım saat var otobüsün kalkmasına. Yetişiriz değil mi?" diye sordu dostumuz. "Yetişiriz," dedin, biraz daha gaza bastım.

Gecenin yarısında otogar, koşuşturan, otobüse binen insanların telaşıyla yüklü. Aralarına daldık, otobüs kalkmak üzere. Sarıldın dostumuza. "Çok güzel bir akşamdı. Sizi unutmayacağım, bu akşamı da," dedi. Hüzünlendik. "Güle güle git," dedin. "Vardığında bizi ara," dedim. "Arayacağım, arayacağım!" dedi, yürüdü otobüse. Araç çıktı otogardan. Döndük, arabaya oturduğumuzda sana eğildim, "Ne yapıyoruz?" diye sordum. Bir süre sustun. Yine o, aynı kırgın sesle : "Ben iniyorum. Başka kentlere gideceğim. Başkalarında arayacağım adımı. Boşuna yoruldum, boşuna ıslandım, üşüdüm. Sen adımı koyamadın. Koymazsın da. Aç kapıyı, iniyorum!" Kapıyı açtım, sertçe kapadım. "Oof ne geceydi be!" dedim. "Ne demek? Kötü müydü?" dedin. "Hayır!" dedim. "Çalıştır arabayı. Üşüdüm, titriyorum." Kontağı çevirdim. Çıktık yola. Şimdi yağmur egemendi kente.

ŞULE TANKUT

Gitmeli

KARMAKARIŞIKTI odası. Vanessa Mae'in kasedi "PC World" dergisinin sayıları arasına sıkışmış, bir eldiven tekiyle üzeri yarı yarıya örtülmüştü. Çalışma masasına yığılmış ıvır zıvırın arasında birkaç fotoğraf dikkatimi çekti. Eli teknesinin dümeninde, poz vermişti birinde.

"Ne kadar da düzenlisiniz," dedim alaylı.

"Çok düzenliyimdir ben," dedi. "Burayı toparlayayım da gör bak."

"Ee, bu karışıklık içinde yaşayabildiğine göre, düzenliliğin biraz kuşku verici," dedim.

"Ben yaşamıyorum ki," dedi gülerek. "Ben yaşayan ölüyüm..."

Gülemedim. Sustum bir an.

"Gerçekten bu kadar kötü mü hissediyorsun?" diye sordum.

"Amaçsız bir hayatta nasıl hissedilirse, işte öyle," dedi. "Bu gidişle düzeleceği de yok."

"Ne yani? Hayatının sonuna kadar yaşayan bir ölü gibi mi hissedeceksin? Hem bunu nasıl kabullenebilirsin?"

Elimden tuttu. Ortaköy'de bir günbatımına yürüdük birlikte. Suskunluğun yakıcı sıcaklığında, zamansız kesişen yollarımızın yükselen yokuşları gitgide uzuyordu.

"Buralardan gitmeli," dedi. "Sevdiğim herkesten, her şeyden uzağa gitmeli. Benden uzağa gitmek mümkün olursa eğer, gitmeli."

Her sabah vapurda iki yakasını birleştirdiğim İstanbul'un yosun kokan iskelelerinden, Beyoğlu'nda sinema afişlerine bakarken elimi ısıtan kestanelerden, görmeyip başımı çarptığım otobüs durağı levhasından, Taksim'in esintilerinden, bir kasım gününü ansızın yaza çeviren güneşten, İstanbul'un saklısından gizlisinden, İstanbul'un kokusundan, sesinden, İstanbul'un hüzünlerle yanıp sönen gece karası gözlerinden uzaklara gitmeli.

"Artık bırak beni," demeli İstanbul'a. "Aşkın bak, nasıl ben olmaktan alıkoyuyor beni. Güzelliğin gözlerimi kamaştırmıştı ilk bakışta. Sonra, o güzelliği solduramasa da gölgeleyen karanlıklarını, kasvetini, kullanılmışlığını, yabancılığını gördüm.

Her âşığın gibi beni de kendine katmaya, kendinin yapmaya uğraşma İstanbul.

Bırak gideyim İstanbul; senin karanlığında boğulmadan, hüzünle sevincin, aşkla kinin, varlıkla yokluğun çarpıştığı kollarında sıkışıp, sıradanlığın koruyucu

sanılan maskesinin ardında kaybolmadan.

Her aşk gibi bu da bitmeli İstanbul. Beşiktaş'tan Ortaköy'e yürürken, adımlarıma eşlik eden sonbahar yapraklarının Yıldız Parkı'na varan ırmağında boğulmamak için; bir sincap gibi ta tepesine tırmanabilmeli ağaçların. Bulutların başdöndürücü sarhoşluğunda, başka bir İstanbul düşlemeden, gündüz göğünde unutulmuş ayın hilaline tutunup gitmeli buralardan. Aşkı sahiplenemeyeceğim kadar yabancısı olduğum bir şehre gitmeli. Benim olmayan, benim olması mümkün olmayan bir şehirde derin bir nefes almaya gitmeli. Sevdiklerimden, sevgileriyle beni sıkıştıran, onlara borçlu, umutsuz, kimsesiz bırakan, sevgileriyle beni kendileri gibi davranmaya zorlayanlardan uzaklara gitmeli. Hem kendimden kaçıp hem kendimi bulmaya gitmeli. Kimseye, hiçbir şeye bağlanamayacağım, koşullu sevgilerimle, koşullu ödüllerimle aşka ihanet edemeyeceğim, düşünmeyeceğim, hissetmeyeceğim kadar uzaklara gitmeli. Nefes aldırmayan İstanbul'a sırtımı dönüp, onu göremeyeceğim kadar uzakta derin bir nefes almaya gitmeli.

Uzun bir yolculuktan dönüp, İstanbul'a kavuşmanın mutluluk gözyaşlarını, İstanbul'un yağmuruna karıştıran küçüğü büyümüş varsayıp bir kez daha denemeli, bu kez dönüşsüz yolculukları.

İstanbul, ayrılık vakti. İstanbul, senden geçtim ben. Sen de benden geç. Bırak beni İstanbul. Bırak Boğaz'da beş çayını başkası içsin. Bırak başkası döksün içini mavi yeşil çırpıntılı sularına. Başkası gezsin Moda'da, Fenerbahçe'de, Sultanahmet'te, Rumelihisarı'nda, Bebek sahilinde... Başkası kaybolsun Kapalıçarşı'da, Mahmutpaşa'da. Bırak ben gideyim İstanbul.

Sende aradıklarımı başka bir yerde bulma umudunun, yanılgının labirentinden çıkamamış avuntusuyla, bırak uzaklardan seni özleyeyim. O özlem öylesine kör etsin ki gözlerimi; sana özgü güzelliklerin silebilsin anılarımda yer etmiş çirkinliklerini, katı dürüstlüğünle tekrar tekrar yüzüme vurduğun kayıplarımı, hatalarımı."

Birdenbire sustu o; gözleri zamansız toprağa düşen yaprağın yeşilinde bir tutam güneşi yansıtan.

Nous nous reverrons un jour ou l'autre, birbirimizi mutlaka yeniden göreceğiz bir gün, diyordu Charles Aznavour. Ortaköy'deki kafenin ahşap duvarlarından Asya'yı manzara almış sahile taşıyordu aşkı tanımlayan sesi.

"Benimle gel," demesini bekledim.

ATİLLA GÜNER

Yüzler Treni

KILLI şapkaları olan iki oynak delik. Altta bir çift çıkıntı. Ortasında delikli bir et parçası. Aşağısında açılıp kapandıkça ses çıkaran bir yatay derinlik...

Böyle de tarif edilebilir, ilk görüldüğünde. Katıksız, yalın bir anlatımla. Ama kolay mı? İnsan yüzü bu. Dilin izni olmaz bunu söylemeye.

Üzerine kazınmış her çizgi, insanın seyir defterinde bir satırbaşı gibi... Öykülerin en gizemlisi, itirafların en samimisi, o kıvrımlarda bağdaş kurmuş. Okunmayı bekliyor.

Bu aralar insanların yüzlerini okumaya adadım kendimi. Avuç içi kadar alandaki yaşama dair kırıntılarla yüzleşmek ne kadar da heyecan verici : kimi bıçak gibi keskin, sevgisiz, kimi de çocuklukta zihne kazınmış masalsı, suskun yüzler. Her kıvrım, her gölge, her dudak kıpırtısı, kodlanmış bir mesaj yolluyor alıcısına...

Tam gözbebeğinin iki kulaç ötesinde başlıyor her şey; bir derinliğin orta yerinde. Kum tanesi misali, ama ışıklısı... Yaşam yelkenine rüzgâr buradan üflenİyor. Eğer görünürse, iliklerine kadar hissedebiliyorsun pırıltılarını... Ada vapurunun bacasına sırt dayayıp da Kaşıkadası'na gümüşten sortiler yapan martılara iç çekersin ya hani... İşte, o an, aynı şiddetli arzu, ciğerlerini tütün paketine yaklaştırıyor. Koşarcasına ciğerlerine giderken bir buket duman, şaşkınsın :

'Anneanem; – mavi gözlü o güzel kadın - bu oyunu hiç oynamış mıydı acaba? Değilse nasıl 'içinin güzelliği, yüzüne vurmuş' diyebiliyordu.

Hep bu lafı düşündüm, geçen salı 2. Dahiliye katında. Babam hastaydı. Bekliyorduk. İki iskemle uzağımızdaydı o. Elleri dizinde, sırtı duvara dayalı oturuyordu, karşısındaki, 'başka bir arzunuz var mı?' diye soran yeşil çirkini bank boşalınca usulca oraya geçtim.

(Başka bir arzum var tabii. İnsanın gözbebeğinde bilinmeyene kulaç atmak istiyorum. İlk kez göz göze geldiğim şu teyzenin ellerini öpmek, dokunmak, tanış olmak istiyorum. Geçmiş olsun, oğlun mu hasta, nerelisin diyebilmeyi bekliyorum. Daha fazla mevduat yerine, daha fazla sevgi istiyorum. Tüm dünya vatandaşları için, gönül bankalarında. – Müşteri temsilciniz yemekte mi? –)

Beyaz tülbentle çevrili, keskin çizgili suratı ne kadar da etkileyici. Kireçleri dökük beton kolonun yanı başında, ilkçağ heykelciği gibi duruyor. Çiçeğimiz var demek için konulmuş, sarı solgun kauçuğa, dirseğinin sürtündüğünü fark edecek durumda bile değil. Bir tek gözlerine hâkim. Önündeki üç beş nesneden hangi

kareyi seçip beyin merkezine yolladığı ise meçhul... Atmaca gözlerinin derinliklerinde yitip gitmekten korkan yanı başımdakiler, kendilerine meşgale arayışında. Öylesine güçlü, kararlı ki bakışları, gözucuyla bakmak bile derin bir nefes almayı gerektiriyor.

Birkaç kez, acıyı denk getirip, dostlukla gözlerimi kırpıştırıp uzandım yüreğine. Gördü de oralı olmadı. Yanına yaklaşan, ayaktaki genç adama, çenesini bir milim yukarı doğrultarak baktığında, gıdığındaki et torbacığı geriliverdi. Adam konuştu, et torbacığı bir gitti bir geldi. 'Demek öyle haa?' diyordu belli ki bu hareketiyle. Tek laf etmeden noktayı koydu diyaloğa.

Gözlerinin çekim alanından kurtulduğum an fark ettim. Beyaz tülbentin sarmaladığı yüzün dışına hiç çıkmamıştım dakikalardır. Hudut çizgisi, başörtüsünün kulak üstüne düşen mor oya işlemeleriydi. Nereye aitti, hangi topraklara basa basa gelip çakılmıştı buraya; sorup da kendime yanıtını aramadım. Annemle, Safiye yengeyle benzeşen ne de az yanı vardı oysa. Farklıydı. Çocuksu bir kaçamakla çenesinin altından ayak bileğine doğru yürüdüm. Fark derinleşti. Doğulu bir anne portresi çıktı ortaya. Sıcağı delice, soğuğu tokat gibi toprakların anasıydı o.

(Acıların, hüznün, sevincin de ölçüsü yok ki o diyarlarda. Televizyon haberlerinde; 'olağanüstü hal bölge valiliğinden yapılan açıklamaya göre...' diyen sesin üzerine düşen görüntülerinden tanıdım onu. Önce köylerine, sonra yüreklerine ateş düştüğünde, peşi sıra onlar gelir akşam ajanslarına : DAN DAN DAN : Göçer ailelerin büyük dramı. DAN... Televizyon çığırtkanı, Kurban bayramının ikinci günü, böyle çağırıyordu seyirciyi... AZ SONRA... KISA BİR REKLAM ARASINDAN SONRA... Van'daki çadırkondulara sığınan insanlar, kahreden bakışlarıyla saatinde gelip cam sahnede yerlerini aldılar. Yaklaştım, yüzlerini aradım hep. Okumaya gözbebeklerinden başlamak istiyordum, kimsenin yardımı olmadan. Görüntü kutusuna burnum değdi, değecek... İşte gördüm onu. Tedirgin, su görmemiş bir yüz... boynu üzerinde dik kalma kavgası veren... gece uykuları için damına işlemeli çarşaflar serilen hanenin üzerinde düşledim bir an bu yüzü. Gecelere, hane halkına serinlik veren çizgilerden eser yok şimdi yüzünde.)

Dalıp gitmişim. Bir an, hastaneye neden geldiğimi unutacak gibi oldum. Karşımdaki yüz konuşmuyordu. Gözler suspustu.

Birden dizlerine avuç içleriyle abandı. Dirsekleri kırlangıç kanadı gibi açıldı iki yana. Göğsünü öne düşürüp ayak uçlarına hafifçe basınca, kanatlar yok oldu; ayaklanmıştı. Sol elini, kuyruk sokumunun hemen üstüne götürdü. Bu desteğe ihtiyacı olacağını hiç düşünmemiştim. O, gün görmüş, kendinden emin, asil yüzün; koridorun sonundaki asansöre böyle yürüyeceğini, kim kestirebilirdi ki?...

Yüz koleksiyonuma eklenen bu güçlü çizgileri hiç unutmayacağım. Keşke sesle süsleyebilseydim bu tesadüfi randevuyu! Yok yok belki büyüsü bozulur. Böylesi daha iyi... Hatırlasana geçen ayki olayı. Sesler nasıl da çirkinleştirebiliyor, yüzleri.

(s..tirsin gitsin o... çocuğu... ne? kim arıyor, bağla... alo. buyrun efendim. saygılar sunarım. bir emriniz olacak mı?.. iyi günler... Yavşak sana bir geçireyim de görürsün...)

Parmaklarımın arasında, seri ilanlar sayfasından kesilmiş dikdörtgen gazete parçasıyla oturmuştum masanın kıyıcığına. O, tam sağ omzunun ucundan göstermişti yüzünü. Pırıl pırıl, az bulunur türden gözleri vardı. / Bekleteceğim kusura bakmayın, deyip devam etmişti her şeye. İş hanının dördüncü katıydı. Gözucuyla, pencereden sarkmıştım aşağıya önce. Caner Gönyeli vapurunun kuğu zerafetiyle Karaköy iskelesine yanaşması, işsizliğimi bile unutturmuştu. Bıyıkları seyrek, kırmızı yüzlü kaptan, işlerin en güzelini yapmıştı. Elli dakika önce ben de o gemideydim. Kaptan köşkünün korkuluklarında, gemici yüzü ararken anlamadım bile halat atıldığını. Ama bu uzaklıktan, bu keyifle izlememiştim hiçbir vakit, geminin iskeleyle öpüşmesini. İçindeyken göremeyiştim hareketin bütününü.

(mc donald's gibisi yok. big mac 160 bin TL. ne büyük tabela! Sahi çıkışta açlığımı hamburgerle bastırmalıyım. Sigarasını ateşleyen kovboyu da hiç bu kadar yakından görmemiştim... Sigaram yeter herhalde. Işıklı panodaki kadının göğüsleri ne iri... Yüzü, lunaparkta üzerine halka geçirilen oyuncak bebeklere benziyor. Kot gömleği amma da dar çizmişler... Cola'lar, kredi kartları, tıraş bıçakları, kokular. İlerde film afişleri. Aman Tanrım, çığlık çığlığa bağırıyorlar. Çevremde ne çok insan bunları tüketiyor. Ben de. Çepeçevre sarılmışız. Hiç bomba sağanağı altında kaldığımızı göremeden. Zihnimiz tecavüze uğruyor. Kendi kararımız değil hiçbiri. Onlar kışkırtıyor, biz aynı nesneleri tüketiyoruz. Ve giderek birbirimize benziyoruz.)

Dahası da var... Kerameti kendinden menkul, hayat sahnesinin çirkin rol kesen aktörünü iyi tanımıştın... Yazlık sinemanın çağla yeşili tahta sandalyelerinden aslında hepimiz göz göze geldik onunla, perdede önce yüzü görünürdü, sonra bedeni. Önder Somer değil miydi o? Hani, temiz yüzlü, sahte gülüşlü, sevgisiz bakışlı adam.

Tırtıllı şişelerde bol köpüklü gazozlar içilen o yazlık sinemalar yok şimdi. Ama dar yakalı ceketiyle, o hâlâ aramızda. Eskiden ona yıldızlı gecelerin altında nasıl da yuh çekerdik mahalleliyle. Kalleşlik yaptığı; paylaşmadığı, hep kendine istediği için. Beyaz kireçle boyanmış beton perdelere giden ışık huzmesi kesildiğinde orada hapsolurdu eskiden. Şimdi her yerde.

Karaköy'deki handa, o temeli bozuk işlerinde, öğrenecek ne kaldı ki. Arsızlık mı? Fitne mi? Hayır, istemiyorum. Ligor'un kayıkhanesinde, çitlembik ağacının gölgesinde oturmak daha iyi. Nasıl olsa, o, insan yüzünü okumayı bilir. Kayık diplerindeki yosunlara takılıp kaldığında gözlerim, silkeler omzumu : 'Hayde bre, kırlangıç avlamaya gidiyoruz.' ❁

LEYLA RUHAN OKYAY

Semerkant

Derler ki... Semerkant'tan sonra nereye gitmeli? Benim için Semerkant, doğunun bir ucu; harikaların yer aldığı, bitmeyen bir özlemin duyulduğu yer...

– Amin Maalouf, *Semerkant*

"BULDUM, buldum, onu. Düşünebiliyor musun, belki otuz, belki de kırk yıl önce kullandığı kokuyu."

"Hangi koku?

"Onun, kokusu. Samaritain'de kadının biri parfüm seçerken, yanımdan geçti, gitti anneciğim."

"Annen mi?"

"Koştum peşinden. Demin denediğiniz hangi parfümdü? dedim. Dudak büktü, bilmiyorum dedi..... Alo, duyuyor musun beni? Kahretsin! Gene gitti ses... Ne diyordum? Bütün parfümleri koklayıp buldum sonunda."

"Adı?" diyorum, şaşkınlıkla.

"Semerkant."

"Semerkant mı?" Yeniden kesiliyor...

Ömer Hayyam'ın ülkesi. Ve yirmi yıl önce yitirilen, Nergis Hanım'ın kokusu!.. Semerkant ha? Doğu!.. Alıp götüren, soluk kesen!

Başımın üstünde bulutlar!.. Bembeyaz kümeler halinde... Renkli motiflerle süslü otobüs göz alabildiğine uzanan sarı bir okyanusta yol alıyor.

Baygın kokular ve mistik Doğu ezgileriyle.

Semerkant'mış, bunca yıl sonra. Semerkant!

Santurun sesiyle oyuluyor yüreğim... Yaşanan yoğun acıları, umutsuz aşkları ve özlemleri çağrıştırıyor bana. Tarçın ağacından, oymalı yelpazem kâğıt gibi incecik, hafif. Yelpazelendikçe kokusu sarmalıyor her yanımı.

"Siz de Semerkant'a mı gidiyorsunuz?"

"Evet."

"Ulaşılabilir mi bilmem. Hep gidilmezmiş gibi geldi bugüne dek."

"Ben de koku almaya gidiyorum, gençliğimden beri kullandığım kokuyu."

Başını çevirip meraklı, çocuksu bakışlarla dışarısını izliyor. Ak saçlarıyla çevrili yüzünü cama yapıştırmış, kemerli burnu düzlenmiş. Etli kalın dudaklarını sarkıtıp çekik gözlerini çizgilemiş...

"Develer, develer ne çok. Develer melek soyundandır. Bakışları ne saftır. Bu sıcağa bir tek onlar dayanır." Develeri sevdiğini biliyordum.

Telefonu kapatıp başucumdaki çekmeceyi aralıyorum. Dizi dizi kokular.

Sandal, Okyanus, Odessa. Semerkant yok aralarında. Sandalın kapağını açıp içime çekiyorum, Doğu'yla birlikte. Doğu. Gizemli, ulaşılmaz.

"Yalnızca koku almak için mi bunca yol?"

"Evet, yalnızca koku almak için. Bir tek o koku yakışıyor bana. Öbürleri iğreti duruyor sanki. Başkalarınınkini zorla yapıştırmışım gibi. Bizimki de hep öyle söyler," deyip sürdürüyor.

"Bir tek Semerkant bütün gözeneklerimden yüreğime ulaşabiliyor. Kadın yapıyor beni."

"Semerkant mı?" Eliyle saçlarını düzeltip sırtını koltuğa dayıyor. Hafif bir gülümsemeyle çukurlanıyor yanağı.

"Evet, size tuhaf gelebilir, ama benim için çok önemli bu. Eskiden bizim oralarda bulabiliyordum. Kaçakçılar ne zorluklarla getiriyorlardı. Şimdi yok. Modası geçmiş.

"Belki başka güzel bir koku?"

"Yok kızım, yok," diyor, derisi pörsümüş kemikli ellerini yukarı kaldırarak.

"Biz eski insanlar ne giysimizi, ne evimizi, ne köyümüzü değiştirebiliriz. Kimliğimizle bütünleşir hepsi. Kokularımız da öyle. Değiştirsem onlara değil, önce öz benliğime ihanet etmiş sayarım kendimi. Bu Nergis Hanım'ın kokusu, bu onun evi, bu onun iğne oyası, derler."

Aralanan camdan giren rüzgâr usulca öpüyor her yanımızı. Uykudaki çocuğunu uyarmadan öpen anne gibi. Kendini duyumsatıp mutlandırarak.

Çantasından çıkardığı yemişleri ikram ediyor... Yolculuğun keyfini yaşamak, yaşatmak istiyor. Kaç gün süreceği belirsiz, o kente doğru çıkılmış yolculuğun.

Çukurlara girip çıkıyoruz. Uçsuz bucaksız ıssız yollarda, gitgide genişleyen mavi gök altında. Arada bir çıkan bulutlarla yarışıp geride bırakıyoruz onları. Toprak yolda ilerlerken keskin bir bıçakla doğranıyor sanki sözcükler. Yemişler bitince Karacaoğlan türkülerini mırıldanmaya başlıyor Nergis Hanım, kesik, kesik.

Aynanın her iki yanında boncuklardan yapılmış süsler, maşallah yazıları, ses çıkaran aletler sallanıyor. Otobüsümüz, yüzüne her renk boyayı sıvamış, kulaklarından sallanan kocaman küpeleri, boy boy kolyeleri ile artist eskisi kadınlar gibi. Coşkulu, gürültülü, göz süzüp salınarak gidiyor enginlere. Kulağımda, telefondaki ses

"Annemin kokusunu buldum. Yıllar önce kaybettiğim." Sessizce gülümsüyorum.

Anı bir frenle sendeliyoruz. Oynaşan yavru aslanları ezmemek için. Uzaktan bezemeli görkemli yapılarıyla bir Doğu kenti görünmüşken... Aslan yavrularının arasında esmer, kara gözlü, sekiz yaşlarında bir kız çocuğu, alaca desenli elbisesi, çıplak ayaklarıyla koşuyor. Beline kadar örgülü kuzguni saçlarını sağa sola fırlatarak. Kente dönünce, sarılıp sarmalanıp siyah yasaklara boğulacağının ayrımında değil. Coşkuyla sıçrıyor, koşuyor oraya buraya. El sallıyor, sevinç çığlıklarını uçuruyor havaya, kuşların arasına. Şarkıları yasaklanmamış, kadınlığı aşağılanmamış. Sevdiği erkeğin, oğulcuğunun acısını tatmamış henüz. İçi dışı güzelliklerle dolu. Gözyaşları minik kuşunun, kedisinin ölümünü biliyor yalnızca. Bir de, isteyip de alamadığı, Barbie bebek ve pembe şekerlerin. Sonra birdenbire durup

küçücük mor bir çiçeğin yanına uzanıyor. İnceliyor, kokluyor onu. Aslan yavruları sırtına inip çıkıyorlar. İçinden kahkahalar atıyor, aslanlara da sevgi sözcükleri...

Otobüsün sert korna sesiyle yerlerinden fırlayıp korkuyla kaçışıyor, yok oluyorlar. Ağız dolusu gülüyor şoför ve yanındakiler!..

"Alo, Serap, aldım kokuyu..." diyor canlı bir sesle. "Bir şişeye doldurttum. Ablalarıma da vereceğim. Onunla kucaklaşalım diye. Yumuşak, sıcacık, dolgun göğüslerine bastırsın, sımsıkı sarılsın, öpsün bizi yıllar sonra. Öyle özlemişim ki..."

Almış, almış, diye düşünüyor, mutlanıyorum.

Anahtarını kimselere vermeyip belinde taşıdığı aynalı ceviz sandığında saklıyordu mutlaka onu. Gençliğinde kullandığı boş pudra kutuları, iğne oyalı ipek mendilleri, küpeleri, kolyeleri ve Semerkant şişeleri ile dolu sandığında...

O sandıkta gençliğini saklamıştı yıllarca. Açtıkça takmış takıştırmış, sürmüş sürüştürmüştü, yetmiş yaşında da olsa. Gençliğini kuşanmıştı, kadınlığını, dişiliğini... Gene Karacaoğlan türkülerini mırıldanarak.

"Her gün kullanır mıydınız, Semerkant'ı?" deyiveriyorum, birdenbire.

"Olur mu hiç? Düğün, bayram, bir de çok özel zamanlarda tabii," diyor sıkılarak... Eliyle yelpazelenmeye çalışıyor, bir genç kız gibi zarif, alımlı... Yelpazemi uzatıyorum ona. Gözlerini çizgileyip teşkekkür ediyor. Tarçın kokularıyla ilerliyoruz yeniden Asya yollarında. Tek tük ağaçların arasından ince bir toz bulutu kalkıyor. Dev bir fırça ile sis tabakası sürülüyor doğanın üstüne. Sonra birdenbire bardaktan boşanırcasına yağan yağmur yıkıyor, temizliyor her yanı. Sevinç dolu, renkli panayır görüntüsünü alıyor doğa.

Bir kent, kubbeleri, camileri, görkemli yapılarıyla uzaktan göz kırpıyor, kokusuyla birlikte. Derin bir nefesle içimize alıyor, mutlanıyoruz. Nergis Hanım da öyle...

Sarılar, yeşiller, turuncular bir bir ortalığa çıkıyor güleç yüzleriyle. Onlar da soluyor besbelli. Günbatımı renklerini çağrıştırıyor, mutluluk ışıkları saçıyor. Yumuşak, pembemsi, canlı... Yükselen sesler de öyle...

"Sonunda, geldik işte!"

"Gelmiş miyiz kızım?" diyor Nergis Hanım, yüreği ağzında.

"Galiba, galiba," diyor, bir başkası, çıngıraklı bir sesle. Küçücük sevinç çığlıklarını siyah, ağır bir perdeyle örten sessizliği ardından...

"Hayır!"

"Gene mi, sis?"

"Yoksa?.." ❁

– Leyla Ruhan Okyay'ın "Semerkant" adlı öyküsünü, "Adam Öykü"nün 17. sayısında bir bölümü eksik basıldığı için yeniden yayımlıyoruz.

Habib Bektaş
Meyhane Dedikleri

İnkılap Kitabevi, 1997, 103 sayfa

● Hüseyin Peker

ÜÇ GÜZEL öykü kitabının arasından sıyrıldıktan sonra, Habib Bektaş'ın *Meyhane Dedikleri* adlı yaşamdan süzülmüş öyküler demeti ile karşılaşmak sevindirici bir gelişme getirdi okuyuculuğuma. Üç öykü kitabını önce anmalıyım : Cemil Kavukçu; *Bilinen Bir Sokakta Kaybolmak* adlı öyküler toplamında Nolya'yı ararken kaybolduk, durduk. Melih Ergen'in *Tünel* adlı ilk öykü kitabında ise buz tutmuş, karlara boğulmuş mezar çıkışında bir yazarın ölümünü durdurmaya çalıştık, onun okuru olmak intiharına karşı koymak oldu bir bakıma. Necati Tosuner'in *Bir Tutkunun Dile Getirilme Biçimi*'nde ise kesik kesik anlatılan, bir öz dille kurulmuş, kırılıp yeniden kurulmuş bir anlatım biçiminin getirdiği bir Tosuner biçemiyle uğraşırken, alçısını okşayan bir ayağı kırık serüvencinin yaşamını sever olduk.

İşte tüm bunların üstüne Almanya'da yaşayan sıcak dilli, geniş yürekli, sevecen ve insanı kapsayan bir öykücünün sıcaklığına kapılıverdik bu yıl da. Habib Bektaş *Meyhane Dedikleri* adlı son öykü kitabının önsözünde, "Nasıl anlatabilirdim meyhaneyi, meyhanemi?" diyor : Meyhanenin bazen müşteri koltuklarında, en çok da arka bölmesinde oturarak tanıdığı, rastgeldiği müşterilerden unutamadıklarını bize aktarmaya uğraşmış. O güzel rastlantıların anıtını dikmeye çalışmış. Bunun bir meyhanecinin anıları olamayacağını ekliyor önsözde, çünkü çoğunu kendinden aktarmış, değiştirmiş, ama olaylar öylesine canlı ki, öyle diri bir çemberden doğuyor ki öykülerin özü; yaşam çizgisi, ister istemez bu olay zincirinin gerçekten yaratıldığına hükmediyorsunuz bir okuyucu olarak. Kupkuru, gerçekliğinden sıyrılamamış anlatılar değil burda yalın dizgiden kotarılanlar. Meyhaneci, ya da yazar burada kendi yorumunu, müşterileri hakkında seçkin benzetmelerini, yüreğini, duygularını da ekliyor işin içine. Kahramanı bazen "çelebi" oluyor, bazen "normal" olmuyor, bazen de "bıçkın", yüreği de karışıyor işin arasına, bazen içki ısmarlıyor, hesap almıyor, bazen soğuk meze ekliyor ısmarlananların arasına. Bazen de oturup kendi içiyor meyhaneci, hem kahramana ilgi duyarak, hem de kendi kahrından, ara sıra anımsadığı yalnızlık ürküntüsünden.

Bu kitap içkiye sıcak mı bakıyor, içkinin sıcaklığıyla kavuruyor mu insanı? Orası kuşkulu; daha doğrusu içkiyi savunmuyor. Sadece kahramanlarının içki içerken yarattığı ikinci kimlik, yazarın arayıp bulduğu. İçenin daha bir "değişik benliğe" kavuştuğunun görüntüsü yaşatılmak istenen. Tüm bunları yalın biçimde, süssüz yapıyor Bektaş, ama arada yüreğini kattığı yerler var ki esas onlar anılmaya değer. İnsanı, müş-

terisini kucaklayış biçimi, elbette ki bir meyhaneciden farklı, sıradan bir gerçekçi öykü yazarından da farklı, müşterisiyle oynaşır, kaynaşır gibi bir yürek yarıştırmasına giriyor. İçip giden meyhaneden orada farklı bir yürek bırakıyor sanki, Bektaş'ın asıl anlatmak istediği de bu! Siz benim meyhanemde içip gidiyorsunuz ama, geride bıraktığınız bende küçük bir yara açtınız, içime küçük bir gül serpintisi bıraktınız, der gibi; her kahramana sevecen bir karşılayıcı olarak baktığı kesin. Kitabı sıcak bulduğum yer de burası oldu. Bence Bektaş'ın bu kitabını ayrı bir gözle okumalısınız. Yani bir meyhaneye katılan bir müşteri olarak, onu ayrı bir gözle izleyen müşterisi olarak, bir diğer masadan servis bekleyen, Almanya'ya gelmiş bir Türk gözüyle size de epey keyifverecek bir yapıt, orada herkesin Türkçe düşündüğü bir ortama yaklaşma açısından.

Yayınevinin biraz piyasa işi düzenlemeye gayret gösterdiğini sandığım kapak düzeni ve içine "Hikâyeler" diyerek ("Öyküler" olmalıydı) sunduğu *Meyhane Dedikleri*, yaşanarak yazılmış, sımsıcak bir yapıt, içkinin bedene düştüğü anda içimizi yakması gibi. ❍

BU SAYININ YAZARLARI

Saki 1870'de Birmanya'da doğdu. Gerçek adı Hector Hugh Munro. Rubailerden aldığı "Saki" adıyla anılıyor. Çocukluğunu ailesinden uzakta, iki despot halayla birlikte İngiltere'de geçirdi. Sıkıntılı çocukluk döneminin izleri öykülerinde dışa vurur. Bir dönem gazetecilik yaptı. 1914'te katıldığı savaşta vurularak öldü. Türkçe'de yayımlanan öyküleri ilgi görüyor.

Dino Buzzati (1906-1972) yirminci yüzyıl İtalyan edebiyatının en önemli adlarından. Fantastik yaklaşımını etkileyici bir düşgücü ve duyarlıkla birleştiren bir yazar. Türkçede de sevilen yapıtları yayımlandı.

Natalia Ginzburg (1916) İtalyan edebiyatının önde gelen adlarından. Yapıtlarında aile ilişkilerinin çözülüşüne yer verdi. *Bütün Dünlerimiz* ve *Aile Deyişleri* adlı kitaplarında faşizmin genç kuşak İtalyanlar üstündeki olumsuz etkilerini anlatır. *Bütün Dünlerimiz* romanı, Kemal Atakay'ın çevirisiyle, önümüzdeki günlerde Adam Yayınları'nca basılacak.

Tahir Abacı (1951) önce şair. Roman ve öykü de yazıyor. "Radikal" gazetesinin pazar ekinde yazdığı gezi yazıları da dikkat çekici.

Remzi İnanç (1935) ilk kitabı *Adle*'yi 1965, ikinci kitabı *Şey*'i 1985'te yayımladı. Az yazmasına karşın, öykünün izini hiç yitirmedi. Uzun bir aradan sonra "Adam Öykü"de.

Tarık Günersel (1953) şiirin ritminden aldığı güçle yazdığı kısa kısa öykülerini "Adam Öykü"de yayımlamayı sürdürüyoruz. Bu kısa kısalar bir kitaba doğru gidiyor.

Haydar Ergülen (1956) *40 Şiir ve Bir* adlı şiir kitabıyla 1997 Behçet Necatigil Şiir Ödülü'nü aldıktan sonra daha çok okunmaya başladığını söyleyebilir miyiz? Kendi kuşağından bir grup şairin girdiği yola girip öykü yazmaya başladı. "Adam Öykü"ye de bu yolu açtığı için sevinmek kalıyor.

Erkan Karagöz öykülerini daha sık yayımlama olanağı bulduğunda ilgi çekecek bir yazar. Yeterince kendini gösteremediği pekâlâ söylenebilir.

Mebuse Tekay hukukçu. Avukatlığa başladığından bu yana sendikal hakların savunuculuğunu yapıyor. Öykü yazmaya geç başladı, ama iyi başladı. "Adam Öykü" öykülerini yayımlamayı sürdürecek.

Faruk Ulay (1957) ABD'de yaşıyor. Öykülerini "Adam Öykü"de, kitaplarını Yapı Kredi Yayınları'nda yayımlıyor.

Özcan Karabulut (1958) şimdi çok daha ilgi çekici bir öykü yazarı. Öykü yazmanın dışında, öykünün bir militanı da. "Düşler ve Öyküler" dergisinin editörlüğü yanı sıra, "Ankara Öykü Günleri"nin de başlıca ateşleyicisi.

Ayfer Tunç (1964) üretken genç yazarlardan. Gazetecilikten sıkıldığı için kendini yazmaya adadı.

Ferda İzbudak Akıncı (1952) "Adam Öykü"de ilk kez yayımlanıyor. *Düş Sarnıcı* adlı bir öykü kitabı var.

M. Kemal Selçuk (1971) Bursa'da yaşıyor. Öyküleri çeşitli dergilerde yayımlandı. Yayımlanmayı bekleyen iki öykü dosyası var. "Adam Öykü"de ilk kez yayımlanıyor.

Yücel Feyzioğlu uzun yıllardır yurt dışında yaşıyor. Çocuk edebiyatıyla da ilgileniyor. Bir de mizah kitabı var.

Nuri Sağlam (1962) Karadeniz Üniversitesi İşletme Fakültesi'ni bitirdikten sonra yurt dışına çıktı. Almanya'da yaşıyor. Tiyatroyla da ilgileniyor.

Saliha Yadigâr şimdi daha önemli öyküler yazıyor. Yayınevlerinden geri dönen ilk öykü kitabına yeni bir yayıncı bulmak üzere.

Şakir Doğan (1968) şair, ama öykü onda önce geliyor. *Karıncaların İntiharı* adlı şiir kitabı Kora Yayınları'nca yayımlandı.

Faruk Duman (1974) şimdilerde yeni öykü kitabını tamamlamaya çalışıyor. Çocuk edebiyatıyla da ilgileniyor.

ADAM öykü

geçen sayının (temmuz ağustos 17) içindekiler

öykü Birdenbire Başka Biri *Oktay Akbal* • Ben Onu Çok Sevmiştim *Memet Fuat* • Şairin Çalışmaları *Octavio Paz* • Gümüş Bir Levha *Craig Raine* • Profesör Bey *Fakir Baykurt* • Ayakta Yarım Ayak *Durcan Yaşacan* • Kravatların Hücumu *Tarık Günersel* • Bu Çıplak Adada *Darcey Steinke* • Ruj *Semra Aktunç* • Viran(Gönüller)Şehir *Mebuse Tekay* • Atımı Getirin Uzaklara Gitmek İstiyorum *küçük İskender* • Karanlıkta Sesler *Jale Sancak* • Yo(k)sun *Nuri Demirci* • Semerkant *Leyla Ruhan Okyay* • Uzun Bir Gece *İnan Çetin* • Değişiyoruz Sanırım *Müge İplikçi* • Satırbaşı *Nurdan Beşergil* • Zilşan'ın Ayakları *Sema Kaygusuz* • Tören *Seçkin Gündüz* • Seni Bir Daha Asla Bilmeyeceğim *Mustafa Dabakbaşı* • Hüzün Kokar *Mehmet Demirgüneş* • Bir Sonun ve Bir Başlangıcın Öyküsü *Derya Cebecioğlu* • Konuk *İdil Önemli* **bu sayının konuşması** Fethi Naci ile Dünden Bugüne **yazılar** Anlatının Sınırları... *John Gerlach* • Nezihe Meriç ile Yandırma Üstüne • Sabahattin Ali ile Yüzleşmek *M. Sadık Aslankara* • F. Celalettin'in Öyküleri... *Behçet Çelik*

750.000 LİRA (KDV dahil)

9 771300 154007

ISSN 1300-7556